ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА
РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
“ОКОЛНА СРЕДА 2007 - 2013 г.”
РЕШЕНИЯ ЗА ПО-ДОБЪР ЖИВОТ
www.ope.moew.government.bg

ДОБРИ ПРАКТИКИ В МРЕЖАТА НАТУРА 2000

ЗА ПО-ДОБРО БЪДЕЩЕ

наука общество институции икономика

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА РАМКА
2007 – 2013

Този документ е разработен във връзка с проект
№ ТА-2012-КРОС-РР-85,
финансиран от Европейския фонд за регионално развитие
чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

**Министерство
на околната среда
и водите**

Като хора на днешния ден, ние трябва да мислим за бъдещите поколения: чистата околна среда е човешко право, като всяко друго. Следователно, част от нашата отговорност е да се уверим, че светът, който оставяме след нас, е ако не по-здрав, то поне толкова здрав, колкото сме го заварили ние.

Далай Лама

ПРОЕКТ:
Проект № ТА-2012-KPOS-PP-85
„Разработване на Национална приоритетна рамка
за действие по НАТУРА 2000“

ВЪЗЛОЖИТЕЛ:
Министерство на околната среда и водите

ИЗПЪЛНИТЕЛ:
„Дикон – АГРЕКО“ ООД

Редактор: Лора Шумкова
Дизайн: Георги Лазаров
Коректор: Васил Койнарев

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ ФОНД ЗА
РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ
Инвестираме във вашето бъдеще

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
“ОКОЛНА СРЕДА 2007 - 2013 г.”
РЕШЕНИЯ ЗА ПО-ДОБЪР ЖИВОТ
www.ope.moew.government.bg

ЗА ПО-ДОБРО БЪДЕЩЕ
ДОБРИ ПРАКТИКИ В МРЕЖАТА НАТУРА 2000

наука / общество / институции / икономика

2014 г.

НАЦИОНАЛНА
СТРАТЕГИЧЕСКА
РЕФЕРЕНТНА РАМКА
2007 – 2013

Този документ е разработен във връзка с проект
№ ТА-2012-КРОС-РР-85,
финансиран от Европейския фонд за регионално развитие
чрез оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.“

**Министерство
на околната среда
и водите**

Уводни думи

Пиа Бучела
Директор на дирекция „Природен капитал“
към генералната дирекция “Околна среда” на Европейската комисия

Загубата на биологично разнообразие е основното екологично предизвикателство, пред което е изправена нашата планета. Съхраняването на биоразнообразието не означава само защита на видовете и природните местообитания заради тях самите. То е свързано и с поддържането на способността на природата да доставя благата и услугите, от които всички се нуждаем и чиято загуба би ни струвала скъпо.

Директивите за местообитанията и за птиците са в центъра на политиката на ЕС за биоразнообразието и позволяват на 28-те държави-членки да работят заедно в обща правна рамка, за да запазят уникалната природа на Европа за идните поколения. В основата на директивите е създаването на екологичната мрежа НАТУРА 2000, която цели защитата и оцеляването на най-ценните и застрашени видове и местообитания на континента. Но НАТУРА 2000 не е система от „забранени зони“. Макар че в мрежата наистина са включени някои природни резервати със строг режим, в които човешката дейност е ограничена, в голямата част от защитените зони живеят и работят европейци, развиват земеделие практикуват лов и риболов. НАТУРА 2000 поддържа принципа на устойчивото развитие. Нейната цел не е да спре всички икономически дейности, а да определи параметри, в които те биха могли да се осъществяват, без да възпрепятстват опазването на европейската природа.

Освен съхраняването на ценния ни природен капитал, НАТУРА 2000 осигурява множество ползи за обществото и икономиката на местно, регионално, национално и европейско ниво – от поглъщането и съхранението на въглеродния диоксид и смекчаването на промените в климата до поддържане на качеството и количеството на водите, запазването на опрашването, съхраняването на ландшафта, отстраняването на замърсителите от заобикалящата ни природа, подкрепата за туризма и отдиха.

Най-новите изследвания на Комисията показват, че стойността на ползите, произтичащи от НАТУРА 2000, е от порядъка на 200-300 милиарда евро годишно. По приблизителни оценки всяка година в местата от НАТУРА 2000 има между 1,2 и 2,2 милиарда посетителски дни, създаващи рекреационни ползи на стойност между 5 и 9 милиарда евро годишно. Затова инвестирането в НАТУРА 2000 е напълно оправдано и е непосредствено свързано с целите на „Европа 2020“ за растеж и заетост, тъй като мрежата може да се превърне в двигател на местната и регионалната икономика.

Това се отнася особено до страни като България, които имат изключително биоразнообразие и затова около 35% от територията им е обхваната от мрежата НАТУРА 2000. Това биоразнообразие не е само съкровище на националното наследство, но също и истинско икономическо предимство, за което трябва да се полагат грижи, да бъде съхранявано, ценено и популяризирано в полза на българските граждани.

Защитата, запазването и подобряването на природния капитал на Европа изисква решаване на проблемите чрез, между другото, по-добро интегриране на целите, свързани с природния капитал, с другите политики, което ще осигури съгласуваност и общи ползи.

Европейските средства по новата многогодишна финансова рамка на ЕС 2014-2020 г. могат съществено да допринесат за постигането на тези цели, в частност чрез разумна употреба на земеделския, рибарския и кохезионния фонд и инструмента LIFE. Затова страните-членки са разработили Национални приоритетни рамки за действие за НАТУРА 2000 (НПРД). Целта на НПРД е да се определят по-добре нуждите от финансиране и приоритетите за защитените зони от НАТУРА 2000 на национално и регионално ниво и така да се улесни интегрирането им в секторните програми за финансиране от различни европейски финансови инструменти. Освен това НПРД включва инициативи, насърчаващи преминаването към „зелена“ икономика, развитието на „зелена“ инфраструктура, борбата с инвазивните видове, екологичното образование и по-доброто разбиране на необходимостта от съхраняване на природното наследство на Европа.

С нашите действия и постоянни грижи можем да дадем глътка въздух на планетата ни да се адаптира и да продължи да бъде източник на благополучие за нашите деца.

Настоящият сборник представлява настолна книга за всеки, който споделя ценностите на европейското общество и има амбициите да бъде част от големия екип учени, предприемачи, политици и ентусиасти, които обединяват усилията си за един по-добър свят. Всяка практика, която ще намерите тук, дава идеи и мотивация на онези, които ще работят за изпълнението на Националната приоритетна рамка за действие по НАТУРА 2000 през следващите седем години.

Пожелавам на България и на нейните граждани успех в постигането на целите за опазването на биоразнообразието, които са си поставили, и вярвам, че с подкрепата и на европейските фондове мерките и приоритетите на НПРД ще бъдат реализирани! Финансирането на адекватното опазване и управление на местата, включени в НАТУРА 2000, не е цена, която трябва да платим, а инвестиция в нашето устойчиво развитие.

Съдържание

15 **Теми на настоящето**
Зелената инфраструктура
Зеленият туризъм
Зелените работни места

57 **Теми на практика: Науката и НАТУРА 2000**
Новото тракийско злато
За птиците и за вятърните електроцентрали
В защита на голямата дропла
За птиците и за електропроводите
Да правим добра НАТУРА
Науката в защита на околната среда
Науката в защита на горите

91 **Теми на практика: Обществото и НАТУРА 2000**
Гривестата рибарка се завръща
Нов живот за дюните в Сентина
В защита на дюните в Чиленто
В защита на блатата
Зеленото сърце на Копер
Добри практики за включване
В защита на мечките: заинтересованите страни
В защита на мечките: екодоброволци
Земята не се рециклира

129 **Теми на практика: Институциите и НАТУРА 2000**
В защита на естествените гори
Трансгранично сътрудничество при природни бедствия
Възстановяването на река Везер
Достъп до Аран
Иновативно финансиране в дефилето на река Риаса
Мисия „Ливаден дърдавец“
(Ре)инвестиране в природата
Правна помощ за околната среда
Внимание: токов удар!

167 **Теми на практика: Икономиката и НАТУРА 2000**
Земеделие за консервация в Бурен
В защита на птиците: фермерите на Аверон
В защита на мечките: пастирски кучета
Земеделие в защитените зони
Проект „Арника“
Бранд: природа
Кооперативът „Тера Ча“
Резерватът „Фая Брава“
В защита на азорската червенушка
В защита на мечките: екопътеки

211 **Теми на бъдещето**
Измененията на климата
Екосистемните услуги
Инвазивните чужди видове

247 **НАТУРА 2000: полезна информация**
Въведение в НАТУРА 2000
Покритие на мрежата НАТУРА 2000 в странитечленки
Защитени зони НАТУРА 2000 места в България
Национална приоритетна рамка за действие за НАТУРА 2000
Приоритети, мерки и източници за финансиране на мерките, заложени в НПРД по НАТУРА 2000, България

Въведение

Природата надхвърля държавните граници – тази на пръв поглед простичка идея стои в основата на европейската екологична мрежа НАТУРА 2000, една от най-напредничавите, мащабни и гъвкави системи за защита на природата в света, отстояваща разбирането, че успешното съхранение на природните ресурси в Европа е възможно само тогава, когато се мисли и действа на европейско ниво. Изграждането на НАТУРА 2000 е залегнало в Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (т. нар. Директива за местообитанията), в съответствие с общата екологична политика на ЕС и Конвенцията за биологичното разнообразие от Рио де Жанейро (1992). Мрежата се състои от защитени зони по Директива 79/409/ЕИО за опазване на дивите птици (известна като Директивата за птиците, заменена с Директива 2009/147/ЕО през 2009 г.) и по Директивата за местообитанията. Интегрираният подход при изграждането ѝ предполага, че съхраняването на биологичното разнообразие ще върви ръка за ръка с устойчивата стопанска дейност и че обществото все така ще се развива във взаимовръзка с обкръжаващата го природа. С други думи, икономическото развитие ще продължи и в териториите, защитени от НАТУРА 2000: сред тях има градове, села, земеделски стопанства и различни предприятия, в тях от векове се развиват лесовъдство, лов и риболов. В защитените зони е допустимо да се осъществят дори мащабни проекти, стига да не нарушават екологичната им стойност.

Малцина си дават сметка, че предимствата на НАТУРА 2000 не се изчерпват със защитата на биоразнообразието. Разпространена е заблудата, че става дума за бюрократична политика, която полага прекомерни грижи за незнайни видове животни, пренебрегвайки хората. Но съвременната концепция за устойчиво развитие свързва опазването на околната среда, икономическия растеж и социалното благополучие в едно неделимо цяло. В крайна сметка всяка човешка дейност е пряко или косвено свързана с природата и икономическият просперитет не би бил възможен без жизнена и разнообразна околна среда. За съжаление, част от заинтересованите страни (собственици и ползватели на земи и гори, предприемачи, инвеститори, търговци, ловци и риболовци, извършващи дейност или притежаващи собственост на териториите, защитени по НАТУРА 2000) осъзнават степента, в която опазването на биоразнообразието ги засяга едва когато възникне конфликтна ситуация – а това неминуемо поражда отрицателни нагласи спрямо цялата екологична мрежа и създава ефект на неразбиране на смисъла от нея.

В известен смисъл изданието „За по-добро бъдеще: добри практики в мрежата НАТУРА 2000“ се стреми да преодолее този ефект на неразбиране, споделяйки различни успешни инициативи за опазване на биоразнообразието, чието въздействие надхвърля защитата на околната среда. Публикацията е подготвена във връзка с разработването на Национална приоритетна рамка за действие по НАТУРА 2000. Тя съдържа 35 добри практики от 14 държави, голяма част от които са реализирани на територии, включени в мрежата НАТУРА 2000. Най-много са практиките от България – 5, следвани от Австрия, Гърция, Естония и Италия – по 4, Португалия – 3, Германия, Испания и Словения – по 2, Дания, Ирландия, Румъния, Франция и Шотландия – по 1.

Добрите практики са представени в раздела „Теми на практика“, разделен на четири основни части. „Науката и НАТУРА 2000“ показва как систематичният научен подход би следвало да стои в основата на успешните дейности в защитените зони. Един от акцентите е обезопасяването на електропроводите и вятърните паркове, така че птиците, прелитащи покрай тях, да не пострадат при сблъсък или токов удар. Други въпроси, засегнати в тази част, са опазването на горите, биологичното земеделие и ставащата все по-актуална тема за екосистемните услуги. „Обществото и НАТУРА 2000“ е посветена на вплитането на природозащитните действия в човешкото всекидневие – от „горещия“ проблем за опазването на морското

Въведение

крайбрежие през станали вече емблематични „еко“ практики като доброволчество и рециклиране до участието на обществеността в създаването и изпълняването на планове за управление на защитените зони. Третата част, „Институциите и НАТУРА 2000“, демонстрира ключовото значение на институционалната подкрепа за успешното управление на защитените зони. Различните държавни и частни институции дават възможност за по-ефективно сътрудничество между заинтересованите страни и са един от факторите за устойчивост на практиките. В тази част попада и темата за иновативното финансиране на проектите за опазване на биоразнообразието, която също става все по-актуална. Последната, четвърта част от раздела, е озаглавена „Икономиката и НАТУРА 2000“ и всъщност засяга най-слабо разбирания аспект на европейската екологична мрежа: извършването на стопанска дейност в защитените зони. Повече от половината практики от тази част са свързани със земеделието, което често се оказва не само възможна, но и необходима дейност при опазването на някои местообитания. Друг акцент е превръщането на НАТУРА 2000 в търговска марка, гарантираща висококачествени природни продукти. Тематичното разделяне на практиките цели преди всичко да улесни ползването на сборника и, разбира се, е донякъде условно. Както показват и някои от заглавията, много от проблемите и подходите за решаването им са общи за различни практики от различни страни, което ни дава допълнителна увереност в споделеността на опита от работата в защитените зони.

Представянето на добри практики от територии, включени в НАТУРА 2000, е допълнено от два „теоретични“ раздела: „Теми на настоящето“ и „Теми на бъдещето“, обобщаващи съответно три от най-актуалните съвременни тенденции в устойчивото развитие (зелената инфраструктура, зеленият туризъм и зелените работни места) и три от очертаващите се като най-важни за близкото бъдеще концепции в опазването на биологичното разнообразие (измененията в климата, борбата с инвазивните видове и екосистемните услуги). Всяка от тези шест теми е представена чрез основни понятия, показва връзката с мрежата НАТУРА 2000 и възможностите за финансиране на проекти в съответната област. Надяваме се, че тази информация не само ще обоснове избора на добри практики в сборника, но и ще подпомогне адаптирането им към конкретните проблеми и нужди в други защитени зони. Изданието завършва с приложения, съдържащи основни факти за НАТУРА 2000 и Националната приоритетна рамка за действие по НАТУРА 2000, които биха могли да улеснят използването му. По-изчерпателна информация е широкодостъпна в разнообразите печатни и електронни издания, посветени на НАТУРА 2000.

„За по-добро бъдеще: добри практики в мрежата НАТУРА 2000“ споделя подходи за опазване на биоразнообразието, които не губят от поглед човешкото измерение. Независимо дали става дума за малък образователен проект, или за национална програма, за опазването на естествените гори или за възстановяването на популярна туристическа дестинация, за възраждане на традиционна земеделска практика или за модерна маркетингова стратегия, за иновативно финансиране или за иновативно обучение, добрите практики, включени в изданието, са сполучливи идеи, намерили успешна реализация. Надяваме се, че те ще помогнат на читателите по-добре да разберат защо е необходима НАТУРА 2000 и какви може да бъдат ползите от нея за всеки европеец. Надяваме се, че – след съответната адаптация – някои от тях ще бъдат възпроизведени също толкова успешно в българските НАТУРА 2000 зони. Надяваме се още, че срещайки специфичния опит на читателите, това издание ще вдъхнови нови, неочаквани възможности да се поддържа природният капитал на Европа в полза на цялото човечество – от днешните и от бъдещите поколения.

Използвани символи и съкращения

ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ

НПО – Неправителствена организация
СНЦ – Сдружение с нестопанска цел
ЗЗ – Защитена зона
ОП – Оперативна програма
CAP (Common Agricultural Policy) – Обща селскостопанска политика (**ОСП**)
WFD (The EU Water Framework Directive) – Рамкова директива за водите на Европейския съюз (**РДВ**)
EIA (Environmental impact assessment) – Оценка на въздействието върху околната среда (**ОВОС**)
PES (Payments for ecosystem services) – Плащане за екосистемни услуги Видове защитени зони
pSCI (Proposed sites of Community Importance) – **пЗЗО** (Предложени зони от значение за Общността – за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна)
SCI (Sites of Community Importance) – **ЗЗО** (Зони от значение за Общността – за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, одобрени от ЕК)
SAC (Special Areas of Conservation) – **СКЗ** (Специални консервационни зони за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна с издадена заповед за обявяване от министъра на околната среда и водите)
SPA (Special Protected Areas) – **СЗЗ** (Специални защитени зони – за опазване на дивите птици)

ФИНАНСОВИ ИНСТРУМЕНТИ

ИПП – Инструмент за предприсъединителна помощ
ОПОС – Оперативна програма „Околна среда“
ОПТ – Оперативна програма „Транспорт“
CAP (Common Agricultural Policy) – Обща селскостопанска политика на ЕС (**ОСП**)
CF (Cohesion Fund) – Кохезионен фонд (**КФ**)
EAFRD (European Agricultural Fund for Rural Development) – Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони
(**ЕЗФРСР**)
ELF (Estonian Fund for Nature) – Естонски фонд за природата
ERDF (European Regional Development
Fund) – Европейски фонд за регионално развитие (**ЕФРР**)
ESF (European Social Fund) – Европейски социален фонд (**ЕСФ**)
FNADT (Fonds national pour l'aménagement et le développement du territoire) – Национален фонд за регионално развитие (Франция)
GEF – Глобален екологичен фонд (**ГЕФ**)
LIFE – финансов инструмент на ЕС за подпомагане на проекти в сферата на опазване на околната среда
RDP (Rural Development Programme) – Програма за развитие на селските райони (**ПРСР**)

ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИЗАЦИИ

БДЗП – Българско дружество за защита на птиците
ANGRE – Агенция за регионално развитие на Гревена (Гърция)
ARCTUROS – гръцка НПО
BFCP – Burren Farming for Conservation Programme
Birdlife Greece – Гръцко орнитологическо дружество
DAFF – Department of Agriculture, Fisheries and Food (Ирландия)
EEB (European Environmental Bureau) – Европейско бюро за околна среда
EELC (Estonian Environmental Law Center) – Естонски център за екологично право (**ЕЦЕП**)
LPO (Ligue pour la Protection des Oiseaux) –Дружество за защита на птиците (Франция)
NPWS – National Parks and Wildlife Service (Ирландия)
ÖGG (Österreichische Gesellschaft Großtrappenschutz) – Австрийско общество за опазване на голямата дропла
RSPB (Royal Society for the Protection of Birds) – Кралско дружество за защита на птиците (**КДЗП**)
SNH (Scottish Natural Heritage) – Шотландско природно наследство (ШПН);
SPEA (Sociedade Portuguesa al o Estudo Das Aves) – Португалско сдружение за изследване на птиците (национален клон на Birdlife International)
WWF (World Wildlife Fund) – Световен фонд за дивата природа
WWN (World Wetland Network) – Световна мрежа на влажните зони

Източници на илюстрациите

„**Зелената инфраструктура**“: Olivier Duriez, Stefano Picchi, Stefano Chelli, Meelis Sõerd, Corpo Forestale dello Stato;
„**Зеленият туризъм**“: Stefano Picchi, SPEA, Life+ MGN, Stefano Zanini, Magali Trille, Асен Игнатов;
„**Зелените работни места**“: Juan Carlos Cirera - SEO/BirdLife, Ignasi Ripoll - SEO/BirdLife, Stefano Zanini;
“**Науката и НАТУРА 2000**“: Ingmar Muusikus;
„**Новото тракийско злато**“: Фондация „Авалон“ – клон България, Пловдив;
„**Заптицитеизавятърнитеелектроцентрали**“: Stefan Wegleitner, Асен Игнатов;
„**В защита на голямата дропла**“: Franz Josef Kovacs, Rainer Raab;
„**За птиците и за електропроводите**“: Петър Янков, Martin Birchall, Анна Станева, Асен Игнатов;
„**Да правим добра НАТУРА**“: Stefano Picchi, Life+ MGN;
„**Науката в защита на горите**“: Асен Игнатов;
„**Науката в защита на околната среда**“: RMK;
„**Обществото и НАТУРА 2000**“: ЦДГ „ Здравец“;
„**Гривестата рибарка се завръща**“: Добромир Добринов, Асен Игнатов;
„**Нов живот за дюните в Сентина**“: Corpo Forestale dello Stato, Silvio Marini, Stefano Chelli, Sandro Vittori;
„**В защита на дюните в Чиленто**“: Parco Nazionale del Cilento e Vallo di Diano;
„**В защита на блатата**“: Stefano Zanini, D. Ota, M. Zamò, C. Blason;
„**Зеленото сърце на Копер**“: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije;
„**В защита на мечките: заинтересованите страни**“:Асен Игнатов, CALLISTO;
„**В защита на мечките: екодоброволци**“: Orestis Boskou, CALLISTO;
„**Земята не се рециклира**“: ЦДГ „Здравец“;
„**Институциите и НАТУРА 2000**“: Estonian State Forest Management Centre;
„**В защита на естествените гори**“: Thomas Ellmauer, Georg Frank, Асен Игнатов;
„**Трансгранично сътрудничество при природни бедствия**“: проект „Чрез превенция да съхраним природната красота на Родопа планина“;
„**Възстановяването на река Везе**р“: W. Kundel – LFBB, The Department for Nature Conservation and Water of the Senator for Environment, Free Hanseatic City of Bremen, Germany;
„**Достъп до Аран**“: SNH;
„**Иновативно финансиране в дефилето на река Риаса**“: WWF Espana;
„**Мисия „Ливаден дърдавец**“: Danish Nature Agency;
„**(Ре)инвестиране в природата**“: Lea Tammik, Reevo Paas, Ingmar Muusikus, Meelis Sxerd, Maris Paju, Rein Järvekülg;
„**Правна помощ за околната среда**“: EELC;
„**Внимание: токов удар!**“: Асен Игнатов;
„**Икономиката и НАТУРА 2000**“: SPEA;
„**Земеделие за консервация в Бурен**“: NPWS;
„**В защита на птиците: фермерите на Аверон**“: Fabrice Chevreux, Thierry Vergély, Magali Trille, Samuel Talhoët, Alain Hardy;
„**В защита на мечките: пастирски кучета**“: CALLISTO;
„**Земеделие в защитените зони**“: SEO;
„**Проект „Арника**“: Ecoherba Ltd.;
„**Бранд: природа**“: Krajinski park Sečoveljske soline;
„**Кооперативът „Тера Ча**“: SPEA;
„**Резерватът „Фая Брава**“: ATN;
„**В защита на азорската червенушка**“: SPEA;
“**В защита на мечките: екопътеки**“: CALLISTO, Constantinos GODES;
„**Измененията на климата**“: Juan Carlos Cirera - SEO/BirdLife, Corpo Forestale dello Stato, Stefano Zanini;
„**Инвазивните чужди видове**“: M. Polačik, T. Тричкова, Вл. Владимиров;
„**Екосистемните услуги**“: Калина Лазарова.

Благодарности

„За по-добро бъдеще: добри практики в мрежата НАТУРА 2000“ е резултат от продължителен процес на селекция и редакция, и на усилията на много хора. Практиките от България бяха отличени в конкурс, обявен от Министерството на околната среда и водите. Практиките от чужбина бяха подбрани измежду предложенията, направени от експерти в областта на НАТУРА 2000. Общият брой на подадените формуляри за участие бе 80, като почти половината предложения бяха включени в изданието.

Благодарим преди всичко на лицата, организациите и институциите, които споделиха своя опит от работата си в защитените зони от европейската екологична мрежа Натура 2000. Вярваме, че техните успехи ще вдъхновят читателите ни за нови, значими и оригинални проекти, съчетаващи опазването на биологичното разнообразие и грижата за хората, живеещи и работещи в територии, обхванати от НАТУРА 2000.

Благодарим също така на всички участници в конкурса за добри практики от България. Макар, че някои предложения не намериха място в изданието, те ни вдъхнаха увереност в смисъла и стойността на настоящия сборник. Особено задължени сме на Илиана Стойчева, Владислав Попов, Анна Станева, Юрий Корнилев и Димитър Попов за отзивчивостта и своевременната реакция при изпращането на необходимите допълнителни материали.

Изданието не би било възможно без усилията на експертите, които подбраха, обработиха и предоставиха добри практики от различни европейски страни: Алберто Зоки (Италия), Бланка Рамос (Испания), Фриц Хеселинк и Тимъти Байнс (Великобритания, Германия, Дания, Испания, Франция), Енрике Перейра дос Сантос (Португалия), Кай Клайн и Мерле Курис (Естония), Мониа Матрини (Румъния), Петер Скоберне (Словения), Спирос Псарудас (Гърция), Томас Елмауер и Волфганг Долецал (Австрия).

По темите на настоящето и темите на бъдещето работиха Владимир Владимиров, Драган Константинов, Миглена Жиянски, Таня Шумкова и Светлана Папукчиева.

Благодарим на г-жа Искра Михайлова, министър на околната среда и водите, за подкрепата при провеждането на конкурса за добри практики в България, на г-жа Силвия Бърова, експерт в отдел „Б.3 Природа“ в Главна дирекция „Околна среда“ на Европейската комисия, за предоставените материали и информация по темите на настоящето и темите на бъдещето, на г-н Михаил Михайлов, директор Дирекция „Национална служба за защита на природата“ към МОСВ и г-н Николай Недялков, началник отдел „Натура 2000“ към МОСВ, за тяхното активно участие в процеса на оценка и избор на добрите практики, представени в този сборник.

Теми на настоящето

Зелената инфраструктура

Зеленият туризъм

Зелените работни места

Без да го осъзнаваме, ежедневно ние ползваме стотици продукти, които дължат своето съществуване на дивите животни и растения. В действителност нашето благополучие е изключително тясно свързано с благополучието на дивата природа. Добре би било природозащитниците да ни напомнят, че опазвайки живота на дивите видове, ние най-вероятно опазваме своя.

Норман Майерс

ЗЕЛЕНАТА ИНФРАСТРУКТУРА

като инструмент за устойчиво развитие на териториите от екологичната мрежа НАТУРА 2000

Какво представлява зелената инфраструктура?

Европейският съюз води целенасочена политика за спиране на загубата на биологично разнообразие и разумно използване на природните ресурси. Като част от тази политика, през 2009 г. Европейската комисия (ЕК) публикува „Бяла книга за адаптиране към изменението на климата“, която за първи път въвежда концепцията за планиране, изграждане и управление на т. нар. екологосъобразна или зелена инфраструктура като инструмент за устойчиво развитие в трите му ключови измерения – екологично, икономическо и социално. По-точно, зелената инфраструктура се възприема като необходим и ефективен инструмент за намаляване на фрагментацията и неустойчивата употреба на земята, осигурявайки по този начин широкия обхват на екологичните, социалните и икономическите ползи от поддържането и възстановяването на функциите на естествените екосистеми. В продължение на това становище, на 6 май 2012 г. Комисията приема Стратегия за насърчаване използването на екологосъобразната („зелена“) инфраструктура, като подкрепата за нейното изграждане и развитие е свързана с всички ключови политики в областта на осигуряването на стабилен икономически растеж, постигането на социално сближаване, борба с бедността и устойчиво използване на природните ресурси.

Приоритети в областта на зелената инфраструктура:

Изграждане на зелена инфраструктура и интегрирането ѝ в основните области на европейската политика за развитие на селското и горското стопанство, съхранението на биологичното разнообразие и опазването на водите, рибарството и морските басейни, регионалната политика и политиката на сближаване, смекчаването на последствията от изменението на климата и приспособяването към него, трасншпорта, енергетиката, предотвратяването на бедствия и земеползването.

Провеждане на целенасочени научни изследвания, за да се увеличи базата от знания и да се насърчи създаването и прилагането на иновативни технологии в областта на изграждането на зелена инфраструктура с оглед опазването или възстановяване на екологичното равновесие.

Подобряване на достъпа до финансиране за зелени инфраструктурни проекти в страните членки на ЕС с приоритет изграждането на зелена инфраструктурна мрежа, която от една страна, да подпомогне опазването и възстановяването на естествените екосистеми и спирането на изчерпването на невъзобновяемите или слабо възстановими природни ресурси, и от друга страна, да доведе до увеличаване на икономическите и социалните ползи от естествените функции на екосистемите.

Изграждането на зелена инфраструктура е пряко свързано с общоевропейските цели за установяване на нов социално-икономически модел за устойчив растеж, т.е. модел, базиран на баланса между постигането на икономически растеж, социалната справедливост и отговорност и опазването на околната среда и разумното използване на природните ресурси. Затова Европейската комисия определя зелената инфраструктура като „изпитан инструмент за осигуряване на екологични, икономически и социални ползи чрез природосъобразни решения". Зелената инфраструктура е също и инструмент за осъзнаване на ползите, предоставяни от естествените екосистеми, и по тази причина подкрепата за нейното изграждане, поддържане и управление всъщност мобилизира инвестиции за увеличаване на стойността на тези ползи.

Екологосъобразната инфраструктура се основава на принципа за прилагане на природосъобразни решения в областта на териториалното и устройственото планиране, които освен за опазването на околната среда и възстановяването на естествените природни процеси, допринасят пряко или косвено и за създаването на нови възможности за заетост и икономически растеж на местно ниво. Така развитието на зелената инфраструктура се оказва значим инструмент за постигане на стратегическите цели на Общността за периода до 2020 г., отнасящи се до пестеливо използване на ресурсите, постигане на социално и регионално сближаване, устойчив и интелигентен растеж и борба с бедността, при гарантиране опазването на околната среда и съхраняване на ценните за Европа местообитания и видове.

За да се осигури подкрепа за изграждане и ефективно управление на зелената инфраструктура като инструмент за устойчиво развитие, в частност в защитените зони от екологичната мрежа НАТУРА 2000, най-напред е необходимо самото понятие за зелена инфраструктура да бъде интерпретирано правилно. И така, какво означава зелена инфраструктура?

Изчерпателно определение на понятието „екологосъобразна" или „зелена инфраструктура" е представено в доклада „Екологосъобразна инфрас труктура – ландшафтен подход" , според който „в рамките на понятието екологосъобразна инфраструктура се описват елементите, които свързват природната и архитектурната среда и правят градовете по-приятни за живеене, като например паркове, пешеходни алеи, озеленени покриви, озеленени улици и дървесната растителност в градовете. На регионално равнище екологосъобразната инфраструктура включва мрежата от природни зони, зелени площи, озеленени пътеки, (селскостопански и горски) площи и други елементи, които заедно носят множество ползи за здравето и благосъстоянието на човека и екосистемите".

Съгласно заключенията на Европейския съвет на министрите по околна среда от месец март 2010 г. (документ 7536/10), зелената инфраструктура е определена като „взаимосвързаната мрежа от природни райони, включително селскостопански земи, зелени пътеки, влажни зони, паркове, горски резервати, съобщества на автохтонни растителни видове и морски зони, които по естествен път регулират оттичането при порои, температурата, опасностите от наводнения, както и качеството на водата, въздуха и екосистемите".

Друга, по-широкообхватна дефиниция на понятието зелена инфраструктура е предложена в Доклада от извършената оценка на въздействието на Стратегията на ЕС за биоразнообразието до 2020 г., според който екологосъобразната инфраструктура е всяка специфична „териториална интервенция, която има една или няколко цели, пряко свързани с опазването на околната среда, между които да осигури поддържането и възстановяването на функциите на екосистемите, да улесни свързаността между местообитанията и да насърчи устойчивостта на видовете". В тази връзка зелената инфраструктура може да мобилизира широк набор от практики и иновативни решения, които използват природните системи с оглед подобряване на качеството на околната среда и предоставянето на екосистемни услуги.

В Доклада на ЕК „Наука за екологичната политика – задълбочен доклад за зелената инфраструктура" екологосъобразната инфраструктура е определена като „мрежата от естествени и полуестествени райони, функции и зелени площи в селските и градските райони, сухоземните, сладководните, крайбрежните и морските зони". В по-широк план, зелената инфраструктура включва „природните дадености, като природни паркове, горски резервати, живи плетове, реставрирани и запазени влажни и морски зони, както и изкуствени характеристики, като например еко-дукти, велосипедни алеи, зелени пътеки и пр.".

В становището на Европейския икономически и социален комитет (ЕИСК) „Екологосъобразната инфраструктура – увеличаване на природния капитал на Европа" е посочено, че запазването и възстановяването на биоразнообразието чрез насърчаване на планирането, изграждането и поддържането на зелената инфраструктура във и извън зоните от

мрежата НАТУРА 2000 е безусловно необходимо както по отношение на способността за функциониране на мрежата от обекти по НАТУРА 2000, така и за предоставянето на всички екосистемни услуги.

Следователно зелената инфраструктура се отнася до пространствената структура на естествените и полуестествените съобщества, екосистеми и зони, както и до всички останали екологични характеристики на средата, които осигуряват възможност на гражданите да се възползват от многобройните ползи, произтичащи от естествените функции на екосистемите. Основното предимство на зелената инфраструктура е, че една и съща територия често пъти може да предложи множество ползи, ако нейните екосистеми са в добро състояние. Зелените инфраструктурни инвестиции обикновено се характеризират с висока степен на възвръщаемост във времето, предоставят реални възможности за заетост и представляват икономически ефективна алтернатива или допълват „сивата" инфраструктура и интензивните промени в земеползването. Доколкото зелената инфраструктура служи както на интересите на хората, така и на природата, то нейното изграждане и поддържане представлява реален инструмент за постигане на целите за устойчиво развитие, като това разбиране на практика заляга във всички предложени по-горе разбирания за същността на екологосъобразната инфраструктура.

Може да се обобщи, че концепцията за насърчаване на зелената инфраструктура обединява целите за опазване на околната среда и трайно съхранение на биологичното разнообразие с приоритетите за икономическо и социално развитие на общността. На практика подкрепата за изграждането, поддържането и ефективното управление на екологосъобразната инфраструктура се базира на осъзнаването и оценяването на взаимодействието между естествената природна среда и широкия обхват на социалните и икономическите перспективи за обществото – конкурентноспособна икономика, устойчива заетост, траен растеж и достойни доходи. Именно постигането и поддържането на този баланс във времето стои в основата на концепцията за насърчаване на зелената инфраструктура и прилагането ѝ като инструмент за устойчиво развитие в контекста на основното предназначение на европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 – да осигури условия за защита и оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа при едновременно гарантиране на социалния и икономическия просперитет на местните общности.

Зелената инфраструктура и НАТУРА 2000

Подкрепата за изграждането и поддържането на зелена инфраструктура в териториите от екологичната мрежа НАТУРА 2000 има хоризонтален характер по отношение на всички приоритети, свързани с нейното устойчиво управление и развитие, тъй като зелените инфраструктурни инвестиции представляват ключов инструмент за осигуряване на свързаността на екологичната мрежа, както и за гарантиране достъпа на гражданите до всички услуги, произтичащи пряко или косвено от естествените функции на екосистемите. В този смисъл основният подход за стимулиране развитието на зелената инфраструктура в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 е целенасоченото планиране, изграждане и управление на пространствената структура на териториите посредством прилагането на конкретни природосъобразни решения на база предварителна оценка за настоящото състояние на екосистемите и наличната зелена инфраструктура, и съответно предприемането на мерки за нейното подобряване, както и реализацията на дейности за изграждане на нова екологосъобразна инфраструктура. Основната цел на този подход е да се гарантира приносът на зелените инфраструктурни инвестиции за консолидацията на екологичната мрежа НАТУРА 2000, осигурявайки по този начин увеличаване на екосистемните услуги на съответната територия, т.е. на ползите, които обществото извлича директно или индиректно от екосистемните функции.

Екосистемни услуги:

Материални екосистемни услуги – отнасят се до продукцията, добивана от екосистемите и директно използвана в производството или за лична консумация от хората (т.е. всички продукти, които ни доставя природата);

Регулиращи услуги – свързани с капацитета на екосистемите да регулират основни природни процеси и животоподдържащи системи чрез биогеохимичните и биосферните цикли. Регулиращите услуги са с пряко или косвено въздействие (пречистване на водата, третиране на отпадъци и др.);

Културни услуги – отнасят се до нематериалните ползи, които хората извличат от екосистемите под формата на наслада и отдих сред съхранената природна среда;

Подържащи услуги – свързани със създаването на условията, необходими за предоставяне на всички други екосистемни услуги, и включващи например кръговрата на хранителни вещества, на водата, почвообразуването и пр.

На практика зелената инфраструктура създава основата за предоставянето и потреблението на всички посочени основни категории екосистемни услуги, тъй като, от една страна, тя осигурява поддържането и възстановяването на екосистемите и техните функции (от които пряко зависи видът и качеството на екосистемните услуги), и от друга – гарантира достъпа на хората до материалните, регулиращите, културните и поддържащите услуги, т.е. от състоянието и развитието на екологосъобразната инфраструктура зависи пряко стойността на ползите, които произтичат пряко или косвено от естествените функции на екосистемите. Може да се обобщи, че подходът за стимулиране развитието на зелената инфраструктура в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 се основава на няколко ключови принципи:

1) Прилагане на подходи за устройствено планиране и реализация на зелени инфраструктурни мерки, които са базирани на предварителна оценка за настоящото състояние на зелената инфраструктура в защитените зони и съответно предприемане на действия за нейното подобряване или допълване чрез изграждането на нова екологосъобразна инфраструктура, така че да се гарантира съхранението, дългосрочното опазване или възстановяването на екосистемите и екологичните процеси в териториите от мрежата НАТУРА 2000, а оттам и качеството (стойността) на предоставяните екосистемни услуги;

2) Гарантиране на икономическите и социални ползи за местните общности – чрез създаването на работни места и устойчиви доходи за местните жители, заети пряко с изграждането, поддържането и управлението на отделните обекти (компоненти) на зелената инфраструктура, както и ангажирани с дейности, пряко произтичащи от екосистемните услуги, и следователно базирани на зелената инфраструктура. Примери за такива дейности са биологичното земеделие и животновъдство, зеления туризъм, горскостопанските дейности, дейностите, пряко насочени към опазването или възстановяването на естествените местообитания и видове и пр;

3) Популяризиране на концепцията за екологосъобразната инфраструктура и нейните предимства, мобилизиране на усилията на гражданското общество и включване на всички заинтересовани страни в процеса на пространственото, ландшафтното и териториално планиране на защитените зони с оглед постигането на съгласие и обща визия относно възможностите за стимулиране на зелената инфраструктура в контекста на очакваните ползи за местните общности.

Зелената инфраструктура в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 се развива в няколко области: опазване на екосистемите и съхраняване на биоразнообразието, подобряване на екосистемните функции и увеличаване на ползите от екосистемните услуги, зелени икономически дейности и зелени работни места, устойчиво управление на водните ресурси, преодоляване на последиците от измененията в климата и управление на риска от природни бедствия.

Как зелената инфраструктура подпомага опазването на екосистемите?

Подкрепата за изграждането и управлението на зелена инфраструктура в териториите от екологичната мрежа НАТУРА 2000 представлява част от цялостния интегриран подход за опазване, съхраняване и увеличаване на природоресурсния капитал на защитените зони. Известно е, че управлението на земите за целите на развитието на различни селскостопански, както и горскостопански дейности в защитените зони следва да се базира на прилагането на устойчиви практики, които гарантират опазването или възстановяването на околната среда. Затова Общата селскостопанска политика (ОСП), както и политиката за развитие на селските райони предвиждат изпълнението на конкретни инструменти и мерки за насърчаване изграждането на зелена инфраструктура във връзка с развитието на посочените дейности в земите с висока природна стойност, каквито са и всички територии, попадащи в обхвата на екологичната мрежа. Това включва например широкомащабното директно подпомагане на селскостопанските производители в рамките на първия стълб на ОСП, с което се цели да се предотврати изоставянето и разпокъсаността на земите, както и изпълнението на по-малки по мащаб дейности, финансирани чрез програми за развитие на селските райони в рамките на втория стълб, които включват преки инвестиции в изграждането на зелена инфраструктура като поддържане и подобряване на съществуващи и изграждане на нови живи плетове, буферни ивици, тераси, стени със сух градеж, поддържане и възстановяване на естествени пасища и други подобни мерки, пряко насочени към опазване на състоянието на екосистемите и съхраняване на биологичното разнообразие.

Пример изграждането на зелена инфраструктура в тази насока е и възстановяването на горски масиви, като част от горско-стопанските дейности, извършвани в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 с цел съхраняване на естествените горски местообитания и опазване на биоразнооб - разието. Мерките за намаляване на разпокъсаността на горите, както и за възстановяването на увредени гори, които се основават на изпълнението на дейности за развитие на съществуващата или за изграждане на нова зелена инфраструктура, допринасят пряко за съхраняването на естествената среда, както и за подобряването на функциите на горските екосистеми, попадащи в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.

Подкрепата за изграждането на зелена инфраструктура в териториите от екологичната мрежа осигурява пряко опазването на околната среда и съхраняването на биологичното разнообразие и посредством изпълнението на природосъобразни решения в областта на устойчивото управление на почвите. Такава мярка представлява например създаването на растителни покривки за защита на почвите от ерозия и увеличаване на капацитета им за задържане на вода, осигурявайки по този начин тяхната кохерентност и устойчивост, особено по отношение на влиянията, свързани с климатичните промени. Това от своя страна оказва положително въздействие върху качеството на местния ландшафт и допринася пряко за опазване на биоразнообразието и поддържането на екологичното равновесие.

Как зелената инфраструктура подобрява екосистемните функции?

Изграждането, поддържането и ефективното управление на зелената инфраструктура представлява доказан инструмент за осигуряване на устойчивото функциониране на екосистемите от гледна точка на тяхната способност за предоставяне на екосистемни услуги, чието качество зависи и се определя пряко от състоянието на околната среда и поддържането на естествените функции на екосистемите. В този смисъл подкрепата за развитието на екологосъобразната инфраструктура в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 може да бъде разглеждана като реален инструмент за увеличаване на ползите, произтичащи от всички основни категории екосистемни услуги.

На първо място, изграждането и поддържането на зелената инфраструктура пряко стимулира развитието и допринася за увеличаване на ползите от всички материални услуги, предоставяни от екосистемите – доколкото тези услуги се отнасят до продукцията, добивана от екосистемите и директно използвана в производството или за лична консумация от хората (т.е. всички продукти, които ни доставя природата). Като примери за такива услуги могат да бъдат посочени развитието на биологичното земеделие и животновъдство, пчеларството, събирането на гъби, билки и други природни продукти. Като цяло териториите, попадащи в екологичната мрежа НАТУРА 2000 включват обширни зони, които имат значим потенциал за предоставяне на материални екосистемни услуги, като ползите от тях могат да бъдат многократно увеличени посредством насърчаване изграждането и поддържането на различни компоненти на зелената инфраструктура. Пример за това е изграждането на растителни покривки с цел предотвратяване на ерозията на почвите и поддържането на естествените им качества, което е основна предпоставка за прилагане на методите за биологично земеделие – те изключват употребата на химически агенти за повишаване на почвеното плодородие, като разчитат на естествените качества и функции на почвите. Друг пример за изграждането на зелена инфраструктура за увеличаване на ползите от материалните екосистемни услуги е възстановяването на естествените пасища в районите от НАТУРА 2000, което е предпоставка за развитието на биологичното животновъдство, както и възстановяването на горски масиви, изграждането на горски пояси и други подобни мерки, които осигурят увеличаване на ползите от различните горскостопански дейности, свързани с материалните екосистемни услуги (като добив на дървесина, събиране на диворастящи билки, плодове, гъби и пр.).

Изграждането и управлението на зелената инфраструктура във всичките ѝ компоненти допринася пряко за поддържането и възстановяването на естествените функции на екосистемите, като осигурява свързаността между местообитанията, устойчивостта на видовете, поддържането на състоянието на почвите, въздуха и водите. Следователно зелената инфраструктура осигурява устойчивостта на екосистемите от гледна точка на техните функции да регулират основните природни процеси и животоподдържащи системи чрез биогеохимичните и биосферни цикли (т. нар. регулиращи екосистемни услуги), както и да осигуряват условията, необходими за предоставяне на всички останали екосистемни услуги – кръговрата на хранителните вещества, на водата, процесите на почвообразуване, т.е. поддържащите екосистемни услуги.

Зелената инфраструктура осигурява увеличаване на ползите и от културните екосистемни услуги, отнасящи се до всички нематериални ползи, които хората извличат от екосистемите под формата на наслада и отдих сред съхранената природна среда. Пример в тази насока е развитието на определени компоненти на зелената инфраструктура и включването им като част от интегрирания продукт на зеления туризъм, с което се постига увеличаване на ползите както за посетителите, така и за приемащите общности. Изграждането, поддържането и управлението на природни паркове, зелени пътеки, зелени острови и пр. компоненти на екологосъобразната инфраструктура допринася пряко за непрекъснатото развитие на нови или допълнителни туристически атракции при опазване на природното богатство на съответната територия, увеличаването на удовлетвореността на посетителите, както и генерирането на значими социални и икономически ползи за местните общности (чрез създаването на устойчива заетост и доходи в областта на зеления туризъм като културна екосистемна услуга).

Как зелената инфраструктура допринася за създаването на зелени икономически дейности?

Доколкото зелената инфраструктура осигурява базата за предоставяне на всички разгледани по-горе основни категории екосистемни услуги, то тя представлява и основен инструмент за насърчаване на развитието на т. нар. зелени икономически дейности, т.е. дейности, базирани изцяло на екосистемните ползи и пряко насочени към опазването и разумното използване на природните ресурси, с по

тенциал за генерирането и поддържането на зелени работни места. Примери за такива дейности са биологичното земеделие и животновъдство, зеленият туризъм, някои традиционни сектори, прилагащи устойчиви и природощадящи производствени практики като пчеларството и горското стопанство, оползотворяването на растителна биомаса и пр. Всички тези дейности зависят пряко от състоянието на екосистемите и разчитат изцяло на използването на обкръжаващата ги естествена и ненарушена природна среда, като включват фокусиране върху биологичните и физическите характеристики и особености на средата с оглед производството на зелени продукти, или предоставянето на зелени услуги. В този смисъл планирането, изграждането и управлението на всеки компонент на зелената инфраструктура, който осигурява съхраняването на природните територии и наличните ресурси, е стимул за развитието на зелените икономически дейности и за оползотворяването на техния потенциал да създават зелени работни места в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.

Как зелената инфраструктура е свързана с устойчивото управление на водните ресурси?

Изпълнението на мерки за изграждане на зелена инфраструктура като част от управлението на водните басейни в защитените НАТУРА 2000 зони допринася пряко за повишаване на качеството на водите, съхраняване на водните екосистеми, смекчаване на последиците от хидроморфологичния натиск, както и намаляване на рисковете и последиците от наводнения и суши. Екологосъобразната инфраструктура предлага редица икономически ефективни решения по отношение на устойчивото управление на водните ресурси като например изграждането на затревени водни пътища, затревени буферни ивици и басейни за задържане на водата

в речните корита, създаване или запазване на естествени заливни райони и др. Доколкото изграждането на диги (които представляват компоненти на т. нар. сива инфраструктура) предотвратява единствено рисковете от наводнения, то създаването и поддържането на естествени заливни райони например осигурява и филтриране на водата, запазване нивото на водите, възможности за отдих (т.е. увеличаване на ползите от културните екосистемни услуги), като заливните райони допринасят пряко и за свързването на природните хабитати, както и за опазването на биологичното разнообразие.

Екологичната инфраструктура осигурява и редица природосъобразни решения за устойчиво управление на морските басейни, попадащи в обхвата на екологичната мрежа НАТУРА 2000. Зелените инфраструктурни инвестиции имат ключов принос за постигането на приоритетите в областта на устойчивото морско пространствено планиране и интегрираното управление на крайбрежните зони, например чрез изграждането на брегови укрепления, базирани на зелени инфраструктурни решения. Допълнително тези мерки имат и съществен принос за увеличаване на ползите от многобройните екосистемни услуги, предоставяни от морските басейни – риболов, отдих и рекреация, поддържане на морските екосистеми и видово разнообразие и пр.

Как зелената инфраструктура може да смекчи последиците от измененията на климата?

Мерките за изграждане на зелена инфраструктура в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 имат допълващ характер по отношение на приноса на екологичната мрежа в борбата срещу изменението на климата и намаляването на негативните последствия от зачестилите през последните години природни бедствия като наводнения, свлачища, лавини, горски пожари, бури, приливни вълни и др. Доколкото зелената инфраструктура допринася пряко за мобилизирането на адаптивните сили на природата, тя представлява широкообхватен, икономически жизнеспособен и ефективен инструмент за борба с последиците от изменението на климата. Пример за прилагането на решения, базирани на изграждането на зелена инфраструктура, в тази насока е възстановяването на горските масиви в заливните райони – тяхното функциониране осигурява филтрирането на водата, запазването на нивото на водите и предотвратяването на почвената ерозия, като горите представляват и „резервоари" на въглероден двуокис, с което допринасят пряко за смекчаване на последиците от

изменението на климата. Допълнително горските масиви предоставят и биоматериали, които също могат да действат като временни резервоари за въглерод (продукти от дървесина) или като въглеродни заместители на материали и горива с много висока въглеродна интензивност. Горите действат и като „предпазен клапан“, като съхраняват вода и намаляват риска от наводнения в населените места, намиращи се в близост до водните басейни. Обикновено разходите за възстановяването и поддържането на горските масиви в заливните райони са по-ниски в сравнение с разходите за прилагането на конвенционални технически решения като например изграждането на язовири и водохранилища.

В контекста на общоевропейската политика за устойчиво управление на рисковете от природни бедствия зелените инфраструктурни инвестиции в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 осигуряват и редица природосъобразни решения за защита от природни бедствия и екстремни метеорологични явления и намаляване на негативните пос- ледици от тях. Тяхното отрицателно въздействие върху живота и здравето на хората, върху състоянието на околната среда, както и по отношение на функционирането на икономическите, социалните, културни и пр. отношения може да бъде преодоляно чрез изпълнението на конкретни зелени инфрас- труктурни мерки за ограничаване на влиянията от наводнения, урагани, свлачища и пр. бедствени ситуации – например чрез изграждането на функционални заливни райони, крайречни гори, гори за защита в планинските райони, бариерни брегове и крайбрежни влажни зони, които могат да бъдат комбинирани с конвенционални съоръжения за защита от бедствия.

Как изграждането на зелена инфраструктура се вписва в управлението на НАТУРА 2000?

С оглед постигането на екологичните, икономическите и социалните ползи от изграждането и поддържането на зелената инфраструктура в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000, тяхното управление следва да бъде планирано и осъществявано по начин, който създава конкретни условия и предпоставки за насърчаване на развитието на екологосъобразната инфраструктура и по този начин постигането както на консервационните приоритети, така и на целите за устойчиво икономическо и социално развитие на териториите, попадащи в екологичната мрежа. В този смисъл ключови аспекти на управлението на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 следва да бъдат:

• Развитие на зелената инфраструктура в контекста на увеличаването на ползите за местните общности – популяризиране на предимствата на екологосъобразната инфраструктура в насока опазване на екосистемите и съхраняване на биологичното разнообразие, принос за развитието на зелени икономически дейности, създаването на зелени работни места и генерирането на устойчиви доходи за местните жители, заети например с биологично производство на храни и напитки, практикуване на зелен туризъм и пр. дейности, базирани на зелената инфраструктура, опазване и устойчиво управление на водните ресурси, принос за защита и намаляване на рисковете и негативните последствия от природни бедствия на територията на защитените зони и пр. ползи от развитието на зелената инфраструктура;

• Оценка и текущ мониторинг на състоянието на екосистемите и качеството на екосистемните функции и на тази база интегриране на мерките за стимулиране на зелената инфраструктура в плановете за управление на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000;

• Оценка на настоящото състояние на наличната зелена инфраструктура в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000, и на тази база предприемане на мерки за нейното развитие и подобряване;

• Устройствено планиране и реализация на инфраструктурни мерки за развитие на нова зелена инфраструктура, в съответствие с оценката на нуждите от опазване и подобряване на качеството на екосистемите, и по този начин осигуряване на свързаността на екологичната мрежа НАТУРА 2000, и подобряване на достъпа до екосистемните ползи на съответните територии;

• Провеждане на научни изследвания и развитие на иновациите в областта на изграждането, поддържането и управлението на зелената инфраструктура с оглед прилагането на ефективни природосъобразни решения в контекста на предназначението и основната цел на екологичната мрежа НАТУРА 2000;

• Участие на всички заинтересовани страни – местните и регионалните власти, местния бизнес, неправителствения сектор, гражданското общество в планирането, разработването и изпълнението на мерки за насърчаване изграждането и развитието на зелена инфраструктура, както и реализацията на трансгранични проекти за развитие на мрежата от зелена инфраструктура на европейско ниво;

• Кампании за промотиране на добрите практики във връзка с изпълнението на зелени инфраструктурни инвестиции в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.

Зелената инфраструктура като инструмент за устойчиво развитие

Посочените аспекти на управлението на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 осигуряват пряко изграждането и управлението на зелената инфраструктура като инструмент за устойчиво развитие на териториите и общностите, попадащи в мрежата. Приносът на екологосъобразната инфраструктура в тази насока се доказва от:

- Опазването на деликатната околна среда, възстановяването и съхраняването на биологичното разнообразие като пряк резултат от подкрепата за развитие на зелената инфраструктура: изграждането, поддържането и управлението на екологосъобразната инфраструктура поставя в центъра на вниманието нуждата от закрила и възстановяване на околната среда, като подкрепата за нейното развитие на практика се отнася до осигуряването на пространствената структура на естествените и полуестествени съобщества, екосистеми и зони, както и поддържането на всички екологични характеристики на средата, които осигуряват възможност на гражданите да се възползват от многобройните ползи, произтичащи от естествените функции на съхранените екосистеми.

- Преките социално-икономически ползи за местните общности, които произтичат от зелената инфраструктура: чрез осигуряването на заетост и възможност за генериране на доходи от дейности, пряко свързани с изграждането, поддържането и управлението на отделните обекти (компоненти) на зелената инфраструктура, както и дейности, пряко произтичащи от екосистемните услуги, базирани на зелената инфраструктура. Примери за такива дейности са биологичното земеделие и животновъдство, зеления туризъм, горско-стопанските дейности, дейностите, пряко насочени към опазването или възстановяването на естествените местообитания и видове и пр. зелени дейности, които имат потенциал за създаването на зелени работни места. В този смисъл подкрепата за развитието на зелената инфраструктура осигурява възможности за съживяване и предотвратяване на обезлюдяването на по-изостаналите райони и населени места, попадащи в териториите от мрежата НАТУРА 2000, чрез предоставянето на нови икономически възможности и стимули за местните жители да останат да работят и да живеят в тях, постигайки по-висок икономически и социален статус.

В допълнение, зелената инфраструктура обхваща и специфични природосъобразни решения, които са пряко съвместими не само с природните и соци ално-икономическите, но и с културните и обществени ценности и които популяризират културните взаимодействия в автентичната и неподправена природна среда. Такива са например компонентите на зелената инфраструктура като природни паркове, зелени пътеки и други подобни, които представ- ляват част от комплексния продукт на отговорния и природощадящ (зелен) туризъм в териториите от мрежата НАТУРА 2000. Екологосъобразната инфрас- труктура осигурява и значими ползи по отношение на защитата и намаляването на негативните пос- ледици от природни бедствия, като пример в тази насока е изграждането на функционални заливни райони, крайречни гори, гори за защита в планинските райони, бариерни брегове, крайбрежни влажни зони и пр. Тези ползи допълнително потвърждават ролята и значимостта на зелената инфраструктура като инструмент за устойчиво развитие на защитените зони от екологичната мрежа НАТУРА 2000 в насока постигането на консервационните приоритети и гарантиране на високите социални, икономически и културни ползи за местните общности, включително управление на риска от природни бедствия и намаляване на негативните въздействия от тях върху състоянието на териториите и благополучието на местните общности.

Зелената инфраструктура и финансовите инструменти, подкрепящи НАТУРА 2000

Основната цел на мрежата НАТУРА 2000 е да осигури условия за защита и оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа. Едновременно с това през последното десетилетие европейската политика в тази насока поставя все по-силен акцент върху допълващите социално-икономически ползи от изграждането на екологичната мрежа НАТУРА 2000. Общоприетото виждане е, че в допълнение на нейния основен принос за опазване и съхраняване на биоразнообразието, мрежата НАТУРА 2000 предоставя редица допълнителни ползи и стимули за социалното и икономическото развитие на общността, които се осигуряват посредством екосистемните услуги.

Подкрепата за развитие на зелената инфраструктура в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 се основава на концепцията за прилагането на комплекс от природосъобразни решения в област- та на териториалното и устройствено планиране, които осигуряват свързаността на мрежата и гарантират достъпа до многобройните услуги, произтичащи от естествените функции на съхранените екосистеми. На европейско ниво ползите от изграждането, поддържането и ефективното управление на екологосъобразната инфраструктура се разглеждат в няколко основни аспекта:

• **екологичните ползи**, произтичащи от приноса на зелената инфраструктура за опазване и съхранение на екосистемите и природните ресурси, борбата с негативните последици от изменението на климата и приспособяването към тях, възстановяването и трайното поддържане на биологичното разнообразие, както и всички процеси и функции, протичащи в естествените екосистеми;

• **икономическите и социалните ползи**, които получават местните общности като резултат от изграждането и поддържането на различните компоненти на зелената инфраструктура в териториите от екологичната мрежа НАТУРА 2000. Тези ползи се изразяват в създаването на нови работни места и генерирането на устойчиви доходи за местното население, което е заето пряко с изпълнението на дейности за изграждане, поддържане или управление на зелената инфраструктура, както и с производството и предоставянето на зелени продукти или услуги, т.е. зелени икономически дейности, базирани на екосистемните услуги, които зависят пряко от състоянието на екологосъобразната инфраструктура;

• **ползите, свързани с намаляване на уязвимостта към природни бедствия** като наводнения, урагани, свлачища, лавини и пр. Тези ползи произтичат пряко от приноса на зелените инфраструктурни решения (например възстановяване и поддържане на крайбрежни райони, влажни зони, заливни равнини и др.) за намаляване на негативните последици и управление на риска от бедствия като алтернатива на конвенционалните защитни съоръжения (например насипи, диги, бентове и пр. „сиви" инфраструктурни компоненти).

Високата екологична, икономическа и социална оценка на тези ползи е причина стимулирането на зелената инфраструктура да бъде възприето като един от основните инструменти за устойчиво управление и развитие на защитените зони, който залага в цялостната европейска политика по отношение на екологичната мрежа НАТУРА 2000, включително в политиката на планиране на финансовите потребности във връзка с нейното поддържане и развитие.

За програмния период 2014-2020 г. се очаква основната част от приноса на ЕС към финансирането в областта на биологичното разнообразие да бъде по линия на европейските фондове, като всички финансови инструменти осигуряват възможности за съфинансиране на дейности, които включват и подкрепа за развитието на зелената инфраструктура в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000:

► **Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР) и Кохезионен фонд** (КФ), насочени към преодоляване на основните дисбаланси в структурното развитие на регионално и национално ниво. Тези фондове могат да предоставят помощ за финансирането на мерки, свързани с опазването на биологичното разнообразие, НАТУРА 2000, опазването и възстановяването на услугите от екосистеми, както и изграждането и развитието на зелена инфраструктура;

► **Европейски социален фонд (ЕСФ)**: средствата от него се очаква да допринесат за постигането на целите на биологичното разнообразие чрез адаптиране на уменията и квалификацията на работната сила и разкриване на нови работни места, включително в областта на изграждането, поддържането и управлението на зелената инфраструктура в защитените зони от екологичната мрежа НАТУРА 2000 и пряко свързаните с нея зелени икономически дейности;

► **Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР**): фондът има ключова роля за финансирането на дейности в областта на биологичното разнообразие. Поради характера на финансирането от ЕЗФРСР (директни плащания) инструментът може да подпомага щадящи биологичното разнообразие практики за управление на земите, включително зелени инфраструктурни инвестиции, като допълва осигурените чрез ЕФРР или КФ възможности за еднократни инвестиции ;

► **Европейски фонд за морско дело и рибарство**: финансовата подкрепа от този фонд за нуждите на опазване на биологичното разнообразие е свързана с насърчаване на устойчив сектор на рибарството с ефективно използване на ресурсите чрез „намаляване на въздействието на риболова върху морската околна среда" и „опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми, както и услугите, които предоставят те", както и с насърчаване на сектор „аквакултури" за прилагане на практики с високо ниво на опазване на околната среда, включително мерки за изграждане и поддържане на зелена инфраструктура с оглед опазване и възстановяване на морските екосистеми.

Освен тези инструменти, в многогодишната рамкова програма за 2014-2020 г. са предвидени и други финансови възможности. Такива са ресурсите на рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации Horizon 2020 и програма LIFE като единственият и ключов инструмент на ЕС, посветен на околната среда.

Тази финансова перспектива за периода 2014-2020 г. определя и възможностите за финансиране на дейности по НАТУРА 2000, които осигуряват подкрепата за създаване и развитие на зелената инфраструктура, като в НПРД за България за многогодишния финансов период на ЕС 2014-2020 г. тя е дефинирана под формата на приоритети и конкретни мерки за тяхното изпълнение.

Защо е необходима зелена инфраструктура?

Концепцията за насърчаване на изграждането, поддържането и управлението на зелената инфраструктура като инструмент за постигането на устойчиво развитие на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 се базира на нейния принос както за дългосрочното опазване на европейските видове и природни местообитания, така и за генерирането на значими икономически и социални ползи за териториите и прилежащите им общности. Зелената инфраструктура осигурява свързаността и кохерентността на екологичната мрежа, включително връзката на защитените зони с обектите извън мрежата НАТУРА 2000. По тази причина екологосъобразните инфраструктурни решения осигуряват основата за предоставянето на всички екосистемни услуги в териториите от мрежата НАТУРА 2000 и представляват инструмент за увеличаване на ползите от тях в насока:

► Подобряване и възстановяване на функциите на естествените екосистеми и по този начин увеличаване на ползите за обществото от материалните, културните, поддържащите и регулиращите екосистемни услуги;

► Осигуряване на нови възможности за заетост и устойчиви доходи за населението в защитените територии – чрез осигуряването на работни места за местните жители, заети пряко в изграждането, поддържането и управлението на зелената инфраструктура, както и създаването на заетост в други зелени икономически дейности, пряко свързани с екологосъобразната инфраструктура в отделните територии, като например биологичното производство на продукти, зеления туризъм, преработката и оползотворяването на биомаса, осигуряването на природни продукти (билки, гъби) и пр. природощадящи икономически дейности, базирани на екосистемните ползи;

► Диверсификация на местната икономика – подкрепата за развитието на зелената инфраструктура осигурява диверсификация на местната икономика чрез развитието на пчеливи стопанства за производство на екологично чисти храни, пчеларски стопанства, заведения за хранене и настаняване, туристически, спортни, атракционни и пр. центрове, свързани с развитието на зеления туризъм и други алтернативни (зелени) икономически дейности, които зависят пряко от състоянието на зелената инфраструктура;

► Ограничаване на влиянията и по-ефективно управление на риска от природни бедствия чрез прилагането на природосъобразни инфраструктурни решения, които често са и икономически по-рентабилни в сравнение с конвенционалните съоръжения за защита и намаляване на последствията от наводнения, урагани, горски пожари и пр. природни бедствия;

► Постигане на най-добрия баланс между приоритетите за опазване на природното наследство и поддържане на екологичното равновесие особено в контекста на климатичните промени и целите за икономическо и социално развитие (икономическа конкурентоспособност, борба с бедността, устойчива заетост, социално благополучие).

Стратегическите цели в областта на опазването на биологичното разнообразие изискват дългосрочно поддържане на функциите на екосистемите, като този приоритет на европейско ниво се разглежда в контекста на целите за постигане на траен икономически растеж, социална кохезия и устойчиво териториално планиране. Традиционните подходи за опазване на биологичното разнообразие се базират на изпълнението на мерки за защита на околната среда, формулирани отделно от общите политики за икономическо и социално развитие, използване на природните ресурси, насърчаване на заетостта, управление на риска от природни бедствия и пр. ключови области. Концепцията за насърчаване развитието на зелената инфраструктура осъзнава ограниченията на този подход и поставя необходимостта от опазване на екосистемите в по-широка политическа рамка, в която основните цели за съхранение на околната среда и биологичното разнообразие се постигат при непосредственото им интегриране с приоритетите и мерките в областта на развитието на устойчиво земеделие, горско стопанство, транспорт, отдих, приспособяване към климатичните промени и ограничаване на влиянията от природни бедствия.

Именно това разбиране стои в основата на приоритизацията, направена в НПРД по НАТУРА 2000 за България през периода 2014-2020 г., която отчита необходимостта от подкрепа за развитието на зелената инфраструктура като инструмент за устойчивост на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000. Тази подкрепа има хоризонтален характер по отношение на стратегическите консервационни приоритети, изведени в рамките на НПРД, като екологосъобразната инфраструктура се разглежда в нейната тясна взаимовръзка с редица други дейности, реализирани в териториите от мрежата НАТУРА 2000 като развитие на биологично чисти производства на хранителни продукти, други устойчиви земеделски и горско-стопански дейности, управление на риска от бедствия, борба с климатичните промени. По този начин зелената инфраструктура е обособена като значим инструмент – част от цялостния интегриран подход за развитие на териториите в НАТУРА 2000, който предоставя реални механизми за постигането на оптимални екологични, икономически и социални ползи от функционирането на екологичната мрежа.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Бяла книга „Адаптиране спрямо изменението на климата – към европейска рамка за действие", Европейска комисия, 2009 г. (www.europarl.europa.eu)

Зелена инфраструктура, презентация на Министерството на околната среда и водите на Р. България, 2012 г. (http://ope.moew.government.bg/files/useruploads/files/Programirane/present/green_infrastructure.pdf)

Национална приоритетна рамка за действие (НПРД) за НАТУРА 2000, България, Министерство на околната среда и водите, 2013 г., (www.moew.government.bg/files/file/Press/Konsultacii/2013/Oktober/NPRD.pdf)

Национална програма за развитие България 2020, 2012 г., портал на Министерски съвет за обществени консултации, **секция „Стратегически документи"** (www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=765)

Становище на Европейския икономически и социален комитет (ЕИСК) относно „Екологосъобразна инфраструктура — увеличаване на природния капитал на Европа", (http://eescopinions.eesc.europa.eu/viewdoc.aspx?doc=ces/nat/nat607/bg/ces4135-2013_00_00_tra_ac_bg.doc)

Становище на Комитета на регионите относно „Екологосъобразна инфраструктура — увеличаване на природния капитал на Европа" (2013/C 356/08), (www.eur-lex.europa.eu)

Съобщение на Европейската комисия до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите относно **„Екологосъобразната инфраструктура (ЕИ) — увеличаване на природния капитал на Европа"**, (www.eur-lex.europa.eu)

Costs and socio-economic benefits associated with the NATURA 2000 Network, Институт за европейска екологична политика, 2010 г., (ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/natura2000_costs_benefits.pdf)

Financing NATURA 2000 in 2014-2020, Европейска комисия, ГД „Околна среда", 2013 г., (www.financing-natura2000.eu/wp-content/uploads/2013/09/HANDBOOK-Financing-Natura-2000_ANNEX-3_Sept-draft_23092013.pdf)

Green infrastructure and territorial cohesion. The concept of green infrastructure and its integration into policies using monitoring systems, Европейска агенция за околна среда, 2011 г. (www.eea.europa.eu/publications/green-infrastructure-and-territorial-cohesion)

Green Infrastructure. A Landscape Approach, David C. Rose, Ignacio F. Bunster, 2013 г.

Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services, ЕК, 2013, (www.ec.europa.eu/environment/nature/knowledge/ecosystem_assessment/pdf/MAESWorkingPaper2013.pdf)

Science for Environment Policy – In-depth report on Green Infrastructure, Европейска комисия, 2012, (www.ec.europa.eu/environment/nature/ecosystems/studies.htm#science)

The economic benefits of the NATURA 2000 Network, Европейска комисия, ГД „Околна среда", 2013 г., (ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/ENV-12-018_LR_Final1.pdf)

The Guide to Multi-Benefit Cohesion Policy Investments in Nature and Green Infrastructure, Европейска комисия, 2013 г. (ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/studies/pdf/guide_multi_benefit_nature.pdf)

ЗЕЛЕНИЯТ ТУРИЗЪМ

като инструмент за устойчиво развитие
на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000

Зеленият туризъм – за какво става дума?

Зеленият туризъм е относително нов сектор на глобалната туристическа индустрия, който възниква преди около три десетилетия в отговор на качественото ново отношение на съвременния турист към формите и начина на прекарване на свободното време, от една страна, и от друга – в отговор на новите потребности на самия туристически бизнес, представляван от туристическите агенции, туроператори, хотелиери, ресторантьори и др., които все повече се стремят да демонстрират своята висока екологична и социална отговорност, като инструмент за извоюване на отличителни конкурентни предимства. Наред със значителния интерес към този туристически сектор, развитието на зеления туризъм и до днес предизвиква редица дискусии, най-важната от които се отнася до правилното интерпретиране на самата му същност и принципи като специфичен вид туризъм, а оттам и дефинирането на критериите, които позволяват дадена туристическа дейност да бъде определена като зелен туризъм.

За първи път понятието зелен туризъм, или по-скоро екотуризъм, е използвано от мексиканския еколог Хектор Кебалос-Ласкурайн, който въвежда термина през 1983 г., въпреки че според някои теоретици понятието е използвано още през 1965 г. от известния академик и природолюбител Хетцер. Макар че използването на термина зелен туризъм може да бъде проследено през последните около 30 години, полемиките върху точна, прецизна и достатъчно коректно формулирана дефиниция на този вид туристическа дейност продължават и до днес. По тази причина зеленият туризъм е „отворен" за редица погрешни тълкувания от страна на съставителите на туристически програми и пътувания, туроператори, мениджъри на хотели, туристически обекти и изобщо оператори в туристическия бранш и нерядко се използва, за да описва продукти, чийто обхват на практика не попада в категорията на зеления туризъм. Тук са представени накратко онези определения и принципи, които очертават коректно и достоверно същността на зеления туризъм като форма на прекарване на свободното време и специфичен сектор на туристическата индустрия, доколкото именно правилното разбиране за този вид туризъм стои в основата на неговото развитие, практикуване и ефективно управление като инструмент за устойчиво развитие на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.

Счита се, че зеленият туризъм възниква в средата на 80-те години на 20 век в Северна Америка като резултат от зачестилите пътувания и престои в отдалечени места със съхранена природа. Той се определя като вид или форма на туризъм, базиран на съхраненото природно богатство и биоразнообразие, като по отношение на зеления туризъм се предявяват най-общо две основни изисквания: екологично чиста природа и екологично чиста храна.

Понятието зелен туризъм е обект на спорни теоретични постановки за това какво се включва в него – всички видове немасов туризъм или само онези форми на туризъм, които се практикуват в съхранена природна среда. Според Американското общество за екотуризъм коректната формулировка на понятието е „туризъм в райони, необезпокоявани от човешки същества, който допринася за съхраняване на природата и за благополучието на местното население". Споменатият по-горе еколог Кебалос-Ласкурайн определя зеления туризъм като „пътуване до относително необезпокоявани от човека или незамърсени места с цел изучаване, вдъхновение и наслаждаване на природата и нейните диви растения и животни, както и на съществуващите културни прояви (минали и настоящи) в тези места".

Най-значителното усилие за осигуряване на глобално съгласие върху понятието зелен туризъм се смята, че е осъществено по време на Световната екотуристическа конференция, организирана от ООН и проведена в Квебек през 2002 година. Конференцията се обединява около становището, че зеленият туризъм обхваща принципите на устойчивия туризъм, що се отнася до икономическите, социалните и екологичните влияния на туризма, като допълнително са приети и специфични принципи, които разграничават екотуризма от по-широката концепция на устойчивия туризъм:

► Активно допринася за опазването на природното и културното наследство;

► Включва местните общности в своето планиране, развитие, напредък и експлоатация, и допринася пряко за повишаване на тяхното благосъстояние;

► Разяснява на посетителите природното и културното наследство на дадената дестинация, като формира нови екологични знания и осъзната отговорност към необходимостта от съхранение и опазване на природната среда;

► Насочен е към самостоятелните, свободно пътуващи и независими туристи-пътешественици, а така също и към организирани екскурзии и турове предимно за по-малки по размер групи.

Друга дефиниция, която включва и описанието за екотуризъм, формулирано по време на Световната екотуристическа конференция, е широко приетото определение, използвано като еталон, когато става дума за зелен туризъм – то е възприето от Международното общество за екотуризъм (МОЕ), според което този вид туризъм е „отговорно пътуване до природни места (територии, райони, зони), което съхранява околната среда и поддържа благополучието на местните жители“. Международното общество за екотуризъм приема следния набор от ключови принципи на зеления туризъм:

- Ограничава чрез намаляване до минимум на отрицателните въздействия върху околната среда, културното и историческото наследство, както и идентичността на местните общности;
- Изгражда екологично и културно съзнание и възпитава уважение към околната среда;
- Осигурява позитивно преживяване и представя добри практики както за посетителите, така и за домакините (приемащите общности);
- Осигурява преки ползи от опазването на околната среда;
- Осигурява икономически и социални ползи за местните общности като допринася за създаването на работни места и генерирането на устойчиви доходи;
- Насърчава отговорността на страните домакини към политическия, социалния и свързания с околната среда, екологичен климат.

Европейската политика в областта на зеления туризъм също се обединява около посочените принципи, като този вид туризъм се разглежда като специфична туристическа дейност, която се осъществява в места и райони със запазена и атрактивна природа, допринася за съхранението на околната среда и културата, оптимизира удовлетворението на посетителите, увеличава дългосрочния социално-икономически растеж и по тази причина се възприема като най-добрия баланс между целите за развитие и приоритетите на ЕС в областта на опазването на околната среда.

Може да се обобщи, че са налице две основни изисквания към тази форма на туристическа дейност, които я разграничават съществено от всички познати видове туризъм и внасят ново съдържание и етични норми в понятието. Те се отнасят до щадящото взаимодействие между природата и човека – т.е. посещения в съхранена природна среда и опазването ѝ във вида, в който е, и благополучието на местните хора – грижата за местното население, отговорното отношение към неговия начин на живот и осигуряването на преки ползи от туризма, развиващ се в неговата среда.

Основополагащ принцип от гледна точка на правилното разбиране за същността и принципите на зеления туризъм е, че той обединява туризъм и съхранение (опазване на околната среда) и по този начин осигурява икономически и социални стимули за местните общности, за защита на околната среда и за трайно съхранение на биологичното разнообразие. На практика развитието на зеления туризъм се базира на осъзнаването и оценяването на взаимодействието между естествената природна среда и разнообразния обхват на културните, социалните и икономическите перспективи за обществото, респективно за местните общности. Постигането и трайното поддържане на този баланс стои в основата на концепцията за развитие на зеления туризъм в контекста на предназначението и основната цел на екологичната мрежа НАТУРА 2000, а именно – да осигури условия за защита и оцеляване на

най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа.

Какво представлява екосистемният подход за развитие на туризма?

Екосистемният подход в развитието и предоставянето на туристически услуги представлява ефективен инструмент за постигането на устойчиво развитие на териториите от мрежата НАТУРА 2000 в трите му ключови измерения, отнасящи се до социалното, икономическото и екологичното благосъстояние на местните общности. Този подход се отнася до прилагането на модел за интегрирано управление на сухоземните, водните и биологичните ресурси и оползотворяването на техния потенциал за развитието на устойчив и природощадящ туризъм, който гарантира, от една страна, опазването и устойчивото използване на тези ресурси, и от друга – икономическия и социален просперитет на териториите и общностите, попадащи в екологичната мрежа НАТУРА 2000.

Принципи на екосистемния подход в туризма

1) Защита и дългосрочно опазване на екосистемите и екологичните процеси и едновременно с това тяхното валоризиране като основен ресурс за създаването на комплексен „зелен" туристически продукт.

2) Признаване, защита и популяризиране на традиционните екологични знания, обичаи и практики чрез включването им като компонент на продукта на зеления туризъм.

3) Гарантиране на икономическите и социалните ползи за местните общности – чрез създаването на работни места и устойчиви доходи за местните жители, заети пряко с предоставянето на основни и съпътстващи туристически услуги, насърчаване на местните инвестиции в основна и съпътстваща инфраструктура, стимулиране на развитието на биологичното производство и пр.

4) Формиране на нов тип отговорно отношение към местния природоресурсен, културен, исторически, социален и пр. капитал както за посетителите, така и за приемащите общности.

Въпреки че концепцията за зеления туризъм като екосистемна услуга има отношение преди всичко към социално-икономическото развитие на териториите, попадащи в мрежата НАТУРА 2000, следва да се отбележи, че развитието на природощадящ и базиран на екосистемните ползи туризъм не е изолирана икономическа дейност – тя е пряко свързана както с консервационните дейности, така и с редица други икономически дейности като развитие на биологично чисти производства на хранителни продукти или развитие на други специфични екосистемни услуги. Най-общо екосистемните услуги представляват ползите, които обществото извлича директно или индиректно от екосистемните функции, като тези ползи се класифицират в 4 основни групи:

- Материални екосистемни услуги – те се отнасят до продукцията, добивана от екосистемите и директно използвана в производството или за лична консумация от хората (т.е. всички продукти, които ни доставя природата);

- Регулиращи услуги – те са свързани с капацитета на екосистемите да регулират основни природни процеси и животоподдържащи системи чрез биогеохимичните и биосферни цикли. Регулиращите услуги са с пряко или косвено въздействие (пречистване на водата, третиране на отпадъци и др.);

- Културни услуги – те се отнасят до нематериалните ползи, които хората извличат от екосистемите под формата на наслада и отдих сред съхранената природна среда;

- Поддържащи услуги – те са свързани със създаването на условията, необходими за предоставяне на всички други екосистемни услуги и включват например кръговрата на хранителни вещества, на водата, почвообразуването и пр.

Зеленият туризъм се отнася към групата на културните екосистемни услуги, но доколкото концепцията за зеления туризъм включва предоставянето на туристически услуги, базирани изцяло на толерантното отношение към природата, местната култура, биологичното растениевъдство и животновъдство, традициите и бита на местните общности при опазване и съхранение на природните ресурси, то тази форма на туризъм може да бъде определена като инструмент за увеличаване на ползите от всички посочени групи екосистемни услуги. От една страна, развитието на зеления туризъм е пряко свързано с осигуряването на доходи и работни места за местните жители, които са ангажирани с предоставянето на туристически услуги, и от друга, този вид туризъм стимулира развитието на материалните екосистемни услуги (например производството на екологично чисти храни), опазването и съхраняването на природната среда, т.е. увеличаване на ползите от регулиращите и поддържащите услуги, и не на последно място осигурява редица нематериални ползи и има подчертан образователен ефект както за посетителите, така и за приемащите общности. В този смисъл развитието на зеления туризъм като екосистемна услуга може да бъде определено като ключов стимул не само за икономическото и социалното развитие на териториите, попадащи в мрежата НАТУРА 2000, но и за тяхната културна и екологична устойчивост.

Територииите, попадащи в мрежата НАТУРА 2000 на територията на Република България, включват обширни зони, които са носител на значим природо ресурсен потенциал. Неговото оползотворяване за целите на развитието на зелен туризъм безспорно може да осигури икономическото и социалното съживяване на редица райони с по-малки населени места в страната, които се намират в непосредствена близост до ценни природни обекти, културно-исторически паметници и други ресурси с туристическо значение на територията на защитените зони. Развитието на зеления туризъм като малък или семеен бизнес осигурява на местните хора стимул да останат да работят в природните райони и по този начин допринася за предотвратяване на обезлюдяването, осигурявайки устойчива заетост и стабилни доходи. Това до голяма степен се определя от факта, че защитените зони в екологичната мрежа НАТУРА 2000 повече от всяка друга територия притежават ресурси и потенциал, които позволяват предоставянето на комплексен туристически продукт. Този продукт се базира и създава на основата на изключителното многообразие от налични туристически ресурси, с които разполагат защитените зони, като той може да включва различни комбинации от следните форми на туризъм:

► Познавателен туризъм, като например геотуризъм (с акцент върху скалното разнообразие), орнитотуризъм, който включва туристически програми за наблюдение на редки и застрашени птици, ботанически туризъм, включващ маршрути за наблюдение на редки и застрашени растения и дървесни видове.

► Активен зелен туризъм – туристически програми, които включват практикуването на различни спортове в естествената природна среда: водни спортове (рафтинг, кану-каяк и др.), зимни спортове (ски походи, преходи със снегоходки и т.н.), екстремни спортове (бънджи скокове, скално катерене и др.)

► **Културен туризъм** – посещения за запознаване с културните обекти и паметници на територията на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000, както и за представяне на различни атракции, свързани с местния бит – обичаи, празници, специфични обреди и елементи на местния фолклор, демонстрации на местни занаяти, организиране на дегустации на местни храни и вина и пр.

► **Селски туризъм в комбинация с посещение на природни и исторически забележителности** – този продукт включва престой в селска къща в комбинация с пешеходни познавателни турове – т.е. продукти, комбиниращи селски с културно-познавателен и/или исторически туризъм съобразно наличните ресурси на съответната защитена зона.

► **Религиозен туризъм** – специфичен продукт, който комбинира престоя сред съхранената природна среда с посещението на различни религиозни обекти – църкви, манастири, светилища, намиращи се на територията на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.

► **Романтични турове** – специални продукти, които залагат на съхранената природа и автентичната среда, предлагат специфична атмосфера, позволяват уединение, свобода и релаксация сред природата.

► **„Good life" продукти** – те включват предлагането на занимания, в които хората обичайно не участват в ежедневието си, и които се асоциират с „по-добрия живот" – животът, който залага на обикновените неща (като например посетителите да опитат здравословна екологично чиста храна – местно производство) и на близостта до природата, която носи удоволствие и наслада.

Възможността за създаване и развитие на подобен комплексен туристически продукт, базиран на богатия природен, културен и социален потенциал на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000, допринася пряко за непрекъснатото създаване на нови или допълнителни туристически атракции, за изграждането и разширяването на основната, както

и на специализираната туристическа инфраструктура, промотирането и популяризирането на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000, опазването на природното богатство, както и културно-историческото наследство на съответната територия. Развитието на зеления туризъм например стимулира изграждането и поддържането на посетителски и информационни центрове, уреждането на експозиции, зали за демонстрации на местни занаяти, дегустации на местни ястия, вина, устройването на природни музеи, горски сбирки, етнографски изложби и пр. Основен резултат от това е създаването на алтернативна заетост и генерирането на допълнителни доходи за местното население, което е свързано с предоставянето на услугите във всички посочени аспекти. За постигането на тези икономически и социални ефекти, управлението на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 следва да бъде планирано и осъществявано по начин, който създава условия и предпоставки за насърчаване на тяхното развитие като атрактивни дестинации за зелен туризъм. В този смисъл ключови аспекти на управлението на защитените зони следва да бъдат:

► Мерките и дейностите за опазване, съхраняване и развитие на природните дадености на съответната територия, които представляват основния ресурс за развитието на туризъм, базиран на екосистемните ползи;

► Изграждане и поддържане на основната и специализираната туристическа инфраструктура, към която се отнасят например посетителските и информационните центрове, които представят съответната защитена зона, нейните природни забележителности и културно-историческо наследство, природно-историческите центрове с експозиции, включващи например етнографски сбирки, сбирки от гъби, лишеи, плодове и семена на дървесни и храстови видове, хербарии от тревни видове и пр., изграждане на заслони, огнища, беседки, информационни табла, пейки, маси, чешми и др. в най-посещаваните места и местата с панорамни гледки;

► Разработване, маркиране и поддържане на екотуристически, образователни, тематични и специализирани маршрути, включително за хора в неравностойно положение – маршрути за зелен пешеходен туризъм, велокросове, екологични образователни пътеки и места за наблюдение на птици и диви бозайници, детски и дендрологични опознавателни маршрути, образователни зелени пътеки, алеи за хора с увреждания;

► Обучение на местните жители в областта на развитието и предоставянето на туристически услуги например обучения за планински водачи, консултации и обучение за желаещите да развиват собствен туристически бизнес и др.;

► Стимулиране участието на местния бизнес, неправителствен сектор, както и местните власти в разработването и изпълнението на различни програми и стратегии, свързани с устойчивото развитие на региона, както и в реализацията на трансгранични и международни проекти за развитие на туристическата инфраструктура, свързването в туристически клъстери и пр. инициативи;

► Провеждане на кампании за промотиране на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 като най-подходящите зелени дестинации за практикуването на отговорен и природощадящ туризъм.

В допълнение към разгледаните икономически и социални ползи, развитието на зеления туризъм поставя в центъра на вниманието нуждата от закрила на деликатната околна среда, тъй като именно тя е основният ресурс за неговото развитие и практикуване. Осъществявайки се в естествената природна среда, зеленият туризъм се стреми възможно

най-малко да я изменя. Интересът към тази форма на туризъм възниква именно в резултат на комбинацията от нарастващото търсене на автентични туристически преживявания и повишаващия се интерес към опазването на околната среда. Примери за екологично взаимодействие в контекста на зеления туризъм са влагането на енергийно ефективни технологии при изграждането на различни обекти на туристическата инфраструктура на територията на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000, пестеливото използване на водните ресурси, прилагането на методите на биологичното производство на храни, провеждането на екологични образователни програми като специфичен компонент на зеления туризъм, участие на посетителите в мероприятия за залесяване, почистване, изграждане на хранилки за птици и пр. дейности, които осигуряват приноса на този вид туризъм за устойчивото екологично развитие на защитените зони.

Освен това зеленият туризъм включва туристически форми, съвместими не само с природните, но и с културните и обществени ценности и достойнства, които популяризират културните взаимодействия в автентичната и неподправена природна среда. По този начин зеленият туризъм като екосистемна услуга гарантира съпричастността на посетителите, а също и на приемащите общности не само към опазването и съхранението на околната среда, но и към културното, историческото и пр. наследство, т.е. към цялостната идентичност на самата територия и нейната общност.

Какви са принципите на зеления туризъм като екосистемна услуга?

Развитието на туризъм, базиран на екосистемните ползи и неговото прилагане като успешен инструмент за устойчиво развитие на териториите от мрежата НАТУРА 2000 изисква познаването и правилното интерпретиране на онези основни принципи и елементи, които осигуряват ясно разграничаване на продукта на зеления туризъм от всички останали конвенционални форми на туристическа дейност.

Естествената, ненарушена природна среда като основен ресурс за развитието на зелен туризъм

Зеленият туризъм повече от всеки друг вид туристическа дейност разчита на използването на обкръжаващата го естествена и ненарушена или възможно най-слабо засегната природна среда, като включва фокусиране върху биологичните и физическите характеристики и особености на средата. Зеленият туризъм се практикува в самата природна среда и зависи пряко от състоя

ното, степента на съхранение и атрактивността на природните условия и дадености в нея, като същевременно продуктът на този вид туризъм може да включва и редица културни, исторически, религиозни и пр. елементи, когато те се срещат в съответната защитена зона. Следователно съхранението на природните територии и управлението на всички налични ресурси е същността при планирането и развитието, както и при потреблението на продукта на зеления туризъм.

Повечето защитени зони от мрежата НАТУРА 2000 притежават, освен значим природоресурсен потенциал, и редица етнически, културни, исторически и др. ценности. Въпреки че основен фокус на зеления туризъм е природното наследство и съхраненото биоразнообразие на дадената територия, нейните природни дадености следва да се разглеждат ведно с останалите ценности и ресурси, като съвкупността от тях представлява база за създаването и развитието на комплексния продукт на зеления туризъм.

Екологична и културна устойчивост

Никоя туристическа дейност, която потъпква и унищожава околната среда, която действа негативно върху местните общности или която не успява да генерира значими икономически ползи, не може да постигне устойчивост в дългосрочен план. Зеленият туризъм се основава на концепцията, че неговото управление следва да осигури пълно елиминиране или свеждане до минимум на отрицателните влияния, като предостави конкретни ползи на местните общности домакини (под формата на приходи от туристическа дейност, безвъзмездни финансови помощи, привилегии и пр. във връзка с развитието на този специфичен вид туризъм), от една страна, и на околната среда, от друга – чрез нейното съхранение за настоящите и бъдещите поколения. Следователно зеленият туризъм означава на първо място въвличане и активно участие от страна на туристи и туроператори в опазването на територията, в която той се практикува. Например участниците в този вид туризъм може да участват в природонаучни наблюдения или рехабилитационни проекти, или да допринасят финансово за управлението на дадената защитена зона.

Планирането при зеления туризъм се основа на ресурсни ограничения с минимизиране на природоресурсното потребление. Икономическите възможности ще бъдат изгубени, ако гъвкавостта и издръжливостта на територията и способността на общностите ѝ да поглъщат вредните влияния са превишени или ако нейното биоразнообразие и физическа външност (т.нар. природно лице) са значител

но изменени. За целта негативните въздействия при зеления туризъм следва да бъдат управлявани посредством разпознаване, приемане и прилагане на внимателно планирани устойчиви практики. Това може да се постигне например чрез използването на гъвкави и адаптивни идеи, проекти и конструкции, иновации, съоръжения и практики, свързани с управление на отпадъците, които свеждат до минимум вредните влияния както на мястото на извършваната дейност, така и от гледна точка на по-широката употреба на ресурси в дадената територия за зелен туризъм.

Принос към опазването

За туристите, практикуващи зелен туризъм, както и за екотуристическите оператори, е характерна нагласата и готовността да допринасят за опазването на средата, като формата и инструментите на всеки конкретен принос следва да се съгласуват и договорят предварително между управляващите природните ресурси в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 и екотуроператорите, за да се осигури максимална полза при опазването на природната среда в контекста на посредничеството на екотуроператорите. Този принос може например да включва участие или подпомагане провеждането на изследвания и наблюдения на дивата природа, или негативните влияния от посещенията, подкрепа за управлението на природните ресурси, предоставяне на определен процент от годишния доход на туроператорите за целите на ефективното управление на съответната природна територия. Други примери за приноса на посетителите (туристите) и членовете на местната общност в насока опазване и съхраняване на природната среда са:

- Придържане към установените и общоприети правила и принципи за посещение на обекти на територията на защитените зони и спазване на техники за упражняване на минимално въздействие;

- Участие на посетителите, както и на представители на местните общности в управленски прегледи, проучвания и измервания;

- Събиране на отпадъците по пътя, както и участие в други дейности, като например кампании за почистване, отстраняване на бурени (плевене), залесяване, участие в научни или природонаучни изследвания на дивата природа и други.

Образование, възпитание и интерпретация

Възпитателният и образователен характер на зеления туризъм е друг ключов елемент, който го разграничава ясно от всички стандартни форми на природно-ориентирания туризъм. Образованието и интерпретацията на природната среда, включително и екологичното възпитание, са важни инструменти в създаването на приятно, съдържателно и пълноценно екотуристическо преживяване. Зеленият туризъм привлича посетители, които желаят да си взаимодействат с природната среда и то в различна степен (различна степен на сливане, т.е. усещане да си част от природата), и които желаят да развият и усъвършенстват своите знания, разбирания и усещания за естествената природна среда. Зеленият туризъм по естествен начин води към положителни действия в полза на опазването и съхраняването на околната среда чрез насърчаване на екологичното и културно съзнание и формирането на нов тип поведение, нагласа и отговорност към необходимостта от опазване на природните ценности.

Екологичното образование и възпитание като компоненти на зеления туризъм оказват пряко влияние върху поведението на посетителя, на местната общност, както и на представителите на туристическата индустрия, и по тази причина те представляват фактор за дългосрочната устойчивост на туристическите дейности в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000. По тази причина, продуктът на зеления туризъм следва да осигури подходящо ниво на тълкуване на природното и културно богатство (т. нар. природна и културна интерпретация), обикновено чрез наемане на подходящо обучени за целта кадри – квалифицирани водачи, екскурзоводи, аниматори и др. и чрез осигуряване на информация преди и по време на пътуването (преход, обиколка, пътешествие, екскурзия и пр.). Нивото и типа на образование (в това число обучение и възпитание) при зеления туризъм зависи преди всичко от интересите и очакванията на туристите, като на тази база възпитателният компонент може да включва широк обхват от образователни възможности чрез интерпретация, интерактивен подход, както и използване на разнообразни медии. Този образователен или интерпретативен компонент на зеления туризъм потвърждава природните и културни стойности на дестинацията, като той засяга и въпросите, свързани с ползите и необходимостта от устойчиво управление на ресурсите, ролята на приемащите общности и пр.

Осигуряване на местни ползи и участие

Ползите от развитието на зеления туризъм следва да бъдат справедливо разпределени, със значителни облаги, полагащи се на първо място на местните общности, дори когато екотуристическият бизнес е разположен в други общини и райони, или туристическата дейност се практикува в обекти с национално или международно значение, които попадат на територията на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000. Ползите за приемащата общност може да произтичат например от използването на местно базирани туроператори, наемането на местни водачи и възможността за ползване на специализирани местни знания, потреблението на местно произведени продукти и определени услуги, както и оптимална употреба на наличните местни благоприятни условия и материални ресурси. За местните общности и околната среда тези ползи обикновено надделяват над разходите във връзка с развитието на зеления туризъм, т.е. той се отплаща, като генерира устойчива заетост и стабилни доходи, както и конкретни ползи при опазването и управлението на ресурсите. За целта местните общности следва да бъдат привлечени да участват активно в екотуристическото управление и предлагане, чрез осигуряването на специфични знания, предоставянето на услуги (хранене, настаняване и пр.), база и инфраструктура за практикуване на зелен туризъм, продукти – както хранителни продукти, така и широка гама от занаятчийски изделия, елементи на местния фолклор, произведения на местното изкуство и пр. Местните занаяти, традиции и култура представляват част от комплексния продукт на зеления туризъм и способстват за повишаване на интереса към съответната зелена дестинация. От друга страна, посетителският интерес генерира допълнителни приходи, които мотивират и стимулират местните хора, т. е. валоризирането на потенциала на местни занаяти, традиции и култура осигурява както преки, така и непреки ползи за местните общности. Те се отнасят до възраждането и запазването на местните бит и културна идентичност, създаването на алтернативен поминък и допълнителни доходи, иницииране и подкрепа на нови местни културни форми. По този начин зеленият туризъм допринася за възстановяване на местната художествена самодейност, както и за възраждане, съхраняване и развитие на редица местни занаяти и тяхното развитие като туристически атракции.

Посетителско удовлетворение

Удовлетвореността на посетителя от преживяването „зелен туризъм" е съществен елемент и на практика ключов фактор за неговата устойчивост като специфична форма на туристическа дейност, практикувана в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000. Преживяването при зеления туризъм трябва да съответства и дори да надминава реалистичните очаквания на посетителите. Грижата за клиента представлява съществена и неделима част от успешния продукт на зеления туризъм, която е също толкова основополагаща, колкото и опазването и защитата на посещаваната територия. За целта удовлетвореността на посетителите трябва задължително да бъде гарантирана чрез:

- Качествено осигуряване – гарантиране на сигурността както и прилагане на най-добрите практики в оказването на туристическото обслужване при отчитане на спецификата на продукта на зеления туризъм;

- Прилагане на система от стандарти за качество на продукта на зеления туризъм;

- Развитие и предлагане на широк обхват от екотуристически продукти, подходящи за различни видове и форми на зелен туризъм, собственост на земята и режими на управление;

- Осигуряване на адекватна и екологично чувствителна към средата инфраструктура, която да се вписва в естествената природната среда;

- Ситуиране на продукта на зеления туризъм при отчитане на нуждите и спецификата на местните общности;

- Отговорен маркетинг, който осигурява реалистични очаквания за екотуристическото преживяване във всяка природна зона;

- Подходящо планиране и управление на природните територии, в които се практикува зелен туризъм.

Въпреки че зеленият туризъм е признат за приоритетна икономическа дейност със значим потенциал от гледна точка на устойчивото развитие на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000, като през последните години той се превърна в основна сфера на дейност на голям брой предприемачи и привлече значително публично и частно финансиране, все още този вид туризъм в България има нужда да бъде доразвит в посока постигането на по-ясна идентичност и разграничаване от конвенционалните форми на туризъм. Това може да се постигне само посредством стриктното придържане към всички разгледани по-горе основни принципи и същностни компоненти на зеления туризъм при задължително осигуряване на участието на местните общности и гарантиране на справедливото разпределение на ползите, произтичащи от туристическите услуги. За това допринася и прилагането на единни стандарти за развитие на зелен туризъм, които да отразяват, от една страна, общоприетите и утвърдени на европейско ниво критерии и изисквания по отношение на този вид туризъм, и от друга – специфичните особености и нужди на зеления туризъм, практикуван конкретно в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 в България. Полезен инструмент в тази насока представляват Стандартите за европейски екотуристически етикет, разработени в периода 2007-2009 г. с участието на организации от седем европейски държави, включително България. Тези стандарти включват задължителни и препоръчителни критерии, които се отнасят за различните услуги и продукти в контекста на зеления туризъм: дейности на открито, настаняване, хранене, туристически пакети, посетителски центрове.

Какво представляват европейските етикети за екотуризъм?

Стандартите за Европейски етикети за екотуризъм (EETLS стандарти) са разработени и се

прилагат конкретно за екотуристическия сектор в страните членки на ЕС. EETLS стандартите са разработени въз основа на критериите за устойчив туризъм, приети от Световния съвет по устойчив туризъм (ССУТ), които са интерпретирани и адаптирани към нуждите на европейския екотуризъм, за да се изгради основата на Стандартите за Европейски етикети за екотуризъм.

Тези стандарти представляват инструмент за хармонизиране на европейските инициативи за етикети за качество, които третират зеления туризъм като специфичен вид туристическа дейност и като интегриран туристически продукт. Първата версия на EETLS е разработена в рамките на проекта ECODESTINET LdV, реализиран през 2009 г. след дълъг процес на дискусии и консултации с всички заинтересовани страни. Необходимо е да се уточни, че Стандартите за Европейски етикети за екотуризъм са първите признати в света от Световния съвет по устойчив туризъм, като те са разработени на база задълбочени експертни консултации и при отчитането на всички общоприети международни етикети в областта на развитието на зеления туризъм. В резултат на това стандартите EETLS включват широкообхватни критерии, разпределени в 5 основни групи:

► *Критерии от Група А - Демонстриране на ефективен устойчив мениджмънт*

Критериите от Група А се отнасят до установяването на система за ефективен устойчив мениджмънт и нейното прилагане от страна на всички предприятия и оператори в областта на зеления туризъм. Критериите от тази група са приложими по отношение на различните аспекти от управлението на бизнеса, развиващ зелен туризъм, като техен основен акцент е постигането и поддържането на съответствие с приложимото национално законодателство в областта на опазването на биологичното разнообразие, управлението на защитените зони и природозащитните дейности.

Специално внимание е отделено на критериите, свързани с предоставянето на професионално обучение на заетите в туризма, както и на групата критерии, отнасящи се до качеството на туристическото обслужване и отговорния маркетинг в зеления туризъм.

Доколкото инфраструктурата е от съществено значение за целите на ефективното управление в областта на зеления туризъм, тази група обхваща и критерии, отнасящи се до нейното изграждане и поддържане при спазване на принципите за опазване на естествената природна среда.

Предвид значимостта на образователния компонент на зеления туризъм, в тази група е включен и специфичен критерий, който се отнася до интерпретацията на естествената околна среда, местната култура и културното наследство като част от специфичния продукт на зеления туризъм.

► *Критерии от Група B - Увеличаване на социалните и икономически ползи за местната общност и намаляване на негативните въздействия*

Критериите от тази група се отнасят до спазването на принципите на зеления туризъм, отнасящи се до увеличение на социалните и икономически ползи за местните общности и намаляване на отрицателните въздействия. В тази връзка стандартите EETLS включват конкретни критерии, които са насочени към оптимизиране на ползите за местната общност, произтичащи от практикуването на зелен туризъм в съответната територия.

► *Критерии от Група C - Увеличаване на ползите за културното наследство и намаляване на негативните въздействия*

Тази група критерии се отнася до популяризирането и включването на културното наследство като компонент на комплексния продукт на зеления туризъм и цели да гарантира, че развитието на туристическата дейност не допуска отрицателни въздействия върху местните културни обекти и ценности.

► *Критерии от Група D - Увеличаване на ползите за околната среда и намаляване на негативните въздействия*

Критериите от Група D се отнасят до увеличаване на ползите и намаляването до минимум на отрицателното въздействие от туристическите дейности върху околната среда. Тяхното прилагане гарантира, че бизнесът, развиващ зелен туризъм, допринася за опазването на природните ресурси чрез прилагането на политики и практики за разумно им използване например чрез влагане на местни строителни материали, средства за производство, използване на екологично чисти храни и хранителни продукти, пестеливо потребление на енергийни и водни ресурси, опазване на биологичното разнообразие и пр.

► *Специфични EETLS критерии*

Тази група критерии се отнася до останалите специфични принципи на зеления туризъм, като най-общо цели да гарантира, че:

- в дейността си бизнесът спазва определените граници на чувствителните зони;

- посетителите демонстрират своето отговорно отношение към местната общност, включително чрез ползотворно общуване и придобиване на знания за съответния район и населението му.

Необходимо е да се подчертае, че EETLS критериите отразяват добрите практики на съвременните европейски и световни форми за развитие на зелен туризъм, включително тези, реализирани в рамките на съществуващите еко сертифициращи инициативи. Оценени са петнайсет различни системи за сертифициране на устойчив зелен туризъм в Европа, а в международен план са изследвани повече от 1 200 единични критерии по отношение на съответствието им с елементите на зеления туризъм. Това гарантира, че EETLS стандартите отговарят на широк спектър от изпитани в практиката инициативи в областта на зеления туризъм и че спазването на критериите осигурява неговото развитие при използване на придобития до момента опит и добри практики в областта.

Какви са възможностите за финансиране на зелен туризъм в зоните от НАТУРА 2000?

През последното десетилетие, общата европейска екологична политика за предотвратяване загубата на биологично разнообразие поставя акцент вър-

ху допълващите социално-икономически ползи от изграждането на екологичната мрежа НАТУРА 2000. Общоприетото виждане е, че в допълнение на нейния основен принос за опазване и съхраняване на биоразнообразието, мрежата НАТУРА 2000 осигурява редица допълнителни ползи и стимули за социалното и икономическото развитие на общността, които се осигуряват посредством екосистемните услуги – т.е. материалните, регулиращи, културни и поддържащи услуги, разгледани по-горе.

Зеленият туризъм се отнася към културните екосистемни услуги, като на европейско ниво ползите от него се разглеждат в няколко основни аспекта:

- ползите, които извличат посетителите в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 от гледна точка на приноса на туристическите екосистемни услуги за пълноценна рекреация и позитивни преживявания сред съхранената природна среда, както и досег и обогатяване на знанията за материалните и културни ценности на съответната територия;

- икономическите и социални ползи, които получават местните общности като резултат от потреблението на участниците в различните форми на зелен туризъм, практикуван в териториите от мрежата НАТУРА 2000. Тези ползи се изразяват в създаването на работни места и генерирането на устойчиви доходи за местното население, което е заето с производ-

ството/предоставянето на основни или съпътстващи зеления туризъм продукти/услуги;

- екологичните ползи, произтичащи от приноса на зеления туризъм за опазване и съхранение на екосистемите и природните ресурси, предвид неговото развитие, предлагане и практикуване като отговорна и природощадяща форма на туризъм, от една страна, и от друга – прекият му финансов принос за увеличаване на инвестициите в различни инициативи за опазване на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000. Високата икономическа, социална, екологична и културна оценка на тези ползи е причина развитието на зеления туризъм да бъде възприето като един от основните инструменти за устойчиво управление и развитие на защитените зони, който заляга в цялостната европейска политика по отношение на екологичната мрежа НАТУРА 2000, включително в политиката на планиране на финансовите потребности във връзка с нейното поддържане и развитие.

Съгласно чл. 8 на Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (т.нар. Директива за местообитанията), ЕС въведе единен стандарт за стратегическо планиране на дейностите по НАТУРА 2000, като задължи държавите членки да разработят Национална приоритетна рамка за действие по НАТУРА 2000 (НПРД). Основна цел на НПРД е да идентифицира нуждите от финансиране и приоритетите за защитените зони от НАТУРА 2000 на национално и регионално ниво и с това да се улесни интеграцията им в бъдещите програми за финансиране от различните европейските финансови инструменти.

Основната отговорност за планирането на финансовите ресурси, необходими за дейности по НАТУРА 2000, е на всяка от държавите членки, но чл. 8 от Директивата за местообитанията изрично подчертава необходимостта от подкрепата на ЕС за управление на защитените зони от НАТУРА 2000 чрез осигуряване на съфинансиране от инструменти на Общността. В този смисъл планирането на дейностите по НАТУРА 2000 е в пряка връзка с бюджета на Стратегията „Европа 2020“ и начина на програмиране и разпределение на ресурсите на Общността. За програмния период 2014-2020 г. се очаква основната част от приноса на ЕС към финансирането в областта на биологичното разнообразие да бъде по линия на европейските фондове, като всички финансови инструменти осигуряват възможности за съфинансиране на дейности, които пряко или косвено осигуряват и развитието на зеления туризъм:

► **Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР) и Кохезионен фонд** (КФ), насочени към преодоляване на основните дисбаланси в структурното развитие на регионално и национално ниво. Тези фондове могат да предоставят помощ за финансирането на мерки, свързани с опазването на биологичното разнообразие, НАТУРА 2000, опазването и възстановяването на услугите от екосистеми, включително екосистемните туристически услуги, както и изграждането/ развитието на зелена инфраструктура, включително туристическа.

► **Европейски социален фонд (ЕСФ)**: средствата от него се очаква да допринесат за устойчивото развитие на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 чрез адаптиране на уменията и квалификацията на работната сила, и разкриване на нови работни места, включително в областта на зеления туризъм.

► **Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР**): фондът има ключова роля за финансиране на дейности в областта на биологичното разнообразие. Поради характера на финансирането от ЕЗФРСР (директни плащания) инструментът може да подпомага щадящи биологичното разнообразие практики за управление на земите, като допълва осигурените чрез ЕФРР или КФ възможности за еднократни инвестиции. Доколкото зеленият туризъм е пряко обвързан както с консервационните дейности, така и с редица други икономически дейности като например развитието на биологично чисти производства на хранителни продукти, то финансовите възможности по линия на ЕЗФРСР осигуряват в този смисъл и развитието на туристическия сектор.

► **Европейски фонд за морско дело и рибарство**: финансовата подкрепа от този фонд за нуждите на опазване на биологичното разнообразие е свързана с насърчаване на устойчив сектор на рибарството с ефективно използване на ресурсите чрез „намаляване на въздействието на риболова върху морската околна среда“ и “опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми, както и услугите, които предоставят те”, включително екосистемните туристически услуги.

Освен тези инструменти, в многогодишната рамкова програма 2014-2020 г. са предвидени и други финансови възможности. Такива са ресурсите на рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации Horizon 2020 и програма LIFE, като единственият и ключов инструмент на ЕС, посветен на околната среда.

Защо е необходим зеленият туризъм?

Разбирането за зеления туризъм като екосистемна услуга, която има неизменна роля в постигането на устойчиво развитие на защитените зони от екологичната мрежа НАТУРА 2000, се определя от неговия принос както за генерирането на значими икономически и обществени ползи, така и за дългосрочното опазване на европейските видове и природни местообитания. Зеленият туризъм представлява природощадяща бизнес инициатива, основана на екосистемните ползи, като неговото развитие в териториите от мрежата НАТУРА 2000 осигурява:

► Работни места и устойчиви доходи за населението в защитените зони – чрез осигуряване на заетост както пряко в туристическия сектор, така и в различни подкрепящи дейности (местни занаяти, фолклор, производство на храни и напитки);

► Диверсификация на местната икономика – като стимулира развитието на редица печеливши местни индустрии – стопанства за производство на екологично чисти храни, транспортни системи, заведения за хранене и настаняване, сувенири и занаяти, туристически спортни, атракциони и пр. центрове;

► Инвестиции в развитието на местната транспортна и комуникационна инфраструктура, което носи преки икономически и социални ползи за местното население;

► Насърчаване на междукултурното разбирателство и глобалното общуване чрез подкрепа за съхранението и популяризирането на местното културно и историческо наследство, както и самобитността на местните общности чрез включва нето им като компонент на комплексния продукт на зеления туризъм;

► Подкрепа за екологичното образование и формирането на осъзнат активен подход към опазването и съхраняването на биоразнообразието и естествените местообитания чрез включване на образователния елемент в тази специфична туристическа форма;

► Постигане на най-добрия баланс между целите за развитие и приоритетите за опазване на природното наследство.

Зеленият туризъм повече от всяка друга икономическа дейност е зависим от качеството и състоянието на екосистемите и свързаните с тях видове и природни местообитания, тъй като те са основен ресурс за създаването и предлагането на неговия специфичен продукт. По тази причина тази форма на туризъм е най-солидарната и отговорна дейност на човека по отношение на околната среда и уязвимите екосистеми. Тя поставя в центъра на вниманието съхранението и опазването на екосистемите и свързаното с тях биоразнообразие, като по този начин осигурява увеличаване на ползите от всички останали екосистемни услуги и трайно допринася за подобряване на социално-икономическото благосъстояние на населението.

Именно това разбиране е в основата на приоритизацията, направена в НПРД по НАТУРА 2000 в България за периода 2014-2020 г., която отчита необходимостта от подкрепа и насърчаване развитието на зеления туризъм като инструмент за устойчивост на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000. Развитието на природощадящ и базиран на екосистемните ползи туризъм заляга като част от стратегическите консервационни приоритети, изведени в рамките на НПРД, като следва да се отбележи, че зеленият туризъм не се разглежда като изолирана икономическа дейност, а в тясна взаимовръзка както с консервационните дейности, така и с редица други икономически дейности като развитие на биологично чисти производства на хранителни продукти и предлагане на специфични услуги. По този начин зеленият туризъм е обособен като значим инструмент – част от цялостния интегриран подход за развитие на териториите в НАТУРА 2000, който предоставя реални механизми за постигането на оптимални екологични, икономически и социални ползи от функционирането на екологичната мрежа.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Европейска система от показатели за туризма – набор от инструменти за устойчиви дестинации, Европейска комисия, ГД „Предприятия и промишленост", 2013 г.

Европейски марки и стандарти в екотуризма – EETLS, Eco-Destinet Network, 2009 г.

Екотуризмът в България- анализ, възможности и добри практики, проучване на Агенция за регионално икономическо развитие, Стара Загора, 2011 г.

Екотуризмът като нетрадиционна туристическа форма, Н. Николов, Географски институт при БАН, 2010 г.

Национална приоритетна рамка за действие (НПРД) за НАТУРА 2000, България, Министерство на околната среда и водите, 2013 г., (www.moew.government.bg/files/file/Press/Konsultacii/2013/Oktober/NPRD.pdf)

Национална програма за развитие България 2020, 2012 г., портал на Министерски съвет за обществени консултации, секция „Стратегически документи" (www.strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=765)

Преглед на понятията "туризъм" и "екотуризъм" като основополагащи в туристическите изследвания, Н. Николов, Географски институт при БАН, 2010 г.

Costs and Socio-Economic Benefits associated with the NATURA 2000 Network, институт за европейска екологична политика, 2010 г., (ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/natura2000_costs_benefits.pdf)

Estimating the economic value of the benefits provided by the tourism/recreation and the employment supported by NATURA 2000, ЕК, ГД „Околна среда", 2011 г., (ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/Estimating_economic_value.pdf)

Financing NATURA 2000 in 2014-2020, Европейска комисия, ГД „Околна среда", 2013 г., (www.financing-natura2000.eu/wp-content/uploads/2013/09/HANDBOOK-Financing-Natura-2000_ANNEX-3_Sept-draft_23092013.pdf)

The Economic Benefits of the NATURA 2000 Network, Европейска комисия, ГД „Околна среда", 2013 г., (ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/financing/docs/ENV-12-018_LR_Final1.pdf)

ЗЕЛЕНИТЕ РАБОТНИ МЕСТА

като инструмент за социално-икономическо развитие на регионите

Зелените работни места – за какво става дума?

Концепцията за зелените работни места и в по-общ план, за зелено икономическо развитие в европейски и глобален мащаб се развива през периода след 2008 г. Нейното възприемане е обусловено от две тенденции, относително независими помежду си. Първата е поредицата от финансови и стопански кризи на територииите на едни от най-развитите икономически региони в света. Систематичното и интензивно възникване на тези кризи, както и ръстът на загубите от тях, значителни по размер и глобални по своя обхват, представляват ясен и устойчив сигнал за изчерпване на водещите досегашни икономически модели (т. нар. концепции за „бизнес както обикновено"/"business as usual"). Това от своя страна налага разработването на нови подходи за развитие, които да отчитат, да управляват и дори да се възползват от съществуващите глобални предизвикателства.

Втора тенденция е постъпателното изчерпване на множество планетарни ресурси, слабо-възстановими или практически невъзобновяеми по своя характер. Заслужава да се отбележи, че някои от тези ресурси са със структуроопределяща роля за функционирането на съвременното общество и стопанство. В това множество спадат, но без да го изчерпват:

- намаляването на количествата, и оскъпяването на добива на изкопаеми горива и други подземни ресурси;
- прогресиращото и необратимо опустиняване, осоляване и друго увреждане на почвения хумус;
- постъпателното изчерпване на наличното биоразнообразие и планетарни генофондове;
- нарастващите климатични флуктуации и щетите от тях.

Особено внимание се отделя напоследък на растящите проблеми при т. нар. еко-системни услуги, които биха стрували невъобразимо скъпо, ако природата бъде възпрепятствана да ги осигурява безплатно. Един характерен пример тук е опрашването на полезните растителни култури при отсъствието на жизнеспособни пчелни семейства, каквото се наблюдава все по-широко в Европа и по света.

След финансовата и икономическа криза от 2008 г. гореописаните тенденции започват да се отчитат от някои правителства. Редица държави в Америка, Азия и Европа задействаха свои програми за възстановяване, които в много случаи включват „зелени" стопански елементи сред своите стимули и реформи.

Все по-широкото прилагане на подхода за зелени работни места е водеща тема конкретно за страните-членки и политиките на ЕС. Развитието на европейската енергетика, глобалната конкурентност, осигуряването на стабилна заетост, развитието на кохезионната, селскостопанската и регионална политики на ЕС са само някои от темите за обсъждане, които поставят въпросите за една по-устойчива, по-природосъобразна, и по-рентабилна насока за европейското развитие.

Конкретен израз на този ангажимент са значителните средства, които се отделят в ЕС за изследвания в сферата на екологичните технологии и бизнес подходи (близо 5 евро на гражданин на ЕС, в сравнение с 4 евро в Южна Корея, и 2 евро в САЩ и Япония). Във връзка с това, за последните пет години броят на заетите в екологични сектори в страните-членки нараства със 70%, като достига 3,4 милиона заети, а техният оборот възлиза на повече от 300 милиарда евро. Близо 27% от иновативните компании в ЕС подобряват целенасочено тяхната ресурсна ефективност, а износът на екологични продукти е нарастнал трикратно за периода от 1999 до 2010, на около 24 милиарда евро (съгласно проучвания на Обсерваторията за екологични иновации).

Съвкупният брой на заетите в секторите на зелената икономика (ВЕИ, енергийна ефективност, промишлено и сградно обновление, органично земеделие, управление на отпадъците и рециклиране) възлиза на 7,36 милиона работни места. Тези сектори относително по-успешно противодействат и на влиянието на икономическата криза върху трудовия пазар, което към началото на 2013 г. в общ план е довело до повече от 26 милиона безработни в 27-те държави-членки. Германия, Испания и Италия са държавите на ЕС с най-добре развиващи се сектори на зелената икономика.

Подходът на ЕС за подкрепа на зелената икономика и зелената заетост се продължава и при програмирането на новия финансов период 2014-2020 г., един от чиито приоритети е осигуряването на условия за провеждане на комплексна икономическа и развойна политика на ЕС и страните-членки, която да насърчава екологично съобразените производства и бизнеси, с ясната визия, насоки и конкретни стимули за зелена модернизация на икономиките. ЕК счита, че политиката за зелените работни места е необходима за смекчаване на предизвикателствата от глобализацията, технологичните промени и застаряването на населението. Специфично внимание се обръща и на оценката на екологичните политики във връзка с техния принос на пазара на труда. От друга страна, политиките за заетост на свой ред трябва да допринасят активно за процесите на адаптация към климатичните изменения, чрез подкрепа за „позеленяване" на методите за производство, транспорта и комуналните услуги.

Като конкретен израз на този подход е и въвеждането в Стратегическата рамка на Общността на редица специфични препоръки към текущото програмиране, както и на конкретните четири (от общо 11) тематични цели за новия програмен и бюджетен период 2014-2020 г., по един ли друг начин създаващи условия за развитието на зелена икономика и зелени работни места:

- Тематична цел 4 – Преход към ниско-въглеродна икономика;
- Тематична цел 6 – Опазване на околната среда и ресурсна ефективност;
- Тематична цел 5 – Адаптация към климатичните промени, предотвратяване и управление на рисковете;
- Тематична цел 1 – Изследвания, технологично развитие и иновации.

Как се определят зелените работни места?

В международен план до момента не е възприето единно определение за обхвата и характера на зелените работни места. Различните държави и международни организации ползват специфични дефиниции, които в някои аспекти се припокриват, докато в други се различават. Някои водещи сред тези дефиниции са представени по-долу.

Едно ранно определение, което продължава да се използва значително, е това от доклада на екологичната програма на ООН (UNEP), международната организация на труда (ILO), международната конфедерация на професионалните съюзи (ITUC) и международната организация на работодателите (IOE) през 2008 г. (Green Jobs: Towards Decent Work in a Sustainable, Low-Carbon World). Според него, зелени са тези работни места, които обслужват дейности, водещи до намаляване на екологичното въздействие на сектори, компании и икономики. Конкретни разглеждани сектори, които се считат за типични в тази връзка, включват земеделието, производството, строителството, изграждането и поддръжката на инсталации, а също и научни, технически, и административни дейности, които имат специфичен принос за опазването или възстановяването на качеството на околната среда.

Концепцията на зелените работни места продължава да се развива, поради което няма (и не може да има) изчерпателен списък на всички дейности, технологии, отрасли и под-отрасли, които в някаква степен облагодетелстват природата, особено доколкото много от тях са нововъзникващи и иновативни. Някои примери в тази връзка включват производството на автомобилните фабрики, които в последните години преминават към производство на хибридни автомобили (с по-благоприятно въздействие върху качеството на въздуха спрямо традиционните).

Не е уточнен и прецизен набор от критерии, които евентуално да се прилагат за определяне на конкретно работно място като зелено, в допълнение към простото наличие на някаква специфична полза за околната среда. Подходът на изчерпателния анализ на кумулативните въздействия от поддържането на дадена работна позиция до момента не се прилага във връзка с концепцията за зелените работни места. Съществуват и значително по-рестриктивни определения за зелените работни места, според които на такова определение съответстват единствено т.нар. „екологични работни места“ (природо-съобразни, и свързани с ползването на компонентите на природата – земя, въздух, вода, биоразнообразие и други). Това голямо разнообразие и несъгласуваност в приложимите определения за различни зелени работни места води и до съществени разлики по отношение на отчитането на техните практически компоненти на пазара на труда.

Специфичното определение на UNEP за зелени работни места гласи, че те са: „Работа в селското стопанство, производството, изследванията и иновациите, административни и обслужващи дейности, с конкретен принос за опазването или възстановяването на природата. Специфично, но не само, това включва работни места за опазване на екосистемите и биоразнообразието, намаляват потреблението на енергия, материали и вода чрез високо-ефективни подходи, обслужват нисковъглеродната икономика, и минимизират или изобщо предотвратяват всички видове замърсявания и отпадъци“.

Според международната организация на труда (ILO): „Зелените работни места не се поддават на точно определение, но включват пряката заетост, която намалява въздействията върху околната среда до устойчиви нива. Това включва работни места, които допринасят за намаляване на потреблението на енергия и суровини, подпомагат нисковъглеродната икономика, опазват и възстановяват екосистемите и биоразнообразието, и намаляват създаването на замърсявания и отпадъци... В по-общ план, концепцията за зелените работни места може да обхване всяко ново работно място в сектор, който има по-нисък от средния екологичен отпечатък, помага за подобряване на цялостното функциониране, дори и в ограничена степен“.

Категорията на Евростат за статистика на екологичните продукти и услуги не дава определение за зелени работни места, а мери заетостта в под-секторите, които осигуряват такива продукти и услуги. Тази целева група обхваща разнообразен набор от категории производители на технологии,

продукти и услуги, които предотвратяват или намаляват замърсяванията, и употребата на природни ресурси. По този начин екологичните дейности са разделени на два широки сегмента: опазване на природата, и управление на ресурсите. Отчитат се само такива предприятия, които имат за своя основна бизнес дейност т.нар. „екологични намерения“, включително и продукти и услуги, които не служат изрично за екологични цели.

Според Международната организация на работодателите, „Зелени са тези работни места, които намаляват екологичните въздействия на предприятия или икономически сектори, като в същото време осигуряват стойностни работни места, работни и жизнени условия, като се спазват и правата на трудещите се“.

В България зелените работни места са нормативно регламентирани с две съвместни заповеди (Заповед МОСВ No РД 1100/23.12.2010, МТСП No РД01-909/20.12.2010; изменена и допълнена със Заповед МОСВ No РД-79/27.01.2012, МТСП No РД01-75/27.01.2012) на министрите на околната среда и водите, и на труда и социалната политика. В заповедите са изброени класовете и категориите на икономическите дейности (по кодове), които могат да се третират като зелени работни места. В този подробен списък са обхванати групи дейности от секторите на преработващата промишленост; производството и разпределението на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставянето на води, канализационните услуги, управлението на отпадъци и възстановяването; строителството, транспорта, складирането и пощите; и културата, спорта и развлеченията.

Сама по себе си гореописаната нормативна уредба не осигурява прецизни критерии за обективното класифициране на конкретен вид работно място или стопанска дейност като „зелени”. Практиката по нейното прилагане демонстрира редица противоречия в тази насока (например оперирането на „зелени” паркови работници, които събират листната маса с моторни косачки и въздушни колектори, за да я откарат и изгорят в крайградските територии, без генерирането на някаква природна или икономическа полза от тези процеси).

Това положение прави необходимо разработването на по-прецизни методически критерии за класифициране на категориите работни места и стопански дейности, предвид техните конкретни продукти и въздействия върху компонентите на околната среда и за целите на икономическото развитие.

Какви видове зелени работни места съществуват?

В нашата страна все още не е разработена единна класификация на зелените работни места и на бизнесите, които ги въвеждат и поддържат. Съобразно организациите-работодатели, които могат да наемат „зелени работници”, те могат да бъдат обособени като публично-административни (например служители на администрациите на природните и националните паркове, ИАГ, администрациите на някои общини за поддържане на градските паркове и градини и др.) и частни (насочени към предоставяне на услуги срещу заплащане на частни лица, вкл. осъществяване на възложени дейности в природните и националните паркове, консултантско разработване или оценка на планове за управление на защитени територии, а също осъществяване на дейности за устойчиво селско стопанство, предоставяне на услуги в рамките на инициативи за устойчив туризъм и други).

Друг възможен критерий за систематизиране на видовете зелени работни места може да бъде този за стопанските сектори, които те могат да обслужват. И тук съществуват разнообразни категории зелени работни места – както такива, насочени към пряко обслужване и поддържане на природните и националните паркове, така и позиции, участващи в осъществяването на природосъобразни рентабилни дейности в частна полза, вкл. такива в секторите на промишленото производство, туризма, селското стопанство, хранително-вкусовата промишленост, производството на горива, комуналните услуги, занаятчийството, и други.

Следващ съществен критерий, приложим особено по отношение на рентабилно ориентираните зелени работни места, е този за вида на техните маркетингови подходи. В този смисъл те могат да бъдат класифицирани като такива, ориентирани към пазара на обществените поръчки, и други, ориентирани към свободния пазар.

В категорията на пазарно ориентираните дейности, осигуряващи зелени работни места, формулирана по-горе, е необходимо да се обособи подгрупата на тези зелени бизнеси, разположени извън големите центрове, където по правило е концентрирана немалка част от населението, покупателната способност, подпомагащи бизнес услуги, финансовите посредници, и комуникацията с основните пазари на суровини и на потребителски продукти.

Тези бизнеси наред с техния екологично благоприятен (или като минимум – неутрален) ефект върху околната среда, имат и други, обществено

ориентирани ползи, поради което е необходимо да бъдат методично стимулирани на национално и на местно ниво. В тази група се включват:

- Опазването и развитието на местното качество на живот;

- Непосредствено повишаване на доходите на местното население;

- Създаването на условия и бизнес модели, гарантиращи дългосрочната местна икономическа сигурност.

Относително по-неблагоприятното положение на тези бизнеси налага набор от някои необходими условия, без които разглежданите стопански дейности (към които спадат всички видове не-административни зелени работни места, приложими във връзка с приоритетната рамка за действие за мрежата НАТУРА 2000) биха били подчертано уязвими и рискови. Някои съществени елементи на тези условия се отнасят до:

- Подпомагането на изграждането на професионални умения, пряко свързани с осъществяването на предвижданите зелени бизнес-дейности (професионални обучения);

- Въвеждащи обучения и текуща методическа подкрепа за изграждането на местен капацитет за бизнес, маркетинг и мениджмънт (обучения и подкрепа за предприемачество);

- Облекчаване на комуникационната връзка на местните „зелени предприемачи" по отношение на достъп до добри практики в техните сфери на действие (информационни мрежи, актуализиране на новости в селското стопанство, горската промишленост, устойчивия туризъм и други);

- Подкрепа за улесняване на достъпа на местните предприемачи до необходимите им финансови, материални и специализирани човешки ресурси ;

- Облекчаване на процесинга и на маркетинга на местните стоки и услуги.

Методичното и с достатъчен обхват осигуряване на тези условия за успешен зелен бизнес налага провеждането на интегрирана подкрепа от страна на финансовите инструменти, и конкретно на оперативните програми през периода 2014-2020 г., имащи възможностите да облекчат различни аспекти на анализираната проблемна ситуация. Препоръки за практическото и координирано предоставяне на такава интегрирана подкрепа са изложени в част 8 от настоящия доклад.

Какви зелени работни места могат да бъдат създавани в териториите, включени в мрежата НАТУРА 2000?

Селското стопанство е сектор със значителен дял в националната заетост. То е и ключов източник на редица първични земеделски продукти, които представляват суровинната основа за редица сектори на леката (козметика), консервната, текстилната и други видове промишленост. От друга страна, селскостопанските практики имат пряко отношение към оползотворяването на природните ресурси, и по този начин са определящи за устойчивостта на тяхното потребление.

Съществуват редица устойчиви селскостопански практики, които се отличават с висока добавена стойност. Тяхното въвеждане в нашата страна е конкретна възможност за стартирането на нови екологосъобразни стопански дейности (за безработни), или за диверсифициране на действащи бизнеси. Ниските цени на селскостопанската земя у нас и наличието на значителни пустеещи селскостопански площи са допълнителни условия, които могат да стимулират подобни процеси. От друга страна, недостигът, високата цена на заемният инвестиционен капитал и относително по-бавните цикли на оборот на капитала (получаване на рентабилност от вложените инвестиции) са потенциални бариери пред по-масови подобни бизнес инициативи в България.

Някои от тези възможности са свързани с разширяването на отглеждането и добива на традиционни за нашата страна, но високо рентабилни култури, сред които отглеждането на гъби и пчеларството са водещи. Положително тяхно качество би било отглеждането им в чиста природна среда, без използването на агресивни химически агенти, както и отличните им здравни характеристики, подходящи за деца и младежи, възрастни и хора с влошено здраве (каквато е в големия брой случаи средата в районите на териториите по НАТУРА 2000).

Популярност в нашата страна вече добива и възмездното предоставяне на екосистеми услуги. На отделни места навлизат практиките на „арендуване" от страна на растениевъди на пчелни семейства през време на периодите на опрашване на съответните култури, което значително повишава средните добиви. Популяризирането на така постиганите резултати във времето постепенно може значително да разшири търсенето за такива услуги, а оттук – и привлекателността на този подсектор.

Следваща подобна екосистемна услуга е повишаването на почвеното плодородие. Това е възможно да се случва без използването на агресивни изкуствени торове, а за сметка на компостиране на органични отпадъци, използването на животински тор и други подобни практики. Практическите възможности за местни бизнеси на основата на тази дейност също са големи, конкретно във връзка с евентуалните животновъдни инициативи в районите на териториите от мрежата НАТУРА 2000.

Популярност добива и един нов подход за производство на т.нар. биохумус – отглеждането на червени калифорнийски червеи. Този продукт е резултат от жизнената дейност на червеите, хранещи се с разнообразни органични остатъци. Основната храна на червеите е животинският тор, макар че те могат да се хранят и с разнообразни други органични отпадъци. Използват се различни по вид торове, но качеството на биохумуса ще е различно в зависимост от вида на тяхната храна.

Друга група възможности за устойчиво и рентабилно селско стопанство са свързани с отглеждането на култури и видове, нехарактерни за досегашните практики у нас. В тази категория могат да се отглеждат щрауси, змиорки, трюфели, маслини, сусам и мак за хлебарската промишленост, и други.

Развитието на мидени ферми и евентуално свързано с него изграждане на изкуствени рифове също представляват пример за симбиоза между стопански и природо-подобряващи инициативи. Редица от тези видове и култури се характеризират с относително ниски изисквания за своето отглеждане, напълно подходящи за българските климатични, почвени и други природни условия. Други от тях са с по-високи претенции, но и добавената стойност от тяхната пазарна реализация значително надхвърля средната за нашата икономика.

Развитието на устойчиви практики в горското стопанство е друга възможност за рентабилна „зелена“ заетост. Горите осигуряват широк набор от възобновяеми сурови материали, биоразнообразие, регулатори на водните потоци и други екологични услуги. Този сектор осигурява енергия, дървесина, мебели, а също подпомага съхраняване на биоразнообразието. Залесяването е основно средство в борбата с промяната на климата. Един метод за грижа за природата, който не е разпространен в България, е т.нар. агро-горско стопанство (agroforestry). Този симбиотичен метод комбинира дървета и храсти със земеделски култури и/или отглеждането на добитък. Така се комбинират земеделски и горски технологии, за да създадат разнообразен, производителен, печеливш, здравословен и устойчив начин

за използване на земите. Други свързани възможности се отнасят за залесяване с бързорастящи дървесни и храстовидни видове, които са подходящи за мебелната промишленост, производството на пелети, а също така се използват и за производство на енергия, като в същото време носят на стопаните си допълнителен доход. Във връзка със специфичните изисквания за управлението на различните територии от мрежата НАТУРА 2000 обаче, необходимо е всяка подобна конкретна бизнес инициатива да бъде съобразена по отношение на нейната допустимост спрямо целите на Натура 2000 зоните, в или около които ще се изпълнява.

Един от типовете продукти, които могат да бъдат произвеждани във или около НАТУРА 2000 зоните са различни видове и количества растителна биомаса. Те могат да се генерират както в хода на естествения жизнен цикъл на тези територии, така и във връзка с плановите или целеви дейности за тяхната поддръжка. В редица случаи тези материални потоци се разглеждат като отпадъци, но има и по-съвременни практики, които позволяват тяхното рентабилно оползотворяване. Тези практики, изложени по-долу, са подходящи и по отношение на прилежащите територии от мрежата НАТУРА 2000, ако не влизат в противоречие с конкретните изисквания за поддържането на всяка една защитена зона.

Една форма, под която получаваната биомаса може да бъде непосредствено оползотворявана, е във вид на гориво. Нейно предимство е, че не изисква допълнителни дейности или инвестиции (преработка на биомасата, транспортиране, необходимост

от маркетингова логистика и др.). Тази практика обаче не осигурява висока добавена стойност (освен спестените разходи на местното население за закупуване на други горива). В допълнение, нейното осъществяване е свързано с отделянето на емисии на въглероден двуокис, и с отделянето на сажди, което влиза в противоречие с изискванията на екологичния приоритет за борба с измененията на климата. Тази практика също така в общия случай не генерира позиции за зелени работници, доколкото най-често самите живущи в близост до НАТУРА 2000 зоните извършват самостоятелно дейността по събиране на биомасата.

Следваща стопанска практика за оползотворяване на биомасата е тази за нейната преработка с цел производството на екопелети. Тази дейност, когато се осъществява на търговска основа, вече има потенциал за създаване на парична добавена стойност, и за създаване на зелени работни места. Също така, макар че крайното потребление на еко-пелетите също е свързано с изгаряне и генериране на парникови емисии, техният преработен вид осигурява по-ниски нива на съпътстващите замърсявания от изгарянето.

Друга практика е свързана с третирането на биомасата, с цел получаването на природен газ, който при своето изгаряне генерира по-малки количества въглеродни емисии на единица биомаса. Остатъчната биомаса също може да бъде компостирана, и да служи като фертилизатор или като твърдо гориво, който също може да е продукт на търговия. Трябва да се отбележи, че съхранението и транспортирането на природния газ, като силно запалим продукт са свързани със специфични изисквания и с необходимостта от допълнителни инвестиции.

Друга рамкова възможност за природосъобразен бизнес в слаборазвитите, селски и планински селища в или в близост до териториите от мрежата НАТУРА 2000 е развитието на алтернативни туристически услуги, които не попадат в основната група на сезонния (летен и зимен) туризъм. За тази цел е необходимо съответните местни общности, и евентуално външни, специализирани техни партньори, да набележат, да подготвят и ефективно да промоцират заместващи атракции на традиционните ваканционни курорти. Потенциалната група на тези възможности е разнообразна, като включва обектите за културен, археолжко-исторически, събитиен, познавателен, приключенски, спортен, рекреационен, лечебен и различни други видове туризъм.

Допълнителна алтернатива при евентуалното осъществяване на подобен род дейност е, че тяхната локална реализация (сезонно или целогодишно) може да се превърне в притегателен момент за посетители, които да опитат от ръчно изработени печива, да си закупят местно произведени сувенири или домашно произведена козметика. В същото време трябва да се отбележи, че тяхното прилагане в прилежащите райони на териториите по мрежата НАТУРА 2000 трябва да бъде внимателно контролирано, във връзка със специфичните изисквания и допустими условия за управлението на всяка една от тези територии. Освен това, за успешната реализация на подобни предприемачества е особено важно осигуряването на техен алтернативен маркетинг, както и осигуряването на благоприятни условия за транспорт, настаняване, снабдяване и развлечение на бъдещите посетители и клиенти.

Специфични зелени работни позиции при осъществяването на инициативи в областта на устойчивия алтернативен туризъм включват места за гидове, планински водачи, спортни инструктори и други.

Съществуват и редица други видове зелени работни места и стопански дейности, които като цяло са слабо приложими във връзка с осъществяването на Приоритетната рамка за действие за НАТУРА 2000. Някои от тях са свързани с „позеленяването" на националната система за управление на комуналните отпадъци. В този случай е възможно да се мисли за създаването на нови работни места, във връзка с осигуряването на необходимите професионални обучения и преквалификации (професионални обучители), и при осъществяването на контрол за спазването на новите по-високи изисквания за управление на отпадъците (ограничен брой контролни и мениджърски позиции).

Друга група възможности е свързана с развитието на сектора за рециклиране на отпадъците. Предвид много-етапните възможности за преработка на различните категории отпадъци във връзка с тяхното рециклиране, възможно е създаването на потенциално голям брой работни места.

Специфична значима възможност за развитие на зелените работни места е свързана с „позеленяването" на технологичните подходи за производство на различни видове материални продукти, с оглед тяхното по-лесно рециклиране и по-висока обща природо-съобразност. Един рамков подход тук е бизнес концепцията „От люлка до люлка" („Cradle to cradle"), която залага на затворен цикъл на употреба. Тя включва няколко основни аспекта, сред които: продуктите да са печеливши за бизнеса, здравословни за потребителите и опазващи природата и следващите поколения. Характерното за този вид продукти е, че са направени така, че след края на употребата им стават ресурс за ново производство.

Как зелените работни места могат да бъдат интегрирани в местната икономика?

Методичното осигуряване на условия за възникването и развитието на зелени работни места, и в тази връзка, на жизнеспособен зелен бизнес, налага провеждането на интегрирана подкрепа от страна на финансовите инструменти, и конкретно на оперативните програми през периода 2014-2020 г., имащи възможностите да облекчат различни аспекти на анализираната проблемна ситуация. В частност е необходима подкрепа за дейностите от Приоритетната рамка за действие във връзка с прякото осигуряване на зелени работни места за осъществяване на специфичните дейности, осъществяващи се във или до НАТУРА 2000 зоните.

Насърчаване на създаването на зелени работни места в близост до или в териториите от мрежата НАТУРА 2000

Този генерален аспект от подкрепата за развитието на зелени работни места е високо приоритетен, и е предвиден в Мярка 7 „Насърчаване на създаването на зелени работни места около и в териториите от мрежата НАТУРА 2000", и Мярка 41 „Подкрепа за създаване на зелени работни места в управлението на ЗЗ", към Приоритетната рамка за действие. Необходимо е той да обхване изграждането на нужните специфични умения на вече заети или на новоназначени служители към различни категории организации, (администрациите на природните и националните паркове, териториални поделения на ИАГ, общински администрации, публични дружества, НПО с конкретни ангажименти и договорни отноше

ния и др.) Такива обучения за умения е необходимо да обхванат възможностите за повишаване на производителността и адаптивността на различни групи от заети лица или безработни, вкл. чрез предоставяне на обучение за придобиване на професионална квалификация и преквалификация на заети и безработни, предоставяне на обучение на работното място и интегрирано обучение. Възможно е подобни обучения да се осъществяват по целесъобразност и в рамките на подкрепа за интегриране на уязвимите групи на пазара на труда, чрез предоставяне на обучение за придобиване на професионална квалификация и преквалификация, осигуряване на заетост чрез обучение, осигуряване на чиракуване и стажуване, споделяне на едно работно място и ротация на работното място. Също така, в някои специфични случаи по-ограничено може да се прилага и подкрепата за насърчаване на гъвкавостта на пазара на труда, конкретно чрез подкрепата за предоставяне на стимули за насърчаване на териториалната мобилност, и за развитие на гъвкави форми на заетост (споделяне на едно работно място, работа на непълно работно време, ротация на работното място, работа на плаващо работно време, както и насърчаване на дистанционната работа).

В резултат на подобна подкрепа ще бъдат създадени условия вече заетите или новоназначените служители на отговорните администрации и организации да подобрят своята работа, както и да поемат някои специфични необходими функции за конкретни територии. Тези мерки са избираеми за подкрепа от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси".

Изграждане на професионални умения у заинтересованите страни за развитие на устойчив туризъм на територията на защитените зони от НАТУРА 2000

Тази специфична форма на професионална подготовка с висок приоритет е препоръчвана в Мярка 92 към Приоритетната рамка за действие „Изграждане на капацитет у заинтересованите страни за развитие и промотиране на устойчив туризъм на територията на защитените зони от НАТУРА 2000, включително провеждане на професионални обучения и обучения по ключови компетенции". Тя е необходима във връзка със съществуващия голям брой активни и потенциални местни инициативи за алтернативен и устойчив туризъм сред местните общности в близост до тези зони. Перспективите за тяхното поетапно осъществяване, налагат осигуряването на целенасочена подкрепа, която да осигури необходимите природо-съобразни квалификации и ключови умения сред ангажираните работници. Мярката е избираема за подкрепа от Програ

мата за развитие на селските райони.

Осигуряване на информационна и методическа подкрепа за развитие на дейността на МСП

Във връзка с интегрираната подкрепа за създаване и поддържане на зелени работни места в съответствие с Приоритетната рамка за действие по НАТУРА 2000, необходимо е да се предвидят възможности за такава подкрепа и за предприятията, които ги поддържат. При това е необходимо да се отчетат и спецификите на под-групите сред тези предприятия - дали те са съществуващи или новосъздадени; какъв е основният им предмет на дейност; дали са ориентирани към „позеленяване“ на традиционни, или към прилагане на иновативни бизнес подходи; по кои финансови фондове и инструменти е избираема подкрепата за всяка под-група.

Защо са необходими зелени работни места?

Подкрепата за зелените работни места е интегрална част от насоките и от тематичните цели на фондовете на ЕС за периода 2014-2020. Това се отнася до политиката за опазване на околната среда, и конкретно до осъществяването на Приоритетната рамка за действие за мрежата НАТУРА 2000. Необходимо е съществуващата нормативна уредба на зелените работни места у нас да бъде допълнена с конкретни критерии и процедури, които да оценяват принадлежността на всяка отделна категория зелени работни места и стопански дейности съобразно техните конкретни продукти, и съобразно оказваните практически въздействия върху компонентите на околната среда, и по отношение на осигуряваните икономически ползи.

Съществуват различни видове зелени работни места, някои от които са особено подходящи за интегриране в набора от дейности във връзка с Приоритетната рамка за действие за НАТУРА 2000. В тази група попадат дейностите и зелените работни места от селското стопанство, оползотворяването на биомасата, алтернативния туризъм, някои местни занаяти и други.

Има и други видове зелени работни места, които като цяло не са подходящи във връзка с Приоритетната рамка за действие за НАТУРА 2000. В тази група дейностите и работните места за цялостно управление управление на битовите отпадъци, административните, обучителните и технологичните дейности и процеси (например тези, обхващани в различните приложения на подхода „От люлка до люлка”).

Необходимо е подкрепата за развитието на зелените работни места да бъде разностранна и взаимодопълваща се, като обхваща етапите на професионалната и предприемаческата подготовка, осигуряването и поддържането на заетост във вид на зелени работни места, и подкрепата за местните бизнеси и организации, които ги поддържат. За тази цел е необходимо през периода 2014-2020 г. различните оперативни програми и фондове на ЕС у нас да си партнират тясно и и в добра координация.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Заповед МОСВ No РД 1100/23.12.2010, МТСП No РД01-909/20.12.2010; изменена и допълнена със Заповед МОСВ No РД-79/27.01.2012, МТСП No РД01-75/27.01.2012.

Зелен нов курс за Европа: Към зелена модернизация пред лицето на кризата; Институт за климат, околна среда и енергия във Вупертал; 2010.

Зелени възможности за България; Константинов, Драгомир; Фондация „Фридрих Еберт”; ноември 2011 г.

От люлка до люлка; Майкъл Браунгарт, Уилям Макдона; 2002, 2009.

Пакет проекто-регламенти и работни текстове на ЕК за периода 2014-2020.

Програма за развитие на селските райони, 2007-2013.

Проект на Приоритетна рамка за действие за НАТУРА 2000, версия 3.0.

Проект на Споразумение за партньорство между Република България и ЕК, юли 2013 г.

Towards a green economy: Pathways to sustainable development and poverty eradication; UNEP, 2011.

Towards a greener labour market – The employment dimension of tackling environmental challenges; EC, 2010.

Теми на практика

Науката и НАТУРА 2000

Обществото и НАТУРА 2000

Институциите и НАТУРА 2000

Икономиката и НАТУРА 2000

Опазването на биологичното разнообразие не е работа само на правителствата. Международните и неправителствени организации, частният сектор и всеки човек трябва да играят роля в промяната на досега установения мироглед и слагането на край на деструктивния модел на поведение.

Кофи Анан

Теми на практика

Науката и НАТУРА 2000

Новото тракийско злато

За птиците и за вятърните електроцентрали

В защита на голямата дропла

За птиците и за електропроводите

Да правим добра НАТУРА

Науката в защита на околната среда

Науката в защита на горите

Наука

Науката е в основата на стратегията на ЕС за опазване на биоразнообразието. Научните изследвания алармират за съществуващи и потенциални проблеми, предлагат иновативни решения и могат да подобрят управлението в защитените зони, включени в НАТУРА 2000.

Новото тракийско злато

Биоземеделието като средство за опазване на биоразнообразието

Изпълнител: Фондация „АРК – Натура“ и фондация „Авалон“ – клон „България“, Пловдив
Период: 2009 – 2014 г.
Партньори: БДЗП – Пловдив, асоциация „Еврокентър Земя и Околна среда“ – Пловдив, фондация „Екологика“ – Хърватска, Австрийския съвет по агроинженерство и развитие на селските райони, общинските администрации на целевите общини по проекта.
Финансиране: Национална пощенска лотария на Холандия

Резюме:

Проектът „Новото тракийско злато“ (НТЗ) се разработва и координира от фондациите „АРК – Натура“ и „Авалон“ и се финансира от Националната пощенска лотария на Холандия. Целта му е да бъде създаден и утвърден модел за партньорство между биоземеделието, екотуризма и дивата природа в Източните Родопи.

Проектът е продължение на приключилия през 2009 г. проект „Родопи“ и популяризира биологичното земеделие като средство за опазване на местното биоразнообразие. Той се развива в пет целеви общини на Източните Родопи – Маджарово, Кърджали, Ивайловград, Крумовград и Стамболово. „Новото тракийско злато“ подпомага малки и средни производители и преработватели да преминат към биологично сертифицирано растениевъдство и животновъдство. Същевременно се поощряват дейности, свързани с опазването и възстановяването на популациите на дивите животни, естественото пашуване на редки местни породи овце и говеда, агробиоразнообразието, както и подобряването на туристическите услуги в региона.

През 2012 г. в рамките на проекта започва по-детайлно проучване на биоразнообразието на индикаторни растения и животни в земеделските площи, за да се направи обоснован извод за ролята на биоземеделието за опазването на природата, както и да се проучат проблемите, свързани със съвместяването на мерките по Натура 2000 и биоземеделието. В проучването се включват и експерти от БДЗП – Пловдив, Австрия и Хърватска.

Зона: Район Източни Родопи – общини Маджарово, Ивайловград, Крумовград, Кърджали, Стамболово; Защитена зона BG0002012 „Крумовица“, Защитена зона BG0002013 „Студен кладенец“, Защитена зона BG0002014 „Маджарово“, Защитена зона BG0002019 „Бяла река“, Защитена зона BG0002071 „Мост Арда“, Защитена зона BG0002071 „Язовир Ивайловград“, Защитена зона BG0002092 „Харманлийска река“ – България.

Каква е основната идея на проекта „Новото тракийско злато“ (НТЗ)?

Да се популяризира биологичното земеделие като средство за опазване на местното биоразнообразие.

Как се стига до тази идея?

Когато през 2009 г. приключва проектът „Родопи“, холандската фондация „АРК-Натура“ изявява желание да го продължи в пет общини на Източните Родопи – Маджарово, Кърджали, Ивайловград, Крумовград и Стамболово.

Кой реализира проекта НТЗ?

Проектът се разработва и координира от фондациите „АРК-Натура“ и „Авалон“ и се финансира от Национална пощенска лотария на Холандия.

Какви са основните цели и задачи на проекта?

Целта на проекта е създаване и утвърждаване на пилотен модел за партньорство между био-земеделието, екотуризма и дивата природа в Източните Родопи. От 2009 г. до 2014 г. НТЗ подпомага малки и средни производители и преработватели да преминат към биологично сертифицирано растениевъдно и животновъдно производство. Същевременно се поощряват инициативи, свързани с опазване и възстановяване популациите на дивите животни, естественото пашуване на редки местни породи овце и говеда, агробиоразнообразието, както и подобряване на туристическите услуги в региона.

Как се развива проектът през годините?

След преминаването през първите фази на проекта, свързани най-вече с информиране на населението, обучение на земеделски производители в биоземеделие, сертификация и разпространение на опит, през 2012 г. възниква решение да се извърши по-детайлно проучване върху агробиоразнообразието в целевия район на Източните Родопи. Подобно проучване е свързано с обследване на биоразнообразието на индикаторни растения и животни в земеделските площи, така че да се направи обоснован извод относно ролята на биоземеделието за опазване на природата.

Кой извършва тези специализирани проучвания?

Екипът на проекта с външна експертна помощ от специалисти на БДЗП-Пловдив и Австрия, и Хърватска.

Какви добри европейски практики въвежда НТЗ?

Дейностите на проекта НТЗ по отношение на промотирането и прилагането на добри практики в областта на агробиоразнообразието изхождат от концепцията, че то намалява риска за земеделските производители, особено в по-отдалечените райони с по-нестабилни условия на околната среда. На база на изследванията в Европа, които показват ползите от биоземеделието за поддържане и увеличаване на агробиоразнообразието (увеличен брой растения, птици, бозайници, пчели, пеперуди и др.), проектът НТЗ се стреми до 2014 г. да изпробва модел, приложен в Австрия, района Трумер Зеенланд в регионалната инициатива “Organic-Hay-Region Trumer Seenland“, който предлага изграждане на сътрудничество между биофермери, хлебопроизводители, производители на месо и сокове, предприемачи от туризма (60 биоферми, 30 бизнеса).

Какви са ползите от прилагането на модела в Австрия?

Съвместното популяризиране на района е довело до повишено търсене на биологични продукти и по-високи цени. Местообита-

нията с повече видове се адаптират по-добре към промените в околната среда, следователно има стабилни добиви през сухите периоди в годината. Увеличава се броят на пчели, което води до по-добро опрашване на растенията и по-високи добиви. Нараства броят полезни насекоми хищници, които намаляват броя на вредителите, съответно намаляват загубите на добивите от културите. По-разнообразните флора и фауна в почвата водят до по-активен живот в нея, в резултат на това намаляват почвените вредители.

Каква изследователска дейност е извършена по проекта?

В рамките на компонента „Биоземеделие“ през 2012 г. е направено първото в България базово проучване за влиянието на биоземеделието върху агробиоразнообразието, чрез обследване популационната динамика на индикаторни групи (насекоми, птици и дребни бозайници) животни в конкретен целеви район като Източните Родопи. Изследването е разработено от колектив от български експерти по биоразнообразие.

Каква е методологията на проучването?

Пробните площадки (територии, върху които се прилагат биологични методи за производство) и контролите (територии с конвенционално производство) обхващат земеделски земи в рамките на общините Ивайловград, Маджарово и Стамболово, област Хасково. Проучването на влиянието на биологичните и конвенционални земеделски практики, върху избраните индикаторни групи видове, е реализирано в периода 1 юни – 15 септември 2012 г. За оценка и сравнение на разнообразието на определените като индикаторни групи в биологичните и в конвенционалните площи е използван индексът за биоразнообразие на Шанън (Shannon_H index). Направено е сравнение между различни индекси на разнообразие с цел допълнително сравнение и потвърждаване на получените резултати посредством т. нар. „Профили на разнообразие“ (Diversity profiles).

Как биофермите влияят върху биоразнообразието?

Резултатите от проучването позволяват да се твърди, че териториите, върху които се прилагат биологични методи за производство (биофермите), имат по-висок индекс на биоразнообразие от територите с конвенционално производство (конвенционалните ферми). Това твърдение се подкрепя и от световния опит: много практики, които увеличават производителността в биоземеделието, по естествен начин подобряват условията за местните растения и животни и така подпомагат биоразнообразието. Например използването на оборски тор увеличава концентрацията на организмите в почвата, те разграждат по-добре органичните вещества и корените на растенията поемат повече хранителни вещества от почвата. Използването на подходящо сеитбообращение и сортове, устойчиви на вредители и заболявания, подпомага развитието на желаните растителни видове и потиска плевелите. Използването на естествените неприятели на плевелите и вредителите (калинки, златоочици, хищни акари) вместо пестициди удължава живота на животните. По-честото редуване на културите води до отглеждане на повече видове култури и оттам – до по-голямо естествено биоразнообразие. Изборът на местни растителни сортове и животински видове също поддържа естественото биоразнообразие.

Новото тракийско злато

Резултати

- Проектът НТЗ извършва през 2012-2013 г. първо по рода си проучване на агробиоразнообразието в района на Източните Родопи, на територията на селектирани биологични и конвенционални стопанства.
- Резултатите от това проучване са публикувани в брошурата „Опазване на агро-биоразнообразието в района Източните Родопи“.
- Първоначалните данни показват положителния ефект на НТЗ-биофермите върху биоразнообразието в района – например по-голям брой насекоми, бозайници и птици, отколкото в конвенционалните ферми. Проучванията са продължени и през 2013 г. с индивидуални изследвания на агробиоразнообразието от отделните НТЗ биофермери.
- Продължава програма за обучение и тренинг на група от 15 биопроизводители, членове на мрежата на НТЗ от целевия район на изследването. След обучение и обмяна на опит през юни 2013 г. в Австрия, Словения и Хърватска, те започват да прилагат опростен пилотен модел за мониторинг на агробиоразнообразието от самите тях в собствените им биоферми.
- Опитът на този пилотен елемент на проекта НТЗ ще бъде промотиран и мултиплициран и в други ценни по отношение на агробиоразнообразието райони на страната.

ARK avalon

За контакти:
доц. д-р Владислав Попов
Фондация „Авалон“ – клон „България”, Пловдив

Адрес: 4003 Пловдив, ул. „Брезовска” 4, ап.15
Моб. тел.: 0887788412
Имейл: vpopov_bg@abv.bg

Допълнителна информация:
www.newthraciangold.eu

За птиците и за вятърните електроцентрали

Мониторинг на сблъсъците, отбягване и използването на местообитанията в съществуващи вятърни електроцентрали

Изпълнител: Бюро за биология, екология и изследвания в областта на опазването на околната среда (Büro für Biologie, Ökologie und Naturschutzforschung – BIOME)
Период: 2003 – 2004 г.
Финансиране: Проектът се изпълнява по поръчка на четири оператора на вятърни електроцентрали и федералното правителство на Долна Австрия.

Резюме:
Целта на мониторинга е да се определи влиянието на вятърните електроцентрали върху птиците и прилепите по отношение на избягващото поведение и риска от сблъсък.

Зона: Три вятърни електроцентрали в Долна Австрия

Дейности

Отбягване и използване на местообитания:

За изследването са избрани две референтни зони, сравними с района на вятърната електроцентрала. Разстоянието между референтните зони и най-близката турбина е съответно 1 и 4 km, за да се избегнат смущаващи влияния от турбините върху тях.

Проведени са проучвания на използването на местообитанията и миграцията – едновременно на територията на вятърната електроцентрала и извън нея. За целта са използвани бинокли, наблюдателни телескопи и фотоапарати, като е извършено точково преброяване, линейно преброяване с автомобил (през зимата) и линейно преброяване пеша (за птиците в размножителен период). Данните са обработени статистически със системата SPSS 8.

Риск от сблъсъци:

За това изследване е избрана малка извадка от турбините (5 в три вятърни парка), но с висока честота на работа и идеални условия (в противовес на голяма извадка с ниска честота). Този метод е по-подходящ по отношение на дребните птици и прилепите, но по-неудачен по отношение на едрите птици.

Около основата на вятърната турбина, в радиус от 100 м, се отстранява растителната покривка, за да има идеални условия за претърсване. Всяка сутрин в продължение на една година се провеждат интензивни претърсвания (60-90 минути за всяка турбина). Избраните турбини са на разстояние поне 100 м от пътища и електропроводи, за да бъдат изключени от броенето жертвите на пътни инциденти и сблъсъци с електропроводи.

Кога?
Септември 2003 г. – септември 2004 г.

Колко часа?
Орнитологически проучвания – ок. 1900 часа.
Сканиране за сблъсъци – ок. 2100 часа.

Как?
Всекидневно претърсване на кръг с радиус 100 м около турбините.
Оптимални условия: ниска или никаква растителност.

Колко са жертвите?
Открити: 2,6 птици и 2,8 прилепа на турбина годишно.
Предполагаеми сблъсъци: 7,06 птици и 5,33 прилепа годишно.

Не е важно КОЛКО, а КАКВИ птици са засегнати!
В Германия и Австрия най-честата жертва на сблъсъци с турбини е прилепът ръждив вечерник *(Nyctalus noctula).*

Открити са няколко фактора, които биха могли да изкривят резултатите и се нуждаят от корекция. Първият от тях е пропускането на жертви. Проведен е експеримент с разполагането на мъртви птици и изчисляването на съотношението на намерените в продължение на 3 дни – откритите жертви са 73%. Вторият от тях е вероятността диви животни да отстранят мършата. Проведен е експеримент чрез разполагане на мъртви птици около 3 турбини, невключени в претърсванията. След 72 часа всички трупове са все още там, където са оставени. Третият фактор, който трябва да се вземе предвид, са ранените птици, които напускат района на претърсванията преди смъртта си. За него не са възможни корективни изчисления, затова крайните резултати от претърсванията се приемат за абсолютно минимални стойности.

За птиците и за вятърните електроцентрали

Поуки

Отбягване и използване на местообитания:
Най-добри резултати могат да се постигнат, когато се направи сравнение на ситуацията преди и след изграждането на вятърната електроцентрала.
За да се направят достоверни заключения, извадката на изследваните турбини трябва да е достатъчно голяма. В случая това е възможно само чрез комбиниране на съответните извадки от трите тестови места.

Риск от сблъсъци:
При всекидневни претърсвания отстраняването на останки от мъртви птици е пренебрежимо.
При обработката на резултатите трябва да бъде направена корекция, отчитаща пропуснатите жертви. Дори при идеални условия процентът на открити дребни птици и прилепи е сравнително нисък. Така при повечето изследвания рискът от сблъсък с турбините на дребни птици и прилепи може силно да бъде подценен.

За контакти:
Mag. Dr. Andreas Traxler
Büro für Biologie, Ökologie und Naturschutzforschung – BIOME

Адрес: Lorenz Steiner-Gasse 6, 201
Gerasdorf bei Wien, Austria
Телефон: +43-2246-34108
Факс: +43-650-8625350
Имейл: a.traxler@aon.at

В защита на голямата дропла

Трансгранично опазване на голямата дропла (*Otis tarda*) в Австрия

Изпълнител: Österreichische Gesellschaft Großtrappenschutz – ÖGG (Австрийско дружество за опазване на голямата дропла)
Период: Август 2005 г. – Юли 2010 г.
Партньори: ЕС, електропреносни компании (EVN, Verbund, Bewag), федерални и регионални власти (Федералното министерство на околната среда, регионалните правителства на Долна Австрия и Бургенланд), ÖBB (Австрийските железници). В проекта са включени около 550 фермери и над 100 ловци.
Финансиране: Проектът е финансиран от Европейския съюз чрез ресурсите на фонда LIFE Nature (60%) и другите партньори по проекта, покриващи 40% от стойността му. Общият бюджет е 5 840 760 евро.

Резюме:

Основната цел на проекта LIFE05 NAT/A/000077 „Трансгранично опазване на голямата дропла в Австрия“ е ограничаването на най-важния фактор за смъртността на възрастните големи дропли (*Otis tarda*) в Австрия – сблъсъците с електропроводи. Те са причина за гибелта на 41% от всички западнопанонски дропли, открити мъртви през последното десетилетие. През 2003 г. например само в една от австрийските субпопулации близо 20% от 45-те възрастни птици са загинали при сблъсък с електропровод.

Очакваният резултат е дългосрочно увеличаване не само на австрийската, но и на цялата трансгранична западнопанонска популацията от голяма дропла (*Otis tarda*). За да бъде постигната тази цел, местообитанията на австрийската голяма дропла трябва да бъдат поддържани в добро състояние чрез култивация на различни специални полета и угари по начин, който не смущава птиците от целевия вид.

Проектът е продължен по програмата LIFE+.

Зона: Три района в Долна Австрия и Бургенланд

Голямата дропла

Голямата дропла (*Otis tarda*) е една от най-тежките птици, способна да лети. Тя е световнозастрашен вид с глобална популация около 50 000 индивида, от които около 2400 обитават Централна Европа.

През април и май мъжките големи дропли (които понякога тежат над 16 кг) изпълняват своя уникален брачен ритуал – един от най-смайващите природни спектакли, който в Австрия може да се наблюдава само на няколко места в източната част на страната. Мъжките индивиди се разхождат гордо из откритите ливади и земеделските „степи“ и изнасят истинско „представление“, като преобръщат оперението си за секунди така, че белият им пух и бялата долна страна на първичните и вторичните летателни пера се оказват отгоре. В кулминацията на ритуала за чифтосване долната страна на опашката – извита напред и разперена встрани – оформя най-високата точка и птицата се превръща в почти изцяло бяла купчина пера. Така мъжките могат да бъдат забелязани отдалече и да привлекат женски от голямо разстояние.

Но големите дропли са винаги нащрек и лесно могат да бъдат обезпокоени. Когато усетят приближаваща опасност, могат да излетят повече от километър нагоре. Това се отнася дори за размножаващите се птици, както и за женските с малки. Големите дропли могат да излетят от място с мощни удари на крилата. И макар че са в състояние да летят неуморно и да изминават над 200 km дневно, голямото им тегло и широкият размах на крилата ги прави тромави. В Централна Европа големите дропли извършват частична миграция, която в студените зими може да достигне неколкостотин километра. Миграцията ги излага на множество опасности, една от които е сблъсъкът с въздушни електропроводи.

Оцеляването на световнозастрашената голяма дропла в Централна Европа, включително Австрия, е цел на множество консервационни проекти, които се изпълняват в няколко европейски държави с финансовата подкрепа на Европейския съюз. Един от тях е проектът LIFE05 NAT/A/000077 „Трансгранично опазване на голямата дропла в Австрия“.

АКЦЕНТИ

Стойността на подземното окабеляване на електрическите линии със среден волтаж и на обозначаването на електрическите линии с висок волтаж е съответно **50 000 – 100 000 евро** (средно **70 000 евро**) и **9200 – 16700 евро** (средно **11 7000 евро**) на километър.

Осведомителната кампания включва **63** информационни срещи с фермери, ловци и други заинтересовани страни, **44** публикации в печатните медии, **4** радио- и **10** телевизионни предавания.

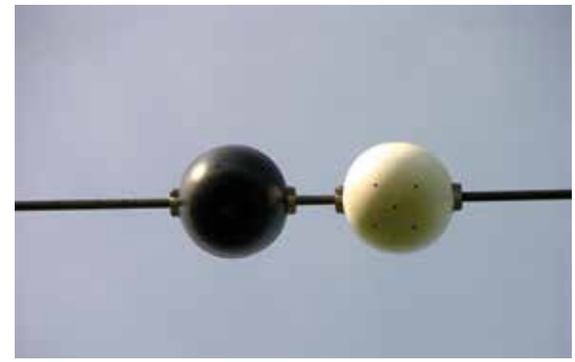
Дейности по проекта

Прехвърляне под земята и последващо отстраняване на въздушни електрически линии за средно напрежение.

Обозначаване на съществуващите въздушни електрически линии за високо напрежение (110, 220 и 280 kV), за да се подобри видимостта им.

Информационна кампания, свързана с опазването на голямата дропла, популяризираща уникалната стойност на културния ландшафт и необходимостта от интегрирано опазване на природата в рамките на НАТУРА 2000 и LIFE.

Резултати

47,4 km електрически линии със среден волтаж (10% повече от първоначално планираното) са прехвърлени под земната повърхност, след което съществуващите въздушни електрически линии са премахнати. Така са създадени по-големи зони за голямата дропла, в които няма електропроводи.

В рамките на проекта около 153 km (22% от първоначално планираното) са обозначени с флагове, пластини и топки, предупреждаващи птиците за препятствия.

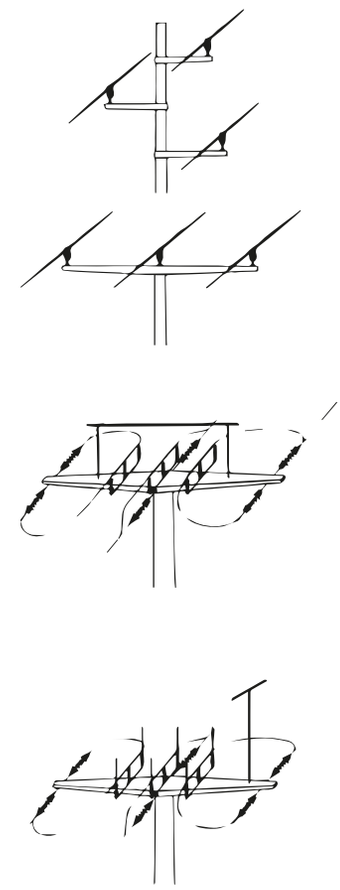
Резултатът е съществен спад в смъртността на големите дропли между 2002 и 2011 г. Подземното окабеляване има особено ясно изразен ефект върху смъртността на дроплите, причинена от сблъсък с електропроводи. Наблюдават се значително по-малък брой сблъсъци на дропли с маркирани въздушни електрически линии в сравнение с немаркираните секции от електропроводите. Подобни консервационни мерки се отразяват положително не само върху големите дропли, но и върху популациите на други едри видове птици.

Въпреки че маркирането на електрическите линии снижава риска от сблъсък, по-голяма част от намалената смъртност на целевия вид след прилагането на двете консервационни мерки изглежда се дължи на подземното окабеляване. Допълнителен екологичен принос на подземното окабеляване е възстановяването на западнопанонската популация от голяма дропла, която получава достъп до потенциално подходящи местообитания, неизползвани преди това.

Благодарение на тези действия и на по-нататъшни интензивни консервационни усилия, като компетентна помощ за големите дропли и екстензивно управление на местообитанието, популацията на австрийската голяма дропла се увеличава от 140-165 индивида през размножителния сезон 2005 г. до 244-274 индивида през размножителния сезон 2010 г.

В рамките на проекта, финансиран от програма LIFE, е установено активно сътрудничество между Австрия и съседните ѝ държави Унгария, Словакия и Чешката република за опазване на голямата дропла.

Предложени практики

В защита на голямата дропла

Екип за опазване на голямата дропла

BirdLife International популяризира създаването на екипи за опазване на видовете за глобално застрашени птици в Европа. Тези екипи се състоят от неформална група експерти от всички държави на континента, в които се среща един определен застрашен вид. Основната цел на екипите за опазване на видовете е да улесни международното сътрудничество и обмена на информация, свързани с прилагането на плановете за действие, изготвени от BirdLife International.

Идеята за създаването на Екип за опазване на голямата дропла се ражда по време на международния семинар „Опазването на дроплата в Европа през последните 15 години – тенденции, добри практики и глобални приоритети“, проведена в Лисабон, Португалия, на 23-25 ноември 2005 г. Понастоящем екипът се ръководи от Пол Гориап (Великобритания) с помощта на координатора за централноевропейската голяма дропла Рейнер Рааб (Австрия).

За контакти:
Mag. Rainer Raab
Technisches Büro für Biologie

Адрес: Quadenstraße 13, A-2232 Deutsch-Wagram
Телефон: +43 2247 49 47, Mobil: +43 664 452 75 63
Имейл: rainer.raab@grosstrappe.at

За контакти:
Bgm. Reinhold Reif (председател на ÖGG)

Адрес: Obere Hauptstr. 12, A-2423 Deutsch Jahrndorf
Телефон: +43 2144-201-0
Имейл: post@deutsch-jahrndorf.bgld.gv.at

Допълнителна информация:
www.grosstrappe.at

За птиците и за електропроводите

Обезопасяване на електропреносната мрежа с цел предотвратяване гибел на птици от токов удар и сблъсък

Изпълнител: Българско дружество за защита на птиците (БДЗП)
Период: 2010 – 2013 г.
Партньори: За община Бургас – „ЕВН България Електроразпределение“ АД, Българска Фондация Биоразнообразие, Кралско дружество за защита на птиците – Великобритания (RSPB), „М-Черноморски солници“ АД и Община Бургас (за община Бургас). За община Шабла – „Енерго Про Мрежи“ АД.
Финансиране: За община Бургас – програма „LIFE+: Природа и Биоразнообразие” на ЕС (46 000 евро за закупуване на изолационните материали), „ЕВН България Електроразпределение“ АД (разходите за монтиране). За община Шабла – програма „LIFE+: Природа и Биоразнообразие” на ЕС (38 000 евро за закупуване на изолационните материали), „Енерго Про Мрежи“ АД (разходите за монтиране)

Резюме:

Надземната електропреносна мрежа може да причини гибел на птици основно по два начина: при кацане на птици върху или до необезопасени изолатори на стълбове от 20 kV мрежа може да се получи токов удар; особено при понижена видимост птиците могат да се сблъскат при полет с електропровода и да загинат поради нараняването или от токов удар. Въпреки трудностите при регистрирането на реалния брой загинали птици, е наблюдавана висока смъртност, особено в райони с концентрации на птици като Бургаските езера или Шабленския езерен комплекс. Освен това такива инциденти водят до смущения в електропреносната мрежа, генериращи загуби за електроразпределителните дружества и техните потребители.

За да се намали гибелта при птиците и прекъсванията на електроподаването, на база намерени загинали птици, са определени потенциално опасни електропроводи. Проучени са практики и методи, прилагани в други държави. Съгласувани са подходящи технически средства за изолиране на стълбовете и за маркиране на въздушните електропроводи. Закупени са материали за обезопасяване и са предоставени на съответните електроразпределителни дружества, които се ангажират с монтирането им. Така се реализира успешно сътрудничество между неправителствена природозащитна организация и частни компании, ползотворно както за природата и птиците, така и за хората и бизнеса.

В община Бургас практиката се реализира в рамките на проекта „Опазване на световно застрашени видове птици чрез ефективно управление на ключови за тях местообитания в района на Бургаските езера“, а в община Шабла – в рамките на проекта „Опазване на ловния сокол в Североизточна България, Унгария, Румъния и Словакия“.

Зона: Община Бургас: защитената зона BG0000270 „Атанасовско езеро“; община Шабла: защитените зони BG0002049 „Шабленски езерен комплекс“, BG0002050 „Дуранкулашко езеро“, BG0002051 „Калиакра“ и BG0002082 „Батова“, BG0002039 „Хърсовска река“, BG0002048 „Суха река“ и населените места гр. Шабла, с. Тюленово, с. Крапец, с. Ваклино, с. Бежаново, с. Смин, с. Дуранкулак.

Електропроводите се обезопасяват чрез изолиране на електрическите стълбове с пластмасови защитни покрития и чрез монтиране на дивертори върху проводниците.

През последните години редица проучвания чрез поставяне на сателитни предаватели на птици от различни видове (и особено на грабливи птици) показаха, че едни от основните заплахи за тях са рискът от токов удар и сблъсъкът с проводниците на електропреносната мрежа. Изследване в рамките на проект „Опазване на царския орел и ловния сокол в ключовите за тях места от мрежата Натура 2000 в България“ (LIFE07/NAT/BG/000068), проведено от Българското дружество за защита на птиците (БДЗП), установи тревожния факт, че 80% от младите царски орли в България загиват от токов удар по средноволтови електрически стълбове. За популациите на подобни изключително редки видове птици негативният ефект е огромен.

В тази връзка БДЗП залага дейности по обезопасяване на електропреносната мрежа в най-ценните за птиците места, в няколко международни проекта.

В района на Бургаските езера, в рамките на проект LIFE08/NAT/BG/000277 – „Живот за Бургаските езера“ (финансиран по програма Лайф+ на Европейския съюз), през 2012 и 2013 г., в тясно сътрудничество с „ЕВН България“, са осъществени два вида дейности по обезопасяване – изолиране на електрически стълбове чрез поставяне на специално изработени пластмасови защитни покрития и монтиране върху самите проводници на т.нар. дивертори или устройства, които, чрез движение от вятъра и светлоотразяване, предотвратяват сблъсъка на птиците с електропроводите. Общо са поставени изолации на 60 електрически стълба и са монтирани дивертори на 8,5 км

електропроводи. За целта са избрани места с най-висока концентрация на птици от редки и застрашени видове и най-висок риск от токов удар и сблъсък. Бургаските езера имат огромно значение като едно от най-важните места за почивка на мигриращите птици по прелетния път „Виа Понтика“, безценно място за гнездене и зимуване на над 1/3 от всички видове птици, срещащи се в България, благодарение съчетанието на крайбрежни, сладководни и соленоводни местообитания. Затова обезопасяването на електропреносната мрежа в района ще има дълготраен положителен принос за намаляване смъртността на хиляди птици.

Същевременно през 2013 г. БДЗП, с техническата подкрепа на „Енерго-Про България“, извърши изолиране на 248 от планираните 600 електрически стълба в рамките на проекта LIFE09NAT/HU/000384 – „Опазване на ловния сокол в Североизточна България, Унгария, Румъния и Словакия“, финансиран отново по програма Лайф+ на ЕС. Проектът акцентира върху опазването на един от най-редките видове птици в България – ловният сокол – вид, който, поради бракониерство и промяна в местообитанията му, от 15 години е изчезнал като гнездящ в страната, в шест зони от мрежата НАТУРА 2000: „Батова“, „Хърсовска река“, „Суха река“, „Дуранкулашко езеро“, „Калиакра“ и „Шабленски езерен комплекс“. От друга страна, като територия от изключително значение за редица мигриращи, сезонно и целогодишно пребиваващи в страната ни, видове птици, дейността по изолиране на опасните 20 kV електрически стълбове ще допринесе за опазването не само на целевия вид на проекта. Под някои от днес вече обезопасените участъци от електропреносната мрежа през изминалите години са намирани десетки загинали от токов удар бели щъркели, както и хищни птици от видове като орел змияр, сокол скитник, обикновен и белоопашат мишелов.

Обезопасяването на електропреносната мрежа има голямо значение не само за опазване на дивите птици. Чрез намаляване рисковете за птиците, се намаляват и случаите на промени или прекъсване в електрозахранването за местното население, както и значително се понижават разходите за поддръжка и ремонт на електропреносната мрежа.

За птиците и за електропроводите

Следващи стъпки

Предотвратяването на смъртност сред дивите птици, причинена от надземната електрическа инфраструктура, остава приоритет в работата на БДЗП и затова дружеството продължава да поддържа редовна комуникация с енергоразпределителните дружества, Енергийния и системен оператор, и МОСВ, в желанието си за постигане на консенсус в стъпките за трайно решаване на конфликта между дивите птици и електропроводите. За това обаче са необходими законодателни решения, свързани с промяна на стандартите за производство и експлоатация на съоръженията на надземната електрическа инфраструктура, като тези стандарти гарантират, че надземните проводници и стълбове са безопасни за дивите птици. Тези законодателни решения биха спомогнали и за покриване на задълженията на България по изпълнението на препоръките на Бернската конвенция и Европейския съюз за обезопасяване на електропроводите.

За контакти:
Юрий Корнилев (за община Бургас)
Анна Станева (за община Шабла)
БДЗП

Адрес: 1111 София, ж.к. „Яворов“ бл.71 вх.4 ап.1, п. к. 50
Телефон/ факс: (02) 979 95 00, 979 95 01
Имейл: bspb_hq@bspb.org;
yurii.kornilev@bspb.org;
anna.staneva@bspb.org

Допълнителна информация:
bspb.org

Да правим добра НАТУРА

Оценка на екосистемни услуги и набиране на средства за НАТУРА 2000

Изпълнител: CURSA – Consorzio Universitario per la Ricerca Socioeconomica e per l'Ambiente (Университетски консорциум за социоикономически и екологични изследвания)
Период: 1 септември 2012 г. – 15 юни 2016 г.
Партньори: Университет на Молизе, Университет Тусция, Университет на Ферара, Институт за изследване на околната среда, Европейска академия на Болцано (EURAC), WWF – Италия, WWF Изследвания и проекти, национален парк „Полино", национален парк „Чиленто е Вало ди Диано", природен парк „Сасо Симоне и Симончело", област Сицилия, област Ломбардия, Регионална агенция за земеделски и горскостопански услуги (ERSAF).
Финансиране: Проектът се финансира от Европейската комисия чрез финансовия инструмент LIFE Environment с общ бюджет 3 751 684 евро, от които приносът на ЕС е 50% (1 863 441 евро).

Резюме:

Финансираният по програма LIFE проект LIFE11 ENV/IT/000168 „Да правим добра НАТУРА" (MGN – Making Good Natura) за оценка на екосистемни услуги и набиране на средства за НАТУРА 2000 си поставя за цел да въведе заплащане за екосистемни услуги в 21 защитени зони от европейската екологична мрежа.

Проектът се изпълнява от CURSA – консорциум от италиански университети (Молизе, Тусция и Ферара) и Института за изследване на околната среда (IDRA, Istituto di Ricerca sull'Ambiente), чиито основни дейности са приложни научни изследвания, комуникация и екологично образование на университетско ниво.

Проектът ще бъде реализиран от 1 септември 2012 г. до 15 юни 2016 г. В момента той обхваща 21 пилотни защитени зони в Италия с обща площ 90 239 хектара. В него се включени 7 области от общо 20 в Италия: Базиликата, Калабрия, Кампания, Емилия-Романя, Марке, Ломбардия и Сицилия. Това разпределение покрива трите биогеографски района в Италия и е представително за разнообразните природни, социални и икономически характеристики на страната.

Проектът се стреми да създаде рамка за добро управление на защитени зони от НАТУРА 2000 и да осигури на мениджърите им инструменти за управление и самофинансиране, които да донесат приходи от дейностите по опазване на околната среда.

Зона: Областите Базиликата, Калабрия, Кампания, Емилия-Романя, Марке, Ломбардия и Сицилия – Италия.

Финансовите инструменти и екосистемните услуги

По последни изследвания Италия прави много малко инвестиции в управлението на националните паркове (около 50 милиона евро годишно) като областните администрации, отговорни за управлението на мрежата НАТУРА 2000 на своя територия, разполагат с още по-ограничени възможности за финансиране. Финансовият отчет по Мярка 213 (плащания по НАТУРА 2000) на Програмата за развитие на селските райони показва, че шестте италиански области, активирали мярката, не са изразходили никакви средства по нея. Това затруднява подкрепата за собствениците на земи, чиито имоти попадат в зони от НАТУРА 2000. Нещо повече, съответните администрации не са в състояние да посрещнат заплахите за биоразнообразието и нуждите на заинтересованите страни при съчетаването на социоикономическото развитие с опазването на природата, което се дължи най-вече на затруднения достъп до подходящи финансови механизми.

Целта на проекта "Да правим добра НАТУРА" е да предложи нови инструменти за управление и финансиране на НАТУРА 2000, които да осигурят ефективен мениджмънт на защитените зони. В основата на тези инструменти е фактът, че европейската екологична мрежа предлага широк спектър екосистемни услуги, които могат да бъдат оценени количествено и качествено, а паричният еквивалент да бъде реинвестиран в опазването и развитието на защитените зони. Тези инструменти и модели трябва да могат лесно да се приспособяват към различни екологични райони (Алпийски, Средиземноморски и Континентален), със съответните разнообразни подходи към управлението.

Защитените зони и екосистемните услуги

Проектът „Да правим добра НАТУРА" започва в края на 2012 г. В основата му е разбирането, че Плащането за екосистемни услуги – ПЕС (Payment for Ecosystem Services, PES) е потенциален източник за финансиране на НАТУРА 2000. Затова в подготвителния му етап (първата година от изпълнението на проекта) са анализирани екосистемните услуги във всяка от включените в проекта 21 пилотни защитени зони, като са разработени модели за оценка на екосистемните услуги и за ефективността на управлението на защитените зони. Разработва се и модел за управление, базиран на ПЕС и допълнителни форми на самофинансиране.

С помощта на местните партньори, включително областните и местните администрации и управите на защитените зони, е извършено картиране и са събрани социоикономически данни за съответните райони. Изготвени са карти, отчитащи земната покривка, съществуващите местообитания и демографията. Те са допълнени с икономическа и финансова информация, свързана с управлението на зоните, полученото финансиране, постигнатите резултати, социоикономическите активи и заинтересованите страни. Тази информация и резултатите от въпросника, попълнен от управите на защитените зони, позволяват да се направи предварителен анализ на екосистемните услуги (съгласно класификацията на „Оценка на екосистемите на хилядолетието", 2005 г.), приложими към съответното целево място. Резултатите са систематизирани от EURAC в публикация, достъпна на адрес: www.lifemgn-serviziecosistemici.eu/IT/docu/Pages/documgn.aspx.

Най-често идентифицираната екосистемна услуга е „Местообитания на биоразнообразие". Други често идентифицирани услуги са хидрогеологична защита и превенция на свлачища, дренаж на подпочвени води и пречистване на водата. В повечето случаи културните и туристическите екосистемни услуги също са релевантни. Направените анализи показват, че по-голямата част от достъпното финансиране е било насочено към опазване на местообитания и видове, което косвено допринася за опазването и на екосистемите. Същевременно не са били заделени средства и не са извършвани дейности, насочени към специфични екосистемни услуги.

Заинтересованите страни и екосистемните услуги

Следващата стъпка е обсъждането на събраната информация и изготвените анализи със заинтересованите страни, идентифицирани след проучване във всяка от целевите зони. Заинтересованите страни са включени в процеса от самото начало, което позволява те да участват в идентифицирането на екосистемните услуги и в планирането на управлението им.

По време на втората фаза на проекта (януари 2014 г. – септември 2015 г.) ще бъдат проведени още срещи с местните общности, за да се изработи модел „Да правим добра НАТУРА“ за управление на екосистемните услуги. Чрез процес на планиране с участието на гражданското общество ще бъде поискано съгласието на местната администрация и заинтересовани страни за доброволни ПЕС. Проектът ще предостави информационни материали, обясняващи защо ПЕС могат да осигурят значителни икономически предимства както на „собствениците“ на услугите (например частните собственици на водохващания), така и на хората, които се възползват от тях (например доставка на вода) във взаимно печеливша стратегия.

Проектът възнамерява да приложи успешни пилотни примери от чужбина. Такъв е например опитът в Ню Йорк, където градската управа заплаща на собствениците на горски водохващания, за да прилагат подходящ метод за управление на гората. Така разходите на общината за пречистване на водата значително се съкращават, а собствениците на гори получават постоянен, дългосрочен доход.

Фермерите и екосистемните услуги

Организираните срещи са много добре приети от местните заинтересовани страни и общото впечатление на мениджърите на проекта е, че те проявяват интерес към активно участие в него. В началото някои от заинтересованите страни са разочаровани, че няма да бъдат директно финансирани местни дейности. Впоследствие обаче те започват да споделят виждането, че през следващите години трябва да се гарантират устойчиви управленски практики за привличане на финансови ресурси за опазване на територията, в която живеят, чрез заплащане за екосистемните услуги.
Тъй като в целевите места се развива земеделие и горско стопанство, в срещите участват много фермери, туроператори на селски туризъм и представители на фирми, занимаващи се със селско и горско стопанство. Всички са съгласни, че техните дейности всъщност допринасят за поддържането на територията, опазването ѝ, предотвратяването на ерозията на почвата и свлачищата, поддържането на горските местообитания и функции, подобряването на условията туризъм и поддържането на планински пасища. При това, без дори да извличат някаква полза от общността за тези услуги. Към това трябва да се добави осигуряването на голямо количество местни и типични продукти, включително сертифицирани, които позволяват да се създаде координирана система, включваща туризъм, природни ценности, висококачествено производство на храни, която би създала възможности за социоикономическо развитие в не облагодетелствани райони и би гарантирала поддържането и подобряването на екосистемните услуги. В частност, фермерите подчертават, че те са основните производители на екосистемни услуги, и следователно тези, които ще очакват най-голям дял от плащанията за екосистемни услуги.

Да правим добра НАТУРА

Дейности

Целта на проекта „Да правим добра НАТУРА“ е да създаде и демонстрира иновативни процедури и подходи за решаване на екологични проблеми, основаващи се на концепцията за екосистемни услуги. Задачите на проекта са:

- Да се идентифицират и оценят екосистемните услуги, предоставяни от защитените зони по НАТУРА 2000;
- Да се създадат и демонстрират иновативни модели за финансиране на плановете за управление и консервационните мерки по НАТУРА 2000;
- Да се предложат иновативни модели за финансиране, които да се използват през следващия програмен период на Общата селскостопанска политика (2014 – 2020 г.);
- Да се разработят и демонстрират модели за по-добро управление на консервационните дейности и за социоикономическо развитие на местните общности;
- Да се дефинира и приложи модел за участие, който ще подобри взаимодействието между публичното управление и частния сектор;
- Да се приложат новите подходи и модели в избрани пилотни защитени зони, за да се провери тяхната ефективност.

Очаквани резултати

Проектът се стреми да постигне по-високи стандарти за управление на опазването на защитените зони по НАТУРА 2000 и за социоикономическо развитие на местните общности. Очаква се специфичните резултати от проекта да включват:

- Екологично и социоикономическо описание на всяка от пилотните защитени зони;
- Матрици „местообитание X екосистемни услуги“ за идентифициране и оценка на екосистемни услуги;
- Модели за оценка на екосистемни услуги и ефективност на управлението;
- Модел за управление, базиран на концепцията за плащане за екосистемни услуги и други видове самофинансиране;
- Уеб базиран инструмент за защитени зони по НАТУРА 2000, позволяващ качествена и количествена оценка на екосистемни услуги чрез използване на пространствени бази данни;
- Наръчник.

За контакти:
Mr. Davide Marino
CURSA – Consorzio Universitario per la Ricerca Socioeconomica e per l’Ambiente

Адрес: Via Palermo, 37; 00184 Roma – Italia
Телефон: +39 06 4451707
Факс: +39 06 44360433
Имейл: davidemarino@cursa.it
lifemgncomunicazione@cursa.it

Допълнителна информация:
www.lifemgn-serviziecosistemici.eu/IT/home/Pages/default.aspx
www.cursa.it

Науката в защита на околната среда

Разработване на методология за оценка на локално природозащитно състояние на природни местообитания и видове в Австрия

Изпълнител: Австрийска агенция за околната среда
Период: Разработване на метода: 2001 – 2003 г.
Прилагане: текущо.
Партньори: 15 експерти (зоолози, ботаници, еколози) от национални изследователски институции (университети, природонаучни музеи, неправителствени организации).
Финансиране: 200 000 евро, предоставени от правителствата на федералните провинции на Австрия и от Федералното министерство на земеделието, горите, водите и околната среда.

Резюме:

Оценката на локалното природозащитно състояние (на ниво защитена зона) е важна за разработването на мерки за опазване, за оценка на въздействието (оценка за съвместимост) и за докладване по чл. 17 от Директивата за местообитанията.

Разработената методология за оценка включва описание и едромащабни карти на разпространението на всички целеви видове, индикатори за състоянието на природните местообитания и видовете, определяне на прагови стойности и формула за изчисляване на общата стойност на природозащитното състояние.

Резултатът е описан в ръководство в три тома, посветени съответно на видовете от Директивата за птиците, видовете от Директивата за местообитанията и типовете природни местообитания от Директивата за местообитанията.

Зона: Австрия

Необходимост от методологията

- Прилагането на европейските директиви за защита на природата изисква информация за състоянието на типовете природни местообитания и видове на локално (местно) ниво (защитена зона).
- В процеса на определяне на защитени зони от НАТУРА 2000 държавите членки трябва да попълнят стандартни формуляри. За целта, в частност, за да се предостави информация за степента на защитеност, е необходимо да се извърши оценка на локалния природозащитен статус.
- При определянето на природозащитните цели трябва да се познава актуалното състояние на типовете природни местообитания и видовете на локално (местно) ниво в съпоставка с желаното добро природозащитно състояние.
- За разумното изготвяне на природозащитни мерки е необходима информация за екологичните условия, които трябва да бъдат подобрени на място, за да се постигне добро локално състояние.

- Прозрачната оценка за съвместимост на планове или проекти върху природните местообитания и видовете предполага да се познава отражението им върху индикаторите за локалното природозащитно състояние.
- Методология за оценка на локалното природозащитно състояние е необходима не на последно място за целите на мониторинга и докладването съгласно Директивата за местообитанията и Директивата за птиците.

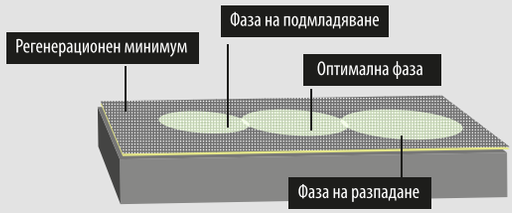
Разработване на методологията

Методологията за оценка на локално природозащитно състояние на природните местообитания и видове в Австрия е разработена в четири последователни модула:

- **Фактологични документи.** Проектът съчетава знанията и уменията на национални експерти по местообитанията и видовете. Цялата налична информация за типовете природни местообитания и видове е събрана и организирана във фактологични документи, например за растителните съобщества, екологията (почви, води, хранителни вещества, киселинност), типични структури, разпространение, застрашеност на съответните типове местообитания, таксономия, популационна динамика, жизнен цикъл, изискванията към местообитанието, разпространение, заплахи и натиск върху съответните видове.
- **Индикатори.** На базата на фактологичните документи е избран набор индикатори, които определят типичната и оптималната ситуация на местообитанията и видовете.
- **Прагови стойности.** За всеки индикатор са определени прагови стойности въз основа или на научни данни, или на консултация с експерти, или на административни изисквания. Индикаторите са приведени към класификацията на Стандартния формуляр по НАТУРА 2000 – A (отлично опазване), B (добро опазване), C (средно опазване). Праговите стойности са обсъдени на работни срещи с експертната общност.
- **Резултатите** са публикувани в интернет и са популяризирани чрез изказвания на конференции и публикуване на доклади в научни и приложни списания.

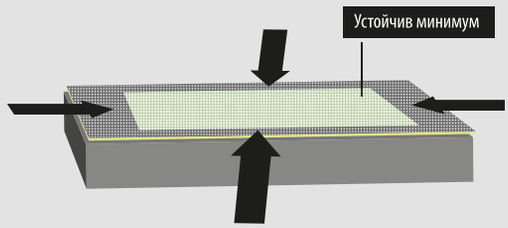
Определяне на прагови стойности

Индикаторът "Размер на гората" дава стойност на непрекъсната част от един тип местообитание, която е сравнително хомогенна от гледна точка на качеството на гората.

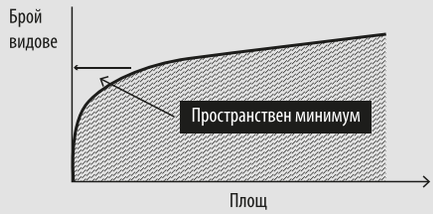
Категория A

Гората има отлични размери, ако е достатъчно голяма, за да поддържа всички типични етапи на горското развитие (фаза на подмладяване, оптимална фаза, фаза на разпадане). Проучванията показват, че така наречения „регенерационен минимум" е различен за различните типове гори. Например за дъбово-габърови гори той е 20-30 хектара, за букови гори – 30-50 хектара, за смърчови гори – 60 хектара.

Категория B

Размерът на гората е добър (B), ако тя е по-малка от регенерационния минимум, но е по-голяма от така наречения „устойчив минимум", който поддържа горския микроклимат. Проучванията показват, че отражението на съседните микроклиматични условия няма да разруши горския микроклимат, ако гората е по-голяма от 5 хектара.

Категория C

Размерът на гората не е в добро състояние, ако е по-малък от устойчивия минимум, но е по-голям от „пространствения минимум", който е най-малката площ за едно растително съобщество, в която могат да бъдат представени всички характерни растителни видове. За горските растителни съобщества той е около 0,1 хектара. Гори, по-малки от пространствения минимум, вече не са представители на типа местообитание.

Примери

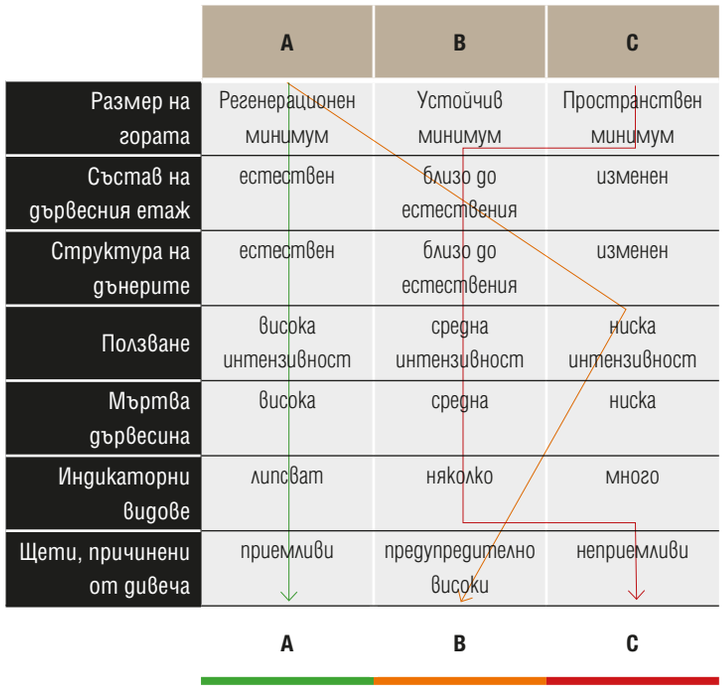
Избрани индикатори

За повечето горски типове природни местообитания като решаващ за локалното природозащитно състояние е определен следният списък от индикатори:

- Размер на гората
- Видов състав на дървесния етаж
- Структура на дънерите
- Използване
- Мъртва дървесина
- Индикаторни видове
- Щети, причинени от дивеча

За измерването на стойностите на индикаторите е избрана класификацията на Стандартния формуляр по НАТУРА 2000 (A=отлично, B=добро, C=средно). За всеки от индикаторите са определени прагови стойности на базата на екологични концепции, на съществуващи конвенции или на експертно мнение.

Събиране на отделните индикатори в локалното природозащитно състояние

Индикаторите се съчетават чрез логическа комбинация.

Определени ключови индикатори са решаващи за общата стойност. Например индикаторът „размер на гората“ е ключов индикатор. Ако зоната е твърде малка (C: <5ha), то локалното природозащитно състояние ще бъде категория C, защото тази гора не може да поддържа всички типични характеристики на една отлична гора.

За останалите индикатори правилото е следното: ако всички индикатори имат съседни стойности (A/B или B/C), то преобладаващата стойност е определяща за стойността на локалното природозащитно състояние. Например A:B = 4:3 – локалното природозащитно състояние е A. Ако броят на индикаторите е равен, общата стойност се определя от по-ниската стойност. Например A:B = 4:4 – локалното природозащитно състояние е B. Ако индикаторите имат само стойности A и C, то съотношение 3:4 или 4:3 ще доведе до обща стойност B, иначе определяща е преобладаващата стойност. Например A:C = 5:2 – локалното природозащитно състояние е A. Ако индикаторите са и от трите категории и A или C преобладава с брой по-голям от 4, тази категория е определяща за общата оценка, в противен случай резултатът е B. Пример: A:B:C = 4:2:1 – локално природозащитно състояние A, A:B:C = 3:1:3 – локално природозащитно състояние B.

Всички фактологични документи, прагови стойности и правила за събиране на индикаторите са публикувани в интернет и могат да бъдат изтеглени (на немски език) от адрес: http://www.umweltbundesamt.at/umweltsituation/naturschutz/natura_2000/erhaltungszustand/

Индикаторът “Видов състав на дървесния етаж” се основава на концепцията за потенциална естествена растителност (Potential Natural Vegetation – PNV) – растителността, която би преобладавала на дадено място според съществуващите към настоящия момент условия на средата, ако човешкото влияние не съществуваше. Между експертите съществува съгласие относно типичния състав и изобилие на дървесните видове. До три вида се категоризират като облигатни видове, които е необходимо да присъстват в типичната гора, и факултативни видове, които може да присъстват в типичната гора. Изобилието се измерва в широки класове (доминантен – над 75% покритие, субдоминантен – 50-75%, малочислени – 25-50%, редки – под 25%).

Пример за местообитание тип 9130 „Букови гори“ от типа *Asperulo-Fagetum:*

Облигатен: *Fagus sylvatica* (доминантен-субдоминантен)

Факултативни: *Abies alba* (рядък), *Acer pseudoplatanus* (рядък), *Acer platanoides* (малочислен), *Carpinus betulus* (субпланински: малочислен), *Fraxinus excelsior* (малочислен), *Larix decidua* (планински: рядък), *Picea abies* (планински: малочислен), *Prunus avium* (рядък), *Quercus petraea* (субпланински: малочислен), *Q. robur* (субпланински: малочислен), *Sorbus aria* (рядък), *S. aucuparia* (рядък), *Tilia platyphyllos* (рядък), *T. cordata* (рядък), *Taxus baccata* (рядък), *Ulmus glabra* (рядък).

Въз основа на този видов състав се определят праговите стойности:

A: естествен видов състав. В гората няма дървесни видове, които не са местни за гората. Всички облигатни дървесни видове се срещат в диапазона на типичното изобилие;

B: видов състав близък до естествения. Срещат се всички облигатни дървесни видове, но изобилието им може да е отместено с до една категория. Алохтонните дървесни видове имат покритие от короните не повече от 30%;

C: променен видов състав. Облигатните видове се срещат, но в изменено изобилие, покритието от короните на алохтонните дървесни видове е между 30% и 50% (ако надвишава 50%, гората вече няма да бъде класифицирана като този вид местообитание).

Индикаторът "Използване" измерва влиянието на използването върху доброто локално природозащитно състояние. Праговите стойности се определят от националните законови регулации. Австрийският Закон за горите определя използването на горите по следния начин:

A: гората не се използва или изсечените участъци са по-малки от 0,2 хектара (няма нужда от разрешение);

B: изсечените участъци са между 0,2 и 2 хектара (има нужда от разрешение);

C: по принцип е забранено да се изсичат големи участъци (>2 хектара), но може да се получи разрешение.

Индикаторът "Мъртва дървесина" може да бъде извлечен от опита. Непокътнатите гори в Централна Европа се характеризират с около 50-200 м3 мъртва дървесина за хектар, като в зависимост от етапа на горското развитие между 5 и 60% от дънерите са мъртви. За разлика от тях интензивно управляваните гори се отличават средно с около 9 м3 мъртва дървесина за хектар, като екологично най-ценните изправени мъртви дървета са само около 1,6 м3/хектар.

Праговите стойности в Австрия са определени доста строго:

A: >5 м3/хектара дебели изсъхнали дънери (>20 ст в диаметър) и >30% от тях са изправени;

B: 2-5 м3/хектара дебели изсъхнали дънери (>20 см в диаметър); изправените мъртви дървета са <30%;

C: <2 м3/хектара дебели изсъхнали дънери (>20 см в диаметър).

Индикаторът "Индикаторни видове" дефинира видовете, които показват, че в гората има смущения. Използва се предварително определен списък с видове, които показват, че в гората има отклонения от типичната киселинност, воден и хранителен режим.

A: няма индикаторни видове или те обхващат по-малко от 5% от гората;

B: изобилие на индикаторни видове между 5 и 20%;

C: изобилие на индикаторни видове над >20%.

Примери за индикатори и прагови стойности за конкретни типове местообитания

Индикатори	A	B	C
9130 Букови гори от типа *Asperulo-Fagetum*			
Размер на гората	≥30хектара	5-30 хектара с широчина поне 100 м	0,5-5 хектара, или >5 хектара, но по-тясна от 100 м
Видов състав на дървесния етаж	естествен: няма алохтонни дървесни видове, облигатните дървесни видове се срещат в предварително определения състав и изобилие	близък до естествения: присъстват всички облигатни дървесни видове, изобилието им може да е отместено с най-много една категория и/или да се срещат алохтонни видове с покритие от короните не повече от 30%	променен: облигатните дървесни видове се срещат, но изобилието им е изменено с повече от една категория; срещат се алохтонни дървесни видове с покритие над 30%, но по-малко от 50%
Структура на дънерите	естествена: 40 дебели дънера (>35 см в диаметър) за хектар	близка до естествената: 11-39 дебели дънера за хектар	променена: < 10 дебели дънера за хектар
Използване	интензивност 1: гората не се използва или се секат отделни дънери, като покритието на короните е >60% , или изсечените участъци са <0,5 хектара, когато гората е по-голяма от 30 хектара	интензивност 2: гората се използва, като покритието на короните е между 30% и 60%, или изсечените участъци са между 0,5 и 2 хектара, когато гората е по-голяма от 30 хектара, съответно под 0,5 хектара, когато гората е 5-30 хектара	интензивност 3: изсечени участъци, по-големи от 2 хектара
Мъртва дървесина	висока: >5 м3/хектара дебели изсъхнали дънери (>20 см в диаметър) и >50% от тях са изправени	средна: 2-5 м3/хектара дебели изсъхнали дънери (>20 см в диаметър) и <50% от тях са изправени	ниска: <2 м3/хектара дебели изсъхнали дънери (>20 см в диаметър)
Индикаторни видове	ниска: видовете, показващи смущения, покриват под 5%	средна: видовете, показващи смущения, покриват 5-20%	висока: видовете, показващи смущения, покриват над 20%
Щети, причинени от дивеча	никакви или незначителни щети, причинени от дивеча	умерени щети, причинени от дивеча	големи щети, причинени от дивеча

Индикатори	A	B	C
6510 Низинни сенокосни ливади (*Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis*)			
Размер на гората	≥3 хектара	≥0,1хектара <3 хектара	≥0,01 хектара <0,1хектара
Видов състав	много богато на видове: ливади с ≥15 характеристични васкуларни растения от списъка видове	средно богато на видове: ливади с 8-14 характеристични васкуларни растения от списъка видове	бедно на видове: ливади с <8 характеристични васкуларни растения от списъка видове
Характеристични структури на местообитанието	типична структура: слой трева-билки-детелина в приблизително равно съотношение; без храсталаци и боклуци	изменена структура: голяма част тева, намален слой билки; боклуци и разпръснати храсталаци, показващи, че ливадата не се коси редовно	рудиментарна структура: слой боклуци и/или храсталаци, показващи, че ливадана не е косена от години
Индикаторни видове	видовете, показващи смущения (напр. инвазивни или рудерални видове), покриват под 5%	видовете, показващи смущения (напр. инвазивни или рудерални видове), покриват 5-20%	видовете, показващи смущения (напр. инвазивни или рудерални видове), покриват над 20%

Индикатори за местообитанието	A	B	C
1087 Алпийска розалия (*Rosalia alpine*)			
Брой на действителните дървета за размножаване	>10 действителни дървета за размножаване	3-10 действителни дървета за размножаване	<3 действителни дървета за размножаване
Гъстота на потенциалните структури на местообитанието	висока гъстота на мъртва дървесина: >10 мъртви или умиращи (предимно изправени) дървета (особено Fagus sylvatica, но също и Acer pseudoplatanus или Ulmus glabra) за хектар, за предпочитане на слънчеви места (краищата на гората или сечища)	средна гъстота на мъртва дървесина: 3-10 мъртви или умиращи (предимно изправени) дървета (особено Fagus sylvatica, но също и Acer pseudoplatanus или Ulmus glabra) за хектар, за предпочитане на слънчеви места (краищата на гората или сечища)	висока гъстота на мъртва дървесина: <3 мъртви или умиращи (предимно изправени) дървета (особено Fagus sylvatica, но също и Acer pseudoplatanus или Ulmus glabra) за хектар, за предпочитане на слънчеви места (краищата на гората или сечища)
Непрекъснатост	местообитание, подсигурено за бъдещето или в благоприятно развитие	под 20% от местообитанието е застрашено по естествени или антропогенни причини	над 20% от местообитанието е застрашено по естествени или антропогенни причини
Индикатори за популацията	A	B	C
Честота на бръмбарите	наличие на бръмари (живи имаго, хитинови остатъци) поне на 3 места (също и купчини дървесина)	наличие на бръмари (живи имаго, хитинови остатъци) поне на 2 места (също и купчини дървесина)	наличие на бръмари (живи имаго, хитинови остатъци) поне на 1 място (също и купчина дървесина) или само в исторически сведения

Науката в защита на околната среда

Приложение

- Методологията за оценка на локалното природозащитно състояние на местообитания и видове в Австрия често се използва при разработване на планове за управление.
- Методологията се оказва изключително полезна при оценката за съвместимост на защитени зони от НАТУРА 2000.
- Индикаторите и праговите стойности от изготвеното ръководство понякога се адаптират към конкретната ситуация, когато това е уместно.
- Методологията се използва в цяла Австрия не само в защитени зони от НАТУРА 2000, но и за типове природни местообитания и видове извън тези зони, за картиране на биотопи и за различни оценки.

За контакти:
Dr. Thomas Ellmauer
Environment Agency Austria

Телефон: +43 1 31304-3360
Факс: +43 1 31304-3700
Имейл: thomas.ellmauer@umweltbundesamt.at

Допълнителна информация:
www.umweltbundesamt.at

Науката в защита на горите

Приложни изследвания в Държавния център за управление на горите

Изпълнител: Държавен център за управление на горите (ДЦУГ)
Период: Подкрепа за изследователски проекти – от 2008 г. досега; от 2011 г. приоритетните изследователски теми, по които се отпуска финансиране, се определят от научен съвет.
Партньори: Научен съвет, състоящ се от учени и експерти; експерти, подаващи и изпълняващи проекти.
Финансиране: 766 940 евро за приложни изследвания (2011 – 2014 г.) от бюджета на Държавния център за управление на горите.

Резюме:

Промяната в екологичните и икономическите условия изисква от лесничеите гъвкавост, иновативност и нови знания, за да се справят с променящите се обстоятелства. Затова от 2008 г. естонският Държавен център за управление на горите подкрепя приложни изследователски проекти.

Държавният център за управление на горите (ДЦУГ) е създаден с цел поддържане, засаждане и управление на държавните горите в Естония (близо 40% от горската площ на страната). Дейността на ДЦУГ е съсредоточена в областта на администрацията и управлението на горите, маркетинга на дървесина, опазването на природната среда и управлението на рекреационните дейности, мениджмънт на семена и растения.

От 2011 г. приоритетните теми, по които ДЦУГ отпуска финансиране, се определят от научен съвет. Приоритет при избора имат многофункционални и устойчиви проекти в сферата на екологичните, икономическите и социалните изследвания. До момента Държавният център за управление на горите е подкрепил 11 приложни изследователски проекта – 3 през 2008 г., 3 през 2011 г., 2 през 2012 г. и 3 през 2013 г.

Зона: Естония

ФИНАНСИРАНИ ПРОЕКТИ

2011 г.

Екологично-икономически анализ на постепенната сеч и създаване на мрежа от зони за демонстрация и изпитвания.

Проектът анализира устойчивостта на постепенната сеч като метод за управление на места, където голата сеч не е препоръчителна. Разработени са препоръки за избор на насаждения, подходящи за постепенна сеч, изпълнение на сечта и обновяване на гората. За да се популяризира постепенната сеч, е създадена мрежа от демонстрационни зони, където да се провеждат изследвания и да се повишава капацитетът на собствениците на гори.

Продължителност: 36 месеца.

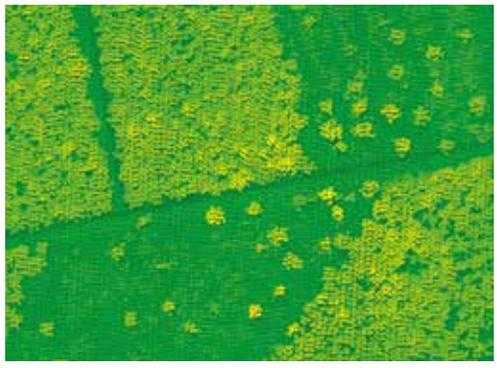
Финансиране от ДЦУГ: 139 111 евро.

Оценка на характеристиките на горските насаждения в изпитателната зона Аегвииду чрез използване на технологията LIDAR и многоспектърни изображения.

Целта на проекта е да се разработи метод за оценка на оценяеми характеристики на горите, базиран върху технологията LIDAR и многоспектърни изображения, като се използват данните от изпитателната зона Аегвииду, събрани между 2008 и 2010 г..

Продължителност: 8 месеца.

Финансиране от ДЦУГ: 18 200 евро.

2012 г.

Проблеми при опазването на горите, свързани с култивацията на гори в Естония, и предотвратяването им с екологически устойчиви методи за контрол.

Целта на изследването е да се проучи ефективността на екологически устойчиви и интегрирани методи за контрол при предотвратяването на щети върху горите. Разглежда се връзката между горските вредители и техните паразити, както и ролята на горските вредители при разпространението на различни патогени.

Продължителност: 36 месеца.

Финансиране от ДЦУГ: 139 740 евро.

2013 г.

Въглеродният и азотният цикъл в гори с изменен хидрологичен режим.

Над една трета от естонските гори са пресушени, но не е известно дали по-бързият им растеж вследствие на пресушаването помага да се избегне затоплянето на климата, или го ускорява. Основният въпрос е дали пресушените гори поглъщат повече парникови газове, отколкото излъчват. Търсят се и факторите, оказващи влияние върху баланса и динамиката на парниковите газове в пресушените гори. Проектът се изпълнява съвместно от Университета на Тарту и Естонския университет за науки за живота.

Продължителност: 36 месеца.

Финансиране от ДЦУГ: 160 000 евро.

Комплексно изследване на факторите, определящи качеството на местообитанията на глухарите.

Глухарът е вид с високи изисквания към местообитанието и все по-намаляваща численост. Консервационните мерки, предприети досега, не дават желаните резултати. Целта на проекта е да се изследват местообитанията на глухарите и факторите, които ги правят сравнително ограничени в естествените и в управляваните гори. Ще бъдат извършени телеметрично изследване за описание на използването на местообитанието, изследване на присъствието на глухарите в менюто на хищниците и изследване на скоростта, с която една управлявана гора може да се превърне в по-подходящо местообитание чрез затваряне на просеки и ровове. Проектът се изпълнява съвместно от Университета на Тарту, Естонския университет за науки за живота и Естонското орнитологично дружество.

Продължителност: 36 месеца.

Финансиране от ДЦУГ: 308 576 евро.

Методология за оценка на въздействието на голата сеч и избягването на конфликти на ниво пейзаж предвид социалните, икономическите и екологичните аспекти.

Целта на изследването е да се разработи методология, която да може да се използва от Държавния център за управление на горите, за оценка на влиянието на голата сеч и избягването на възможни конфликти. Методологията трябва да бъде систематична и да е ориентирана към дългосрочно намаляване и избягване на негативни влияния, и увеличаване на позитивните влияния върху горското стопанство. Проектът се изпълнява съвместно от Естонския университет за науки за живота и Университета на Талин.

Продължителност: 24 месеца.

Финансиране от ДЦУГ: 98 538 евро.

Тези изследователски проекти, както и резултатите от изследователската работа в Докторантската школа по науки за Земята и екология – съвместен проект между няколко университета, осигуряват важна информация за опазването на природата и устойчивото управление на горите както за ДЦУГ, така и за целия горски сектор. Направените препоръки се вземат предвид при всекидневната работа на ДЦУГ.

Науката в защита на околната среда

Приоритетни изследователски теми

1. Прилагане на дистанционно наблюдение за инвентаризация на горите.
2. Сравнителен анализ на смущенията в управлявани и естествени гори, и оценка на риска при променящи се климатични условия.
3. Отглеждане, експлоатация и управление на икономически значими листопадни гори.
4. Оценка на въздействието на управлението на горите (особено гола сеч и подобряване на горите) върху пейзажа (социални, икономически и екологични аспекти).
5. Методология за оценка на ефективността на лесовъдни дейности (засаждане на дървета, почистване, за да се подобрят условията на растеж, разреждане и възстановителна сеч, подобряване на горите).
6. Изясняване на критично важни структурни елементи на хабитатите на глухарите, оценка на лесовъдните дейности върху тях и разработване на ефективни методи за възстановяването им.
7. Екологична функционалност на мрежата от строго защитени гори и ключови горски хабитати.
8. Реконструкция на дългосрочни тенденции при растежа и смущенията в гората чрез използване на дендрохронологичния метод.
9. Потенциалът на горите и дървесината за химическата, фармацевтичната и хранително-вкусовата промишленост.
10. Въглеродният и азотният цикъл в гори с изменен хидрологичен режим.

За контакти:
Kristjan Tõnisson
State Forest Management Centre

Телефон: +372 5691 8728
Имейл: kristjan.tonisson@rmk.ee

Допълнителна информация:
www.rmk.ee
Подробна информация за финансираните проекти е достъпна в интернет на адрес: http://www.rmk.ee/organisatsioon/teadustegevus/toetatud-uurimisprojektid (само на естонски).

Теми на практика

Обществото и НАТУРА 2000

Гривестата рибарка се завръща

Нов живот за дюните в Сентина

В защита на дюните в Чиленто

В защита на блатата

Зеленото сърце на Копер

Добри практики за включване

В защита на мечките: заинтересованите страни

В защита на мечките: екодоброволци

Земята не се рециклира

Обществото

НАТУРА 2000 създава възможности за по-качествен живот на местните общности. При добро управление защитените зони може да подпомогнат регионалното развитие и да направят населението по-съпричастно към опазването на околната среда.

Гривестата рибарка се завръща

Възстановяване на местообитанията на защитени видове водолюбиви колониално гнездещи птици

Изпълнител: СНЦ „Зелени Балкани“
Период: 1996 – 2013 г.
Партньори: BTCV, Великобритания; Световната банка
Финансиране: Глобалният екологичен фонд (GEF) чрез Световната банка; Оперативна програма „Околна среда 2007-2013 г.”; BTCV, Великобритания; дарения от доброволци на „Зелени Балкани“.
Бюджет: Доброволен труд – над 5000 човекодни; финансов ресурс от доброволци и BTCV, Великобритания – над 60 000 лв.; работен проект – 6300 лв. (ГЕФ); изграждане остров – 285 000 лв. (ОПОС).

Резюме:

Поморийското езеро е естествена свръхсолена лагуна, разположена на българския черноморски бряг. То осигурява места за размножаване, почивка по време на миграцията и зимуването на различни видове водолюбиви птици. Тъй като пясъчната коса, отделяща езерото от морето, е застроена, птиците са застрашени от унищожаване, както и от деградация и влошаване на качеството на местообитанията.

Целта на въведената практика е подобряване на условията за гнездене на защитени видове птици, както и на местата за почивка на водолюбивите птици, ползващи миграционния път *Via Pontica* по черноморското крайбрежие.

Консервационната програма на „Зелени Балкани“ за опазване на водолюбивите птици в Поморийското езеро започва през 1996 г. Чрез възстановяване на малки островчета – част от ерозирал бетонен вал в югоизточния край на езерото – е привлечена колония от гривести рибарки. След това около бетонните остатъци от валове е създаден дърво-но-насипен остров. Като по-дългосрочно решение съществуващ земнонасипен вал в езерото е укрепен с геотекстил и геомрежа, покрита с речна баластра, и оформен като островно местообитание, възможно най-близко до естественото. През лятото на 2013 г. на острова са регистрирани 3500-4000 гнездящи двойки от целевите видове.

Зона: Община Поморие, защитена зона BG0000152 „Поморийско езеро“, гр. Поморие

Поморийското езеро е естествена свръхсолена лагуна, разположена на българския черноморски бряг. Лагуната осигурява места за размножаване, почивка по време на миграцията и зимуването на различни видове водолюбиви птици, които са най-богатата и с най-висока консервационна значимост група в защитената зона.

Преди урбанизацията и туризма да превземат крайбрежието, солената лагуна на Поморийското езеро е била отделена от морето с голяма пясъчна коса, до която хората почти не са имали достъп.

Средата на 20 век

Цялата пясъчна коса е заета от голяма дига и курортно строителство. В следствие на това числеността на редки наземногнездящи видове птици рязко е намаляла.

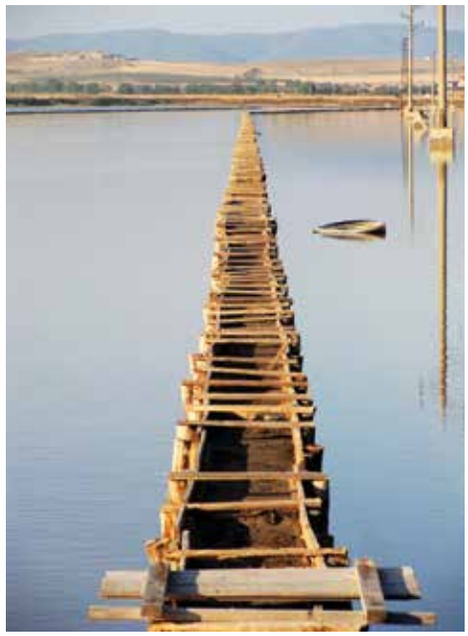
1996 г.

Започва консервационната програма на СНЦ „Зелени Балкани“ за опазване на водолюбивите птици в Поморийското езеро. Целта е да се подобрят условията за гнездене на следните защитени видове птици: гривеста рибарка *(Sterna sandvicensis)*, белочела рибарка *(Sterna albifrons)*, речна рибарка *(Sterna hirundo),* речен дъждосвирец *(Charadrius dubius),* морски дъждосвирец *(Charadrius alexandrinus),* саблеклюн *(Recurvirostra avosetta)* и малка черноглава чайка *(Larus melanocephalus).*

1996 г.

В Поморийското езеро гнездят 6 двойки гривести рибарки.

Възстановени са части от ерозирал бетонен вал, ограждащ калонаходището в югоизточния край на езерото, и са превърнати в малки островчета.

2002 г.

В Поморийското езеро гнездят 450 двойки гривести рибарки.

Създаден е дървено-насипен остров около бетонните остатъци от вълове. Създаденото местообитание значително се разширява чрез естествени процеси от депозити на пясък и миди.

2006 г.

В Поморийското езеро гнездят 1500 двойки гривести рибарки.

Възстановените местообитания са с висока уязвимост поради нарастващата урбанизация в застроените площи на град Поморие по южните брегове на Поморийското езеро. Търсят се дългосрочни решения, които да подобрят природозащитния статус на защитените водолюбиви птици.

2007 г.

През 2007 г. е изготвен работен технически проект, финансиран от ГЕФ/ Световната банка, за реконструкция на съществуващ земнонасипен вал в езерото. Изпълнението на проекта е финансирано по ОП „Околна среда 2007-2013“.

За основа на новосъздаденото местообитание е използван съществуващият земнонасипен вал, укрепен с геотекстил и геомрежа, покрита с дребна речна баластра, с цел ограничаване на ерозията. По този начин е създадено местообитание, възможно най-близко до естественото.

2013 г.

В Поморийското езеро гнездят над 2500 двойки гривести рибарки.

Подобрено е природозащитното състояние на целевите видове в защитената територия: гривеста рибарка *(Sterna sandvicensis),* белочела рибарка *(Sterna albifrons),* речна рибарка *(Sterna hirundo),* речен дъждосвирец *(Charadrius dubius),* морски дъждосвирец *(Charadrius alexandrinus)* и саблеклюн *(Recurvirostra avosetta).* Постигнат е успех и със загнездването на малката черноглава чайка *(Larus melanocephalus),* дебелоклюната рибарка *(Sterna nilotica)* и речна чайка *(Larus ridibundus).* Новосъздаденото местообитание в средата на Поморийско езеро доказва своята значимост, осигурявайки място за гнездене и почивка на хиляди птици.

Гривестата рибарка се завръща

Милена Йорданова, доброволец на „Зелени Балкани“:

Аз съм доброволец на „Зелени Балкани“ от около 10 години. Редовно участвам в работните ваканции, които се провеждат на Поморийско езеро. Самата аз нямам екологично образование, но се чувствам полезна, защото мога да дам своя принос за увеличаване на популацията на някои редки видове птици. Участвам в бригадите заедно със съпруга си, а последните няколко години вземаме и големия ни син, който е на 10 години. Опитвам се да възпитавам детето си в любов към природата, искам да види реално, че може лично да даде своя принос за опазването ѝ.

Елена Кметова, доброволец на „Зелени Балкани“

Природозащитните ваканции на Поморие са една от любимите ми дейности като доброволец. Не само заради жаркото лятно слънце, не само заради пъстрия птичи свят или заразителния ентусиазъм на компанията. Поморие е любимото ми място, където само за една година можеш да видиш резултатите от своя труд — островите, които строим с ръцете си, още през следващия сезон се заемат от шумни птичи семейства. Не може да се опише удовлетворението от добре свършената работа и времето, прекарано навън, когато знаеш, че сам си успял да предизвикаш промяната и да ѝ се порадваш!

Градимир Градев, координатор на природозащитни ваканции

Участвам в природозащитните ваканции, организирани от „Зелени Балкани“, от 2000 г., първоначално като доброволец, а по-късно – и като координатор в различни райони на България, сред които Поморийско езеро, Източни Родопи, Сакар и др. По традиция във ваканциите участват доброволци не само от България, но и от Великобритания, САЩ, други страни. Това са хора с различна възраст, професии и много често повечето от тях се срещат за първи път по време на ваканцията. Макар и различни един от друг, доброволците са обединени от привързаността си към природата и желанието да помогнат с каквото могат за нейното опазване. Освен удивителните природни дадености на местата, в които се провеждат доброволческите ваканции, винаги ме е впечатлявал ентусиазмът и отдадеността на участниците. Не по-малко значим от прекия природозащитен ефект от работата на доброволците е и отзвукът, който предизвикват работните ваканции сред местните хора и общности. Те винаги се удивяват, че е възможно жители на други градове и държави да работят доброволно и безвъзмездно за опазването на дивата природа в тези райони. Така природозащитните ваканции се утвърдиха като много подходящ подход за прилагане на директни природозащитни мерки от една страна, и като начин за популяризиране на природозащитата като цяло.

За контакти:
Димитър Попов
СНЦ „Зелени Балкани“

Адрес: 4004 Пловдив, ул. „Скопие“ № 1, офис 9 и 10
Телефон: 032/626977
Факс: 032/635921
Имейл: dpopov@greenbalkans.org

Допълнителна информация:
http://www.greenbalkans.org/pomorielake/index.php?c_lang=1

Нов живот за дюните в Сентина

Възстановяване на крайбрежни влажни зони

Изпълнител: Община Сан Бенедето дел Тронто, регионален природен резерват „Сентина“
Период: 15 септември 2010 г. – 14 март 2013 г.
Партньори: Cras srl, община Асколи Пичено, фондация Univerde, Център за изследване на цветята в област Марке, провинция Пезаро/Урбино.
Финансиране: Финансовият инструмент LIFE. Общ бюджет на проекта 1 119 018 евро, от които 559 009 евро принос на ЕС.

Резюме:

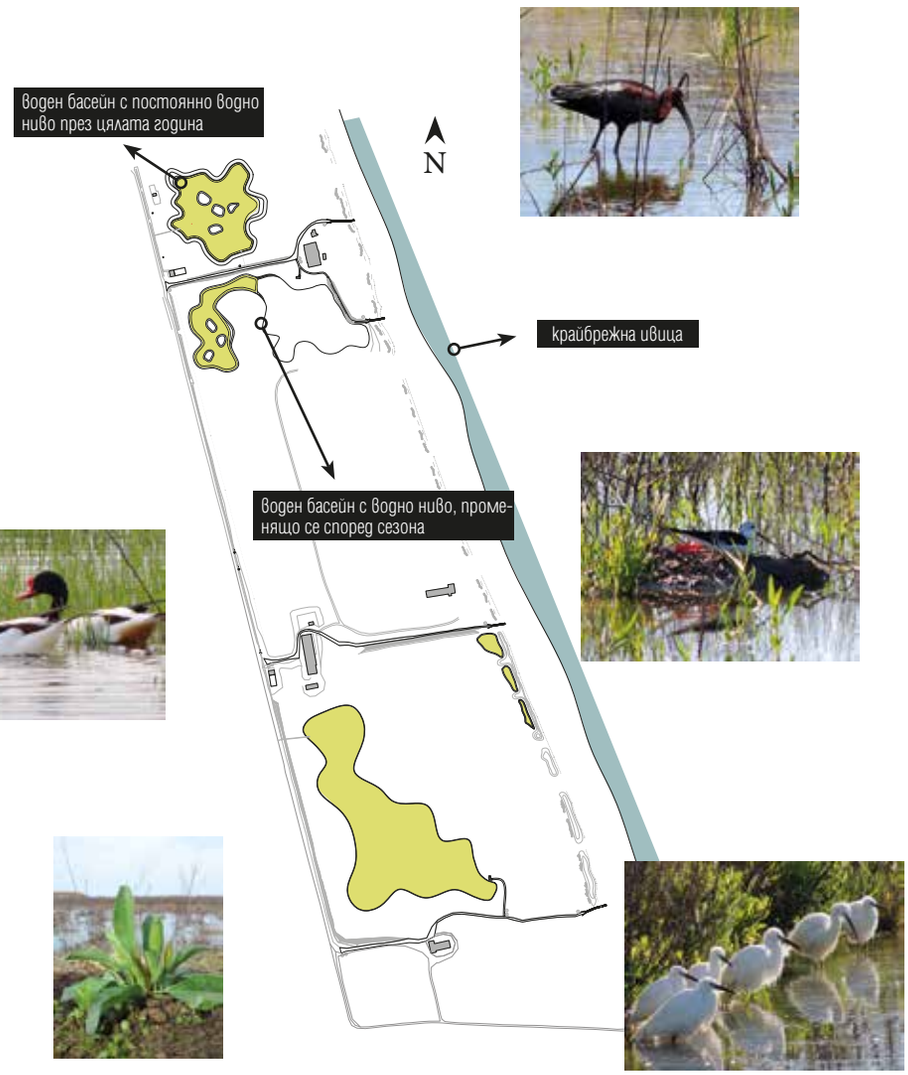
Проектът LIFE09 NAT/IT/000608 „Възстановяване на крайбрежните влажни зони „Сентина“ се финансира от Европейската комисия чрез компонент „Природа и биоразнообразие“ на програмата Life+ 2009. Той е демонстрационен проект за добри практики и обхваща двете защитените зони от НАТУРА 2000 на територията на регионалния природен резерват „Сентина“.

Проектът предвижда възстановяване и съхраняване на съществуващи влажни зони и опазване на последните останали дюни по крайбрежието. Очакваните резултати са възстановяване на растителното и животинското биоразнообразие, увеличаване на природния потенциал на резервата, включително за туристически и образователни цели, подобряване на качеството на водите, ограничаване на навлизането на морска вода и организми, подобряване на екологичното качество на района, възстановяване на устойчивостта на крайбрежието с оглед на възможния риск от покачване на нивото на морската вода.

Зона: Област Марке на адриатическия бряг, защитени зони IT5340001 Литорале ди Порто Дасколи и IT5340022 Литорале ди Порто Дасколи (Сентина)

Крайбрежната влажна зона

Районът на проекта е последната съхранена влажна зона по протежение на 400-километровата крайбрежна ивица между долините Комакио и лагуните на Лезина и Варано. Той е и едно от малкото места по целия италиански адриатически бряг без човешка инфраструктура.

Крайбрежните лагуни (приоритетно местообитание съгласно Директивата за местообитанията на ЕС) в тази зона са изложени на риск от ерозия и повишаване на морското равнище, което се отразява върху солеността и обема на водата. Други заплахи идват от органичното замърсяване на водата, произтичащо от употребата на торове в земеделието, химическото замърсяване на водата с пестициди, чуждите видове и туризма.

Прекомерната соленост на водата не е свързана непосредствено с морето, а по-скоро със солеността на почвата и подпочвените води, като колебанията ѝ зависят предимно от сезонните вариации на валежите (около 600-700 мм/год.) и изпаряването. По време на екстремни климатични събития обаче морските бури могат да доведат до преливане на морска вода във влажните зони. Някога това се е случвало рядко, но в резултат на мелиорацията вече е постоянна характеристика на някои части от района на проекта.

Основното целево местообитание по проекта е 1150 Крайбрежни лагуни, заедно със свързаните местообитания, 1310 Salicornia и други едногодишни растения, образуващи колонии върху тинести и пясъчни терени, 1410 Средиземноморски солени ливади *(Juncetalia maritimi)* и 1420 Средиземноморски и южноатлантически халофилни храсталаци *(Sarcocornetea fruticosi).*

Цели

Основната цел на проекта е да се възстановят крайбрежните лагуни в първоначалното им състояние и да се разширят деградиралите дюни в крайбрежната зона на природния резерват „Сентина“. От изпълнението на проекта се очакват още:

- Възстановяване на растителното и животинското биоразнообразие.
- Повишаване на степента на естественост на резервата и на потенциала му като дестинация за природен туризъм.
- Ограничаване на нахлуването на морска вода чрез неутрализиране на повишеното морско равнище и брежовата ерозия.
- Подобряване на качеството на водата и на общото екологично качество на района.
- Повишаване на устойчивостта на зоната по отношение на риска от покачване на морското равнище.

Освен възстановяването на системата от крайбрежни лагуни и дюни, проектът предвижда положителен ефект върху опазването на някои видове:

- В средносрочен до дългосрочен план – повторно въвеждане и поддържане на популация от *Emys orbicularis.*
- Нарастване на популацията от *Bufo viridis.*
- Загнездване на следните видове птици: *Nycticorax nycticorax, Ardeola ralloides, Egretta garzetta, Himantopus himantopus* и *Alcedo atthis.*

Когато проектът стартира, целевата зона е покрита с деградирала крайбрежна ниска растителност, като лагуната е напълно затлачена и се изпълва с вода само за кратко през зимата и по изключение при много силно вълнение.

Конкретните консервационни дейности са предшествани от подготвителни действия, включващи планиране на интервенциите, топографски проучвания, геологически и хидрогеологически проучвания, сключване на договори със собствениците на земите и преглед на съществуващи добри практики, които биха могли да се използват в контекста на проекта.

Проектът за възстановяване на естественото състояние предвижда създаването на свързана поредица от местообитания с реципрочно екологично функциониране. Тя включва сладководно езеро, влажна зона с дюни, преструктуриране на съществуващата мрежа от канали и програма за ускоряване на развитието на системата от дюни. Всяка интервенция цели подобряване на качеството на съществуващите местообитания, така че те да не се пресъздават изцяло, а само да се ускори процесът на възстановяването им.

Изгражда се разсадник за редки и характерни местни видове, които се отглеждат от местния генетичен басейн и от материал, съхранен в ботаническата градина на Марке. Развъждат се европейски блатни костенурки, които да бъдат заселени в защитената зона.

Проектът предвижда изграждане на туристическа инфраструктура – наблюдателни площадки и кули, пътеки, информационни табла.

Осведомеността на местната общност също се повишава с участието на местни екологични организации, училища и граждани.

Ключови стъпки

- В северната част на района е създаден воден басейн с дълбочина между 60 и 100 см, с непромокаемо дъно и с постоянно водно ниво през цялата година. Водата се взима от съществуващите канали, а басейнът е свързан с малко естествено езеро. В случай на прекомерен воден приток от канала, излишната вода по естествен начин се оттича в езерото и чрез неговото пропускливо дъно – в околността.
- В южната част на района е създаден по-дълбок воден басейн с водно ниво, променящо се според сезона. Разликата в дълбочината и водния режим на двата водни басейна привлича широк спектър от птичи видове с различни екологични изисквания.
- Създаването на водните басейни и развитието на естествената растителност около тях незабавно привлича много видове птици, включително някои дотогава много редки, като гъски, жерави и патици.
- Опазването и екологичната функционалност на крайбрежните влажни зони е тясно свързана със здравето на дюните. Затова са предприети действия за възстановяването на дюните, претърпели сериозна деградация вследствие на туризма и загубата на растителност. В основата им са поставени растителни мрежи, които да подпомагат натрупването на пясък и възобновяването на естествената екологична динамика. Използвана е дървесина за създаването на микроместообитания, засадени са местни растения и са създадени малки езерца сред дюните.
- Първоначалните екосистеми са възпроизведени чрез повторното въвеждане на отгледани в специални разсадници редки местни видове: *Limonium narbonense, Plantago cornuti, Arthemisia caerulescens, Erianthus ravennae.* В екосистемата отново е въведена *Emys orbicularis,* местната сладководна костенурка.
- Чуждите растителни видове, които оказват влияние върху присъствието на редки местни видове като *Salicornia patula,* са преместени или премахнати.
- Проведени са успешни информационни и образователни кампании, които създават възможности за безопасни и приятни посещения на туристи и любители на птиците. Този компонент на проекта надминава предварителните очаквания дотам, че резерватът се превръща в база за обучение на техници, екологични интерпретатори и туроператори, занимаващи се с природен туризъм.
- Районът е включен в мрежата AdriaPan – адриатическия клон на мрежата MedPan. AdriaPan обединява морски и крайбрежни защитени зони в областта на Адриатическо море. Това сътрудничество води до обмяна на опит и разработване на съвместни проекти с партньори от Хърватия.

Нов живот за дюните в Сентина

Резултати

Дейностите по възстановяването на местообитанията създават хетерогенен комплекс от крайбрежни влажни зони, които представляват важно място за зимуване и почивка по Западния адриатически миграционен маршрут. Преди стартирането на проекта единствените влажни зони, достъпни за мигриращите водни птици, са в делтата на река По и – далеч на юг – в регион Апулия, отдалечени една от друга на стотици километри. Районът на проекта се намира точно по средата между тези места и вече се е превърнал в стратегическа точка от миграционния път покрай Адриатическо море, чието значение далеч надхвърля местните консервационни резултати. В известен смисъл този локален проект има международно значение и е добър пример как едно по същество доста ограничено, местно усилие, ако бъде замислено и изпълнено добре, може да доведе до много по-широки резултати. Друг вторичен ефект от реализацията на проекта е развитието на природен туризъм в резервата, който се превръща в център за обучение и обмен на опит на национално и международно ниво.

За контакти:
Sergio Trevisani

Факс: +39 0735 794309
Имейл: trevisanis@comunesbt.it

Допълнителна информация:
www.life-rescwe.it

В защита на дюните в Чиленто

Възстановяване на дюни в национален парк „Чиленто е Вало ди Диано“

Изпълнител: Управата на национален парк „Чиленто е Вало ди Диано“
Период: 1 януари 2007 г. – 31 декември 2010 г.
Партньори: Компанията TEMI srl.
Финансиране: Общ бюджет на проекта LIFE06 NAT/IT/000053 – 1 598 932 евро, от които принос на ЕС чрез финансовия инструмент LIFE – 1 039 306 евро, съфинансиране от провинция Салерно – 30 000 евро. Стойността на компонента на проекта, свързан с възстановяване на дюните, е 251 665 евро.

Резюме:

„Чиленто е Вало ди Диано“ в област Кампания, Южна Италия, е вторият по големина национален парк в Италия. Той обхваща 26 защитени зони по Директивата за местообитанията и 8 защитени зони по Директивата за птиците. Основният пясъчен плаж по крайбрежието на националния парк са обширните дюни в района Кала дел Чефало – популярно място за лятна почивка. През тях преминават множество пешеходци и автомобили, а туристите ги използват за отдих и спорт. Активната човешка дейност е заплаха за разнообразните местообитания в защитената зона, но същевременно има голяма икономическа стойност за местните общности. Затова целта на проекта LIFE06 NAT/IT/000053, финансиран по програмата LIFE на ЕС, е да възстанови местообитанията в района на дюните, като същевременно регулира туристическото присъствие. Чрез изготвяне на план за управление на защитената зона, изграждане на туристическа инфраструктура и създаване на разсадник за местни растения, важни за седемте местообитания в района на дюните, проектът демонстрира как е възможно сравнително бързо и евтино да се съчетаят опазването на околната среда и развитието на туризма.

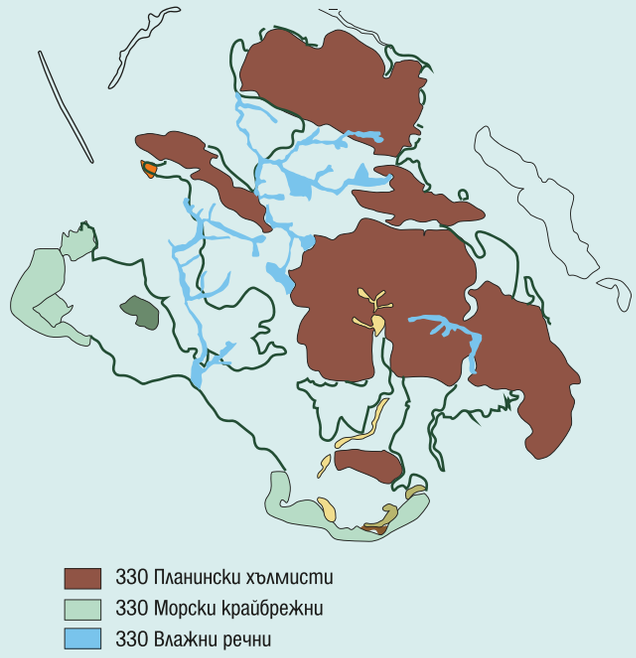
Зона: Национален парк „Чиленто е Вало ди Диано“, защитена зона IT8050041 “Рифът Мингардо и плажът Кала дел Чефало” – Италия

С33
в национален парк “Чиленто е Вало ди Диано“

330
в национален парк “Чиленто е Вало ди Диано“

Националният парк „Чиленто е Вало ди Диано“ е основан през 1991 г. Намира се в област Кампания, Южна Италия, и обхваща 26 защитени зони по Директивата за местообитанията и 8 защитени зони по Директивата за птиците. Това е вторият по големина национален парк в Италия (над 180 000 хектара) и включва широк спектър от типове местообитания: високопланински, плажове, смесени гори, реки, средиземноморски гори и храсталаци, крайбрежия и дори морска част. Обширните дюни в района Кала дел Чефало, южно от село Палинуро, са основният пясъчен плаж по скалистото крайбрежие на националния парк. От десетилетия те са прочута зона за отдих и страдат от неподходящо управление и прекомерен туристически натиск.

Районът на дюните обхваща голяма площ от морето до вътрешните скалисти възвишения и е уникално място за лятна почивка. Нерегулираният достъп обаче е сериозна заплаха за разнообразните местообитания в зоната: през тях преминават пешеходци и автомобили, туристите се отдават на различни занимания извън обозначените пътища и пътеки, а някои от тях паркират на сянка под средиземноморските храсти и дървета.

В зоната на дюните се наблюдава добре развита, пълна система от местообитания от морето до гористата растителност във вътрешността – изключителен образец както за страната, така и за света. В пояси един след друг се редуват седем типа местообитания:

- 9540 Средиземноморски борови гори от ендемични мезогейски борове;
- 1120 *подводни ливади от *Posidonia (Posidonion oceanicae);*
- 1210 едногодишна растителност върху морски крайбрежни наноси;
- 1240 обрасли морски стръмни скали по Средиземноморското крайбрежие (с ендемични *Limonium spp.*);
- 2130 неподвижни дюни с тревиста растителност (сиви дюни);
- 2250 дюни с хвойнови гъсталаци *(Juniperus spp.)*;
- 2270 залесени дюни с *Pinus pinea* и/или *Pinus pinaster.*

Имайки предвид силният туристически натиск и икономическата стойност на района за местните общности, целта на проекта е, от една страна, да възстанови местообитанията в зоната на дюните, и, от друга страна, да предложи начини за правилно управление на туристическото присъствие.

За да не се загуби туристическият потенциал на 4-километровата крайбрежна зона, в рамките на проекта са планирани набор от мерки, целящи подобряване на консервационния статус и осигуряващи на посетителите по-приятно преживяване и повече комфорт. По-конкретно дейностите включват:

- Изготвяне на план за управление на защитената зона IT8050041 "Рифът Мингардо и плажът Кала дел Чефало".
- Планиране на мрежа от изградени дървени пътеки, водещи от крайбрежното шосе до плажа.
- Поставяне на огради покрай шосето, за да се предотврати нерегулярно навлизане в дюните пеша или с автомобил.
- Изграждане на разсадник за местни растения, характерни за дюните, със структурна екологична роля в седемте местообитания.
- Засаждане на отгледаните растения сред дюните.
- Изграждане на паркинги за ограничен брой автомобили.
- Изграждане на дървени информационни и образователни пътеки.
- Устройване на автобусна линия от близкото село, която да бъде ползвана от туристите, когато паркингите са запълнени.

Проектът успява изцяло да изпълни поставените задачи. От гледна точка на природолюбителите, районът се променя в положителна посока благодарение също и на способността на местообитанията да се възстановяват, ако не бъдат обезпокоявани. Още по време на изпълнението на проекта дюните показват ясни и видими признаци на подобрение.

Този прост е ефективен проект успява да демонстрира как е възможно да се съчетаят опазването на природата и разумното развитие на туризма в силно посещаван район, благодарение на научнообосновани действия със сравнително ниска стойност и бърз ефект.

В защита на дюните в Чиленто

Стъпки към новия живот за дюните

- Дюните са оградени откъм морето с лека конструкция от стълбове и въжета, която се поддържа лесно и евтино, дори след зимните морски бури. Целта е хората ясно да разберат, че има граници, които не бива да бъдат прекрачвани, където дюните се възстановяват. Специални указателни табели помагат на посетителите да се информират и да разберат ограниченията.
- Близо 6 км ограда спира достъпа до дюните откъм шосето и регулира достъпа от пътя към плажа.
- Нелегалните пътища през дюните са затворени и са поставени 130 превантивни инфраструктурни обекта.
- Оградени са и са оборудвани три паркинга и са поставени още 170 превантивни структури, спиращи достъпа до природните местообитания.
- Изградени са три пътя за превозни средства на охранителни и спешни екипи, затворени с бариера.
- Достъпът на посетители и туристи е позволен и улеснен от 9 дървени пътеки с ограда с обща дължина над 1 км. Пътеките са издигнати над нивото на земята и позволяват естествената растителност да се развива под тях. Пътеките, преминаващи през целевите местообитания, позволяват посетителите да се наслаждават на пейзажа.
- Засадени са местни растения, развъдени в разсадника от местни индивиди, за да се гарантира поддържането на местните генетични басейни. Това води до изумително бързо възстановяване на местообитанията.
- Създадена е образователна пътека, оборудвана с информационни табла, която през пролетта се използва от ученици. Това удължава туристическия сезон и увеличава печалбата на местното население.
- През летния сезон между плажа и селото функционира автобусна линия, която носи допълнителни приходи на общината.
- Изготвен е план за управление на зоната, одобрен от управителния съвет на парка и областната администрация.

За контакти:
Angelo De Vita
Ente Parco Nazionale del Cilento e Vallo di Diano

Телефон: +39 0974 7199200
Факс: +39 0974 7199217
Имейл: direttore@cilentoediano.it

Допълнителна информация:
www.cilentoediano.it

В защита на блатата

Опазване на последните мочурища във Фриули Венеция Джулия

Изпълнител: Областна администрация на Фриули Венеция Джулия – Италия
Период: 1 октомври 2006 г. – 31 октомври 2012 г.
Партньори: Общините Бертиоло, Талмасонс, Кастионс ди Страда, Гонарс.
Финансиране: Общ бюджет на проекта LIFE06 NAT/IT/000060 – 2 645 000 евро, от които принос на ЕС чрез финансовия инструмент LIFE – 1 058 000 евро.

Резюме:

Проектът LIFE06 NAT/IT/000060 се изпълнява в равнинния район на област Фриули Венеция Джулия, Североизточна Италия, характеризиращ се с т. нар. *risorgive* – възходящи извори на подземни води, идващи от варовитите Алпи, обграждащи равнината. Водата се стича свободно между чакъла и пясъка, създавайки потоци и алкални мочурища, осеяни с влажни ливади в по-високите части. Районът включва три защитени зони по Директивата за местообитанията.

Чрез различни инициативи за управление и възстановяване, проектът е продължение на предишен проект, осъществен с подкрепата на финансовия инструмент LIFE, но разширява целевата територия върху две допълнителни защитени зони. Проектът успява значително да подобри екологичната система на изворите във Фриули чрез екстензивно възстановяване на земеделски земи, управление на реликтни зони, пустеещи от години, изграждане на разсадник за редки местни растителни видове и повишаване на осведомеността на различни групи от местното население. Тези резултати стават възможни благодарение на синергията между европейските фондове и областната администрация.

Зона: Защитена зона IT3320026 "Ризоргиве дело Стела", защитена зона IT3320028 „Палуде Селвоте", защитена зона IT3320031 "Палуди ди Гонарс"

Проектът има пълен успех в постигането на очакваните резултати и е отличен от Европейската комисия като един от най-добрите проекти по програмата LIFE за 2012 година.

Anagallis tenella

Centaurea forojuliensis

Drosera rotundifolia

Euphrasia marchesetti

В началото на 20 век районът между реките Таляменто и Изонцо се състои от 6000 хектара влажни зони, повечето от които – алкални и варовикови мочурища. След мащабната мелиорация остават само 200 хектара от тези местообитания, разпръснати на малки парчета сред култивираните зони и тополовите насаждения. Съхранените мочурища приютяват много ендемични растения и животни от европейско и национално значение и са обявени за защитени зони.

Проектът е насочен към три защитени зони, обхващащи алкални и варовикови мочурища – местообитание на 90% от световната популация на *Armeria helodes* и 99% от световната популация от *Erucastrum palustre.* През последните години популациите на тези два вида намаляват, въпреки усилията за опазването им, и те са силно застрашени от изчезване.

Популациите на двата вида са застрашени поради малкия си размер, фрагментацията на природните местообитания, намаляването на нивото на подпочвените води, еутрофикацията на повърхностните води от земеделски дейности и запустяването на природното местообитание в частни имоти, които преди това редовно са били косени.

Проектът цели да стабилизира и увеличи размера на популациите на растителни и животински видове, защитени от европейската Директива за местообитанията, които се срещат в алкалните и варовиковите мочурища в равнината Фриули. Организирани са програми за обществено осведомяване и за екологично образование в местните училища, както и курсове за широка аудитория, целящи да повишат осведомеността за консервационното и културното значение на мочурищата.

Основни задачи

- Спасяване и увеличаване на популациите от редки и застрашени видове в района, особено *Armeria helodes, Erucastrum palustre, Euphrasia marchesettii, Liparis loeselii, Bombina variegate, Rana dalmatina, Rana latastei, Rana lessonae, Triturus carnifex.*
- Подобряване на качеството на местообитанието и увеличаване на площта на местообитанията във влажните зони, типични за района на изворите, в частност:
  - 6410 – ливади с *Molinia* на карбонатна, торфна или глинеста почва *(Molinion caerulae);*
  - 6420 – средиземноморски влажни тревни съобщества от високи треви от типа *Molinio-Holoschoenion;*
  - 7210 – карбонатни мочурища с *Cladium mariscus* и видове от *Caricion davallianae;*
  - 7230 - алкални блата;
  - 91E0 – алувиални гори с *Alnus glutinosa* и *Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae);*
  - 3140 – твърди олиго-мезоторфни води с формации от бентове от *Chara spp.;*
  - 3260 – плаваща растителност от типа *Ranunculion fluitantis* и *Callitricho Batrachion* по предпланински реки;
- Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовикови субстрати (Festuco Brometalia) (*важни местообитания на орхидеи).
- Повторно свързване на алкалните мочурища в напълно функционална мрежа от местообитания, което би повишило шансовете за повторно разпространение на целевите редки видове, чрез придобиване на земеделска земя и превръщането ѝ в природни местообитания.
- Изграждане на ex situ структура за размножаване на редки видове, която да бъде използвана като запас за повторно въвеждане или допълване на популациите им.
- Повишаване на осведомеността за изключителната стойност на изворите за биоразнообразието.

Primula farinosa

Armeria helodes

Senecio fontanicola

Erucastrum palustris

Подобрени са 85 хектара влажни местообитания – влажни ливади, мочурища и алувиални гори.

ми. Печатните материали са с много високо качество, а отличният уебсайт ще бъде поддържан до 2014 г. включително.

Цялата екологична система на изворите днес е в много по-добро консервационно състояние, отколкото в началото на проекта. Запустяването на земята е прекратено и са създадени много по-добри условия за съществуване на два много редки растителни вида с европейско значение.

Основни дейности

Подготвителните дейности са насочени към административните актове, необходими за разширяването на двете защитени зони от НАТУРА 2000 и за изготвянето на планове за управление за трите зони. Макар че закупената земя като цяло е помалко от предвидената с 2,7 хектара, придобитите земеделски земи са повече от очакваното – 23,67 хектара вместо 20 хектара. Като се има предвид отражението на земеделските практики върху варовиковите мочурища, закупуването на повече земеделска земя е по-ефективен начин за предотвратяване на заплахите за това местообитание. Нещо повече, според консервационния план се очаква след приключването на проекта да бъдат закупени 2,39 хектара природна земя в община Кастионс ди Страда.

Консервационните дейности се състоят от възстановяване на 34,5 хектара (вместо предвидените 27,9 хектара) и не повтарящо се управление на 51,1 хектара (вместо предвидените 53 хектара) от следните местообитания: алувиални гори, варовикови мочурища, алкални мочурища, ливади с *Molinia* на карбонатни почви. Друг успех на проекта е разработването на протокол за култивиране на повече от 50 тревни вида, включително два вида, включени в Приложение II на Директивата за местообитанията (*Armeria helodes* и *Erucastrum palustre*), както и няколко други от регионалната и националната червена книга.

Извършено е **повтарящо се управление** на алувиални гори – премахване на чужди видове и превръщане на храсталаци в гори – и окастряне на храсти в мочурищата на площ от над 78 хектара, без допълнителни разходи за проекта.

Всички интервенции са придружени с подробен **мониторинг,** който допринася за нарастването на познанието за ефекта от подобни мерки и подобрява научното разбиране за двата целеви вида, *Armeria helodes* и *Erucastrum palustre.*

Резултатите от проекта са **популяризирани** благодарение на дейностите, извършени в четирите общини, включени в проекта, за да достигнат до местната общественост и учениците. Повишено е общественото разбиране за значението на биоразнообразието във влажните екосисте-

В защита на блатата

Резултати

- Разширени са защитените зони IT3320028 и IT3320031, както и регионалната защитена влажна зона „Корно“, за да се осигури по-добро покритие на природните местообитания, включително възстановените.
- Придобити са 25 хектара природни местообитания и 23 хектара земеделска земя, за да се възстановят и пресъздадат природни местообитания.
- Благодарение на лесовъдни дейности са възстановени 16 хектара блатни гори, обрасли с чужди видове *(Platanus, Robinia),* които са заменени с местни видове *(Alnus glutinosa, Salix alba, Fraxinus angustifolia, Ulmus minor, Salix cinerea).*
- 34 хектара земеделски земи са превърнати в природни местообитания, най-вече такива, които улесняват повторното свързване на оставащите ценни местообитания. Възстановена е мозайка от алкални мочурища, варовикови мочурища с Cladium mariscus, олиготрофни води с Chara и влажни ливади, с което се възвръща ландшафтът, съществувал преди периода на мелиорацията.
- 135 000 куб. м почва са преместени, за да се създадат различни ландшафти, и в тях са посадени семена и разсад от специалния разсадник за индивиди от местния генетичен басейн.
- В разсадника са отгледани близо 100 000 стръка от около 50 вида, от които 70 000 са използвани за възстановяване на природните местообитания.
- Почистени са 35 хектара алкални мочурища, покрити с храсти вследствие на запустяването на земите, а други 65 хектара редовно се косят.
- Целият проект е съпътстван от мащабна информационна кампания с цел да се подобри осведомеността за най-наболелите проблеми на опазването на околната среда в района, за ролята на изворите в местната екосистема и за европейското значение на целевите местообитания и видове. Разработени са специфични програми и полеви образователни дейности за училищата, в които са включени над 100 училищни класа с повече от 2000 ученици, а почти 500 млади хора участват в летните полеви лагери в четирите общини. Организирани са 44 обиколки с водачи и няколко събития за местното население.

За контакти:
Daniele De Luca
Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia –
Servizio Caccia, Pesca e Ambienti naturali

Телефон: +39 0432 555334
Факс: +39 0432 555757
Имейл: daniele.deluca@regione.fvg.it

Допълнителна информация:
www.regione.fvg.it/inglese/
http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=home.showFile&rep=file&fil=LIFE06_NAT_IT_000060_LAYMAN.pdf

Зеленото сърце на Копер

Възстановяване и управление на влажната зона „Шкоцянски заток“

Изпълнител: Дружество за опазване и проучване на птиците в Словения (Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije – DOPPS, партньор на BirdLife International)
Период: 1993 – 2013 г.
Партньори: Община Копер, местното пристанище, съответните министерства и агенции. Добро трансгранично сътрудничество с природен резерват „Фоче дел Изонцо“ (Италия) и Хърватия.
Финансиране: Общ бюджет на проекта – ок. 3,1 милиона евро. Около 2/3 от финансирането е поето от Водния фонд на Република Словения, останалата част е покрита по проектите LIFE00NAT/SLO/7226 и Adriawet 2000 (за подробности – вж. в текста).

Резюме:

През 1993 г. лагуната Шкоцянски заток е в пълен упадък, а жителите на близкия град Копер гледат на нея като на сметище. Инициативността на неправителствената организация DOPPS води до проект за възстановяване и обявяване на влажната зона за национален природен резерват. След първия етап на възстановяването тя дори отговаря на изискванията за включване в НАТУРА 2000 – както по Директивата за местообитанията, така и по Директивата за птиците. Резерватът се управлява по договорна схема от НПО, което използва иновативни подходи, различни финансови механизми и партньорства, за да предотврати изменението на влажната зона. Така 20 години след началото на възстановителните дейности „Шкоцянски заток“ вече се слави като „Зеленото сърце на Копер“.

Зона: Природен резерват „Шкоцянски заток“ (защитена зона по Директивата за птиците и по Директивата за местообитанията, съответно ID SI5000008 и ID SI3000252), община Копер, Словения

Преди двайсетина години лагуната Шкоцянски затоk се смята за обречена. Близкият град Копер се разраства и мястото се използва за сметище. Съществуват две възможности: влажната зона да бъде окончателно унищожена или да се съхрани каквото е останало от природата в района. Разходите за осъществяването на втория сценарий го правят почти невероятен. Но една неправителствена организация – Дружеството за опазване и проучване на птиците в Словения (DOPPS) – продължава да се бори за „изгубената кауза“.

1993 г.

Неправителствената организация подава петиция със 7000 подписа за съхраняване на останалата деградирала влажна зона, за която е планирано да бъде пресушена и използвана за разширяване на града.

1998 г.

Влажната зона „Шкоцянски затоk“ е обявена за природен резерват.

2002 г.

Правителството приема план за възстановяване на резервата.

2001 г. – 2007 г.

Започват мащабни възстановителни работи, включващи премахване на наносите, изграждане на система от канали (контролирано управление на водния режим), за да се създадат условия за леко солени и сладководни местообитания, включително острови за гнездене, солени блата, влажни ливади и мочурища. Успоредно с това се поставя посетителска инфраструктура. През цялото време неправителствената организация организира обиколки с водач и презентации за посетителите, и следи за поведението им в резервата.

2004 г.

Резерватът става част от мрежата НАТУРА 2000 като защитена зона „Шкоцянски затоk“ по Директивата за птиците и по Директивата за местообитанията.

2012 г. – 2013 г.

DOPPS подновява договора си за управление с правителството. Планира се и се изгражда посетителски център като публично-частно партньорство.

ФИНАНСИРАНЕ

Набирането на средства е една от най-важните задачи на неправителствената организация. От изключително голямо значение е и непаричният ѝ принос към проекта.

3,100,000 €

899,252 €

270,000 €

Общ бюджет на проекта

Приблизително 3,1 милиона евро, 2/3 от които са покрити от Водния фонд на Република Словения, а останалите – по проекта LIFE00NAT/SLO/7226 и програмата Adriawet 2000.

LIFE00NAT/SLO/7226, LIFE III Natura

Времетраене: 1 юли 2001 г. – 30 юни 2007 г.
Партньор: Министерство на околната среда и пространственото планиране
Съфинансиране: Европейският съюз чрез финансовия инструмент LIFE, "Пристанище Копер"
Обща стойност на проекта: 899 252 евро

Адриатически влажни зони за НАТУРА 2000 (Adriawet 2000)

Програма за трансгранично сътрудничество Словения – Италия 2007-2013 г.
Времетраене: 1 ноември 2011 г. – 30 октомври 2014 г.
Партньори: Община Старанцано, управляваща природния резерват „Фоче дел Изонцо" (водещ партньор), Il Mosaico, Veneto Agricoltura и DOPPS
Съфинансиране: ESRR и национално съфинансиране в рамките на Програмата за трансгранично сътрудничество Словения – Италия 2007-2013 г.
Обща стойност на проекта (Словения/DOPPS): 270 000 евро

Около резервата е изградена природна пътека, от която посетителите могат да наблюдават дивата природа, без да я обезпокояват. Наблюдателите и туристите нямат непосредствен контакт със същинския резерват. Създадени са специални информационни точки за наблюдение.

Резерватът се намира в близост до град Копер и пристанището му, затова има повишен интерес към застрояване на тази част от лагуната. Но все повече жители на града оценяват възстановената природна зона.

Зеленото сърце на Копер

Резултати

- Прекратено е унищожаването на последните остатъци от лагуната, запустелите зони са почистени и са възстановени местообитания със сладка, слабо солена и солена вода.
- Зоната е законово защитена и включена в мрежата НАТУРА 2000.
- Установено е активно управление на зоната (включително паша на автохтонна порода говеда и коне Камарг). То се осъществява по договор между правителството и неправителствената организация DOPPS.
- Изграден е малък временен информационен център, както и кръгова природна пътека около резервата за образователни цели. Предстои изграждането на постоянен посетителски център.
- Постоянното присъствие на екип на неправителствената организация осигурява редовен мониторинг на посетителите. Мониторингът показва увеличаване на биоразнообразието – през 2013 г. са регистрирани над 230 вида, като особено добре са застъпени птиците.
- Посетителите, най-вече тези от Копер, са осъзнали, че някогашното сметище дава безценна възможност да се насладят на природата в покрайнините на града или просто да използват пътеката за спорт и отдих.

За контакти:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije

Адрес: p. p. 2990, Tržaška 2, SI-1001 Ljubljana, Slovenia
Телефон: +386 1 426 58 75
Факс: +386 1 425 11 81
Имейл: dopps@dopps.si

Временен посетителски център на природен резерват „Шкоцянски заток“

Адрес: Staničev trg 16, 5000 Koper, Slovenia
Телефон: +386 5 6260 370
Мобилен телефон: +386 51 680 442
Факс: +386 5 6260 369
Имейл: skocjanski@skocjanski-zatok.org

Допълнителна информация:
skocjanski-zatok.org
www.ptice.si

Добри практики за включване

Принципи за включване на заинтересованите страни при вземането на решения

Изпълнител: Правителство на Република Естония
Период: Приети на 29.12.2011 г.
Партньори: Мрежа на естонските НПО, Съвет на екологичните НПО
Финансиране: Собствено финансиране от държавния бюджет.

Добри практики за включване е документ за сътрудничество, който се състои от осем препоръчителни принципа, акцентиращи важността на ясните цели,

Резюме:

Добри практики за включване е документ за сътрудничество, който се състои от осем препоръчителни принципа, акцентиращи важността на ясните цели, откритите взаимоотношения и придържането към поставената цел. Той е основа, върху която неправителствените организации и държавните институции да си изработят специфични насоки, и с чиято помощ да отговорят на въпросите, възникващи в практиката им.

Въз основа на този документ Мрежата на естонските неправителствени организации публикува „Наръчник по включване за длъжностни лица и НПО“. Създаден е и уебпортал за участие на широката общественост в развитието на законодателството (обсъждане на проектозакони и проекти за стратегически документи). Следвайки *Добрите практики за включване,* естонското Министерство на околната среда е изработило план за включване на медии и обществеността, и редовно организира кръгли маси с представители на екологичните организации, съфинансирани от Съвета на екологичните НПО.

Зона: Естония

Решенията за въвличане на обществеността трябва да бъдат открити, прозрачни и гъвкави. Целта на Добрите практики за включване е да систематизира принципите, от които институциите от публичния сектор и неправителствените организации могат да се ръководят при включването на обществеността и групите по интереси във вземането на решения.

Целта на включването е да се повиши качеството и социалната легитимност на поетите ангажименти и да се подобри участието на неправителствения, частния и публичния сектор в подготовката и вземането на решенията. Институциите, неправителствените организации и асоциациите, представляващи интересите на определена професионална или социална група, които създават някакъв документ, трябва да включат в процеса на вземане на решение групи по интереси от всички засегнати сектори. Това гарантира, че разработваните документи ще бъдат балансирани и основани върху интересите на обществото.

Решенията за въвличане на обществеността трябва да бъдат открити, прозрачни и гъвкави. Целта на *Добрите практики за включване* е да систематизира принципите, от които институциите от публичния сектор и неправителствените организации могат да се ръководят при включването на обществеността и групите по интереси във вземането на решения. Документът за партньорство и сътрудничество се състои от осем препоръчителни принципа, поставящи акцент върху ясните цели, откритите взаимоотношения и придържането към целта при изпълнението на дейностите.

Добрите практики за включване могат да се прилагат от административни органи при подготовката на различни документи: законопроекти и проекти за изменение и допълнение на закона; проекти за правителствени регулации и разпоредби; проекти за министерски постановления; документи, концепции, политики, планове за развитие и програми, които са важни за развитието на страната; нормативни актове на институциите на Европейския съюз и други стратегически документи (като зелени и бели книги); инструкции и процедури за изпълнение на обществени услуги; конвенции и международни договори, както и документи, изработени в съответствие с тях, които имат обществено отражение.

ПРИНЦИПИ НА ВКЛЮЧВАНЕТО

1. Ясно и кратко да се заяви целта на включването, какъв е приемливият резултат и какво ще е отражението на консултациите и решенията.

Ясната и реалистична цел помага на различните страни да съобразят очакванията си с конкретния случай и да проследят протичането на процеса на вземане на решения. Така се ограничават възможните разочарования и по-лесно може да се оцени успехът на включването. Много от изборите, които трябва да се направят при следващите стъпки, зависят от целта – кои участници да бъдат поканени, какви дейности да се планират, какви методи да се използват, какви ресурси ще са необходими. Примерни цели: да се събере информация за ситуация, проблеми, нужди и очаквания; да се наберат идеи за подобряване на положението; да се информират заинтересованите страни за плановете и да се получи подкрепа за тях; да се получи обратна връзка за дейности и планове; да се проучат нагласите спрямо алтернативни възможности; да се вземе решение заедно с участниците или да им се делегира вземането на решение; решението да бъде прието и изпълнено по-добре. Подобни цели сравнително точно могат да бъдат измерени, но е възможно целта да е по-трудно измерима например подобряване на сътрудничеството, учене от чуждия опит и т.н. Споделеното разбиране на целта на включването е важно, защото води до по-добри крайни резултати.

2. Заинтересованите страни от съответните области да бъдат ангажирани и техните желания, нужди и особености да бъдат взети предвид.

Кой да бъде включен зависи от конкретната тема. Важно е изборът на партньори да бъде обмислен още в началото. Може да се започне с дефиниране на заинтересованите страни, които ще бъдат повлияни от решението или които са непосредствено ангажирани с прилагането му в бъдеще. Тези заинтересовани страни трябва

да бъдат включени от първата стъпка. Колкото по-късно започне включването, толкова по-трудно ще бъде да се вземат предвид всички възможности и да се постигне консенсус. Идентифицирането на заинтересованите страни може да започне с изброяване на участващите институции (държавни и местни администрации, НПО и граждански организации, предприятия и профсъюзи, научни и образователни институции, ключови експерти и т.н.). Добре е в процеса да включат и групите, които ще бъдат косвено засегнати от взетото решение.

3. Заинтересованите страни да бъдат привлечени колкото се може по-рано и да бъдат информирани по време на целия процес.

4. Планът за включването да бъде колкото се може по-подробен.

Планът за включване е една от дейностите, които не изискват много усилия, но може чувствително да повлияе върху крайния резултат. Често включването не дава добри резултати, защото заинтересованите страни, които трябва да бъдат въвлечени, нямат достатъчно време да дадат съществен принос. Предварително известните графици позволяват участието да се планира и да бъде по-качествено. Добре е планирането да започне от крайния срок и да се върви назад, като се определят ключовите моменти в процеса. Трябва да се отчете времето за преглед на получените предложения, за изготвяне на обобщения, за консултации с колеги и за подаване на обратна връзка към партньорите. Необходимо е да се заложи допълнително време, защото са възможни забавяния – особено в началните етапи на процеса.

5. Да бъдат информирани обществеността, заинтересованите страни и хората, върху които докуметът ще окаже влияние.

Избраният метод на включване ще помогне да бъдат постигнати поставените цели. Въпреки това методът оказва по-малко влияние върху резултатите, отколкото контекстът на включването, доверието между партньорите, планирането и откритата комуникация. Затова е по-важно да се разглежда включването като цяло, отколкото като част от процеса. В Естония най-използваните методи са публикации, публични срещи, писмени консултации и дискусии (срещи с партньори, работни групи, форуми и т.н.).

6. Ако е необходимо, да се резюмира получената обратна връзка, да се коригират планираните дейности и заинтересованите страни да бъдат информирани за обобщението.

7. Заинтересованите страни да бъдат информирани за резултатите от включването.

Включените партньори биха искали да знаят какво се е случило с техните предложения. Обикновено хората разбират защо едно или друго предложение не е прието, ако им бъде обяснено. Но ако това не бъде направено, те остават неудовлетворени и мотивацията им за следващо участие намалява.

8. Да се направи оценка на включването и прилагането на резултатите.

Когато включването приключи, е време да се оцени процесът – постигната ли е целта и какви поуки са извлечени. По-добре е оценката да се направи заедно с партньорите, за да бъдат и те по-добре подготвени в бъдеще. Наученото може да се разпространи сред колегите и да се използва при следващото включване.

РЕЗУЛТАТИ

Резултати от създаването на Добри практики за включване:

- Естонските министерства, включително Министерството на околната среда, са разработили своите планове за включване на медиите и обществеността съгласно *Добрите практики за включване*;
- Веднъж годишно правителствената администрация прави преглед на прилагането на добри практики за включване на Естония;
- Мрежата на естонските неправителствени организации е публикувала „Наръчник по включване за длъжностни лица и НПО“;
- Създаден е интернет портал за участие на широката общественост в развитието на законодателството (коментиране на проектозакони или проекти за стратегически документи) – www.osale.ee;
- Естонското Министерство на околната среда редовно организира кръгли маси с представители на екологичните организации, съфинансирани от Съвета на екологичните НПО.

Добри практики за включване

Добрите практики за включване на практика

През 2013 г. естонският Съвет на екологичните НПО анализира четири случая на включване в сферата на опазването на околната среда: Законът за опазване на природата, измененията в Закона за горите, измененията в Закона за оценка на въздействие върху околната среда и управление на околната среда и разработването на План за действие за развитие на селските райони 2014 – 2020 г.

В един от случаите Добрите практики за включване не са следвани, а в друг са следвани частично. Комуникацията и откритостта на държавните власти е различна в разгледаните случаи, варирайки от практически никаква до много добра. Отчетени са проблеми с документирането на позициите на различните заинтересовани страни, както и с балансирането между тях при вземането на решенията.

В резултат на анализа към Министерството на околната среда са отправени следните препоръки:

- Заинтересованите страни да бъдат информирани своевременно като за предпочитане е директната комуникация;
- Да се изготви конкретен план за включването;
- Ако за проектодокументите се провеждат широки консултации, то всички материали да са публични, за да могат заинтересованите страни да се информират какви позиции са били изразени;
- Всички консултативни срещи да се записват, след което аргументите на различните заинтересовани страни да се съхраняват в писмен вид, за да могат вземащите решенията да ги преглеждат по-късно при необходимост;
- Целта трябва да бъде да се вземе решение, балансиращо между интересите на всички страни;
- Да не се допуска по време на срещи една група заинтересовани страни да е очевидно малцинство или мнозинство;
- Ако една група заинтересовани страни е категорично против едно или друго решение, да се потърсят алтернативи. Ако не се намери решение, тогава несъгласието да се протоколира;
- Да се избягва формалното включване, което може да демотивира заинтересованите страни да участват при подобни процеси в бъдеще;
- Медийното отразяване по време на включването да се обмисли и когато се цитира мнение на заинтересованите страни, да се вземе тяхното съгласие.

В началото на 2013 г. правителствената администрация прави преглед на случаите на включване на заинтересованите страни при вземането на решения. От 2012 г. до първото тримесечие на 2013 г. са докладвани 126 такива случая. 28% от тях са свързани със законодателни промени. В 86% от случаите включването е планирано преди началото на процеса.

Допълнителна информация:
www.osale.ee

В защита на мечките: заинтересованите страни

Консултиране със заинтересованите страни и въвличането им в дейности за опазване на мечките

Изпълнител: CALLISTO Wildlife and Nature Conservation Society
Период: 2009 г. – 2012 г.
Партньори: Партньорите по проекта LIFE EX-TRA, Регионалната компания за развитие (KENAKAP), Националната организация по земеделските застраховки (ELGA).
Финансиране: Пилотно прилагане на мярката – финансов инструмент LIFE (68,5%), Световно дружество за защита на животните (WSPA), субсидия на националния финансов инструмент „Зелен фонд“, управляван от Министерството на околната среда, енергията и климатичните промени. Общо разходи на CALLISTO за целия проект LIFE EX-TRA (януари 2009 г. – март 2013 г.) – 173 043 евро, от които 18 265 евро за дейности, свързани с участието на заинтересованите страни (дейности A5, A6, C2 и E3).

Резюме:

От януари 2009 г. до март 2013 г. CALLISTO участва като асоцииран бенефициент в международния проект LIFE EX-TRA („Подобряване на условията за опазване на едрите хищници – най-добри практики“ – LIFE07 NAT/IT/000502), насочен към подобряване на познанията на хората, занимаващи се с консервационна биология, за основни дейности при опазването на вълците и мечките. Проектът се изпълнява от партньори от Италия, Румъния, България и Гърция.

Заинтересованите страни, имащи отношение към опазването на едрите хищници (фермери, пчелари, ловци, лесничеи, неправителствени организации) до голяма степен определят резултата от усилията за опазване на дивата природа. Затова проектът LIFE EX-TRA предвижда консултации със заинтересованите страни и участието им във всички етапи на проекта. Въвличането на обществеността намалява негативните настроения срещу едрите хищници и повишава нивото на осведоменост на групите заинтересовани страни по отношение на целевите видове и начините за съвместно съществуване с тях.

Проектът LIFE EX-TRA обхваща различни дейности, свързани със заинтересованите страни: анализ на заинтересованите страни, проучване на нагласите им и консултации с тях, откриване на малък офис на проекта, който да улесни общуването с екипа и достъпа до информация, тематични срещи по различни проблеми, свързани със съвместното съществуване на хората и мечките, последващо проучване.

Зона: окръг Трикала, Тесалия, Гърция

Проектът LIFE EX-TRA

Щетите, причинени на домашните животни, са една от основните причини за преследването на едрите хищници и драстичното намаляване на популациите им. Незащитените селскостопански съоръжения по-често стават жертва на нападения от мечки и вълци, което настройва населението срещу дивите животни. Така управлението на хищниците се оказва не само екологичен и икономически, но и емоционален проблем. Затова свеждането на конфликтите до минимум е предпоставка за успешното опазване на вълците, мечките и останалите хищници.

Проектът LIFE EX-TRA („Подобряване на условията за опазване на едрите хищници – най-добри практики“ – LIFE07 NAT/IT/000502) е насочен към преодоляване на конфликтите между опазването на вълка и мечката, и човешките дейности, и се основава на опит и добри практики от предишен проект по програма LIFE. Координиращ бенефициент на проекта е Национален парк „Гран Саси и Монти дела Лага“, Италия, а асоциираните бенефициенти са неправителствената организация CALLISTO (Гърция), националните паркове „Монти Сибилини“ и „Апенино Тоско-Емилиано“ (Италия), Факултета по лесовъдство и горско инженерство към Трансилванския университет в Брашов (Румъния), Сдружение за дива природа „Балкани“ и Министерството на околната среда и водите (България). CALLISTO изпълнява дейностите по проекта в Тесалия, Гърция, насочени към популацията от мечки в региона.

Заинтересованите страни

Въвличането на заинтересованите страни (фермери, пчелари, ловци, лесничеи, неправителствени организации) в опазването на дивата природа до голяма степен предопределя успеха на тези начинания. Затова LIFE EX-TRA предвижда консултации със заинтересованите страни и участието им във всички етапи на проекта. Участието на обществеността намалява негативните настроения срещу едрите хищници и повишава нивото на осведоменост по отношение на целевите видове и начините за съвместно съществуване с тях.

Още преди стартирането на проекта е добре известно, че в Тесалия основните източници на конфликти са негативните нагласи към мечките, слабото познаване на тези хищници и начините за съвместно съществуване с тях. Ситуацията се усложнява от липсата на комуникация и доверие между асоциациите на животновъдите, местните власти, Регионалния отдел по горите и екологичните неправителствени организации. Сериозен проблем е и широката употреба на нелегални отровни примамки. Работата със заинтересованите страни по проекта е насочена към всички тези въпроси.

Тесалия: ДЕЙНОСТИ

- Анализ на заинтересованите страни, включващ обсъждане във фокус групи, интервюта с четири групи заинтересовани страни (животновъди, ловци, лесничеи, членове на екологични НПО), SWOT-анализ и насоки за преговори между заинтересованите страни с различна мотивация.
- Проучване на нагласите чрез структурирани интервюта. Въпросниците обхващат познанието, позициите, мотивацията и взаимовръзките между заинтересованите страни по отношение на мечките в района на проекта.
- Консултации със заинтересованите страни – Регионалните отдели по горите на Каламбака и Трикала, общините и други местни власти в района на проекта, Регионалната компания за развитие на Трикала (ΚΕΝΑΚΑΡ), Националната организация по земеделските застраховки (ELGA), както и организации, и лица, представляващи собствениците на добитък, пчеларите, фермерите, ловците, защитниците на околната среда и учителите.
- Откриване на малък „офис на проекта“ на територията на Регионалната компания за развитие (ΚΕΝΑΚΑΡ) в Трикала, който да улесни достъпа до проекта и до практическа информация по свързани с него теми (напр. мерки за превенция на щети, отровни примамки и др.).
- Тематични срещи – една през 2010 г., две през 2011 г., три през 2012 г. – за представяне на работата по проекта, обсъждане на специфични проблеми и документиране на различни мнения. Във всяка от тях са поканени представители на социалните групи, засегнати от темата. Общо в тематичните срещи участват 107 души.
- Последващи проучвания, част от мониторинговите дейности по проекта, базирани върху развитието и обсъждането на сценарии, свързани с нагласите на заинтересованите страни, и текущото или потенциално участие на групите заинтересовани страни в постигането на целите на проекта.

Тесалия: ТЕМАТИЧНИ СРЕЩИ

Компенсациите, които ELGA изплаща за щети, нанесени от мечки на добитъка и земеделието, и преразглеждането на компенсаторните мерки поради икономическата рецесия в страната.

- Употребата на отровни примамки и отражението им върху екосистемата.
- Отражението на употребата на отровни примамки в района на проекта – нагласи на животновъдите.
- Мечката и човекът, борба за съвместно съществуване: ролята на екологичното образование.
- Намесата на Спешния екип за мечката (BET) и ролята на служителите на Горското стопанство. Поддържане на BET е една от дейностите, изпълнявани във всички райони, обхванати от проекта LIFE EX-TRA. При всеки случай, когато мечки влизат в конфликт с човешката дейност, BET са готови да се намесят възможно най-бързо, за да покажат на местните хора, че не са оставени да се справят сами и че има специфични техники за управление, чието приложение позволява съвместното съществуване.
- Управление на конфликтите между хората и мечките – ефективността на превантивните мерки, свързани с щетите, нанесени от мечки.

СПЕШНИ ЕКИПИ ЗА МЕЧКАТА (Bear Emergency Teams – BET)

Във всички страни по проекта са създадени Спешни екипи за мечката (Bear Emergency Teams – BET) с цел да бъдат ефективно управлявани случаите, в които мечките влизат в конфликтни ситуации с човешката дейност. След началните етапи на обучение всяка страна е разработила свой протокол, залегнал в основата на всички интервенции. Екипът е оборудван с пушки с халосни патрони (шумни експлозиви) и гумени куршуми, капани за улавяне на живи мечки и пушка за упояване, и е готов да се намеси веднага при нужда.

В Италия в националните паркове, където се осъществява проектът, няма стабилни популации на мечка, следователно BET е създаден с превантивна цел, за да съществуват адекватни инструменти и познания в случай на конфликти, свързани с мечки, които може да се появявят в района. Досега е имало 34 интервенции в Румъния, 30 интервенции в Гърция и 52 в България. Без намесата на BET резултатът във всички тези случаи би бил смъртта на мечката – или защото е хваната в незаконен капан, заложен от бракониери, или поради преследване от хората. След приключването на проекта екипите продължават дейността си със собствени средства.

Резултати

- Подобряване на количеството и качеството на информацията, която животновъдите получават, за системите за компенсация и методите за предотвратяване на щети.
- Подобряване на доверието и сътрудничеството между заинтересованите страни.
- Приемане на BET протокол.
- Националната организация по земеделските застраховки (ELGA) планира финансова подкрепа за превантивни мерки (пастирски кучета, електрически огради).

В защита на мечките: заинтересованите страни

Поуки

Въпреки че местните власти и регионалните отдели по горите разбират необходимостта от по-ефективно управление на дивата природа, те не винаги разполагат с ресурси да реагират при конфликт с мечки.

Местното население оценява включването му във вземането на решения и иска да участва в решаването на проблемите, но този подход отнема много време. В началото всички групи заинтересовани страни са скептични и чак когато интересът към техните проблеми и срещите продължат, започват да сътрудничат. За да бъде успешен този метод, заинтересованите страни трябва да поемат конкретен ангажимент за участие.

Прилагането на описаната добра практика доведе до включването на подобни дейност в нов проект по LIFE, който ще бъде изпълняван в района на Гревена и на територията на национален парк „Северен Пинд“ от октомври 2013 г. до юни 2017 г.: LIFE ARCPIN („Консервационни дейности за подобряване на съвместното съществуване на хора и мечки в Северен Пинд, Гърция“ – LIFE12 NAT/GR/000784). Проектът предвижда изпълнението на дейности „A3 – Анализ на заинтересованите страни“, „C1 – консултации и включване на заинтересованите страни“ и „D5 – Последващо изследване на възприемането от страна на групите заинтересовани страни“.

За контакти:
Spyros Psaroudas
CALLISTO Wildlife and Nature conservation Society

Адрес: 123 Mitropoleos st., 54621
Thessaloniki, Greece
Телефон: +30-2310-252530
Факс: +30-2310-272190
Имейл: spyros@callisto.gr

Допълнителна информация:
www.callisto.gr
www.lifextra.it

В защита на мечките: екодоброволци

Програми за екодоброволци в защитени зони и национални паркове

Изпълнител: CALLISTO Wildlife and Nature Conservation Society
Период: 2005-2008 г., от 2009 г. досега
Партньори: Проект „Повишаване на осведомеността и информационна кампания за планинските екосистеми и едрите хищници в трансграничната зона на Родопите“ (INTERREG III-A, Greece/Bulgaria) – управата на национален парк „Родопска планинска верига“ и община Паранести; проект „Опазване на горите и предотвратяване на горски пожари с активното участие на доброволци“ – WWF Greece, НПО Pindos Perivallontiki. Проект LIFE PINDOS/GREVENA – Регионална агенция за развитие на Гревена (ANGRE), НПО Pindos Perivallontiki; проект LIFE ARCTOS/KASTORIA – областна администрация на Западна Македония – община Костур, Доброволческа служба на Костур; проект LIFE ARCPIN – киноложки клубове, НПО на любители на животните, управата на Национален парк „Северен Пинд“.
Финансиране: Проект „Повишаване на осведомеността и информационна кампания за планинските екосистеми и едрите хищници в трансграничната зона на Родопите“ (INTERREG III-A, Greece/Bulgaria) – 25 380 евро, 75% от ЕК (Европейска инициатива INTERREG III A, Гърция/България), 25% от гръцкото правителство. Проект „Опазване на горите и предотвратяване на горски пожари с активното участие на доброволци“ – 21 012 евро, фондация „Лацис“ и Гръцката национална телекомуникационна компания ОТЕ. Дейностите по проектите LIFE PINDOS/GREVENA, LIFE ARCTOS/KASTORIA и LIFE ARCPIN – съответно 68 885 евро, 29 425 евро и 84 835 евро, 75% от финансовия инструмент LIFE и 25% от бенефициентите на проектите.

Резюме:

Неправителствената организация CALLISTO започва програмата си за работа с доброволци през 2005 г., привличайки ги в мащабна тригодишна информационна кампания по проект „Повишаване на осведомеността и информационна кампания за планинските екосистеми и едрите хищници в трансграничната зона на Родопите“. През 2008 г. доброволци на организацията се включват в проекта „Опазване на горите и предотвратяване на горски пожари с активното участие на доброволци“. След натрупания опит и дарение на оборудване, CALLISTO взема решение да предвиди дейности за екодоброволци във всички проекти по LIFE+ Nature, с които кандидатства като партньор, сред които одобрени до момента са LIFE PINDOS/GREVENA (реализиран през 2009 г.), LIFE ARCTOS/KASTORIA (реализиран през 2011 и 2012 г.) и LIFE ARCPIN, чиято реализация предстои. [практиката е реализирана в рамките на пет различни проекта]

Зона: Защитена зона „Планина Грамос“ (GR1320002), защитена зона „Родопската планинска верига“ (сега: Национален парк „Родопска планинска верига“), Национален парк „Северен Пинд“, Гърция

След включването на разпоредбите на Директивата за местообитанията 92/43/ЕИО в националното законодателство в края на 90-те години на 20 век, Гърция започва да създава и разработва национална мрежа от защитени зони. Мрежата НАТУРА 2000 покрива 21% от сухоземната територия на Гърция и 5,5% от териториалните ѝ води. През 2002 г. гръцкото правителство решава да създаде специални управи, отговарящи за опазването на защитените зони и на националните паркове. По-късно приемането на първия национален Закон за биоразнообразието предвижда организацията на интегрирана и научно базирана система от защитени зони с прости процедури за обявяване и подобрена административна подкрепа, както и приемане на спешни консервационни мерки в случаите на бързо намаляване на популацията на определен вид или критична деградация на местообитанията.

Когато настъпват тези важни промени, Гърция се намира в безпрецедентна икономическа криза и натискът върху околната среда и биоразнообразието нараства. Финансовите ресурси, с които могат да се финансират консервационни дейности, са ограничени. Дори когато те най-после биват осигурени, мнозина политици и граждани смятат реализацията им за излишен лукс. Затова доброволният труд е от съществено значение. Същевременно изпълнението на добре замислени доброволчески програми осигурява рамка за активно въвличане и участие на обществото в усилията за опазване на околната среда.

Предоставянето на доброволен труд в защита на природата не е новост. Скаути, спортни клубове, студентски дружества и др. отдавна изпълняват доброволчески дейности. Прилагането на Директивата за местообитанията в Гърция и създаването на екологични мрежи и на управи на националните паркове обаче осигурява рамка за организирани програми за екодоброволци, свързани с конкретни консервационни дейности и интегрирани проекти.

В рамките на проекта „Повишаване на осведомеността и информационна кампания за планинските екосистеми и едрите хищници в трансграничната зона на Родопите“, осъществен между ноември 2005 г. и септември 2008 г. с финансовата подкрепа на европейската инициатива „INTERREG III-A, Greece/Bulgaria“, неправителствената организация CALLISTO организира мащабна кампания за обявяването на защитената зона „Родопска планинска верига“ за национален парк. Доброволческите дейности по проекта включват мобилизация, координация, осигуряване на оборудване и ръководство на 29 доброволци в подкрепа на информационната кампания. Сред другите дейности са голямата обществена среща, организирана със съдействието на доброволци на 11 юли 2007 г. в Драма, на тема „Принос към обществения дебат за консервационните нужди и условия в защитена зона „Родопска планинска верига“. На 27 юли 2007 г. в Паранести е организиран концерт за популяризиране на предложението за обявяване на Родопската планинска верига за национален парк. Освен информационните дейности, доброволците провеждат проучване на очакванията и нуждите на посетителите и туристите в района. Доброволците се включват и в организацията на международната среща в Паранести на 13 и 14 март 2008 г., където 97 участници от Гърция, България и други балкански страни обсъждат трансграничното сътрудничество в региона. И накрая, през лятото на 2008 г. доброволците изготвят опис на знаците за присъствие на мечки в защитената зона. Тази мащабна кампания има съществен

принос за обявяването на зоната за национален парк с Общо министерско постановление 40379/01-10-2009.

Този проект и неговите постижения вдъхновяват служителите на отдел „Доброволци“ в CALLISTO да планират други подобни дейности, този път в защитени зони в Западна Македония. В рамките на проект „Опазване на горите и предотвратяване на горски пожари с активното участие на доброволци“ от 10 юли до 1 септември 2008 г. експерти на CALLISTO обучават и координират 40 доброволци за организирането на дейности, допълващи работата по предотвратяване на пожари на Горската служба и управата на национален парк „Северен Пинд“ във Валия Калда и в зоната по НАТУРА 2000 в планината Грамос.

С изпълнението на тези дейности CALLISTO натрупва значителен опит и се сдобива със специален автомобил и необходимото полево оборудване (дарено от Музея за естествена история „Гуландрис“). Затова неправителствената организация решава да включи програми за екодоброволци като специфични дейности във всички LIFE+ Nature проекти, с които кандидатства като партньор (асоцииран бенефициент).

Такава е една от дейностите, одобрена за финансиране от ЕК, по проекта LIFE PINDOS/GREVENA (“Демонстрация на консервационни дейности за Ursus arctos и местообитание тип 9530 в национален парк „Северен Пинд“, община Гревена, Гърция“ – LIFE07 NAT/GR/000291), а именно „Дейност D8 – програма за екодоброволци (подкрепа за охрана и превенция на горски пожари от доброволци)“. От 18 юли до 6 септември 2009 г., в критичния летен период, са извършени 80 патрулни обиколки за предотвратяване на горски пожари с участието на доброволци. Групи доброволци участват в панаири и местни фестивали, за да повишат обществената осведоменост. Доброволци се включват и в регистрирането на присъствие на кафяви мечки, както и в почистването и възстановяването на определени зони.

В проекта LIFE ARCTOS/KASTORIA („Подобряване на условията за съвместно съществуване на мечки и хора в община Костур, Гърция – трансфер на добри практики“ – LIFE09 NAT/GR/000333), CALLISTO предлага и ЕК одобрява включването на „Дейност C4 – създаване и първоначално изпълнение на програма за екодоброволци“ като една от „конкретните консервационни дейности“ по проекта. През лятото на 2011 и 2012 г. в програмата се включват общо 67 доброволци, които организират 12 обществени събития и информационни срещи с участието на 171 граждани, информират на място около 170 посетители, описват 19 диви овощни градини като възможен източник на храна за кафявите мечки, организират 34 неформални информационни срещи за 9 сдружения на заинтересовани страни и 96 граждани в приложение на превантивните мерки, включени в гръцката ПРСР.

И накрая, в наскоро одобрения проект LIFE ARCPIN („Консервационни дейности за подобряване на съвместното съществуване на хора и мечки в Северен Пинд, Гърция“ – LIFE12 NAT/GR/000784), CALLISTO се ангажира с „Дейност C6 – Доброволци срещу отровните примамки“. Целта е да се увеличи участието на любители на кучета, киноложки дружества и приятели на животните в усилията за прекратяване на нелегалната употреба на отровни примамки в района на проекта (национален парк „Северен Пинид“ и община Гревена). За да се постигне тази цел, в проекта е планирано да се мотивират, обучат, екипират, подкрепят и координират доброволци, които ще участват като „патрули за анти-отрова“. Възможно е в тези патрули да се включат кучета следотърсачи, обучени да откриват отровните примамки.

В защита на мечките: екодоброволци

Поуки

Основен проблем при продължителните доброволчески проекти е устойчивостта: в условия на икономическа криза и висока безработица хората, готови да се включат като доброволци в консервационни дейности, са много, но потенциалните спонсори и донори са малко. Продължаването на доброволческите дейности изисква интензивни кампании за набиране на средства и намаляване на бюджета.

За контакти:
Spyros Psaroudas
CALLISTO Wildlife and Nature conservation Society

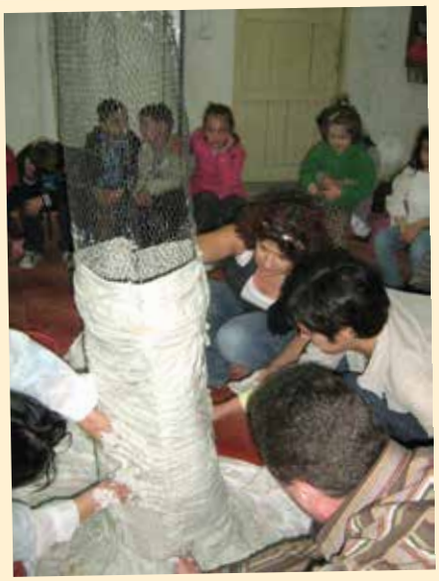
Адрес: 123 Mitropoleos st., 54621 Thessaloniki, Greece
Телефон: +30-2310-252530
Факс: +30-2310-272190
Имейл: spyros@callisto.gr

Допълнителна информация:
www.callisto.gr
www.fdor.gr
www.paranesti.gr
www.pindoslife.gr
www.arctoslife.gr
www.grevena.gr
www.angre.gr

Земята не се рециклира

Втори шанс за битовите отпадъци

Изпълнител: ЦДГ „Здравец“ – Велико Търново
Период: 2011 г. – досега
Партньори: родителите на децата.
Финансиране: програма „Коменски” и средства от предадените в пунктовете вторични суровини.
Бюджет: ок. 1500 лв.

Резюме:

Инициативата „Земята не се рециклира“ цели да възпитава децата от ЦДГ „Здравец“ – Велико Търново, в принципите на екологосъобразния начин на живот и да изгради у тях уважение и положително отношение към природата, като дава втори шанс на битови отпадъци чрез събиране и преработка или чрез превръщането им в нещо полезно и красиво.

Проектът обединява деца, родители и учители и се финансира по програма „Коменски“.

Зона: гр. Велико Търново

Всеки от нас ежедневно изхвърля отпадъци, част от които не се разграждат и с години замърсяват околната среда. Можем ли да дадем втори шанс на някои от тях чрез разделното им събиране и преработка, или чрез превръщането им в нещо полезно и красиво?

Водени от идеята, че опазването на околната среда е морален дълг на всеки един от нас, създадохме инициативата „Земята не се рециклира“ с основната идея да възпитаваме нашите деца с принципите на екологосъобразния начин на живот и да изградим у тях уважение и положително отношение към природата.

През 2011 г. кандидатствахме като партньори с образователен проект по програма „Коменски“ към Центъра за развитие на човешките ресурси, но не получихме финансиране. Това не ни попречи да започнем работа по реализацията на идеята. През 2012 г. отново кандидатствахме с проект, който този път беше одобрен.

Дейности

Изграждане на цветен бордюр в двора на детската градина, засаждане на цветя, дървета и храсти, и полагане на периодични грижи за тях.

Разделно събиране на отпадъци в детската градина и в домовете на нашите възпитаници.

Ежемесечни акции за събиране на хартия и предаване на вторични суровини.

Изложба „Големите книги“ в седмицата на детската книга – изработване на големи книги по сюжети от детски приказки от отпадъчни материали.

Изложба „Да спасим коледно дръвче” – изработване на елхи и украшения за тях от отпадъчни продукти и превръщането на празника в Еко Коледа.

„Да спасим едно дърво“ – рециклиране на хартия в домашни и битови условия. Изработване на продукти от рециклирана хартия.

Изложба „Земята не се рециклира” – продукти, изработени от отпадъчни материали.

Идеята „Земята не се рециклира“ обедини усилията на деца, родители и учители. Резултатите са налице и радват много хора. Удовлетворението от съвместните дейности ни направи по-добри и по-отговорни към заобикалящата ни среда и към майката Земя.

„Втори шанс” – възможност за „нов живот” на стари предмети и опаковъчни продукти чрез декупажна техника.

Земята не се рециклира

ДА СЕ ПОУЧИМ ОТ ДЕЦАТА

Мирослава Губеркова, 6 г.

Опазваме природата като не изхвърляме пластмасовите отпадъци, а можем от тях да направим украса, да украсим стаята си, да ги оцветим.

Йордан Андреев, 6 г.

Като събираме кашони си правим къщички за куклите и правим декори за театър. Украсяваме ги и правим замъци.

Бранимира Николова, 6 г.

Отпадъчната хартия я събираме в кашон и отново я даваме да я направят нова – това се нарича рециклиране. А можем и сами да си направим нова, да я рециклираме в групата.

Момчил Гочев, 6 г.

Събираме стара хартия и вестници и си правим картички и други играчки. Можем да направим от стара хартия нова. Рециклирана хартия се прави с миксер.

Ивелин Стефанов, 6 г.

Аз си направих украса на стаята, с мама. Както в занималнята. И носим хартия и вестници в градината.

Резултати:

1. Подобряване на екстериора на детската градина и обогатяване на озеленяването на дворното пространство.
2. Изградени навици за разделно събиране на отпадъци.
3. Опазване и грижи за растенията, и положително отношение към природата.
4. Провокиране на интерес към книгите.
5. Развитие на творческото въображение.
6. Пестене на хартия, вода и електроенергия.
7. Опазване на околната среда.

За контакти:
Илияна Стойчева (директор)
ЦДГ „Здравец“

Адрес: 5000 Велико Търново, ул. „Стара планина“ №22
Моб. тел.: 0884214077
Имейл: dgzdravec@abv.bg; ani_7212@dir.bg

Теми на практика

Институциите и НАТУРА 2000

В защита на естествените гори

Трансгранично сътрудничество при природни бедствия

Възстановяването на река Везер

Достъп до Аран

Иновативно финансиране в дефилето на река Риаса

Мисия „Ливаден дърдавец“

(Ре)инвестиране в природата

Правна помощ за околната среда

Внимание: токов удар!

Институциите

Институционалната подкрепа на местно, регионално и национално ниво е ключова за осъществяването на целите на НАТУРА 2000. Тя улеснява участието и сътрудничеството между заинтересованите страни, както и иновативните методи за финансиране и управление.

В защита на естествените гори

Австрийска програма за естествени горски резервати

Изпълнител: Австрийски изследователски център за горите (Bundesforschungszentrum für Wald)
Период: От 1995 г.
Партньори: Федерално министерство на земеделието, горите, околната среда и управлението на водите, частни собственици на гори
Финансиране: Федерално министерство на земеделието, горите, околната среда и управлението на водите. Изплатените обезщетения за 2012 г. са в размер на 911 000 евро.

Резюме:

Програмата цели създаване на мрежа от естествени горски резервати, които да съхранят биологичното разнообразие на съответните горски съобщества, осигурявайки непрекъсната динамика на специфичните за тези местообитания процеси, включително природни нарушения и бедствия. Естествените горски резервати предлагат отлични възможности за дългосрочни изследвания на горската екология, тъй като в тях не се допуска човешка намеса. Те са подходящи и за общи и специфични образователни цели.

В момента програмата обхваща 100 от 130-те най-важни горски съобщества, представени в Австрия.

Зона: 195 различни зони в цяла Австрия

Програма за естествени горски резервати

Програмата има за цел да създаде систематично представителна мрежа от естествени горски резервати и може да се разглежда като пряк отговор на Резолюцията от Хелзинки H2 "Общи насоки за опазване на биологичното разнообразие в европейските гори". Най-важният аспект на идеята за естествени горски резервати е да се запази биологичното разнообразие, характерно за съответните горски съобщества. Основната задача не е да се съхранят съществуващите условия в горите, а да се осигури непрекъсната динамика на всички специфични за горите процеси, включително природни нарушения и бедствия. Освен това естествените горски резервати са особено подходящи за дългосрочни проучвания по горска екология, тъй като динамиката на тези гори не зависи от човешката дейност. Естествените горски резервати са образци на естествени горски съобщества и могат да служат като зони за оценка на биотопи и екологичен мониторинг. Зоните се използват все повече и повече като примери в общото образование, както и за професионално обучение и университетски курсове.

Към момента 30 от общо 130 най-важни горски съобщества (гори и други залесени площи) не са представени в мрежата.

Процедура за включване

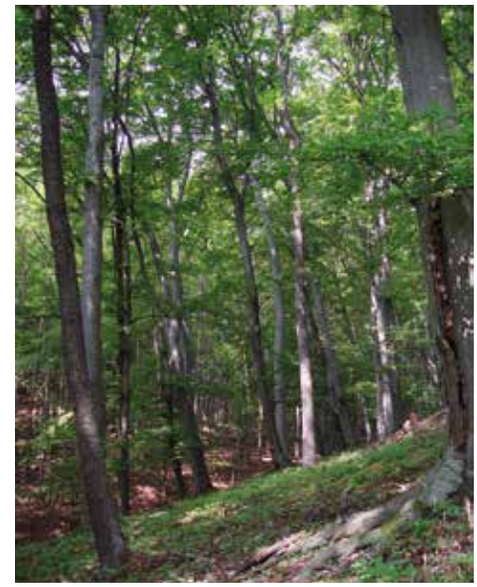
Най-важната предпоставка за създаване на естествен горски резерват е декларация за намерение от собственика, че в бъдеще няма да бъдат извършвани никакви действия и че гората ще стане част от мрежата на резерватите. След предварителна оценка на предложените зони, извършвана от експерти на Австрийския изследователски център за горите, се избират подходящи резервати. Критериите за подбор са предварително определени в рамков документ:

- Естествена растителност: съответствие на действителния състав на горските етажи с този на потенциално естествена растителност.
- Минимален размер: най-малко размерът, необходим за регенерация, в зависимост от горската асоциация – между 10 и 50 хектара.
- Топографска единица: районът е част от затворена орографска единица (напр. долина).
- Заплахи и рядкост: всички редки горски съобщества са представени в мрежата; за редките съобщества е възможно да се направи изключение от минималните критерии.
- Буферна зона: буферната зона е с широчина поне от 1 до 3 дървета.
- Нарушения, дължащи се на горски път или електропровод: няма негативни последствия от горските пътища и далекопроводите.
- Увреждане на дивеча: естественото подмладяване на дивечовата популация не е нарушено.

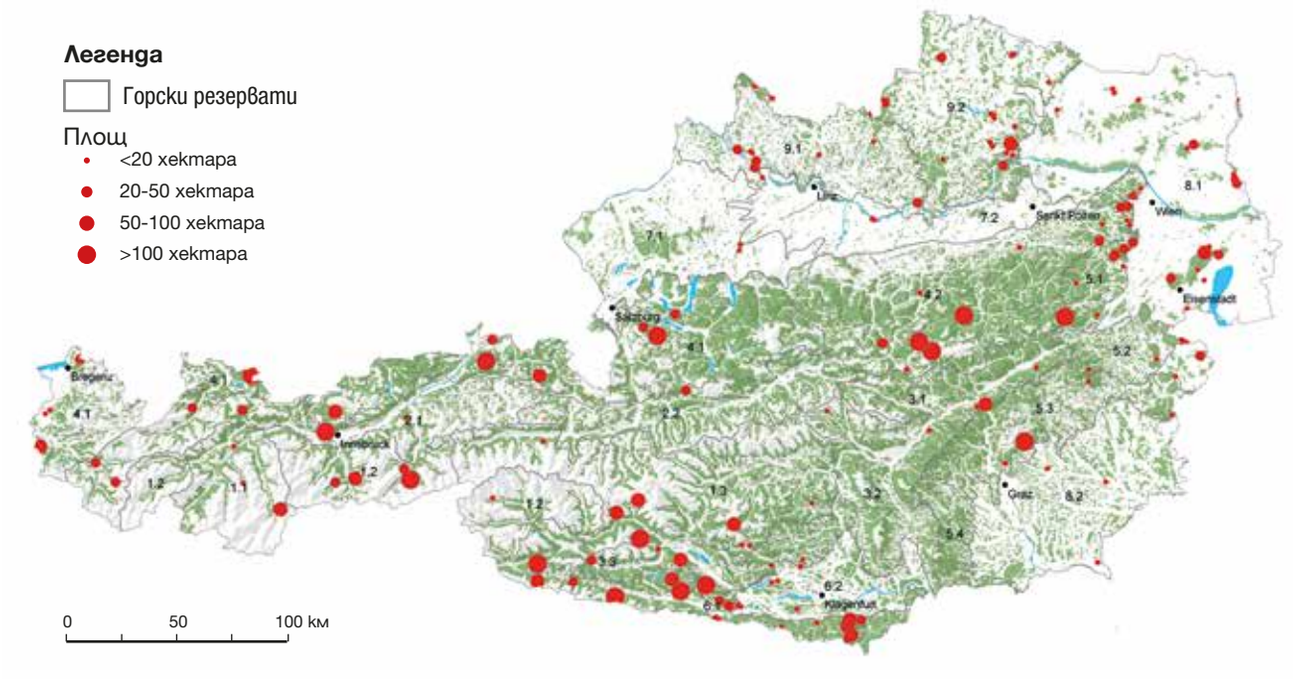
Договорът се основава на експертен доклад и проучване. Експертният доклад включва също така описание на зоната и изчисление на обезщетението, план за управление, определяне на необходимите мерки например контрол на дивеча и обработване на буферни зони и околни площи. Всички договори се подписват от отговорния федерален министър и собственика на гората и представляват лизинг за период от 20 години.

Постижения

Към момента програмата за естествени горски резервати обхваща само 0,2% от общата залесена площ на Австрия. В мрежата са включени 195 горски резервата с обща площ 8403 хектара. Това означава, че степента на изпълнение е около 60% от общия планиран брой резервати и размера на мрежата.

Естествен горски резервати, Австрия

В защита на естествените гори

През погледа на лесовъда:

В моя район има голямо вековно насаждение, което винаги ме е очаровало с възрастта и естествеността си. Собственикът ме притискаше да започна сеч там. Тогава научих за програмата за естествени горски резервати и разбрах, че мога да запазя гората. Обсъдих тази възможност със собственика и успях да го убедя да се възползва от нея. Така че предложихме това горско насаждение за програмата и то бе одобрено. Сега тази зона е естествен горски резерват, а ние и двамата сме удовлетворени. Гората е съхранена за фауната, флората и нашите деца, а собственикът не губи своя поминък.

За контакти:
Dr. Georg Frank
Bundesforschungs- und Ausbildungszentrum für Wald, Naturgefahren und Landschaft

Адрес: Hauptstraße 7, 1140 Wien, Austria
Телефон: +43 1 87838 2208
Имейл: georg.frank@bfw.gv.at

Допълнителна информация:
bfw.ac.at
www.gruenerbericht.at

Трансграничното сътрудничество при природни бедствия

Чрез превенция да съхраним природната красота на Родопа планина

Изпълнител: Областна администрация – Смолян
Период: 14.03.2011 г. – 14.03.2013 г.
Партньори: Регион Източна Македония и Тракия (Гърция)
Финансиране: 830 920,40 евро по програмата за европейско териториално сътрудничество „Гърция – България 2007 – 2013 г."

Резюме:

Целта на проекта е опазване на биоразнообразието и устойчиво управление на природните ресурси в трансграничния регион Смолян – Ксанти чрез подобряване на комуникацията и взаимодействието между отговорните институции при възникване на природни бедствия.

Създадена е система за оценка на риска и ранно предупреждение за горски пожари, която ще подпомогне опазването на околната среда от природни и предизвикани от човека бедствия. Разработени са правила за съвместно управление и обмен на опит в предотвратяването на горски пожари. Подобрена е координацията между институциите при локализиране, ограничаване и потушаване на горски пожари. Повишена е екологичната култура на населението и посетителите по отношение на пожарната безопасност.

Зона: Област Смолян, България, и област Ксанти, Гърция

Създаден е екип за управление на проекта, който периодично провежда работни срещи. Изготвен е план за съвместни действия за предотвратяване на горските пожари и правила за съвместни действия за потушаването им. Подготвени са процедури по обществени поръчки и са проведени публични търгове за извършването на съответните дейности..

Създадени са ситуационни центрове (по един в Смолян и Ксанти), оборудвани със специализиран софтуер и хардуер за приемане на оперативна информация. Информацията в центровете се получава от 20 автоматични метеорологични станции, монтирани върху мрежа от решетъчни кули.

8 противопожарни депа са оборудвани със специализиран инвентар за гасене на пожари, офис оборудване, софтуер, хардуер, GPS-приемници и високо проходими автомобили за работа на трудно-достъпни терени (5 за област Смолян с марката MAZDA и 3 за района на Ксанти с марка ISUZU).

20 експерти от двете страни на границата са обучени за работа със системата в ситуационните центрове, а представители на оперативните групи – за работа с GPS за бързо откриване и достигане до мястото на пожара. Обучението завършва с учебни демонстрации в Смолян и Ксанти. Проведени 2 полеви експеримента за тестване на пожаро-предупредителната система.

Поставени са информационни табели, определящи степента на пожарна опасност. Издадено е потребителско ръководство за предотвратяване и борба с горските пожари, и причините за възникването им. Отпечатани са информационни брошури. Подготвени са публикации за местните вестници в Смолян и Ксанти. Създаден е сайтът www.project-report.eu. Проведени са конференции в Смолян и Ксанти.

Система за ранно оповестяване на горски пожари

По проекта е създадена система за ранно оповестяване на горски пожари. Чрез нея се получава предварителна информация за риска от възникване на пожар и възможност за потушаването му в начален стадий. По този начин е изпълнена основната цел – опазване на биологичното разнообразие, намаляване на риска за местното население при възникване на бедствия, повишаване качеството на живот и привлекателността на трансграничния регион Смолян – Ксанти. Системата има три основни елемента:

- Софтуер и хардуер в ситуационен център за приемане на оперативна информация, извършване на пространствени обобщения, интерполации и анализи, и подготовката на ежедневен информационен бюлетин за разположението на горските пожари и степента на пожарна опасност.
- Независима мрежа от 20 (15 в област Смолян и 5 в района на Ксанти) автоматични метеорологични станции, монтирани върху кули от решетъчен тип и §разположени в характерни позиции от терена така, че да се обезпечи най-добро покритие. Върху всяка кула са монтирани автоматични метеорологични уреди, видеокамера за откриване на огнища на пожари в реално време, слънчев панел за захранване с електричество, като данните от уредите се предават в ситуационния център чрез мобилен оператор.
- Географска информационна система и оперативна сателитна информация за оценка опасността от горски пожари. Чрез нея е създадена възможност за прилагане на специфичните методи на пространствен анализ на пожарна опасност в реално време и е разработен цялостен алгоритъм за ранно предупреждение за възникнали горски пожари. Необходимите параметри в съчетание със стойностите на метеорологичните елементи позволят генерирането на карта за степента на опасност от горски пожари в среда на географска информационна система. Избраната за прототип в проекта Канадска система за оценка на риска от горски пожари (WFI) е адаптирана, като се отчитат особеностите на климатичната система над Балканския полуостров.

Трансгранично сътрудничество при природни бедствия

В началото на 2013 г. областният управител на област Смолян инж. Стефан Стайков е отличен с две грамоти и плакет със статуетка за съществен личен принос по осигуряване на пожарната безопасност в областта чрез реализацията на проекта „Чрез превенция да съхраним природната красота на Родопа планина“. Отличията са от областния и националния етап на конкурса „Пожарникар на годината 2012“, категория „Представители на държавната власт“.

За контакти:
Областна администрация – Смолян

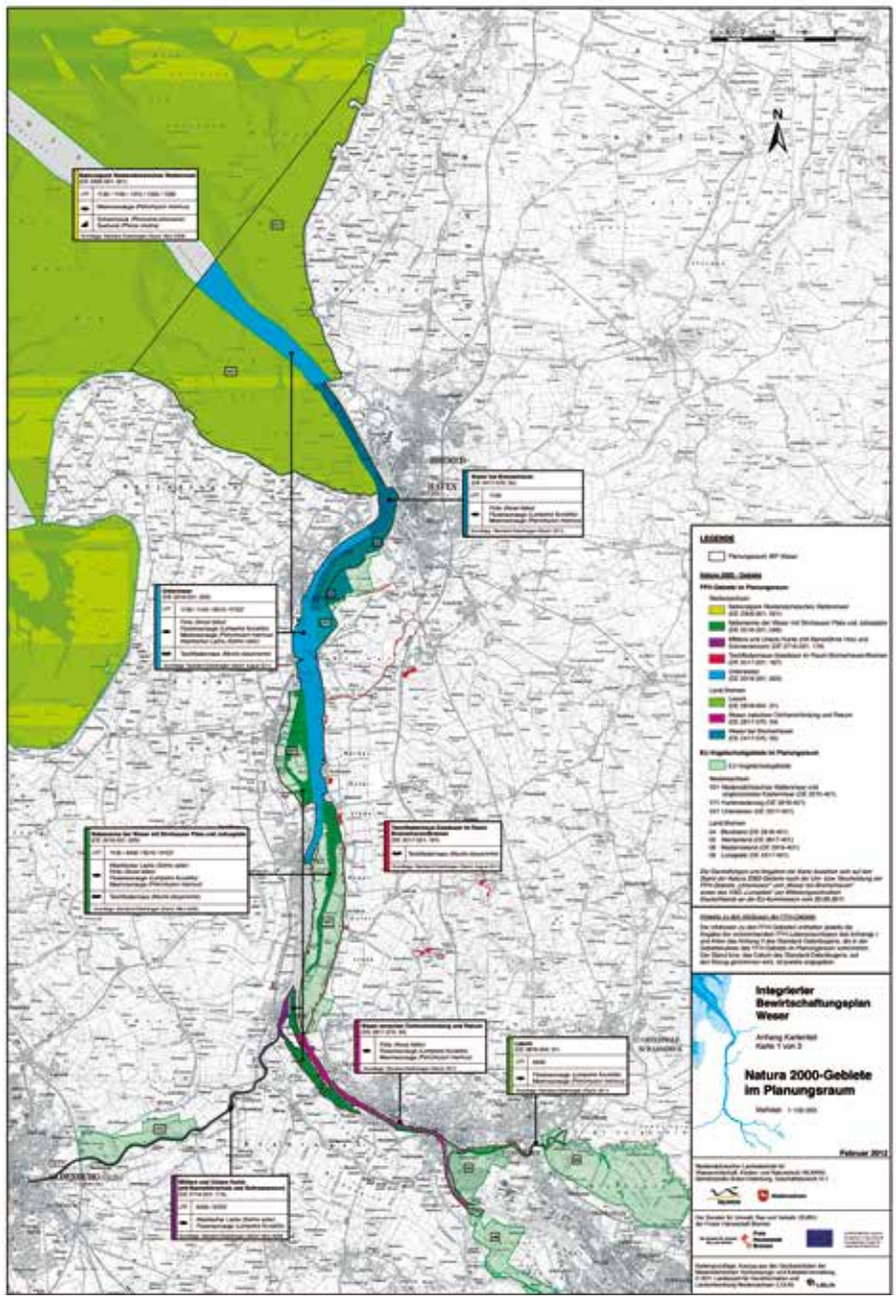
Адрес: 4700 гр. Смолян
бул. „България” №14
Телефон: +359 301 6 01 92
Факс: +359 301 6 23 33
Имейл: governor@region-smolyan.org

Допълнителна информация:
www.region-smolyan.org
www.project-report.eu

Възстановяването на река Везер

Планиране и интегрирано управление на зони от НАТУРА 2000 в Германия с подкрепата на ЕФРСР

Изпълнител: Отдел за опазване на природата и водите към Сенатора по околна среда, свободен ханзейски град Бремен, Германия.
Период: 2007 – 2014 г.
Партньори: Работна група, съставена от представители на съответните власти на Бремен и Долна Саксония, както и на различни организации и институции от областта на корабоплаването, навигацията, опазването на околната среда, земеделието, рибарството и туризма.
Финансиране: Общ бюджет на проекта – 5 милиона евро, осигурени от Европейския фонд за регионално развитие (50%) и национално финансиране (50%).

Резюме:

Проектът има три основни природозащитни цели. Първо, да се поддържа екологичната динамика, типична за естуарните местообитания. Второ, река Везер да продължи да изпълнява функцията си на миграционен коридор за миноги, както и на район за хвърляне на хайвер за средиземноморската финта *(Alosa fallax).* Трето, да се съхранят важните зони за хранене и размножаване на птици и риби в района на Ваден и по крайбрежието. Постигането на тези три природозащитни цели е възпрепятствано от различни видове човешка дейност, които с времето намаляват естествената динамика на естуара. Освен това интензивното корабоплаване по река Везер, което е с голямо икономическо значение, допълнително натоварва екосистемата.

Зона: Естуарът на река Везер, Германия

Река Везер

Проектът обхваща целия естуар на река Везер – 25 000 хектара. Типична характеристика на естуарите – както и в този случай – е преходът между солената морска вода към зони със слабо солена и сладка вода, както и приливно-отливната динамика. Преходната зона се прекъсва за около 40 км по долното течението на река Везер, близо до пристанището Браке (Долна Саксония), и след това продължава до Бремен и притока Лезум.

Човешка дейност, засягаща местообитанията в естуара на река Везер, се извършва вече над 100 години: регулационни работи и драгажна дейност, мерки за опазване на крайбрежието, промени в брежовата ивица, както и отражение на близките населени места, пристанища и енергопреносната мрежа. Влажните зони се използват за земеделие, затова няколко проекта са се опитвали да ги запазят непокътнати като ценни зони за хранене, почивка и гнездене на птици. Променливото влияние на солената вода и динамичните изменения в морското равнище са довели до развитието на специфична флора и фауна с голямо разнообразие от безгръбначни.

Районът на проекта на територията на Бремен (2500 хектара) включва изцяло три защитени зони по Директивата за местообитанията и частично покрива три защитени зони по Директивата за птиците, както и още осем защитени зони във Федерална провинция Долна Саксония. Те оформят комплекс от приливно-отливни тинести плитчини, солени плитчини и лагуни, както и, по-навътре в сушата, слабосолени и сладководни езера, блата, мочурища, тресавища и крайбрежна растителност, с важни популации от морска минога, речна минога, средиземноморска финта, сьомга, обикновен тюлен и езерен нощник.

План за интегрирано управление

За да се подобри балансът между природните процеси и различните човешки дейности, е разработен план за интегрирано екосистемно управление на трансграничната зона на река Везер. Проектът е изготвен от сенатора (федералния министър) на околната среда на свободния ханзейски град Бремен и Агенцията за опазване на природата на Долна Саксония. Целите на този план за управление са:

- подобряване на неблагоприятния природозащитен статус на местообитанията от тип естуари в зоните от НАТУРА 2000;
- създаване на правна сигурност за ползвателите на естуарите;
- интердисциплинарно планиране чрез активно участие на всички заинтересовани страни;
- трансгранично сътрудничество чрез съвместен план със съседната федерална провинция Долна Саксония и Националната администрация на речното корабоплаване;
- повишаване на конкурентоспособността на Бремен и Бремерхавен чрез по-добри условия за труд и живот.

Планът и някои мерки по крайбрежието на река Везер, приложени между 2007 и 2014 г., са финансирани от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРД) и федерална провинция Бремен. Процесът по създаване на План за интегрирано управление на Везер включва интердисциплинарни работни групи с участието на бизнеса и други заинтересовани страни. Той е разработен в съответствие в Рамковата директива за водите. В него, едно от най-проблемните местообитания – естуарите, се разглежда интегрирано, т.е. гарантира се опазването на природата и същевременно се посрещат икономическите нужди на заинтересованите страни в естуара. Определят се функциите, структурите и местообитанията, които имат отношение към естуара на Везер, като основа за мониторинг и оценка на поставените природозащитни цели и мерки, чрез които да се възстанови нормалното функциониране на околната среда. Планът за интегрирано управление на река Везер е съгласуван със заинтересованите страни и е приет от федералните правителства на Бремен и Долна Саксония като „насоки за действие на федералната провинция“.

Изпълнението на плана ще продължи 15 години. Някои елементи от него се изпълняват текущо с финансиране от различни източници например пилотна мярка за възстановяване на земята, отвоювана от морето чрез диги, финансирана от Interreg IVb, TIDE (Tidal River Development) и прилагана като компенсаторна мярка за укрепване на съседните диги. В Долна Саксония е създадена специална програма за изпълнение на плана, която ще осигури финансиране на множество конкретни мерки от бюджета на федералната провинция. Някои мерки се финансират от германските национални фондове. Изготвени са и насоки за поддържане на бреговете на река Лезум, предназначени за Националната администрация на речното корабоплаване, които насоки трябва да подпомогнат постигането на природозащитните цели по НАТУРА 2000.

Постижения

Основните ползи от плана са по-добро управление на естуара и влизащите в него зони от НАТУРА 2000, по-пълноценно включване на заинтересованите страни и разбиране на природозащитните цели, разработване на интердисциплинарен процес на планиране. В резултат на това планът се приема по-добре и получава по-широка политическа поддръжка на всички нива, а това, от своя страна, дава възможност да се привлече национално финансиране за изпълнението му.

Възстановяването на река Везер

Поуки

- Ясна връзка със съответната приоритетна ос на оперативната програма EFRE-Programme Bremen 2007-2013, финансирана от Европейския фонд за регионално развитие. В началото не е ясно дали НАТУРА 2000 ще бъде включена в оперативната програма (през програмния период 2014-2020 г. няма да бъде включена), тъй като тя се ръководи от сенатора (федералния министър) на икономиката и пристанищата и за създаването на програмна ос за защита на природата са необходими политически преговори.

- Проектът е удължаван два пъти и финансирането е достатъчно гъвкаво, благодарение на подкрепата на администрацията на EFRE-Programme Bremen.

- Необходимо е да се поеме ясен ангажимент за използването на Европейския фонд за регионално развитие и Европейския социален фонд за дейности, свързани с НАТУРА 2000, тъй като институциите, свързани с околната среда, не са достатъчно добре представени на регионално ниво, за да се конкурират със застъпниците на други обществени нужди. Съществуват възможности да се използват други европейски източници като Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони, но съществуват множество ограничения за прилагането му в градски райони. Кандидатстването по програма LIFE е рисковано и изготвянето на проектното предложение изисква много ресурси.

- Важно е оперативното програмиране да бъде процес на планиране с участие, за да се поставят проектни цели, съответстващи на други обществени нужди например да се акцентира върху социалните и икономическите ползи от природата. Стремежът е потенциалът на природната среда по поречието на Везер да се използва по-непосредствено от жителите и посетителите на района, да се подобри достъпът до бреговете, да се създаде основна инфраструктура за устойчив туризъм. Същевременно трябва да се засили диалогът между обществото и академичните среди, за да се подобри публичното разбиране на науката и трансфера на знания.

- За да не бъдат изключени някои заинтересовани страни, е възприета практиката поканените представители да имат възможност да се свържат с други заинтересовани страни като „експерти“ в тематични групи. По този начин например активно са въвлечени всички общини на територията на проекта.

За контакти:
Frau Kerstin Humrich
The Senator for Environment, Construction and Transport

Адрес: Ansgaritorstraße 2, 28195 Bremen, Germany
Телефон: +49 421 361 4510
Имейл: kerstin.humrich@umwelt.bremen.de

Допълнителна информация:
www.umwelt.bremen.de

Достъп до Аран

Опазване и устойчиво ползване за отдих на местообитания и ландшафти на остров Аран

Изпълнител: „Шотландско природно наследство“ (Scottish Natural Heritage – SNH) в партньорство с Arran Access Trust
Период: 2003 – 2006 г., 2006 г. – досега
Партньори: Европейски фонд за регионално развитие (ERDF), Heritage Lottery Fund, Scottish Natural Heritage Fund, North Ayrshire Council, Argyll and Islands Enterprise, Forest Enterprise, Historic Scotland.
Финансиране: Общ бюджет: 566 114 евро, осигурени от различни източници (вж. основния текст).

Резюме:

Целта на проекта е да се разшири базата за финансиране на НАТУРА 2000 и да се създаде възможност различни участници да работят заедно за опазването на защитената зона. За Аран е изключително важно да се поддържа притокът на средства от туризъм (около 35 милиона евро годишно), но по устойчив начин, наред с екосистемните услуги, предоставяни от мрежа от екопътеки, включително поддържани от водния цикъл и улавяне на въглерод.

Проектът осигурява начален капитал за устойчиво участие на местни заинтересовани страни в управлението на защитената зона по НАТУРА 2000 и за осигуряване на приходи от туристическа дейност, включително средства за управление.

За да бъде съхранен този район с изключително живописно природно наследство, се насърчава отговорното посетителско поведение: създадена е система от пешеходни екопътеки, която да поеме 300 000 туристи годишно, и са изготвени информационни материали за повишаване на обществената осведоменост.

Зона: Защитена зона UK9003341 „Аранski тресавища“, общините Бродик и Ламлаш, остров Аран, Шотландия – Великобритания

Остров Аран

Аранските тресавища (защитена зона по Директивата за птиците) са голям планински район, простиращ се на площ от 10 743 хектара, обитаван от 24 двойки полски блатар *(Circus cyaneus)* – 4,8% от размножаващата се популация във Великобритания, и други важни птичи популации, включително скален орел *(Aquila chrysaetos)*. В проекта са включени осем зони от специален научен интерес, пет от които (Arran Moors, Ard Bheinn, Benlister Glen, Gleann Dubh, Arran Northern Mountains) се намират на територията на защитената зона, а три (Clauchlands to Corrygills, Laggan, North Newton Shore) – извън нея. Освен това северната половина на остров Аран е обявена за Национална ландшафтна зона.

Аранските тресавища
Защитена зона по Директивата за птиците

10 743 хектара

Проектът „Достъп до Аран“

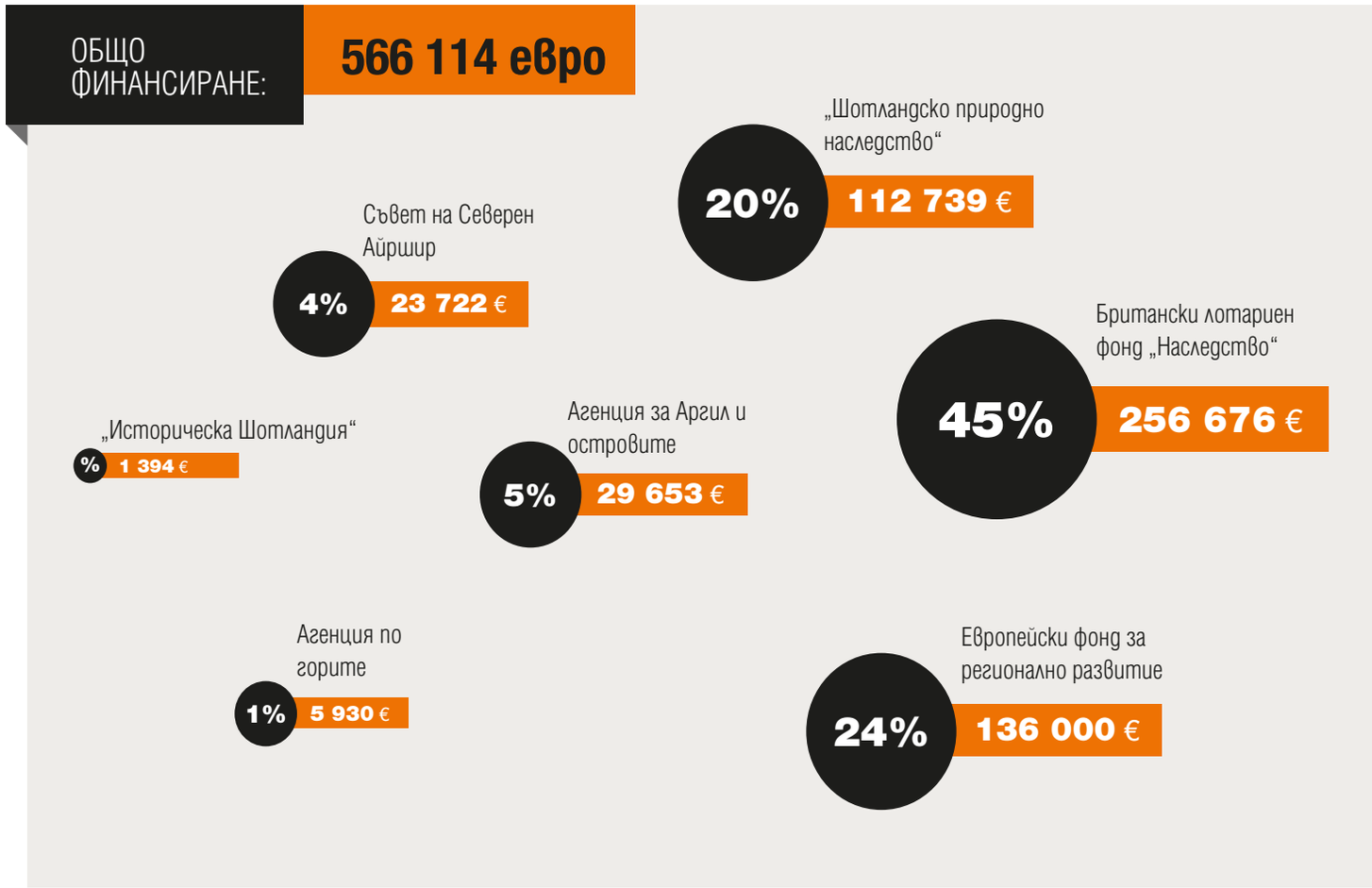
Всяка година около 300 000 туристи посещават остров Аран, за да се насладят на великолепния пейзаж и дивата природа. Те осигуряват на острова приход от около 35 милиона евро годишно, който е от съществено значение за управлението и опазването на деликатните местообитания и ландшафти на Аран.

Проектът „Достъп до Аран“ цели осъществяване на устойчив туризъм на острова, включително в защитената зона по НАТУРА 2000, чрез изграждане на мрежа от екопътеки, разширяване на базата на финансиране и създаване на възможности за сътрудничество между местните заинтересовани страни.

Въпреки че мониторингът на състоянието на зоната показва, че тя е в добро състояние, се подчертава рискът от повишената туристическа дейност. Затова SNH, съвместно с партньорите и заинтересованите страни, изготвя план за действие, въз основа на който е разработен проект с времетраене 18 месеца, включващ 2 пилотни фази. Проектът е разработен от служител на SNH в района, като част от обичайните му задължения по работата със заинтересовани страни и партньори, с цел защита и подобряване на природната среда, с подкрепата на други служители на SNH с опит в партньорства, финансиране и управление на проекти.

Въз основа на споразумение за партньорство е създадена ръководна група от партньори и заинтересовани страни. Конкретните дейности се изпълняват под ръководството на работна група, която от своя страна получава насоки и докладва на партньорите, финансиращите организации и заинтересованите страни чрез ръководната група. По време на целия проект се провеждат допълнителни срещи със заинтересованите страни за обсъждане на текущите и планираните дейности.

От ключово значение, за ангажирането на заинтересованите страни и популяризирането на проекта, са доброволците. Текущата поддръжка и устойчивостта на резултатите също се осигуряват предимно от тях.

Резултати

- Сключени са споразумения за 25 години за достъп със собствениците на земя.
- Инсталирани са информационни табла и обозначения, за да се подобри разбирането на посетителите за зоната, нейната значимост и управлението ѝ. Отпечатани са брошура с основна информация и карта за достъп до острова, която се обновява ежегодно с напредването на работата по различните маршрути. Тези печатни материали са достъпни безплатно в туристическите информационни центрове, местата за настаняване и туристическите търговски обекти.
- Основан е Arran Access Trust, който да поеме поддръжката и мониторинга с помощта на доброволци или външно финансиране. Организацията осигурява портал за подкрепа на пешеходната мрежа и за популяризиране на Аран като туристическа дестинация. Тя развива силни връзки с местната общност и бизнеса, целящи развиване на устойчив туризъм.
- След приключването на проекта Arran Access Trust поема грижата за мрежата от пътеки, включително договорите за управление, и продължава успешно да поддържа и рекламира пешеходните маршрути на Аран, като междувременно извършва допълнителни подобрения според наличните ресурси.

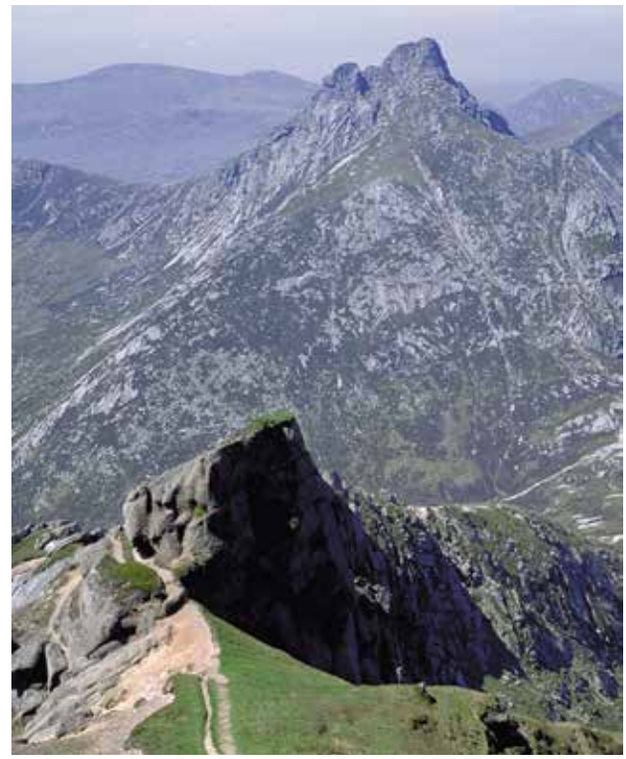
Дейности

- Разходи за мениджър на проекта, договор за изграждане на екопътеките, туристическа и културна инфраструктура (карти, информационен план и обозначения, юридически разходи).
- Участие на местната общност и властите през цялото време.
- Споразумение за мрежата от екопътеки, включително използваните материали и завършените съоръжения.
- Дизайн и възлагане на информационни материали.
- Правни консултации.

Достъп до Аран

Поуки

- Използване на различни източници на финансиране
- Финансирането от няколко по-големи източника с донякъде различни приоритети позволява по-цялостен подход.
- Избор на подходящ момент за финансиране
- Съчетаването във времето на различните източници на финансиране може да се окаже трудно, още повече, че при някои европейски програми между кандидатстването и одобряването на проекта може да измине повече от година. Трябва да се вземат предвид разходите и ресурсите, необходими да се поддържа и управлява проектът междувременно.
- Поддържане на документация
- За големите проекти е важно да се поддържа изрядна документация за разходите, от която става ясно с кой елемент на проекта са свързани. В противен случай е трудно да се попълнят искания за възстановяване на разходи и да се гарантира, че проектът ще издържи евентуален одит.
- Мотивиран мениджър на проекта
- Ключът към успеха може да се окаже ентусиазираният мениджърът, който общува с партньорите, разбира нуждите на финансиращите организации и умее да осъществява връзка с местната общност. Ако той може да предвижда проблемите и потенциалните преразходи (или невъзможност за изразходване на средства), необходимите корекции могат да бъдат направени своевременно.
- Общност
- Един от големите проблеми с големите проекти, особено финансираните от ЕС, е, че се наемат много хора на временен договор, обикновено за времетраенето на проекта. Но винаги съществува необходимост проектът да се довърши след официалната крайна дата например да се изпратят последни искания за възстановяване на разходи и отчети или да се окаже съдействие при одит. Често се случва персоналът да е напуснал преди това. Затова е важно поне някой от екипа добре да разбира целия живот на проекта и да помогне за успешното му приключване до самия край.
- Положителна публичност

- Използването на рекламните материали, осигурени от финансиращите институции, и създаването на собствена реклама и публичност на проекта, му придава професионално звучене. Това може да повиши подкрепата от страна на местните хора и да подобри осведомеността им по проблемите, които проектът решава, както и да покаже на финансиращите институции, че проектът се управлява добре и средствата се изразходват по най-добрия начин.
- Въвличане на местната общност
- Още в началните етапи SNH се консултира с обитатели на острова, посетители, фермери и собственици на земи, и даде възможност на хората да участват в реализацията на проекта. Продължаващото доброволчество и обучението като част от проекта също са възможности, които биха могли да се имат предвид.

За контакти:
Jason Watts
Scottish Natural Heritage

Адрес: Great Glen House, Leachkin Road, Inverness, IV3 8NW – Great Britain
Телефон: 01463 725000; 01463 725277
Имейл: jason.watts@snh.gov.uk

Допълнителна информация:
www.snh.gov.uk
www.arran-access-trust.org.uk

Иновативно финансиране в дефилето на река Риаса

Изграждане на туристическа индустрия в защитени зони с подкрепата на социални фондове

Изпълнител: WWF Испания
Период: 1974 г. – досега.
Партньори: Частни фондации като Obra Social Caja Madrid (2000-2010 г.), Obra Social Catalunya Caixa (2011-2012 г.) и публични организации като Fundación Biodiversidad (2010-2011 г.), Министерство на околната среда (2011-2013 г.) и др.
Финансиране: LIFE, LEADER II, FEADER, Европейски социален фонд, Европейски фонд за регионално развитие, Европейски фонд за гарантиране на земеделието, WWF Испания, Испанската банкова фондация, Министерство на околната среда и селските райони, област Кастилия и Леон.

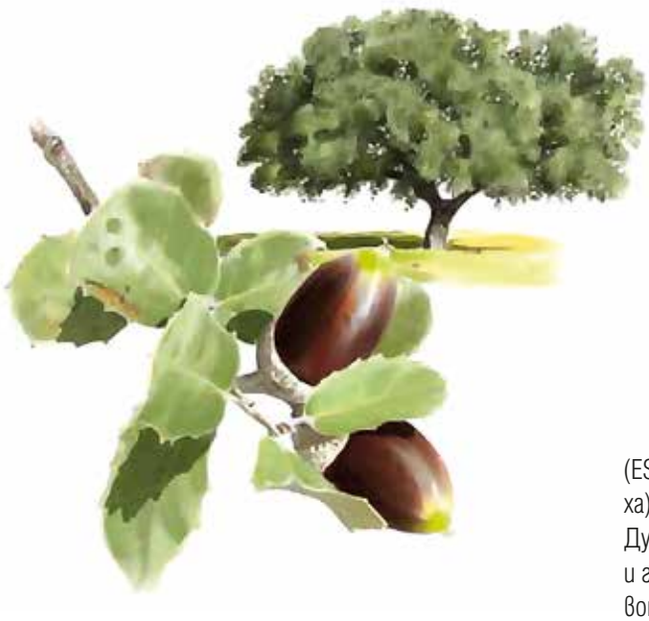
Резюме:

Дефилето на река Риаса е една от най-ценните природни зони на Иберийския полуостров и в Европа, съчетаваща невероятни геологически обекти и изумително биоразнообразие. За да се запази доброто консервационно състояние на района, е необходимо в него да живеят достатъчно на брой хора в активна възраст и да се поддържа благоприятна икономическа среда – дългосрочен, мащабен проект, който не може да бъде подкрепен от един-единствен източник. WWF Испания привлича за изпълнението му не само множество партньори – частни и обществени организации, но и разнообразни източници на финансиране – от областната администрация и испанското Министерство на околната среда до различни европейски фондове. Развитието на района е чудесен пример, че опазването на природното богатство и благоденствието на хората могат да вървят ръка за ръка и че комплексните предизвикателства могат да бъдат посрещнати по-ефективно чрез прилагането на иновативни подходи, включително към привличането на финансова подкрепа.

Зона: Дефилето на река Риаса. От 2004 г. зоната е със статут на национален парк.

Дефилето на река Риаса е защитена зона по Директивата за птиците (ES4160008, 6540 ха) и по Директивата за местообитанията (ES4160104, 5185 ха), разположена в три общини на североизток от Сеговия, близо до Аранда де Дуеро. Тези 22 километра невероятни проломи и клисури са с огромно природно и геологическо значение. Сред тях се срещат разнообразни местообитания, животински и растителни видове, много от които са застрашени в други части на Испания и ЕС например ендемичните хвойнови гори и популациите от хищни птици, като най-голямата колония белоглав лешояд в Европа, египетски лешояд, сокол скитник и скален орел. Наличието на над 300 вида гръбначни животни и 547 растителни таксони правят дефилето на река Риаса една от най-ценните природни зони на Иберийския полуостров и в Европа.

За да се осигури добро състояние на околната среда в района, той трябва да се управлява от местни хора, работещи в благоприятна икономическа среда. В него обаче съществува сериозен демографски проблем: населението му е едва 337 души, предимно възрастни хора, които не могат да поддържат жизнеспособността на областта. В този случай НАТУРА 2000 може да окаже положително социоикономическо влияние върху района като насърчи създаването на работни места и ограничи обезлюдяването. Така и дивата природа ще бъде управлявана по-ефективно.

Резултати

- Развитие на съществуващата инфраструктура (настаняване, посетителски центрове, музеи) и дейности за образованието и свободното време (гидове, наръчници), за да се използва туристическият потенциал на района чрез създаване на нови работни места, за да се реактивира социалната динамика.
- Съществуващите земеделски практики лесно могат да бъдат превърнати във фермерство, чувствително към околната среда, и така по-лесно ще се отговори на промените в условията за финансиране по Общата селскостопанска политика (ОСП) и Втори стълб. Това ще гарантира поддържане на стабилна основа за местната икономика и същевременно ще стимулира производството на местни стоки и занаятите, брандирането и продажбата на различни продукти.
- За наблюдение и управление на района е необходимо да се увеличи броят на някои специфични работни места (лесничеи, полеви техници).
- Всички тези промени ще доведат до важни промени в съществуващата социоикономическа динамика на този необлагодетелстван район.
- Някои от дейностите, извършени в миналото, формират основа за бъдещето. Обучителните дейности например ще позволят на хората да инициират нови дейности. Програмата за доброволци представлява важна кампания за повишаване на осведомеността, която ще гарантира съществуването на важна социална основа на нови дейности и кампании.
- Заетостта се осигурява предимно от първичния сектор (земеделие и животновъдство), които съответно са базата на местната икономика.
- Испанските туристи в дефилето почти са се утроили – от общо 2818 през 1998 г., 6182 през 2001 г. до 8177 през 2011 г.

Източник	Сума
LIFE, LEADER II, FEADER	7 936 796 евро за защитената територия
LIFE, LEADER II	900 000 евро за защитената територия
LEADER II, Европейски фонд за регионално развитие, Европейски фонд за гарантиране на земеделието	7 745 167 евро за целия район
LEADER II	10 000 000 евро за производствени проекти (1996 – 2000 г.)
Европейски социален фонд	230 000 евро за обучение и образование
Национално съфинансиране	1 682 217 евро (1996 – 2000 г.) за проекти, подкрепени от структурните фондове
WWF Испания	30 000 евро годишно за опазване на защитената зона
Испанската банкова фондация	100 000 евро годишно (2001 – 2011 г.) за кампании за екологична осведоменост, мониторинг да дивата природа, храна за хищните птици и наблюдение
Министерство на околната среда и селските райони	1 490 588 евро, предимно в подкрепа на селския туризъм, занаятчийството, преструктурирането на земеделската и горската продукция, консултантски услуги за местния малък бизнес, опазване на природата, включително контрол над отровите.
Регионална администрация на област Кастилия и Леон	248 884 евро (2010 г.), 71 871 евро (2011 г.) за трите общини, включени в Района на социоикономическо влияние
Фондация за природно наследство на Кастилия и Леон	661 238 (2010 г.), 178 847 (2011 г.)

Дейности

- Основните дейности в района са свързани с използването на природата за отдих с добавени ползи за здравето на посетителите (спорт, спокойствие, чист въздух). Секторът на услугите заема по-челно място поради развитието на селския туризъм и хотелиерството.
- В рамките на проект „Управление на Монтехо де ла Вега“ са проведени три обучителни програми – работа с доброволци, подкрепа за лесничеи, екологично образование – и различни кампании, които да повишат осведомеността на местното население, включително посещения в училищата. В проекта се включват общо над 1300 души.
- Проектът привлича над 500 доброволци на WWF/Adena, които участват в залесяване, изготвяне на описи, подкрепа за лесничеите, информиране на посетителите.
- Два семинара, проведени по проекта, полагат основите на процеса на социоикономическо развитие в перспективата на НАТУРА 2000 и осигуряват по-широко участие и осведоменост на обществеността.
- По схемата за необлагодетелствани райони също са финансирания обучения на млади фермери, земеделски подобрения и маркетингови инвестиции. Схемата за пропуснати приходи (до 900 евро годишно за фермер), съчетана с друго достъпно финансиране, осигурява пакет за насърчаване на местната икономика, същевременно подсигурявайки природните ресурси, на които тя се базира.

Иновативно финансиране в дефилето на река Риаса

Поуки

- Социалните и образователните фондове могат да се използват за природозащитни дейности.
- Съпротивата срещу определена дейност трябва да бъде преодоляна чрез практически примери.
- Тенденциите в заетостта могат да бъдат променени, но това отнема време.
- Демографските промени се постигат най-трудно.
- Дългосрочната подкрепа е изключително важна.
- Ясните планове, собственост на заинтересованите страни, са от съществено значение за подкрепата и осигуряването на финансиране.
- Необичайното съчетаване на източници на финансиране може да е много успешно.

За контакти:
Luis Suarez
WWF Spain Headquarters

Адрес: 8 Gran Vía de San Francisco, 28005 Madrid, Spain
Телефон: +34 91 354 05 78
Факс: +34 91 365 63 36
Имейл: lsuarez@wwf.es

Допълнителна информация:
www.wwf.es

Мисия „Ливаден гърдавец“

Възстановяване на долината на река Варде и ливадите на залива Хо

Изпълнител: Датска агенция за природата
Период: 1999 – 2022 г.
Партньори: Датската агенция по горите и природата (сега Датска агенция за природата), отделът по храните, рибарството и агробизнеса към датското Министерство на храните, земеделието и рибарството, Комитетът на собствените на земи, Фермерският съюз на Варде, малките земеделски стопани от околностите на Варде и окръг Рибе.
Финансиране: Общо: 23 милиона евро, от които LIFE – 0,7 милиона евро (3%), EAGG (агроекологичен фонд) – 20 милиона евро (87%), Датска агенция по горите и природата, Датска агенция по хранително-вкусовата промишленост – 2,3 милиона евро (10%).

Резюме:

Мисия „Гърдавец“ е успешно съчетание между използване на финансовия инструмент LIFE и агроекологични финансови мерки с ефективно включване на заинтересованите страни, собственост и управление на земята.

Проектът се осъществява в най-северната част на Ваден Зее, северно от Есбйерг на западното крайбрежие на Ютланд в Дания. Той обхваща 2770 хектара крайбрежни ливади в западните и северните части на Залива Хо по протежение на долината на река Варде. Варде е единствената голяма неурегулирана река, вливаща се във Ваден Зее. Тя е ценен и уникален ландшафт, състоящ се от речна долина, естуар, атлантически солени блата и сладководни ливади, заобиколени от земеделска земя. Признат е потенциалът ѝ за размножаване на водолюбиви птици и е разположена на Западния Палеарктичен миграционен път.

Основната цел на проекта е да се възстановят хидроекологичните условия в района на проекта, за да се осигури благоприятен консервационен статус на зоните по Натура 2000 – местообитание на следните видове: ливаден гърдавец *(Crex crex),* саблеклюн *(Recurvirostra avosetta),* ливаден блатар *(Circus pygargus),* полски блатар *(Circus cyaneus),* тръстиков блатар *(Circus aeruginosus),* бойник *(Philomachus pugnax),* морска минога *(Petromyzon marinus),* речна минога *(Lampetra fluviatilis)* и видра *(Lutra lutra).*

Частта от проекта, финансирана по програмата LIFE, се изпълнява от януари 1999 г. до декември 2002 г. и ще бъде поддържана до 2017/2022 г. чрез подпомагащи плащания. В момента е възможно да се получи агроекологично финансиране за „природна хидрология“ в съчетание с пасища. Община Варде изпълнява малък предварителен проект, за да проучи интереса на земевладелците и техническите подробности. При успех той ще бъде подкрепен за още пет години.

Зона: Долината на река Варде, Ютланд, Дания, включително защитена зона DK00AY057 “Ваден зее” (115 671 хектара), защитена зона DK00AX049 “Ливадите в залива Хо” (2711 хектара), защитена зона DK00AY176 (134 730 хектара), поместени в Рамсарско място, обхващащо 150 492 хектара

От 50-те години на 20 век местните фермери използват изкуствени торове в мочурищата и ливадите, за да увеличат добива на тревисти растения за паша и сено. През 1969 г. започва интензивно производство на пелети от сено и силаж за храна на добитъка и регионът се превръща във важен национален център за такава продукция. Изкопани са над 1700 канавки, с които се отводняват полетата, а за увеличаване на растежа се прилагат големи количества химически торове. Интензивното наторяване и пресушаване сериозно увреждa природната стойност на района. През 80-те и 90-те години на 20 век в него почти не се размножават газещи птици, а съвсем малък брой прелетни птици го използват за почивка и храна. Освен това просмукването с хранителни вещества и охра влошава качеството на водите в река Варде и езерото Ваден.

Подписването на международно споразумение за опазване от замърсяване на Ваден Зее през 1982 г. и инициативата на местни фермерски сдружения за нова агроекологична схема, която да прекрати производството на пелети от сено, полагат основните на програмата за екологично земеделие. Тъй като мочурищата и ливадите в региона не са били екстензивно орани, би било сравнително лесно да се възстановят предишните ценни физически характеристики, стига на фермерите да им се предоставят средства за промяна на земеделските методи. Основните предизвикателства са: да се прекрати пресушаването, да се възстановят мочурищата и блатата, и да спре използването на изкуствени торове.

Територията на проекта (2770 хектара) обхваща 436 частни имота, които представляват 75% от целевата зона. Останалите 670 хектара са собственост на Министерство на отбраната. Основният стимул на фермерите да се включат в инициативата са субсидиите, но за някои от тях екологосъобразното управление на земите също е от значение. Започва и преразпределение на земята, което осигурява по-рационален подход към земеделието и планирането, като собствеността се организира близо до селскостопанските сгради и в колкото се може по-малко на брой парцели. Датската агенция за хранително-вкусова промишленост закупува допълнително земи, които да използва при преговорите в процеса на преразпределение.

Финансирането по програма LIFE на ЕС позволява да се запълнят 600 от 2700-те канала в целевата зона на проекта, да се изградят 296 шлюза и 12 улея. То също така осигурява средства за интерпретацията и достъпа до 9 км природни пътеки, кула за наблюдение на птиците, централна информационна платформа, 10 информационни табла и листовка за проекта и природните характеристики на местността.

Промените в земеделските практики се извършват с помощта на агроекологичните мерки за договорен период от 20 години по Регламент (ЕИО) № 2078/92 и Регламент№ 1257/1999 на Съвета. Договорът изисква средното ниво на повърхностните води в целевите зони да не бъде по-ниско от 10 см под нивото на земната повърхност през зимата, съответно 30 см през лятото. Съществуват и други ограничения: земите да бъдат използвани за екстензивна паша или коситба, пашата да бъде с най-много 1,4 единици добитък на хектар за пасищния период, коситбата да не започва преди 25 юни. Торовете, пестицидите и изкуственото напояване са забранени, а собствеността върху земите не може да се променя в продължение на 20 години.

Фермерите предприемат промените в земеделските практики на доброволен принцип. Субсидиите варират средно между

Проверка на водното ниво и вариации в топографията на пасищата.

Отводнителна система, гарантираща високо водно ниво.

Разходи по проекта

- Пилотен проект – 530 000 евро
- Демонстрационен проект – 130 000 евро
- Инфраструктурно обезпечаване – 1 470 000 евро
- Намаляване / контрол на охрата – 130 000 евро
- Преразпределение на земите – 530 000 евро
- Агроекологични мерки – 20 000 000 евро
- Мониторинг – 400 000 евро

Отводнителна система, гарантираща високо водно ниво.

300 и 425 евро за хектар и не се индексират, като общата стойност след 20 години ще бъде около 20 милиона евро.

Проектът се реализира от управителна група, съставена от партньори и заинтересовани страни съгласно партньорско споразумение. Оперативното управление се осъществява от работна група, която получава насоки и докладва на партньорите, финансиращите институции и заинтересованите страни посредством управителната група. Организират се и срещи на заинтересованите страни, на които се търси съвет и се разясняват текущите, и планираните дейности, напредъкът на проекта и др.

Основният резултат от проекта е повишаването на водното ниво в почти цялата му територия. Заедно със забраната за използване на торове и пестициди, и новите практики за управление, това намалява замърсяването с хранителни вещества, охра и пестициди. Подобрени са условията за флората и фауната не само в района на проекта, но и в целия залив Хо и във Ваден Зее. Подобрен е и консервационният статус на флаговия вид ливаден дърдавец (Crex crex). Използването на ливадите за паша на крави води до по-голямо биоразнообразие на растителни видове, а повишеното ниво на водата намалява солеността на зоната. Създаването на по-големи, общи пасищни площи би насърчило фермерите да въведат пашата в по-голяма част от целевата зона, но тази идея още не е реализирана.

Пасящ добитък и тревна растителност, подходяща за гнездене на птици.

Допълнителни резултати

Важно постижение на проекта е нарасналият брой посетители, привлечени от новите природни пътеки и повишеното биоразнообразие. От 2002 г. насам са разпространени над 25 000 брошури. Макар че няма точни данни за броя на туристите, увеличаването му носи допълнителни ползи за местната икономика и е аргумент в подкрепа на новите методи за управление на земята. Близкото природно училище в Мьортегорд също използва района. Около 500 ученици годишно посещават естуара и ливадите край река Варде и се запознават с проекта за възстановяването им.

Мисия „Ливаден дърдавец“

Поуки

- Проектът е по идея на местни фермери и техните организации, които осигуряват дългосрочна подкрепа за проекта от населението.
- В основата на проекта е преразпределението на земята. Така собствениците, които желаят да се включат в проекта, могат да се преместят в целевата зона, а „нежелаещите“ – да се преместят извън тази територия.
- Агроекологичните субсидии се оказват удачна алтернатива на търговските субсидии в контекста на възстановяването на природата.
- Замисълът на проекта – да мине известно време между вземането на решения и изпълненията им – се оказва много успешен.
- „Собствеността“ на местните фермери върху проекта допринася за дългосрочната му стабилност и за крайния му успех.
- Подкрепата на местно ниво е от съществено значение за привличането на европейско финансиране по програмата LIFE и по агроекологичните схеми.

Отводнителна система, гарантираща високо водно ниво.

Смесеното финансиране от инструмента LIFE и агроекологичните мерки се оказва много успешен подход. Благодарение на агроекологичното финансиране управлението на зоната може да се осъществи от местни фермери. Проектът е продължен за около 10 години без сериозни проблеми с 20-годишното споразумение с фермерите. Така се осигурява и подкрепа от местната общност. Основният недостатък на 20-годишните споразумения, прилагани по проекта, е затрудненото коригиране на управленските дейности. Повечето фермери са предпочели косенето пред пашата като земеделска практика, но така не се осигуряват достатъчно структурни вариации в мочурищата и ливадите в района. Ако земята е изцяло държавна собственост, би било по-лесно да се премине към по-ефективни методи за управление и да се постигнат още по-добри консервационни условия за местообитанията и видовете.

За контакти:
Henrik Lykke Sørensen
Danish Nature Agency

Адрес: Aalholtvej 1, DK-6840 Oksboel
Телефон: +45 72543523
Имейл: hls@nst.dk

Допълнителна информация:
www.naturstyrelsen.dk

(Ре)инвестиране в природата

Естонски център за екологични инвестиции

Изпълнител: Център за екологични инвестиции (ЦЕГ)
Период: От май 2000 г.
Партньори: НПО, министерства, предприятия.
Финансиране: Грантовете и заемите на ЦЕИ се финансират от четири отделни източника: екологичните такси на Република Естония, структурните фондове на ЕС, частично от заема, предоставен на Естония от Европейската инвестиционна банка, и продажбата на естонските въглеродни квоти (известна също като Схема за зелени инвестиции). В първите години грантовете се финансират предимно от естонския държавен бюджет, но през последните години проектите, финансирани с чуждестранна помощ, достигат същото ниво. Бюджет: 186 милиона евро (2011 г.), от които 182 милиона евро разпределени за грантове и финансова подкрепа за проекти. 129,2 милиона евро са получени от структурните фондове на ЕС.

Резюме:

Водено от убеждението, че средствата от екологични данъци и такси трябва да се върнат обратно към околната среда, естонското Министерство на финансите основа Център за екологични инвестиции (ЦЕИ), който заработи на 11 май 2000 г. ЦЕИ насочва приходите от използването на околната среда към екологични проекти, служи като изпълнителна агенция за екологични проекти, финансирани от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР), Европейския социален фонд (ЕСФ) и Кохезионния фонд (КФ), и отпуска заеми за изпълнение на екологични проекти. Освен това ЦЕИ дава възможност да се кандидатства за заем със специално предназначение за изпълнение на екологични проекти. От 2010 г. ЦЕИ е и изпълнителна агенция на Схемата за зелени инвестиции (продажба на излишните въглеродни квоти и наблюдение на инвестициите). За период от 13 години грантове и заеми от ЦЕИ са получили над 16 000 проекта.

Зона: Естония

ЦЕИ играе важна роля при прилагането на екологичната политика и постигането на екологични цели в Естония. Всяка година центърът финансира различни екологични инициативи – от огромни проекти за управление на водите и отпадъците до екологично образование в детски градини. ЦЕИ предлага и съфинансиране за екологични проекти, финансирани от фондовете на ЕС (LIFE, INTERREG).

Обемът средства от ЕС, управляван от ЦЕИ, значително нараства през последните години (през 2011 г. се удвои в сравнение с 2010 г.). Извършеният одит показва, че това не е понижило качеството на работа на центъра. Причините за това са добрата осведоменост на служителите и кандидатите, натрупаният опит, постоянният мониторинг и бързото обработване на документите за кандидатстване.

От 28 юни 2011 г. Съветът на ЦЕИ работи почти изцяло електронно (без хартиени копия на документите). Също през 2011 г. заработва електронна база данни KIKAS, чрез която до момента са подадени хиляди проекти. Но KIKAS не е само платформа за кандидатстване, тя се използва за сключване на договори и плащания, което значително ускорява изпълнението на проектите по екологичната програма и увеличава обема им.

Екологичната програма на ЦЕИ има няколко подпрограми: управление на водите, защита на атмосферния въздуха, опазване на природата, екологична осведоменост, регионална осведоменост, лесовъдство, рибарство, управление на околната среда, съфинансиране и мостово финансиране, земна кора, морска екология, управление на отпадъците. През годините най-голям брой грантове са изплатени по програмата за управление на водите. До скоро на второ място бе управлението на отпадъците, но в момента защитата на атмосферния въздух (с основни дейности добив на растителни горива и въвеждане на възобновяема енергия) е с по-голям приоритет. По обем на плащанията следват съхранението на природата, лесовъдството и екологичната осведоменост. Като брой проектите за екологична осведоменост надвишават всички други. По правило тези проекти са малки и са насочени най-вече към децата, но се изпълняват и по-мащабни информационни кампании. През 2011 г. грантовете по екологичната програма са били общо 59,6 милиона евро, а през 2012 г. – 46,3 милиона евро.

Подпрограмата за екологична осведоменост, част от Екологичната програма, е с доста широк обхват. През 2011 г. по нея са подкрепени почти 2300 събития за деца с около 210 000 участници, както и събития за възрастни, в които се включват 40 600 души. Отпечатани са различни публикации (образователно портфолио, книги, брошури, списания), организирани са няколко кампании, подготвени са телевизионни дейности, радиопрограми и други подобни. През 2012 г. са подкрепени няколко туристически и учебни пътувания, преди всичко насочени към предучилищната и началната училищна възраст. Организирани са екологични практики и рибарски лагери за учениците от гимназиалния курс, както и общоевропейска младежка конференция. Проведени са обучения и практики за учители, традиционни вечери на природата с дискусии и лекции за дивата природа в Националната библиотека и тур с Природния омнибус. Първите проекти, финансирани от ЕС (ЕФРР) и успешно изпълнени до края на 2012 г., са Естонският природонаучен музей, Природното училище в Сагади и Училището за изследвания и хоби в Сааремаа. Останалите проекти по тази мярка са изпълнени през 2013 г. Общата сума, изплатена по проекти за екологична осведоменост, е 4,4 милиона евро за 2011 г. и 10,5 милиона евро през 2012 г.

Подпрограмата за опазване на околната среда също включва разнообразни проекти. През 2011 г. по нея е извършена реконструкция на защитен парк, възстановяване на местообитания, поддържане на платформи за наблюдение и изграждане на туристически пътеки. Създадени са 150 нови гнезда за летящи катерици, а старите са почистени. По мярката за биоразнообразието на ЕФРР през 2011 г. са закупени машини и оборудване за възстановяване и поддържане на полуприродни биотични съобщества, финансирано е изкореняване на инвазивния хераклеум на Сосновски (1292 хектара), разработени са 40 плана за управление и 26 плана за опазване на видове. Проектите за опазване на природата и обновяване на посетителската инфраструктура се изпълняват от Държавния център за управление на горите и Екологичния борд. По отворена покана в областта на биоразнообразието са финансирани 21 проекта. През 2012 г. са подкрепени изграждането на кула за наблюдение на птици на остров Абрука и поддържането на туристическа пътека в природния резерват „Пиуза“, и 280 хектара паркове и защитени обекти, монтирането на нови указателни табели и изграждане на нов мост. Изготвени са 11 проучвания и експертни доклади. По мярката за биоразнообразието, финансирана от ЕФРР, са реконструирани няколко парка и са закупени 688 глави добитък за поддържане на полуприродни съобщества. По инвестиционната схема са изпълнени 25 проекта, сред които обновяване на посетителската инфраструктура в националните паркове „Соомаа“ и „Карула“, възстановяване на местообитания, изграждане на пътища, необходими за природозащитни дейности. Общата сума, изплатена за проекти за опазване на околната среда през 2011 г. е 6,2 милиона евро, а през 2012 г. – 10,4 милиона евро.

(Ре)инвестиране в природата

Проект за опазване на природата (2011):

Възстановяване на изба в Алатскиви за хибернация на прилепи

В защитения парк на имението Алатскиви се намира стара изба за лед, която от години се използва само от прилепи. Входът към стария запуснат килер се разпада, а вратите вече не предпазват от вятъра, затова в нея е открит само един северен прилеп. Паркът Алатскиви обаче е много подходящо местообитание за прилепи и в него експертите откриват осем различни видове прилепи. Големите изби са удобни за хибернацията на прилепите, стига температурата на помещението да е под -3 °C. Килерът за лед в Алатскиви по принцип е подходящ, но не отговаря на температурните изисквания, затова фасадата му е реконструирана така, че е създадено убежище за прилепите и е съхранена ценна историческа сграда с туристически потенциал.

Проект за управление на водите (2011):

Подобряване на благополучието на рибите в река Лообу

Наглед красиво езеро, язовир Лообу предизвиква затлачване на едноименната река. Язовирната стена и утайката принуждават рибата, предимно сьомгата, да мигрира и да хвърля хайвер в протежение само на един километър. Наводненият някогашен бряг на реката е плитък и по него се натрупват наноси. Освен това крайбрежната зона е изпълнена с големи водни растения. На помощ на рибата се отзовават Центърът за екологична информация и Кохезионният фонд на ЕС, които инициират и подкрепят премахването на наносите от изкуственото езеро на река Лообу, изграждането на обиколен път за рибата и басейн за хвърляне на хайвер и поставянето на брояч. Първият и изключително ценен брояч за риба в Прибалтийските страни е напълно автоматичен: той е свързан с GSM-мрежата и данните се предават към изследователски компютър посредством мобилен телефон. Енергийният източник е слънчев панел, щадящ природата. Броячът показва рибата, движеща се нагоре и надолу по течението, размерите ѝ и температурата на водата. Затова с него миграцията на рибата може да се наблюдава много по-добре, отколкото с пряко наблюдение от брега на реката. Броячът дава информация и за ефективността на обиколния път за рибата.

За контакти:
Estonian Environmental Investment Centre (EIC)

Телефон: +372 627 4171
Факс: +372 627 4170
Имейл: info@kik.ee

Допълнителна информация:
www.kik.ee
Годишници на EIC – http://kik.ee/en/kik/yearbook (за 2001-2011 г.)

Правна помощ за околната среда

Естонски център за екологично право

Изпълнител: Естонски център за екологично право (ЕЦЕП)
Период: От 2007 г. досега.
Партньори: на национално ниво – Естонски съвет на екологичните НПО, Екологичният борд и експерти по опазване на околната среда. ЕЦЕП е член на Европейската мрежа на организациите за екологично законодателство „Право и околна среда“ и работи в тясно сътрудничество с Европейското бюро по околната среда.
Финансиране: Естонски център за екологични инвестиции, Национална фондация за гражданско общество, ЕС. Общ бюджет: 61 356 евро, от които за 19 288 евро за проекти (2011 г.); 79 756 евро, от които за 35 750 евро за проекти (2012 г.).

Резюме:

Естонският център за екологично право (ЕЦЕП) е основан през 2007 г. от екологичната НПО, Естонски фонд за природата (ЕФП) и трима адвокати в областта на опазването на околната среда – Карт Ваармари, Лиис Кеерберг и Силвер Нитим.

Целта на организацията е да създава, събира, разпространява и прилага експертно знание в областта на опазването на околната среда, за да се подобри развитието на екологичното право и качеството на екологичните решения на различни нива, както и екологично законодателство. ЕЦЕП е неправителствена организация с идеална цел, работеща в обществена полза.

Чрез своите дейности (особено правната помощ) ЕЦЕП дава възможност на различни НПО и групи да оспорват в съда решения на естонските институции. Типични са случаите, когато ЕЦЕП предоставя юридически консултации или представлява в съда местни общности или екологични организации във връзка с издаването на екологични разрешителни (например свързани с добивната промишленост). ЕЦЕП няколко пъти е оказвал съдействие при оспорване на разрешителните и е представлявал общностите или организациите в съда.

Зона: Естония

Примерно дело: *случаят „Ess-soo“, в който местната организация „Roheline Urvaste“ чрез различни юридически мерки успява да наложи забрана за добив на торф в района на местното тресавище.*

Ес-соо е уникално тресавище в община Урвасте, Вьорумаа, Южна Естония, тъй като другите големи тресавища в областта са унищожени. В него са регистрирани 11 защитени вида птици и има няколко ценни местообитания, от които едно с европейска значимост.

През октомври 2002 г. местният Екологичен борд издава разрешително за добив на торф в Ес-соо, без да информира обществеността за това. Жителите на община Урвасте разбират за това през август 2004 г. и създават местната организация „Roheline Urvaste“, за да защитят Ес-соо.

През септември организацията оспорва разрешителното в съда, но според съдията, след като са минали две години от издаването на разрешителното, вече е късно то да бъде анулирано.

Законът дава възможност да се обявяват местни защитени зони, за да се съхранят местните ценности, без да е необходимо те да получават статут на национална защитена зона. През февруари 2007 г. населението подава заявление Ес-соо да бъде обявено за местна защитена зона. През март 2008 г. общинският съвет дава отрицателен отговор на заявлението.

Организацията „Roheline Urvaste“ оспорва решението в съда, където е представлявана от Естонския център за екологично право. През ноември 2008 г. съдът постановява, че общинският съвет трябва да преразгледа решението си. Предприемачът обжалва, но получава отрицателен отговор през април 2009 г.

През октомври 2010 г. община Урвасте взема решение да обяви Ес-соо за местна защитена зона. Предприемачът обжалва решението. През ноември съдът постановява, че решението за обявяване на Ес-соо за местна защитена зона е валидно. Предприемачът обжалва пред по-висока инстанция. През юни 2013 г. върховният съдебен орган също постановява, че решението за местна защитена зона е валидно. Предприемачът не обжалва и през октомври 2013 г. Екологичният борд не издава екологично разрешително за добив на торф – дейност, забранена от статута на Ес-соо като защитена зона.

Дейности на ЕЦЕП

- Правен анализ в областта на екологичното право.
- Събиране и разпространение на информация по екологично право (включително уебстраница за екологично право и месечен бюлетин с актуални новини в областта).
- Обучение по екологично право.
- Участие в процеси на екологично законотворчество и вземане на други решения, свързани с опазването на околната среда.
- Стратегическо съдопроизводство.

Проекти на ЕЦЕП

- Препоръки за планиране с участие (финансиран от Националната фондация за гражданско общество).
- Уеббазирани насоки за граждани и НПО за участие във вземане на решения в областта на опазването на околната среда (разрешения и ОВОС) (финансиран от Естонския център за екологични инвестиции).
- Проект за закон за опазване на свещените места (по поръчка на фондация „Хиите Мая“).
- Обучение за обществено участие и правилно вземане на решения за общинските администрации.

Примерен проект: *„Насоки за вземане на дискреционни решения“, финансиран от Естонския център за екологични инвестиции.*

Много решения, свързани с опазване на околната среда, имат дискреционен характер. Когато се вземат такива решения, длъжностното лице има правото да реши дали да вземе решение и какво да бъде то. Например при какви условия да издаде екологично разрешително (разрешително за добив на минерални ресурси, разрешително за ползване на вода и т.н.), при какви условия трябва да бъде изготвен устройствен план (във връзка със земеползването) или кога една ОВОС да бъде сметната за адекватна и достатъчна.

Вземането на дискреционни решения обаче е сложна задача, тъй като отговорното лице трябва да се съобрази с множество интереси (на предприемачите, на местните хора, на околната среда, на държавата и други публични интереси). Отговорността е голяма, тъй като решението трябва да бъде балансирано и да бъде взето и формулирано в съответствие с определени изисквания. На практика длъжностните лица не винаги са в състояние да претеглят добре различните интереси. Те често не успяват да преценят кои екологични мерки биха били удовлетворителни за предприемача, за околната среда и за местното население.

За да облекчи и опрости вземането на решения, Естонският център за екологично право съставя насоки за вземане на законосъобразни дискреционни решения. Насоките са замислени като инструмент за местната и държавната администрация, чиито задължения включват вземане на решение със съществено отражение върху околната среда.

Насоките, илюстрирани с практически примери и диаграми, са публикувани на уебстраницата на ЕЦЕП през август 2013 г. и са достъпни за всекиго. Изготвянето им ще бъде последвано от три обучения за длъжностни лица.

Правна помощ за околната среда

Брой проекти и дела по години

Година	Проекти	Дела
2011	6	8
2012	7	11

За контакти:
Estonian Environmental Law Centre

Телефон: +372 742 4524
Имейл: k6k@k6k.ee

Допълнителна информация:
k6k.ee
www.justiceandenvironment.org
www.eeb.org
Насоките за вземане на дискреционни решения (на естонски език) са достъпни онлайн на адрес:
http://www.k6k.ee/files/Kaalutlusotsustuste_tegemine_keskkonnaasjades_K6K_2013.pdf

Внимание: токов удар!

Законова защита на птиците от въздушни електрически линии за средно напрежение

Изпълнител: VDE – Сдружение за електрически, електронни и информационни технологии
Период: 2011 г.

Резюме:

Десетки хиляди електрически стълбове из цяла Германия са потенциална заплаха за преминаващите край тях птици, които може да се сблъскат със съоръженията и да загинат от токов удар. Федералният закон за защита на природата (§41) постановява, че от 2002 г. всички новоизградени електрически стълбове и технически компоненти по въздушни линии за средно напрежение трябва да бъдат конструирани така, че да предпазват птиците, а съществуващите стълбове и компоненти трябва да бъдат обезопасени до 31 декември 2012 г.

Законовата разпоредба е подкрепена с Техническо правило VDE-AR-N 4210-11, задължително за всички компании за доставка на електроенергия в Германия от 2011 г. То е голяма крачка напред към опазването на птиците от токов удар.

Зона: Германия

Внимание: токов удар!

Въздушните електрически линии за средно напрежение крият риск за голям брой видове птици, тъй като размерите на изолаторите и разстоянието между кондукторите са съизмерими с големината и размаха на крилата на тези видове птици. Когато птиците от тези видове използват електрическите стълбове за кацане, е възможно да затворят с телата или с крилата си електрическата верига между електрически кондуктор и заземен елемент или между два кондуктора и да станат жертва на токов удар. Най-голям е рискът за щъркелите, дневните и нощните грабливи птици и при проектирането на мерките за безопасност се имат предвид най-вече тези видове.

Някои видове електрически стълбове, така наречените „стълбове убийци“, са особено опасни за птиците и усилията на природозащитниците най-често са насочени към отстраняването или обезопасяването на тези съоръжения. Но доброволните споразумения между електрическите компании и природозащитните организации са рядкост, а дори когато между двете страни съществува добро сътрудничество, резултатите са почти незначителни и обикновено се свеждат до подмяната на няколко най-опасни „стълбове убийци“. Компаниите предпочитат евтините конструкции и често оспорват аргументите на неправителствените организации с псевдо икономически разсъждения. В някои страни „стълбовете убийци“ са единствените, които отговарят на държавните технически стандарти и трябва да бъдат използвани задължително.

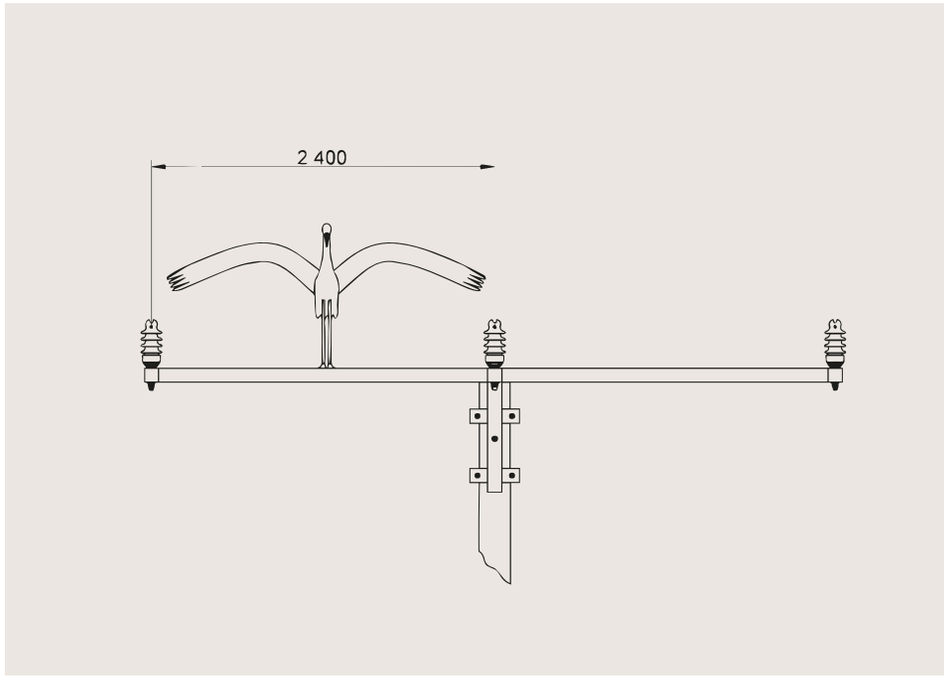
Затова задоволителни резултати могат да се очакват само при ясен законов регламент, задължаващ електропреносните дружества да поемат отговорност за осигуряване на безопасност за птиците. В някои държави премахването или модернизирането на „стълбовете убийци“ започва едва след предприемането на законодателни действия. В Германия изграждането им е забранено, а до 2011 г. вече съществуващите са модернизирани на базата на каталог с подходящи мерки и решения.

Законова защита на птиците

Ключов етап в защитата на птиците от въздушни електропроводи за средно напрежение в Германия е съответният член за защита на птиците в техническия стандарт DIN VDE 0210 (VDE 0210): 1985-12, който постановява, че отделните елементи на електрическите стълбове „трябва да са проектирани така, че птиците да не могат да кацат в опасна близост до кондуктори под напрежение“. Този член остава непроменен и в действащия в момента стандарт за въздушни електрически линии DIN EN 50423 -3-4 (VDE 0210).

Друг ключов етап е публикуването на Каталог на смекчаващите мерки на Германската електрическа асоциация VDEW (Второ издание, 1991). В него са описани всички съществени технически мерки, необходими за обезопасяването на електрическите стълбове от гледна точка на птиците. Този документи е изготвен и подписан от представители на електропреносните системни оператори, природозащитни организации и Федералното министерство на околната среда, опазването на природата и ядрената безопасност. Той може да се разглежда като конкретизация на приложимите технически стандарти за електрически линии с оглед на защитата на птиците.

През 2002 г. са приети изменения и допълнения към Федералния закон за опазване на природата, сред които чл. 53 “Защита на птиците от електрически линии за средно напрежение“. Една от целите му е конфигурацията на новите електрически стълбове, като техните технически елементи да бъдат проектирани така, че да предпазват птиците от токов удар, а вече съществуващите стълбове и компоненти следва да бъдат обезопасени. През 2009 г. законът отново е изменен и допълнен, като чл. 53 (вече чл. 41) остава непроменен, с изключение на това, че в обхвата му е включена и въздушната електрическа система на же-

лезниците. Въз основа на съществуващия Каталог на смекчаващите мерки е изготвено и ръководство за прилагане на Техническо правило VDE-AR-N 4210-11.

Стандарти за защита на птиците от токов удар

Ръководството за прилагане на Техническо правило VDE-AR-N 4210-11 е изготвено от проектна група „Технически мерки за защита на птиците от въздушни електрически линии за средно напрежение“. Тя се състои от представители на компаниите за доставка на електроенергия, природозащитни организации, наблюдателни станции за защита на птиците, държавните институции, имащи отношение към прилагането на техническото правило, и производители на компоненти за защита на птиците. Като приложения са включени предварителни изисквания и методи за изпитване на необходимите компоненти, тъй като в момента на изготвяне на ръководството не съществуват съответните продуктови стандарти.

Мерки за модернизиране на съществуващи съоръжения

Всяка от мерките за модернизиране, описани в ръководството, е подходяща за постигане на целите за безопасност. В зависимост от конструкцията на съществуващите стълбове, като част от модернизацията могат да бъдат приложени следните мерки:

- увеличаване на дължината на изолиращите тела на изолаторите до поне 600 мм;
- изолиране на частите под напрежение;
- изолиране на мястото;
- монтиране на профили за кацане над раменете на стълбовете;
- поставяне на групи дивертори върху частите под напрежение или раменете на стълбовете.

Не е необходимо конкретните конструкции, избрани от системния оператор, да съвпадат с примерите в ръководството, но ако се предприемат различни мерки, те трябва да продължават да изпълняват целта за безопасност.

Мерки за опазване на птиците при нови конструкции

При поставянето на стълбове или технически компоненти за въздушни електрически линии за средно напрежение трябва да се гарантира безопасността на птиците чрез съответния дизайн. Тъй като електрическите стълбове имат експлоатационен живот около 50 години, а животът на допълнителните устройства за безопасност (дивертори, капачки за изолатори и др.) е значително по-кратък – около 20 години, при това те не са достатъчно сигурни, използването им в нови конструкции е забранено. Новите съоръжения трябва да са проектирани така, че да не крият риск за птиците. Поради по-краткия си експлоатационен живот (около 30 години) и по-ниския риск от токов удар дървените стълбове могат да бъдат обезопасени с допълнителни устройства, стига експлоатационният им живот да съответства на този на допълнителните устройства. Допълнителните устройства са приемливи и когато са изработени от нови материали и експлоатационният им живот съответства на този на останалите компоненти от електрическите стълбове.

Разграничават се следните случаи на „нови конструкции“:

- нови конструкции на въздушни електрически линии по ново трасе или пълна замяна на всички елементи от една секция на въздушен електропровод;
- замяна на отделни електрически стълбове (най-много 20% от стълбовете от една секция на електропровода) на съществуващ електропровод.

Освен това, когато се заменят отделни електрически стълбове, към новите стълбове се прилагат критериите за нови конструкции. Ако това е невъзможно по технически или юридически причини, се използват правилата за смекчаващи мерки.

Техническите мерки, които вече са взети в съответствие с този нов технически стандарт, имат значителен ефект: популациите на застрашени видове от едри птици, като бял щъркел, черен щъркел, морски орел, орел рибар, червена каня и бухал, започват да се възстановяват или поне са се стабилизирали.

В Германия е натрупан богат опит, защото в продължение на много години са изпробвани различни методи за защита на птиците от електрически линии, като част от тях са се оказали неефективни. Принципите за изграждане на електропроводи за средно напрежение са едни и същи в цял свят, затова ръководствата за проектиране и техническите стандарти, разработени в Германия, могат се прилагат и в други страни.

Внимание: токов удар!

Допълнителни проучвания

Сериозен проблем при преговорите с електропреносните компании е това, че научните изследвания върху защитата на птиците и орнитологическите проучвания по въпроса са почти неизвестни, резултатите от тях не се поместват в професионалната периодика по електроинженерство.

Орнитологически проучвания на местно и регионално ниво са необходими преди и по време на фазата на планиране на нови електрически линии. Всяко от тях обаче отнема поне една година – минималният период, за да се определи миграционният модел и другите движения на птиците, които трябва да се вземат предвид при определянето на трасето и изграждането на електропроводите.

Трайността на много от защитните капачки също следва значително да се подобри. Използваните материали трябва да издържат на всякакви атмосферни условия и ултравиолетова светлина в продължение на десетилетия. Маркерите на високоволтовите кабели трябва да са съвместими с високоенергийни полета и високи температури. От практическа гледна точка изхабените предпазни капачки или маркери са безсмислени. Докато бъдат въведени материали с приемлива дългосрочна устойчивост и трайност, за да се използват за изолаторите и кабелите, конструктивните решения трябва да останат предпочитани мерки за обезопасяване на новите електропроводи.

За контакти:
Dr. Dieter Haas
BAG Stromtod

Адрес: Zillhauserstr. 36, D-72459 Albstadt
Имейл: DGHaas@web.de

Допълнителна информация:
www.birdsandpowerlines.org
www.cms.int
www.nabu.de/vogelschutz/
www.euronatur.de

Теми на практика

Икономиката и НАТУРА 2000

Земеделие за консервация в Бурен

В защита на птиците: фермерите на Аверон

В защита на мечките: пастирски кучета

Земеделие в защитените зони

Проект „Арника“

Бранд: природа

Кооперативът „Тера Ча“

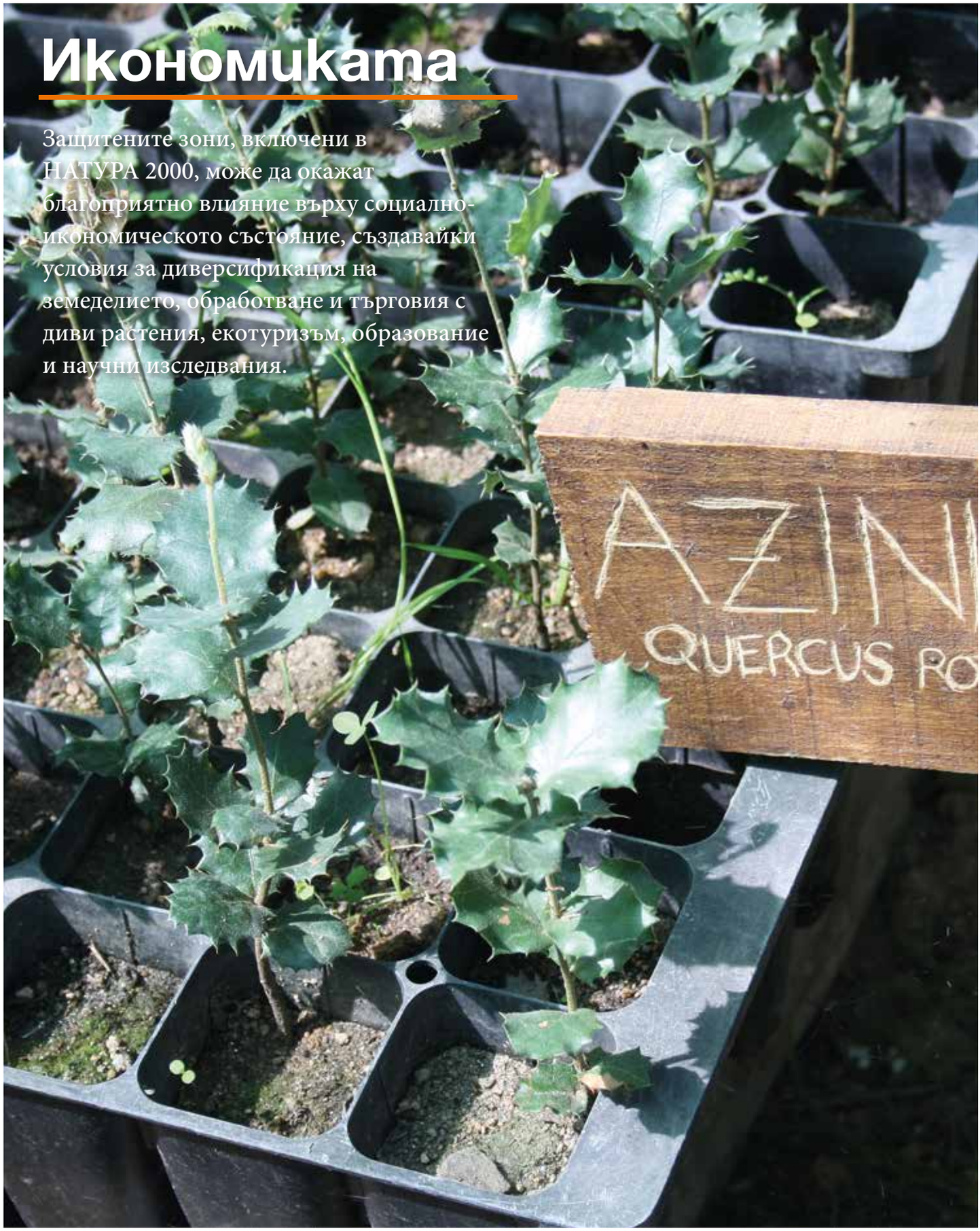
Резерватът „Фая Брава“

В защита на азорската червенушка

В защита на мечките: екопътеки

Икономиката

Защитените зони, включени в НАТУРА 2000, може да окажат благоприятно влияние върху социално-икономическото състояние, създавайки условия за диверсификация на земеделието, обработване и търговия с диви растения, екотуризъм, образование и научни изследвания.

Земеделие за консервация в Бурен

Подкрепа на традиционни земеделски практики с цел опазване на приоритетни местообитания

Изпълнител: Служба за националните паркове и дивата природа (The National Parks & Wildlife Service – NPWS)
Период: 2004 г. – досега
Партньори: Teagasc, Сдружение на ирландските фермери в Бурен (Burren IFA)
Финансиране: Общият бюджет на проекта LIFE04 NAT/IE/000125 е 2 230 487 евро, от които 1 672 865 от ЕС, 375 122 евро от NPWS, 169 900 от Teagasc, 12 600 евро от Burren IFA.

Резюме:

„Земеделие за консервация в Бурен“ е програма за опазване на околната среда, насочена към специфични екологични ползи, в частност създаването на богати на видове ливади върху варовикова основа и подобряване на качеството на водите. Програмата подкрепя земеделие с висока стойност за околната среда в Бурен, като продължава и развива практиките, изпробвани от пилотния проект „Burren LIFE“. Програмата е доброволна и е отворена за всички фермери от областта Бурен в северен Клеър и южен Галауей.

Зона: Защитени зони „Комплекс Блек Хед/ Поулсалаг“ (5.572 хектара), „Планина Монеен“ (6.070 хектара), „Комплекс Източен Бурен“ (18,820 хектара), Бурен – Ирландия

Бурен

Бурен е уникална живописна местност на западния атлантическия бряг на Ирландия. Голяма част от нея попада в границите на защитени зони по Директивата за местообитанията. Тъй като са важен образец на глациалния карст в Европа, тези местообитания са ценни както за съхраняване на дивата природа, така и за земеделие, отдих и образование.

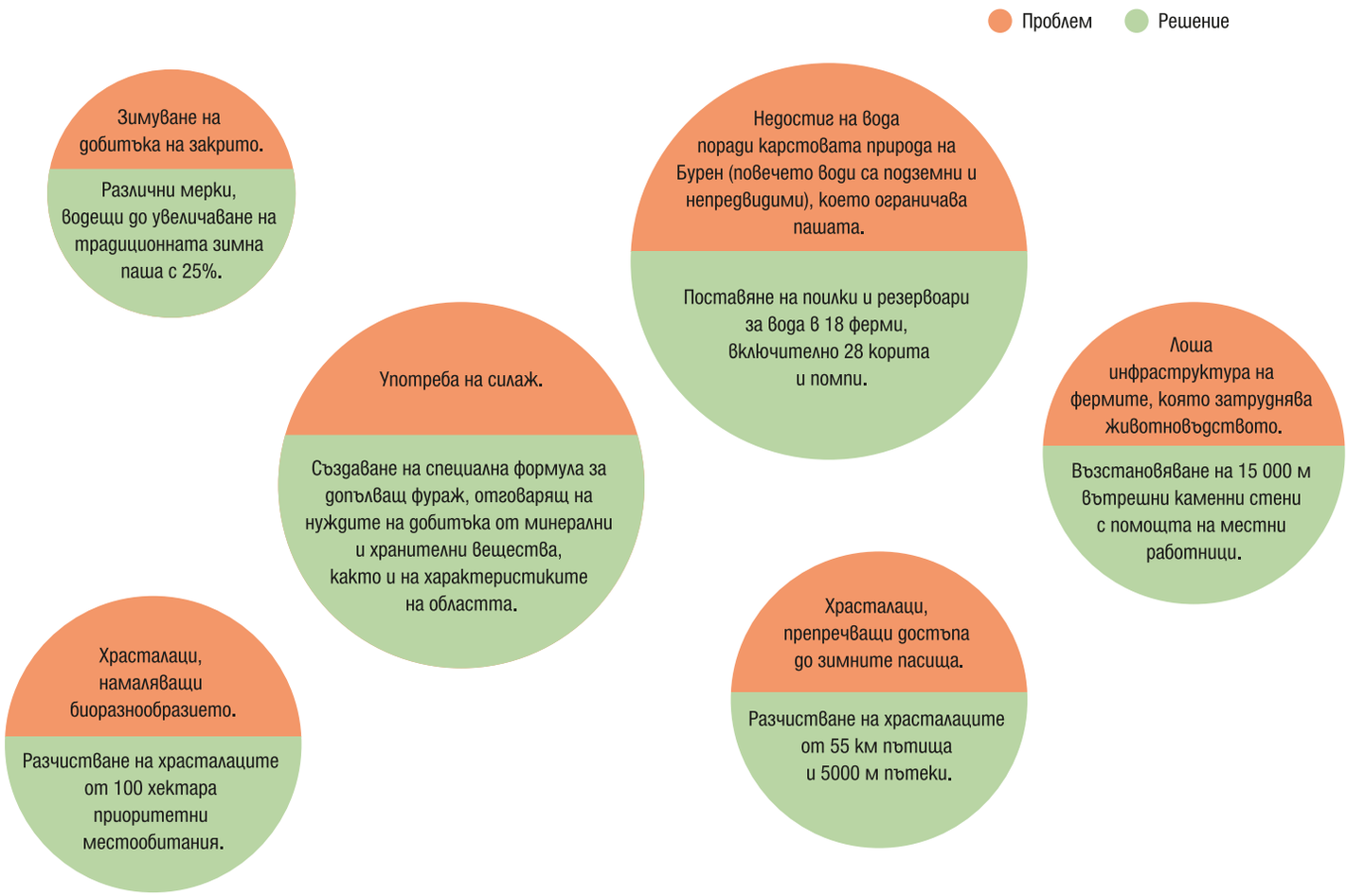
Областта се използва за т. нар. winterages – зимна паша до края на месец май. След това стадата се преместват в районите на лятната паша. В резултат на тази паша се поддържа голямо растително разнообразие, включително множество редки и застрашени видове. Всяка зона и всяка ферма има собствени характеристики, които трябва да се вземат предвид, когато се планира управлението на отделните земеделски земи.

Районът на проекта включва три защитени зони по Директивата за местообитанията: „Комплекс Блек Хед/ Поулсалаг“ (5,572 хектара), „Планина Монеен“ (6,070 хектара) и „Комплекс Източен Бурен“ (18 820 хектара). Местообитанията в района включват приоритетните временни подземни езера, полуестествени тревни съобщества, карбонатни мочурища, извори с твърда вода и варовикови скални повърхнини, както и хвойнови формации.

Земята на Бурен се обработва повече от 6000 години. Така върху варовиковата повърхнина не израстват храсталаци и се създава интересен ландшафт. Въпреки хилядолетната традиция, през последните години земеделската дейност в областта намалява и се преструктурира. Това води до упадък на приоритетните местообитания поради недостатъчна паша, запустяване и отказ от традиционното управление на земята. Последните изследвания показват, че 70% от местната ирландска флора в районна зависи от традиционните системи за паша.

В този контекст основните заплахи за уникалната околна среда на Бурен са:

- Загуба на традиционното знание. В частност нарастващите предпочитания към зимуване на добитъка в обори и изкуствено хранене през студените месеци води до загуба на пашата, на която се дължи уникалният пролетен цъфтеж в областта.
- Използване на силаж вместо свежа храна, което води до замърсяване и недостатъчна паша.
- Загуба на конкурентоспособност на традиционното скотовъдство и преориентиране на стопаните към алтернативни дейности.

Проектът „Burren LIFE“ (BLP)

Проектът „Burren LIFE“ (BLP) е насочен към частните земи и ограничените държавни площи в границите на трите защитени зони в Бурен, обхващащи над 30 000 хектара. Целта му е да се разработи нов модел за устойчиво земеделско управление на приоритетните местообитания в областта. Пилотен проект от такъв характер изисква сериозна подготовка и мониторинг, за да се гарантира, че предложените нови механизми, изпробвани на поне 2000 хектара, в крайна сметка ще могат да се приложат върху всичките 60 000 хектара земеделска земя в Бурен.

Конкретните задачи на пилотния проект включват:

- Осигуряване на подкрепата на местните фермери за модела на „консервационно земеделие“, създаден по проекта;
- Избор на пилотни ферми;
- Разработване на планове за управление на всяка от 20-те избрани ферми, включващи изследване на влиянието на земеползването върху качеството на местообитанията, почвите и водите, съотнесено към състоянието на добитъка и стойността на управлението.

Проектът идентифицира най-сериозните проблеми и предлага възможни решения.

Програмата „Земеделие за консервация в Бурен“

Успехът на проекта „Burren LIFE“ води до създаването на програмата „Земеделие за консервация в Бурен“, която започва през 2010 г. като съвместна инициатива между Департамента за земеделие, рибарство и храни (DAFF) и Службата за националните паркове и дивата природа (NPWS) на Департамента за околна среда, наследство и местно самоуправление. DAFF осигурява финансовата подкрепа за участващите фермери, а програмата се администрира от NPWS чрез офисите на приключилия проект „Burren LIFE“ в Карон.

През първата година на програмата (2010 г.) в нея се включват 117 ферми, през втората (2011 г.) – още 26, а през 2012 г. – нови 15, с което броят на участващите фермери достига 158. Тъй като през май 2010 г. документи за кандидатстване подават 350 фермери, селекцията се извършва на базата на екологични критерии. Всяка година участниците, които отговарят на условията, получават общо 1 милион евро.

Основните цели за програмата „Земеделие за консервация в Бурен“ са:

- Гарантиране на устойчиво земеделско управление на земеделските земи с висока природна стойност в Бурен;
- Позитивно управление на ландшафта и културното наследство на областта;
- Подобряване на качеството и ефективното използване на водите в региона.

Земеделие за консервация в Бурен

Резултати

По проекта се извършва мониторинг на всички дейности в приоритетните местообитания, качеството на водите, здравето на животните и доходите на фермерите. Всички индикатори показват, че предприетият подход е вероятно най-удачният за постигането на поставените цели. Проектът дори надхвърля предварителните очаквания, защото, въз основа на успеха в 20-те консервационни ферми, е създадена много по-мащабната програма „Земеделие за консервация в Бурен“. С подкрепата на националната агроекологична програма на Ирландия в новата инициатива се включват над 160 фермери от Бурен.

Програмата е изключително успешна по отношение на опазването на околната среда и участието на местните фермери. Инициативата обхваща общо 13 250 хектара, от които 39% от защитената зона „Комплекс Блек Хед/ Поулсалаг“, 60% от защитената зона „Планина Монеен“ и 38% от защитената зона „Комплекс Източен Бурен“. Условията за земеделие са значително подобрени чрез иновативни инструменти като водни помпи, захранвани със слънчева енергия, колектори за дъждовна вода, традиционна местна конструкция на портите и употреба на ръчни моторни резачки с лопатки и цепещи машини за разчистване на храсталаци. Постигнато е ефективно земеделско производство. Чрез консервационна дейност (разчистване на храсти и др.) са създадени нови работни места и са развити нови умения. Здравето на добитъка също е подобрено.

Благодарение на прякото им участие и отчитането на специфичните им нужди във всеки парцел земя, фермерите разглеждат програмата като възможност, а не като ограничение или тегоба.

В допълнение е създадена местна търговска марка и са разработени възможности за туризъм, свързани с изключителния пролетен цъфтеж, съхранен благодарение на проекта. През 2011 г. са отпуснати 300 000 евро за фермерите, които се ангажират да осигурят това впечатляващо явление в своите земи.

През септември 2013 г. фермерите от Бурен са отличени с наградата „Европейска диплома за защитени територии“ на Съвета на Европа, която е признание за европейското значение на местността и за доброто ѝ управление чрез включване на заинтересованите страни.

По програмата е изготвена поредица от наръчници за добри практики, достъпни в интернет на адрес: http://www.burrenlife.com/best-practice-guides.php.

За контакти:
The BFCP team

Адрес: The Old Schoolhouse, Carron, Co Clare, Burren – Ireland
Телефон: +353 65 7089000
Имейл: info@burrenlife.com

Допълнителна информация:
www.burrenlife.com

В защита на птиците: фермерите на Аверон

Подобряване и възстановяване на биоразнообразието на земеделски земи в зони от НАТУРА 2000

Изпълнител: Дружество за защита на птиците (Ligue pour la Protection des Oiseaux – LPO), Аверон, Франция
Период: 2006 – 2007 г. (17 месеца).
Партньори: Forum de l'Agriculture raisonnée (FARRE Aveyron), Fédération régional des CIVAM, Association pour la Promotion de l'Agriculture Biologique en Aveyron (APABA), Association de soutien au développement des exploitations agricoles (ADASEA de l'Aveyron).
Финансиране: Общ бюджет: 53 200 евро, осигурени от различни източници (вж. основния текст).

Резюме:

Проектът цели съхраняването на характеристиките на зоните от НАТУРА 2000 чрез три основни подхода:

1. Повишаване на осведомеността за възможностите да се управляват видовете и местообитанията, и защо това е необходимо, в частност насърчаване на екстензивната паша и контрол върху шубраците.

2. Участие на фермерите в разработването на експериментална схема за възстановяване на биоразнообразието и подобряване на земеделския ландшафт в Аверон чрез подходящи режими за коситба и паша на овцете.

3. Откриване на прости, но ефективни решения и набиране на средства за финансиране на мерките, избрани от всеки фермер, във или близост до зоните от НАТУРА 2000.

Зона: Защитена зона FR7300847 "Долината на река Тарн", защитена зона FR7300855 "Кос Ноар", защитена зона FR 7312007 "Дефилето на река Дурби" – департамент Аверон, Франция

Защитените зони в Аверон

Проектът се осъществява в три защитени зони на територията на департамент Аверон, регион Юг-Пиренеи – Франция: долината на река Тарн, Кос Ноар и дефилето на река Дурби.

- Защитена зона FR7300847 "Долината на река Тарн" – 3713 хектара.

Дълбоката долина на река Тарн се отличава с разнообразни водни местообитания и геоложки основи (варовикови и киселинни), които са довели до развитието на уникална растителност. Някои от районите са недостъпни, защото са разположени на много стръмни склонове над реката. Местообитанията включват широколистни гори от дъб и сладък кестен, пустош с киселинни почви и крайречни гори, които съставляват три четвърти от зоната. В горната част на долината са разположени сухи тревни съобщества и ливади, поддържани от екстензивна овча паша. В дефилето има пещери, обитавани от прилепи, както и популация от редки водни кончета, особено Macromia splendens. През 80-те години на 20 век повторно е въведен европейският бобър (Castor fiber) и това е южната граница на вида във Франция.

- Защитена зона FR7300855 "Кос Ноар" – 13 990 хектара.

Кос Ноар е варовиково-доломитно плато, покрито с сухи тревни съобщества, гори от бял бор (Pinus sylvestris) и подкастрени дъбове, с местообитания, характерни за скалистите склонове, и стръмно дефиле. Алкалните блата са обитавани от много местни видове. Има множество гори от черен бор и примери за карстови ландшафти.

- Защитена зона FR 7312007 "Дефилето на река Дурби" – 28 057 хектара.

Зоната включва голяма част от Кос Ноар, Кос Ларзак, Кос Бегон и дефилетата, разделящи тези варовикови плата. Тези две местообитания – платото и дефилето – осигуряват идеални места за гнездене на много видове птици, включително защитени. Наблюдават се значителен брой размножаващи се двойки орел змияр, ливаден блатар и полски блатар. Мястото е важна зона за хранене и гнездене на черна каня, египетски лешояд, белоглав лешояд, черен лешояд (картал) и малък орел.

Проектът

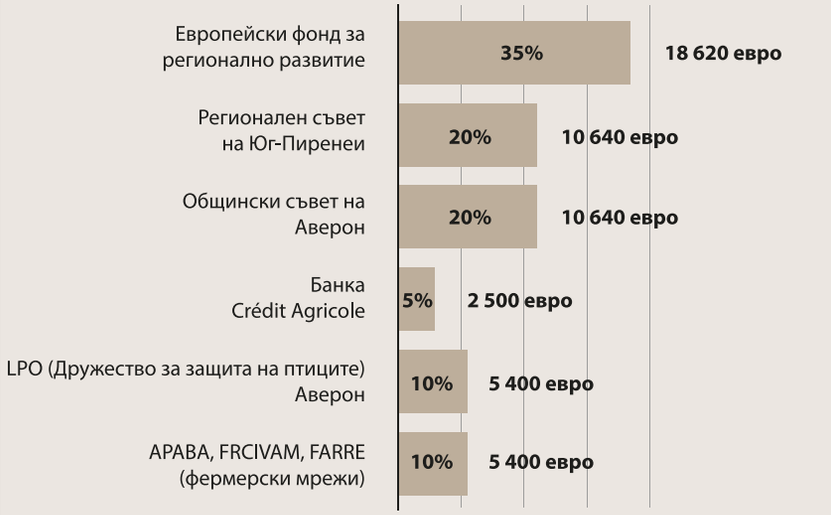
Описаната добра практика е част от по-големия проект „Подобряване и възстановяване на биоразнообразието на земеделски земи в зони от НАТУРА 2000 в 18 департамента във Франция". Частта от проекта, изпълнявана в департамент Аверон, илюстрира успешно партньорство между една неправителствена организация с екологична насоченост – LPO (Дружество за защита на птиците), и местните фермери, което води до обединяването им и споделяне на важни знания от областта на екологията и земеделието. Това е съществено за идентифицирането на подходящите мерки за управление на мястото. Активното сътрудничество освен това улеснява достъпа до различни иновативни източници на финансиране.

Националната програма за възстановяване на биоразнообразието в селските райони на Франция, провеждана от LPO, идентифицира следните професионални мрежи от фермерски организации, които имат клонове във всички департаменти:

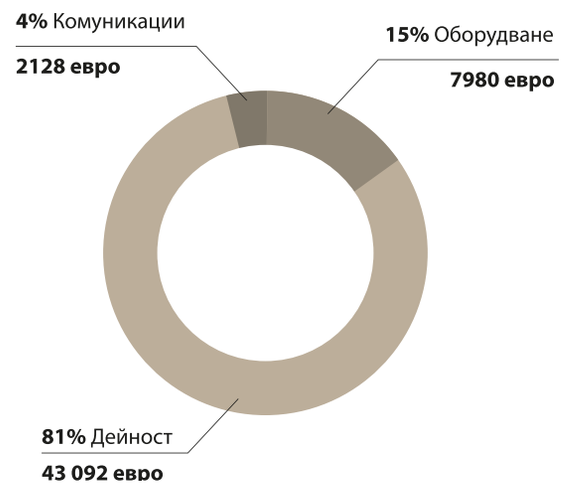
- Forum de l'Agriculture raisonnée (FARRE Aveyron) – конвенционално земеделие;
- Fédération régional des CIVAM – устойчиво земеделие;
- Association pour la Promotion de l'Agriculture Biologique en Aveyron (APABA) – органично земеделие;
- Association de soutien au développement des exploitations agricoles (ADASEA de l'Aveyron).

Тези организации са важни партньори по проекта, защото активно подпомагат контактите с фермерите, желаещи да се включат в проектите, и разпространяват резултатите в своите мрежи.

Финансиране

Разходи по проекта

Дейности

Събрана е основна информация за местообитанията и видовете в 12-те участващи ферми и е изготвен план за управление с предложения за различни агроекологични мерки за подобряване на биоразнообразието в земеделските стопанства.

Мерките са обсъдени с всеки от фермерите, така че те да могат да изберат кои от тях биха искали да приложат.

Съставени са програма и календар на предлаганите действия и започва търсене на местно финансиране за тях.

След осигуряването на финансиране започва работа на терен с всеки от фермерите. Не всички дейности изискват финансиране например да се промени режима за сеч, да се позволи на живия плет да се възстанови по естествен начин, да не се пръскат синорите и т.н. Финансирането се използва за засаждане на жив плет, осигуряване на изкуствени гнезда, възстановяване на водоеми и други нови работи, изискващи помалко финансиране (общо 110 200 евро), но с наистина осезаем ефект. Включването на подходящи организации и доброволци помага да се намалят разходите и да се разпространи посланието.

Полза за околната среда

Опазване и подобряване на популациите от сови, папуняк, червеногърба свръчка, опашати земноводни (саламандри) и кастави жаби. Проектът е от полза и за други разпространени видове в упадък. По синорите не са използвани пестициди, което е от полза за прилепите, птиците и растенията. Освен това проектът предотвратява пресушаването на едно тресавище.

Полза за икономиката

Като не се пресушава тресавището, растителността в него остава достъпна за животните в сухи периоди, като по този начин спестява на фермерите около 150 евро/хектар за сено. Други непосредствено измерими икономически ползи няма, но проектът е в твърде ранен етап, за да може това да се твърди със сигурност. В дългосрочен план обаче живият плет ще бъде от полза да добитъка – защита от атмосферните условия, запазване на почвата и възстановяване на басейни с питейна вода. Важна част от проекта е да се гарантира, че прилагането на мерките за опазване на околната среда няма да доведе до икономически загуби за фермерите.

Полза за обществото

Успешен обмен на знания между две социални групи – природозащитниците и фермерите, в резултат на което популяризирането на успеха на различните дейности и ползата им за околната среда се осъществява от самите фермери, а не от природозащитниците. Така идеите и действията на проекта печелят по-голямо доверие, а фермерите имат усещането, че са собственици на проекта и са мотивирани да работят за успеха му.

Екосистемни услуги

Поглъщане на въглероден диоксид от тресавището.

Засаждане и опазване на жив плет, който подобрява съхранението на почвата.

В защита на птиците: фермерите на Аверон

Примери от дефилето на река Тарн

Вместо директно да оспорва методите на работа на фермерите (да апелира за намаляване на използването на торове и да посочва необходимите косителни режими) проектът се опитва да обоснове управлението на земята чрез обмен на информация и да обясни стойността на биоразнообразието. Благодарение на този открит диалог с фермерите, които управляват района, става възможно да се разработи общо разбиране за проблемите и съвместно да се потърсят нови решения. Например малките ниви не са подходящи за косенето от вътре навън, което има значителни и видими консервационни ползи при по-големите ниви.

В резултат на тези дискусии фермерите сами изготвят планове за управление, като подбират кои дейности биха могли да изпълнят, а това създава усещане за собственост върху плановете от самото начало.

Ето някои примери за успешно приложени дейности по проекта:

Осигуряването на изкуствени гнезда и съхраняването на старите кухи дървета е простичък начин да се насърчат птиците и прилепите, като не се засягат интересите на фермерите.

Регенерирането на живия плет, макар и по-бавно в сравнение със засаждането наново, позволява да се възстанови ландшафтът, без да се ощетяват местните видове.

Затварянето на краищата на пръскачките позволява да се избегне третирането на синорите с хербицидите или пестицидите и така се създава и насърчава биоразнообразието в синорите и повторното им засяване.

Фермерите чувстват, че участват в процеса, и имат възможност да споделят опит помежду си. Постепенно практиките започват да се разпространяват, като фермерите се присъединяват към дейности, в които съседите им вече са се включили. Те влагат много време и енергия да разработят подходящи практически решения с помощта на доброволци от LPO и други неправителствени организации.

За контакти:
Rodolphe Liozon
LPO Aveyron

Адрес: 10 rue des Coquelicots,
12850 Onet-le-Château, France
Телефон: +33 565 42 94 48
Имейл: aveyron.direction@lpo.fr

Допълнителна информация:
aveyron.lpo.fr

В защита на мечките: пастирски кучета

Създаване на мрежа от стопани на пастирски кучета с цел снабдяване на животновъди с пастирски кучета като превантивна мярка срещу щети, причинени от едри хищници

Изпълнител: CALLISTO Wildlife and Nature Conservation Society
Период: Юли 2009 г. – Юни 2012 г.
Партньори: Агенцията за регионално развитие на Гревена (ANGRE), префектурата на Гревена, областната администрация на Западна Македония, управата на Национален парк „Северен Пинд“.
Финансиране: Финансов инструмент LIFE (75%) и бенефициенти на проекта LIFE PINDOS/GREVENA (LIFE07 NAT/GR/000291) (25%). Подготвителна дейност „A8 – Изготвяне на регистър на стопани на пастирски кучета и предварителна оценка на щетите, нанесени от кафяви мечки, върху включения в проекта добитък“ (1 година) – 9052 евро; дейност „A5 – развитие на мрежа от стопани на пастирски кучета сред животновъдите“ (2 години) – 26 626 евро.

Резюме:

Използването на пастирски кучета е един от най-древните и най-ефективните начини за предпазване на добитъка от нападения на хищници. Той не само намалява загубата на селскостопанските животни, но и свежда до минимум броя на хищниците, убити от фермерите.

Проектът LIFE PINDOS/GREVENA създава регистър на стопани на добри пастирски кучета, който първоначално включва 59 животновъди. 12 от тях съставят ядрото на мрежа, която се грижи за подобряването на качеството на пастирските кучета и ги разпространява сред други фермери.

Зона: Община Гревена, Западна Македония, Гърция

Едрите хищници и населението

Едрите хищници в Европа (предимно мечки и вълци) често нанасят щети на животновъдите. За да предпазят собствеността си, хората започват да изтребват нежеланите видове с незаконни средства като бракониерство или отровни примамки. Използването на пастирски кучета е един от най-древните и най-ефективните методи за предпазване на добитъка от нападения на хищници, при това щадящ популацията на дивите животни.

Необходимост от проекта

Първоначално идеята е да се създаде мрежа от стопани на пастирски кучета като инструмент, допълващ Мярка 216 (Субсидии за непроизводствени инвестиции), дейност 1.2. (Подкрепа за покупка и отглеждане на гръцко овчарско куче), включена в Програмата за развитие на селските райони на Гърция 2007-2013 г. Тази мярка на национално ниво би била основният инструмент в подкрепа на възраждането на традиционния метод за превенция и разпространението му в страната. За съжаление, през 2010 г. дейност 1.2. е премахната от ПРСР след министерско решение, пренасочващо средства от мерките за подкрепа на биоразнообразието и дивата природа към други мерки, смятани за по-важни за икономическото развитие. Така работата на мрежите от стопани на пастирски кучета и развъдниците, наред с информационните кампании, остават единственият инструмент, насърчаващ използването на пастирски кучета в местообитанията на големите хищници.

Създаване на регистър на животновъдите в община Гревена, притежаващи пастирски кучета

Регистърът е резултат от теренно проучване, проведено от екип на CALLISTO в целевите райони по проекта LIFE PINDOS/GREVENA "Демонстрация на консервационни дейности за Ursus arctos и местообитание тип 9530 в Национален парк „Северен Пинд", община Гревена, Гърция". Чрез интервюта са попълнени въпросници, обхващащи информация за броя кучета, възраст, пол, хигиенни условия, родословие, ефикасност, порода, обучение, схема за хранене, и т.н. В първоначалния регистър на стопаните на добри пастирски кучета са включени 59 животновъди. Мрежата насърчава добавянето на нови кръвни линии от пастирски кучета с подходящи телесни характеристики и поведение на пазачи. Обновяването и разширяването на мрежата е изключително важно поради честата загуба на добри пастирски кучета, дължаща се на използването на отровни примамки в Гърция, битки при нападение на хищници или битки между мъжки при размножаване.

Създаване на мрежа от стопани на пастирски кучета

12 животновъди, включени в регистъра, са избрани да съставят ядрото на мрежа от стопани на добри пастирски кучета и са поканени да се включат в създаването и работата ѝ. Подробният архив, поддържан от екипа на CALLISTO, се използва за идентифициране, мониторинг и сравнение на качествата и ефикасността на тези кучета. Мрежата се обслужва от двама служители на CALLISTO, които подпомагат координацията и следят обмена на кученца и възрастни кучета между животновъдите. Ветеринарен експерт с богат опит в работата с пастирски кучета осигурява безплатни ветеринарни грижи и консултации.

Постигнати резултати

През първия етап от съществуването на мрежата (юли 2009 г. – юни 2012 г.) с посредничеството на CALLISTO на 41 животновъди от района на проекта, нуждаещи се от добри пастирски кучета, са раздадени кученца.

Тъй като стопаните на добри пастирски кучета получават обществено признание от други животновъди и фермери в планинските райони, мрежата повишава гордостта от притежаването на добри кучета сред животновъдите и така насърчава поддържането на качеството на кучетата чрез правилно отглеждане. Тя действа и като стимул за останалите животновъди да подобрят собствените си кучета.

Използването на пастирски кучета има ясни консервационни ползи: методите на традиционното животновъдство се стремят да избягват сблъсъците с хищници и от кучетата пазачи се очаква на намалят загубата на добитък от хищнически нападения, което пък намалява броя на дивите животни, станали пряка или косвена жертва на фермерите.

В защита на мечките: пастирски кучета

Поуки

Стопани на добри пастирски кучета отказват да се включат в програмата, защото:

- в нея вече участват животновъди, с които са в лоши отношения;
- предпочитат да развъждат кучетата си чрез съществуващи неформални мрежи;
- нямат доверие на екипа на проекта;
- смятат, че ще им отнеме много време;
- опасяват се, че ще бъдат санкционирани, ако не успеят да изпълнят поетите ангажименти;
- не желаят да подобряват качеството на пастирските кучета на съседите си с презумпцията, че хищниците нападат по-зле защитените стада.

За контакти:
Spyros Psaroudas
CALLISTO Wildlife and Nature conservation Society

Адрес: 123 Mitropoleos st., 54621
Thessaloniki, Greece
Телефон: +30-2310-252530
Факс: +30-2310-272190
Имейл: spyros@callisto.gr

Допълнителна информация:
www.callisto.gr
www.pindoslife.gr
www.grevena.gr
www.angre.gr

Земеделие в защитените зони

Два успешни примера за маркетинг на екологична продукция, съчетан с популяризирането на биоразнообразието в защитени зони в басейна на р. Ебро

Изпълнител: Sociedad Española de Ornitología – SEO (Испанско орнитологично дружество)
Период: 2001 – досега.
Партньори: SEO/BirdLife.
Финансиране: Компанията Riet Vell е създадена с участието на близо 200 частни акционери – членове на SEO и други НПО, които събират социален капитал в размер на 840 000 евро. Производството на твърда пшеница в степите частично се финансира от средства на ЕС и на Област Арагон, но без участието на Riet Vell, която само изкупува и продава продукцията. Търговската дейност осигурява допълнителни средства.

Резюме:

Riet Vell е създадена през 2001 г. в резултат на проект по програма LIFE за подобряване на управлението на делтата на река Ебро – защитена зона по Директивата за птиците. Целта е да се покаже рентабилността на производството на ориз в делтата на Ебро, което може да подпомогне опазването на птиците и техните местообитания. През 2003 г. компанията започва да изкупува от фермерите, в степните защитени зони в долината на река Ебро, твърда пшеница за производство на паста и да я продава на свободния пазар. Отглеждането на твърда пшеница подпомага опазването на биоразнообразието в защитената зона, защото редуването на участъци с природна растителност и на участъци, в които се култивират зърнени храни и зеленчуци, съхранява мозаечния ландшафт на тези полуестествени степи. Така Riet Vell показва на практика, че опазването на биоразнообразието не е несъвместимо с развиването на земеделието и икономическия растеж.

Зона: SPA ES0000136 Estepas de Belchite El Planerón y La Lomaza – общините Белчите, Фуентес де Ебро, Медиана де Арагон, Пуебла де Албортон, Сарагоса и др.; SPA ES0000020 Delta del Ebro – общините Санта Карлес де ла Рапита, Ампоста и Делтебре (Тарагона)

Делтата на река Ебро е една от най-важните влажни зони в Европа.

Каква е връзката на компанията с НАТУРА 2000?

Riet Vell развива дейността си в две защитени зони по Директивата за птиците – делтата на река Ебро и степните зони на Арагон (долината на Ебро). Стремежът на компанията е да се покаже на земеделския сектор, че е възможно опазването на природните богатства в района да се съчетае успешно с рентабилно земеделско производство.

Защо е необходим демонстрационен проект като Riet Vell?

Делтата на река Ебро е една от най-важните влажни зони в Европа. Местните фермери, повечето от които – производители на ориз, смятат опазването на природното ѝ богатство за основна пречка пред социалното и икономическото развитие на региона. Riet Vell опровергава този възглед, като произвежда ориз по начин, щадящ великолепната екосистема на делтата. Освен собствената си реколта, компанията продава и твърда пшеница, добита в степните зони на долината на Ебро. Тези зони притежават уникалните характеристики на степните екосистеми от Терциера и се намират в сравнително добро състояние. Фермерството е традиционно препитание за местното население, но ниската продуктивност (дължаща се на гипсовите и солени почви, ниското количество валежи и високите температури), силно застарялото население и новите тенденции в земеделието водят до запустяване на земите и са заплаха за полуестествените степни местообитания.

Какви са целите на инициативата Riet Vell?

Riet Vell се стреми да повиши стойността на продуктите и земеделските дейности, необходими за съхраняването на природни зони с високо качество. По този начин производството се свързва с опазването на биоразнообразието и се разпространява устойчив модел на социоикономическо развитие. В частност екологичното култивиране на ориз в делтата на река Ебро чрез рентабилно земеделие може да послужи за модел за фермерите, интересуващи се от биоземеделие.

45 000 кг ориз

Компанията продава екологичния ориз, който произвежда в делтата на р. Ебро – около 45 000 кг годишно.

Колко земя обработва Riet Vell?

През 2001 г. са закупени 52 хектара в делтата на р. Ебро, от които 42 хектара за култивиране на ориз и 10 хектара за възстановяване на влажни зони. Освен това компанията е арендатор на две по-малки площи (9 и 12 хектара) в същата област.

Какви продукти продава Riet Vell?

Компанията продава екологичния ориз, който произвежда в делтата на р. Ебро – около 45 000 кг годишно. През 2003 г. тя започва да изкупува реколтата от твърда пшеница за производство на паста от степните защитени зони Белчите и Монегрос в долината на Ебро – около 35 000 кг годишно. Под различни форми тази продукция се продава с търговската марка Riet Vell, като на етикетите ясно е посочено значението на екологичното земеделие за опазването на биоразнообразието.

Как Riet Vell споделя своя иновативен опит?

Компанията провежда – самостоятелно или в сътрудничество – различни изследвания и проекти за популяризиране на екологичните оризища в крайбрежните влажни зони в района на Средиземноморието, които допринасят за опазването на биоразнообразието и природните местообитания.

Възстановената влажна зона, собственост на Riet Vell, се управлява със съдействието на доброволческа програма на SEO/BirdLife (Испанското орнитологично дружество). Създадени са пътеки за отдих и наблюдение на птиците, както и малък посетителски център, които се използват от около 5000 души годишно.

Компанията поддържа безплатен месечен електронен бюлетин, достъпен на адрес: rietvell.wordpress.com

Земеделие в защитените зони

Постигнати резултати

- Консолидиране на земеделски практики, от които печелят както местното население, така и биоразнообразието на застрашените полуприродни екосистеми.
- Поддържане и възстановяване на мозаечния пейзаж на агростепите, в които се редуват естествена растителност, зърнени и бобови култури.
- Демонстриране на възможностите за печалба от традиционните методи за екстензивно земеделие. Това помага да се задържат хората в селски райони, смятани за бедни в социоикономическо отношение.
- Демонстриране на възможностите за рентабилна продукция без използването на химикали. По-чистата околна среда позволява по-голямо биоразнообразие, което на свой ред привлича повече туристи.
- Възприемане от страна на местните фермери на НАТУРА 2000 не като пречка, а като нова възможност за отговорно, доходоносно и устойчиво земеделие.
- Свързване на местната продукция с нейния произход и значението ѝ за опазването на птиците, ендемичните видове или екосистемите. Това създава добавена стойност – хора от далечни места могат да помогнат за опазването на зони по НАТУРА 2000, консумирайки висококачествени продукти от Арагон или Каталония.
- Проучване на нови възможности за диверсификация на икономиката на възстановените степи и влажни зони: паша, орнитологичен и екологичен туризъм, културни и образователни дейности.

За контакти:
Juan Carlos Cirera
Sociedad Española de Ornitología

Телефон: +34 976 254818
Факс: +34 976 373308
Имейл: direccion@rietvell.com
jccirera@seo.org

Допълнителна информация:
rietvell.com
rietvell.wordpress.com
www.seo.org

Проект „Арника“

Устойчиво производство и търговия с медицински и ароматни растения

Изпълнител: WWF-UK, Ecoherba Ltd.
Период: 2004 – 2007 г.
Партньори: Darwin Initiative, WWF Danube-Carpathian Programme, UASVM Cluj-Napoca (Faculty of Agriculture), кметство на Gîrda de Sus
Финансиране: Darwin Initiative Foundation (England), Weleda society. Разходи за създаване на местна компания: материали – 5465,6 щатски долара; заплати – 11656,1 щатски долара; настаняване и храна – 3035,1 щатски долара; транспорт – 1762,6 щатски долара.

Резюме:

Проектът „Арника“ произтича от предишен проект („Апусени – възможност за Motzen Land”) за изследване и устойчиво развитие на село Gheţari, община Gîrda de Sus, Румъния, който установява, че 242 от 491 растителни вида в изследвания район са медицински, а Arnica montana не се използва устойчиво (събира се прекомерно, качеството на събрания материал е лошо, изкупната цена е ниска, не се спазват принципите за справедлива търговия) и т.н.

Целта на проект „Арника“ е да се разработи система за устойчиво използване (модел за устойчиво производство и търговия) за вида Arnica montana в полза на опазването на биоразнообразието и благоденствието на населението. Използването на системата повишава стойността на местообитанията на арниката и създава нови източници на препитание за местните хора, докато основният ресурс за местната икономика – дървесината – бързо намалява.

Основният резултат от проекта „Арника“ е изготвянето на план за устойчиво управление на опазването и използването на вида, както и на структура, която да развива създадената система – „Екохерба“ ООД. На международния пазар успешно се пласира органично сертифициран продукт, сухи цветове от Арника.

Зона: община Gîrda de Sus, област Алба, зона по НАТУРА 2000 Апусени (ROSCI0002)

3

4

1 ЦВЯТ

Поради слабото си разпространение в Европа, Arnica montana има статут на ендемичен вид и под една или друга форма (в зависимост от региона) е категоризирана като защитен вид из целия континент. И видът, и неговото местообитание имат висока консервационна стойност и са включени в програмата НАТУРА 2000. Но голяма част от олиготрофните полуприродни ливади, където вирее това медицинско растение, са заплашени от запустяване, въпреки че по Националната програма за развитие на селските райони 2007-2013 са предвидени насърчителни мерки. Затова целта на проект „Арника“ е да се разработи система за устойчиво използване на вида Arnica montana в полза на опазването на биоразнообразието и благоденствието на местните хора.

2 ОБУЧЕНИЕ

Ежегодно, преди началото на сезона за събиране на арника, се провеждат обучения. Събирачите се учат как да берат цветовете на арниката по устойчив начин. В допълнение децата от района се запознават с биологичните характеристики на растението, с основни екологични понятия и с биоразнообразието, за да се развие инстинктът им за опазване на природата. Разработена е поредица обучения за собственици на земи на тема оптималното управление на местообитанията на Arnica montana. През зимата със събирачите и земевладелците се провеждат интервюта, за да се оцени стопанския сезон, да се идентифицират и решат проблемите и да се изготви стратегия за следващата година.

3 СЪБИРАНЕ

Събирането на Arnica montana се извършва само от местни жители, които обработват както собствени, така и чужди ливади. В резултата на преминатите обучения и контролът на качеството, през

1

Елементи на проекта

- Обучение и изграждане на капацитет.
- Развитие на местни структури за управление и маркетинг на арника.
- Изграждане на сушилни за арника.
- Изследване на екологията на арниката, анализ на пазарната верига, социоикономическия контекст и методите за сушене.

Дейности
- » Обучение
- » Събиране
- » Обработване
- » Търговия / дистрибуция
- » Изследване
- » Мониторинг

2

5

последните години пресният материал е с много по-добро качество, а реколтата получава справедлива цена. Събраните цветове се предават в изкупвателни пунктове, изградени съобразно размера и броя местообитания на арника. В изкупвателните пунктове събраните цветове се поставят в сандъци, за да се транспортират до преработвателния център.

4 ОБРАБОТВАНЕ

Системата „Екохерба – Биофлора Апусени“ произвежда по устойчив начин изсушени съцветия от Arnica montana с изключително качество. Технологията за сушене е резултат от продължителен изследователски проект, съчетаващ традиционни методи с предимствата на съвременните технологии. Така е получен сушилен процес, който се разгръща в три фази – от подготовката на пресния материал до окончателното получаване на сухия материал. Цялата система за преработка на арника е създадена с цел химичните свойства на етеричните масла и лактоните да се запазят непокътнати и в оптимална концентрация, без това да се отразява върху специфичния аромат на цветовете.

5 ИЗСЛЕДВАНЕ

В основата на действащата стратегия на „Екохерба – Биофлора Апусени“ са научните изследвания. Резултатите от тях се използват и при разработването на определени сценарии и модели, подпомагащи управлението на системата. Изследователската дейност е доста разнообразна, като започва с проучване на социалните и икономическите условия и завършва с работа в определени опитни полета. Проучванията се извършват от екипа на проекта, както и от научните клонове на катедрите „Ливадни култури“ и „Ливадна екология“ на Факултета по земеделие в Клуж-Напока (UASVM Cluj-Napoca).

6 МОНИТОРИНГ

Целта на мониторинга е да се изследват определени биологични характеристики на вида Arnica montana и да се оценят наличните съцветия, за да се определи потенциалът за устойчив добив, както и да се проследи използването на растението. Методологията е разработена в рамките на проекта „Арника“ и след приключването му (2007-2012 г.). Разработените методи за изследване и интерпретация са адаптирани така, че да са по-лесно разбираеми и да дават обща представа за експлоатацията на ресурсите от арника. Всяка година се изготвят мониторингови доклади, въз основа на които се актуализира стратегията на системата „Екохерба – Биофлора Апусени“. Същевременно мониторинговите доклади трябва да покажат дали растението се използва устойчиво.

6

Проект „Арника“

Днес системата „Екохерба – Биофлора Апусени“, с подкрепата на основния бенефициент на крайния продукт – германското общество „Веледа“, осигурява устойчивостта на добрата практика след приключването на проекта „Арника“. Компанията „Биофлора Апусени“ ООД е създадена по препоръка на „Екохерба“ и работи в северната част на планината Апусени, докато „Екохерба“ развива дейността си в централната част на масива.

За контакти:
WWW-UK
Susanne F. Schmitt
E-mail: sschmitt@wwf.org.uk

Ecoherba Ltd.
Anca-Dorina PLEŞA – поръчки и обща информация
Tel.: +4 743 013 648, +4 733 922 951
E-mail: ancadorinabogdan@yahoo.com
Florin PĂCURAR – устойчиво използване на ресурсите и изследователска дейност
E-mail: fpacurar@gmail.com

Допълнителна информация:
www.arnicamontana.ro
www.wwf.org.uk
www.weleda.com

Бранд: природа

Маркетинг на продукти от защитени зони и въвличане на бизнеса в опазването на околната среда

Изпълнител: Природен парк „Солници Сечовле“, SOLINE Pridelava soli d. o. o.
Период: 2003 г. – досега
Партньори: Проектът се ръководи от фирма за мениджмънт, а за брандирането е наета маркетингова агенция.
Финансиране: Soline d. o. o. (от 2002 г. – собственост на Mobitel). Проект LIFE 09 NAT/SI/000376 – MANSALT (2010-2015) с общ бюджет 7,56 000 евро (ЕС: 3,44 милиона евро, Министерство на земеделието и околната среда: 3,1 милиона евро, Mobitel: 300 000 евро, Soline d. o. o.: 210 000 евро).

Резюме:

Естуарът на река Драгоня се използва за добив на сол поне от 14 век. След Втората световна война част от десния бряг на основния канал е възстановен и продължава да се използва за производство на сол, докато останалата част е изоставена през 60-те години на 20 век. Постепенно се развива специфичен ландшафт с типично халофитно биоразнообразие. Зоната придобива голямо значение като място за почивка, хранене и гнездене на птици, особено прелетни. Опазването на този тип ландшафт зависи от управлението на системата от канали и бентове, тъй като природните процеси бързо биха предизвикали наводняване на зоната.

Основното управленско предизвикателство е поддържането на водния режим между морето и реката. Това е доста скъпо и далеч отвъд финансовите възможности, свързани с опазването на околната среда. Тъй като почти половината зона все още се използва за добив на сол, решението е интересите на бизнеса и защитата на природата да се съвместят под общо управление с дългосрочен договор между предприятието и правителството. Освен редовното управление на водния режим, необходимо за производството на сол, интересно решение е брандирането на природните активи на защитената зона, което е поверено на професионална маркетингова агенция.

Зона: Природен парк „Солници Сечовле“ (от 1993 г. – рамсарско място, от 2001 г. – ландшафтен парк, от 2004 г. – защитена зона SI000018 по Директивата за птиците, от 2012 г. – защитена зона SI3000240 по Директивата за местообитанията), община Пиран – Словения

804 г.
Първи сведения за пиранските солници.

933 г. Градовете по източното адриатическо крайбрежие подписват договор задължително да продават сол на Венецианската република, която е разрушила солниците на запад. Тази ситуация постепенно дава възможност за частична независимост на солопроизводството в Истрия и по северното крайбрежие на Адриатическо море.

1358 г.
Производството на сол в Пиран е модернизирано по модела на солниците на остров Паг.

1460 г.
Венецианците отново се опитват да утвърдят мощта си, като разрушават солниците по Средиземноморието. Пиранските солници остават непокътнати и се превръщат в най-големия и най-значителен източник на сол за цялата Венецианска република.

1797 г.
Настъпва краят на Венецианската република и солниците в Истрия попадат под австрийско управление.

Община Порторож обявява Сечовле и Струнян за паркове.
1990 г.

1993 г.
Droga Portorož поема управлението на ландшафтния парк „Солници Сечовле“ и ролята на принципал на солопроизводството в района. Договорът предвижда зоната да се използва за производство на морски култури и

1992 г.
При отделянето на Република Словения от СФРЮ солниците Сечовле са включени в списъка на рамсарските места.

1988 г.
Основана е фирмата SOLINE Pridelava soli d. o. o., дъщерна компания на Droga Portorož.

Австрийското правителство изкупува солните полета от дребните собственици и възприема по-интензивно управление, за да победи конкуренцията.

1903 г.

1814 г.
Австро-Унгарската империя налага държавен монопол върху производството и търговията със сол.

1918 г.
След падането на Австро-Унгарската империя пиранските солници попадат в ръцете на италианците. Те ги реконструират, което се отразява положително върху количеството и качеството на произведената сол.

1945 г.
Солниците са част от Свободната територия Триест. Добри сезони с интензивно използване на солниците.

Система от солници, която изисква редовно управление на водите за производството на сол. Достъпът до част от зоната е свободен и/или се осъществява чрез обиколки с водач.

Започва проект за цялостна реконструкция на пиранските солници с цел промишлен добив на сол. Фирмата Piranske soline от Порторож започва експлоатация на суровите минерални материали във Фонтаниге, Лера Фазан и Струнян. Година по-късно компанията получава концесия и за ползването на земята и сградите в района.

1960 г.

Поради изключително високата стойност на производството и поддръжката, производството на сол в секторите Фонтаниге и Фазан е преустановено.

1968 г.

1976 г.
Започват проучвания, подобряване на инфраструктурата и прилагане на икономически мерки, за да се повиши използването на солниците, но резултатите не са задоволителни.

1967 г.
Фирмата Piranske soline се слива с Droga Portorož.

1957 г.
В СФРЮ пиранските солници бързо са подложени на т. нар. „окончателна реконструкция“. Река Драгоня е пренасочена, за да се предотвратят наводненията в района. Въпреки наличието на работна ръка и благоприятните атмосферни условия, интересът в крайна сметка също се пренасочва – към солните мини.

Солта е море, което не е успяло да се издигне отново до небето.

SOLINE D. O. O.

През 2000 г. правителството възлага управлението на защитената зона на предприятието Soline d. o. o.. През 2002 г. то става собственост на мобилния оператор Mobitel. През 2003 г. договорът за управление със Soline d. o. o. е удължен с 20 години.

Предприятието инвестира в разработването на собствена търговска марка, изграждане на посетителски център и част от инфраструктурата. Управлението на водния режим е част от редовната поддръжка. След наводнение, причинено от изключително силен прилив през декември 2008 г., се налага мащабна реконструкция на повредената водна инфраструктура, финансирана предимно по проекта LIFE 09 NAT/SI/000376 – MANSALT (2010-2015).

Пиранската сол

Основният природен продукт е висококачествената сол. Цената на 1 kg сол обикновено е около 0,22 евро, докато солта от защитената зона се продава за 1 евро обикновената и за 5 евро необработената сол. Цената на специално кристализиралата сол, наречена „солно цвете“, достига 34 евро за килограм!

Качеството да пиранската сол е известно от векове, но за да я купуват на тази цена, потребителите трябва да бъдат изкушени с много добра история. Маркетингът разчита на професионално изготвена корпоративна идентичност на солните продукти, включително брандинг (името на търговската марка е „Пирански солници“), дизайн, разработване на различни продукти (козметика, захарни изделия, сувенири, бизнес подаръци). Подчертава се природната ценност на зоната, което добавя стойност за потребителите. В парка има магазин, но продукцията се разпространява на много други места, включително в специализирани магазини, както и чрез интернет: www.soline.si/trgovina. Япония също е важен (кулинарен) пазар: www.solnce.asia. Генерираните приходи се използват на управленски мерки и инвестиции в защитената зона.

1999 г.
Съгласно Закона за опазване на природата, Droga Portorož прехвърля добива на сол на компанията SOLINE Pridelava soli d. o. o.

2000 г.
SOLINE Pridelava soli d. o. o. печели обществена поръчка за управление на ландшафтен парк „Солници Сечовле“.

2001 г.
Правителството на Република Словения приема постановление за природен парк „Солници Сечовле“.

2002 г.
SOLINE Pridelava soli d. o. o. става собственост на Mobitel d.d.

2003 г.
Правителството на Република Словения удължава концесията за управление на природен парк „Солници Сечовле“ на SOLINE Pridelava soli d. o. o. с 20 години.

Приходите от производството на сол се използват за управление на нуждите на защитената зона.

Пиранска сол с декларация за произход, специално оформена опаковка.

Шоколад със „солно цвете“.

Изоставена къща сред солниците е реконструирана и превърната в магазин и галерия.

“Солно цвете“ – специално кристализирала сол, използвана като ценна подправка. Забелязва се нарастващо търсене на този тип сол от елитни ресторанти по цял свят.

Магазин в защитената зона.

2004 г.

Природен парк „Солници Сечовле“ е обявен за защитена зона. Въпреки законовата защита на национално и международно ниво, в общински и национални планови документи продължават да се появяват разнообразни идеи за бъдещето на националния парк, затова включването му в НАТУРА 2000 е от съществено значение за опазването му.

2011 г.

Правителството на Република Словения приема План за управление на природен парк „Солници Сечовле“ за периода 2011 – 2021 г., с който се определя визията и развитието на защитената зона. Програмният документ е изготвен в съответствие със съществуващите регулации и международни конвенции, както и на базата на проведените оценки и анализи на състоянието на парка. Взети са предвид и икономическите дейности, свързани с производството и търговията на сол съгласно концесията, както и дейностите, свързани с опазването на културното наследство, извършвани от Музея на солопроизводството.

Бранд: природа

Резултати

Водната система, необходима за поддържането на целевите местообитания и видове, както и за добива на сол, се управлява редовно. Професионалното брандиране и маркетинг на природните ценности и продукти от зоната носят приходи за ландшафтния парк. Допълнителен резултат от това е повишаването на обществената осведоменост за зоната, нейното качество и значение.

Поуката е, че от самото начало е важно да има ясна идея относно инвестициите и да се поддържат прозрачни финансови отношения, в противен случай биха могли да възникнат трудности в отношенията управляваща фирма – възложител (напр. министерство).

За контакти:
Krajinski park Sečoveljske soline
SOLINE Pridelava soli d. o. o.

Адрес: Seča 115, 6320 Portorož – Slovenia
Телефон: +386 5 6721 330
Факс: +386 5 6721 331
Имейл: info@kpss.si

Допълнителна информация:
www.kpss.si/en/intro
www.soline.si/

Кооперативът „Тера Ча“

Опазване на червеноклюната гарга (*Pyrrhocorax pyrrhocorax*) в Кандейрош

Изпълнител: Cooperativa Terra Chã
Период: 2008 – досега
Партньори: QUERCUS – национална природозащитна организация, Национален парк „Сераш де Айре е Кандейрош“, Vodafone, кметството на Тера Ча.
Финансиране: 150 000 евро от Vodafone (2008 – 2012 г.), 20 000 – 25 000 евро годишно от ОСП (от 2012 г.), продажба на продукция, осиновяване на животни, приходи от туризъм, доброволчески труд.

Зона: Защитена зона PTZPE0033 “Пико да Вара / Рибейра до Гилерме” и специална консервационна зона “Сера да Тронкейра / Планалто дош Граминяйш” (в процес на обявяване), разположени на о. Сан Мигел, Азорски острови, Португалия

Резюме:

Запустяването на земеделски земи и пасища с висока природна стойност води до развитие на естествена растителност. За някои природни ценности тези процеси са положителни, но за други, като червеноклюната гарга, това затруднява намирането на храна. Освен това по-малкият брой пасящи животни намалява количеството естествена тор – основен източник на храна за насекомите, с които се храни червеноклюната гарга.

Целта на проекта на кооператив „Тера Ча“ е да се използват селскостопански животни (в случая – кози) за управление на местообитанието, за да се ограничи по устойчив начин негативният ефект от запустяването на земите. Прилагат се пасищни режими, близки до традиционните, за да се намалят храсталаците и да се увеличат местообитанията и храната на червеноклюната гарга.

„Тера Ча“ и опазването на червеноклюната гарга

Жулио Рикардо, Кооператив „Тера Ча“

Кооперативът „Тера Ча“ подкрепя възобновяването на традиционни практики, които биха могли да подобрят биоразнообразието и същевременно да добавят стойност към местната икономика, стояща в основата на обитаемия селски свят.

Наред със създаването на благосъстояние и опазването на природата, в местните традиции могат да се правят нововъведения, които издигат достойнството на хората, заздравяват груповата идентичност и възстановяват чувството за принадлежност. Освен това крайният резултат има добавена стойност – природен туризъм.

Тези идеи стоят зад проекта за опазване на червеноклюната

гарга в Сера дош Кандейрош, който се изпълнява от 2008 г. Създаването на стада кози поддържа и развива районите на екстензивна паша, което подобрява хранителното местообитание на червеноклюната гарга. Същевременно така се подпомага превенцията на горски пожари, като се намалява биомасата.

През септември 2009 г. вече съществува стадо от 150 кози и едно работно място (овчар), както и нов отдел на кооператива „Тера Ча“ – „Защита на околната среда и скотовъдство“, в който са включени шестима кооператори. Проектът постига успех благодарение на значителния доброволчески труд, който тези членове полагат, като изграждат временни съоръжения за стадото, помагат на овчаря при управлението на животните и косят ливадите в запустелите земи.

По същото време започва продажбата на мляко. Благодарение на партньорството със Земеделското училище в Сантарем, от 2012 г. произвеждаме собствено сирене, регистрирано с търговската марка „Тера Ча Натур“, което е включено в менюто на ресторантите в Тера Ча.

Основни дейности

- Насочена паша с цел биоразнообразие.
- Създаване на козе стадо със 150 животни.
- Изграждане на общински структури за първоначалното стадо, както и за стадата на други селяни, които биха искали да се присъединят към проекта.
- Управление на храсталаците чрез окастряне или контролирани пожари там, където тези методи са по-ефективни от пашата, и като дейност, предшестваща пашата.
- Възстановяване на езеро, което е съществувало в района както за нуждите от вода на стадото, така и заради биоразнообразието.
- Сертифициране на местни продукти, за да се създаде по-добра възвръщаемост на дейността, за да се увеличи устойчивостта на проекта.
- Мониторинг.

„Тера Ча“ осъществява програма за природен туризъм, създавайки туристическия продукт „Бъди овчар за един ден“ – маршрут със стадото, опознаване на местообитанията, флората, фауната и културата на региона.

Мониторингът на всички тези дейности води до натрупване на информация за природните ценности, за влиянието на пашата и туризма и как тези дейности допринасят за предотвратяването на пожари.

Специфичната идентичност на проекта, а именно подходът, балансиращ между културата и природата, привлича медиите, особено телевизиите, които осигуряват значителна публичност на работата на „Тера Ча“ и допринася за повишаването на оборота на ресторанта и центровете за настаняване.

Сега проектът е консолидиран. Броят на козите е увеличен (200) и е създадено още едно работно място на непълен работен ден. През 2013 г. е изградена кошара, която ще подпомогне грижите на „Тера Ча“ за общинското стадо.

Кооперативът „Тера Ча“

Резултати

- Червеноклюната гарга се завърна в района, но все още не се размножава. След пасищния сезон някои групи червеноклюна гарга се хранят в опасаната зона.
- Наблюдава се редуциране на биомасата, което се отразява положително върху горските пожари и върху управлението на местообитанията.
- Проектът се отразява положително върху четири приоритетни местообитания: (6110*) Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от Alysso-Sedion albi, (6210*) Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (Festuco-Brometalia) (важни местообитания на орхидеи), (6220*) Псевдостепи с житни и едногодишни растения от клас Thero-Brachypodietea и (8240*) Варовикови скални повърхнини.
- Досега е създадено едно постоянно работно място, но проектът ще продължи да създава нови работни места.
- Местната икономика се подобрява както чрез добавяне на стойност към местните продукти, така и чрез създаване на посетителска/туристическа дейност.
- Самочувствието на местната общност се повишава поради положителната външна гледна точка към селото и новите възможности за бъдещето на местната икономика, създадени от проекта.
- Този пилотен опит за използване на кози при управление на местообитание осигурява поуки и добри практики, които се прилагат в проект по програмата LIFE+ (LIFE09 NAT/PT/000040) в същата защитена зона, но на друго място.

За контакти:
António Frazão
Cooperativa Terra Chã

Телефон: +351 967 224 406
Имейл: geral@cooperativaterracha.pt

Допълнителна информация:
http://www.cooperativaterracha.pt/

Резерватът „Фая Брава“

Първата частна защитена зона в Португалия

Изпълнител: Associação Transumância e Natureza (ATN)
Период: 2000 г. – досега
Партньори: Fundacion Naturaleza y Hombre, Rewilding Europe, Mava Foundation, STN Foundation (Stichting Transhumance & Natuur), националните институции, отговорни за опазването на околната среда, FAPAS (Fundo para a Protecção dos Animais Selvagensl), Португалско дружество за изучаване на птиците (Sociedade Portuguesa para o Estudo das Aves – SPEA, национален клон на Birdlife International), малки фирми, занимаващи се с екотуризъм.
Финансиране: Различни финансови инструменти (програмата LIFE+, фондация EDP, европейски и национални програми); дарения от португалски компании и международни донори; членски внос; кампании за споделено финансиране, продажба на продукти (зехтин) и услуги (туризъм). Годишният бюджет на проекта е 150 000 – 200 000 евро, предимно за закупуване на земя.

Резюме:

Целта на проекта е да се защитят скалногнездящи видове птици – египетски лешояд *(Neophron percnopterus)* и ястребов орел *(Aquila fasciata)* – от директно преследване и промяна на местообитанието. Първоначално идеята е да се откупят имоти в размножителните им територии. След като става ясно, че създаването на малки защитени места за гнездене няма да бъде ефективно, проектът се променя и задачата му става да се основе частен природен резерват, достатъчно голям, за да могат да се контролират основните заплахи: директно преследване, промяна на местообитанието и достъп до плячка. Изкупуването на земи продължава, но на преден план излиза проблемът с устойчивостта на проекта. Основната възможност за решаването му се оказва финансирането на дейности по управлението на резервата чрез производство на различни продукти, което също оказва положително влияние върху биоразнообразието.

Зона: Фигуейра де Кастело Родриго, Фож Коа е Пинел, защитена зона PTZPE0039 „Вале до Коа“, Португалия

Дейности

- Изкупуването на земи е в основата на всички конкретни консервационни дейности.
- Създаден е Фонд за придобиване на имоти, който гарантира, че поне 10% от продажбите се насочват към закупуване на още земя за консервационни цели.
- Производство на зехтин и други стоки в малък мащаб, за да се поддържа традиционното земеделие от мозаечен тип, благоприятно за опазването на скалногнездящите видове и други природни ценности, описани в района след началото на проекта.
- Изкуствено хранене на някои видове по време на размножителния сезон, за да се получи по-голяма размножителна продуктивност, особено за египетския лешояд (Neophron percnopterus), като се използват различни хранилки за всяка двойка и се избягват големите зони на хранене, от които белоглавият лешояд (Gyps fulvus) би се възползвал най-много, без консервационни ползи.
- Повторното въвеждане на тревопасни, които свободно да използват цялата площ на проекта (800 хектара към момента), има за цел управление на растителността с ниска себестойност и по по-естествен начин, помагайки да се избегнат пожарите и други проблеми, произтичащи от запустяването.
- Стартирането на посетителска програма, както и на кампания за набиране на нови членове, позволява на ATN да увеличи ресурсите за управление и освен това подобрява осведомеността за управлението на резервата и на НАТУРА 2000 зоните.
- Целият проект е подкрепян от различни чуждестранни партньори и силната мрежа за международна подкрепа играе ключова роля в проекта.

АКЦЕНТИ

- **ВИЗИЯ:** Да създадем пространство за природата.
- **МИСИЯ:** Да опазваме, оценяваме, изучаваме и популяризираме природното наследство на Североизточна Португалия чрез устойчивост и участие на местната общност, чрез управление и защита на природни зони.
- **ЦЕЛИ:** Защита на видовете и местообитанията в природни зони, да се осигури икономическа стабилност на проекти за опазване на природната среда, да се допринесе за икономическия и социален динамизъм за предстоящия период.
- ATN притежава 800 хектара земя в долината на река Коа и управлява резервата „Фая Брава“ – първата частна защитена зона в Португалия. ATN притежава и управлява още няколко резервата в Североизточна Португалия и е национален партньор на инициативата Rewilding Europe.

6 юни 2000 г. Природозащитници от Португалия, Швейцария, Дания и Испания основават Associação Transumância e Natureza (ATN) – неправителствена екологична организация, базирана във Фигуейра да Кастело Родриго (окръг Гуарда, Португалия), чиято цел е опазването на природното наследство в Североизточна Португалия. Името идва от един от основателите – международната фондация „Трансхуманност и Природа“ – и е свързано с древната традиция овчарите да водят стадата надалече, за да се възползват от различи пасища на различна надморска височина по различно време през годината.

2000 – 2003 г. Проект за опазване на египетския лешояд *(Neophron percnopterus)* и ястребовия орел *(Aquila fasciata),* осъществен с техническа помощ и финансиране от фондация MAVA.
ATN разработва стратегия, съдържаща три групи консервационни дейности: **придобиване на земи, важни за птиците** – за да се осигури автономия на проекта, да не бъдат смущавани птиците от човешки дейности, да се създадат възможности за генериране на приходи, с които да се финансира опазването на природата; **подобряване на трофичните ресурси** – възстановяване и заселване на гълъбарници и изкуствени хранилки за хищни птици; **осведомяване** на местното население – намаляване на конфликтите между хората и защитените видове.
През този период са закупени първите имоти в четири зони, важни за двата целеви вида, с обща площ около 67 хектара. По-голямата част от тези земи се намират по крайбрежието на река Коа (защитена зона PTZPE0039 „Вале до Коа“ и археологически парк / обект на световното наследство на ЮНЕСКО). Така се създава резерватът „Фая Брава“, където е съсредоточена дейността на ATN.

2003 г. На 1 август 2003 г. сутринта на 3 км южно от резервата „Фая Брава“ избухва пожар. При изключително ниската влажност на въздуха, високите температури и силните ветрове огънят се разпространява бързо и обхваща 2700 хектара, от които 1500 хектара в защитената зона. Пожарът е изключително тежък и сериозно увреждa горската растителност, включително 30% от корковите дъбове на възраст над 50 години. Това е и повратна точка за ATN.
След изпълнението на проект за възстановяването на коркови дъбове в Алгодреш/Вале де Афонсиньо, финансиран от Фонд “Солидарност“ на ЕС, ATN включва управлението на гори сред основните сфери на дейността си.

2004 г. ATN стартира ежегодна превантивна програма за управление на гори, кампания за наблюдение на пожари и проект за повторно залесяване на резервата „Фая Брава“.

2005 г. ATN започва да използва коне от породата гарано за устойчиво и евтино управление на растителността във възстановяващи се природни зони.

2003 – 2008 г. С подкрепата на датски неправителствени организации (STN, FIN), дарения от страната и чужбина, и печалбата от продажбата на органичен зехтин, произведен във „Фая Брава“, ATN закупува над 380 хектара на десния (Algodres) и на левия (Cidadelhe) бряг на река Коя и наема под аренда над 100 хектара.

2009 г. По проект на ATN е създадена горската зона „Алгодреш/Вале де Афонсиньо“, за да бъдат привлечени и други собственици на земи към опазването на горите от корков дъб.

2010 г. През декември Институтът за опазване на природата и биоразнообразието обявява резервата „Фая Брава“ за първата в страната частна защитена територия.

2011 г. ATN се присъединява към инициативата Rewilding Europe, която се стреми да създаде в Европа повече пространство за дивата природа и природни процеси. Целта е до 2020 г. да бъде възстановена дивата природа на територии с обща площ един милион хектара, от които 100 000 хектара в Западна Иберия, включително долината на река Коа. Инициативата е насочена предимно към управление на европейски зони с висок процент запустели земи и към създаване на природно базирана икономика. Тя е резултат от партньорството между WWF Нидерландия, фондация ARK, Wild Wonders of Europe и Conservation Capital.

2012 г. Придобити са 200 хектара в община Вале де Афонсиньо с подкрепата на MAVA Foundation, STN и Rewilding Europe.

2013 г. Резултатите, постигнати във „Фая Брава“ и активното участие в инициативата Rewilding Europe, подтикват ATN да се специализира в управление на природни зони на регионално ниво, като увеличи площта на управлявана-та зона в долината на река Коа до 2500 хектара и като създаде мрежа от частни природни резервати в Североизточна Португалия в партньорство с Fundación Naturaleza y Hombre (Испания).
Целта на новия проект по LIFE12 – първият, в който ATN е партньор – е създаването и управлението на природни зони на регионално ниво, в които могат да се прилагат автономни и устойчиви усилия за опазването на уникалното биоразнообразие в басейна на река Дуеро.

Резерватът „Фая Брава“

Поуки

- Закупуване на 800 хектара земя за опазване на биоразнообразието.
- Опазване на всички размножителни територии на египетския лешояд (Neophron percnopterus) и ястребовия орел (Aquila fasciata) и увеличаване на популациите на други видове като алпийски бързолет (Apus melba) и черно каменарче (Oenanthe leucura).
- Увеличаване на горската зона и възстановяване на природните екосистеми след прекратяване на земеделието и скотовъдството в района.
- Постигане на по-висока устойчивост на проекта чрез увеличаване на членската маса на ATN (от първоначалните 100 до над 500 души).
- Увеличаване на броя на посетителите в резервата, който достига приблизително 1000 души годишно.
- Подобряване на обществената осведоменост за природните и икономическите ценности на резервата.
- Създаване на 5-10 работни места за вискообразовани хора в район с икономически по-неблагоприятни характеристики.

За контакти:
Alice Gama
Associação Transumância e Natureza (ATN)

Адрес: Str. Pedro Jacques de Magalhães, n./n., 6440-111 Figueira de Castelo Rodrigo – Portugal
Телефон: +351 271 311 202
Имейл: a.gama@atnatureza.org

Допълнителна информация:
atnatureza.org

В защита на азорската червенушка

Опазване на азорската червенушка (*Pyrrhula murina*) чрез възстановяване на местообитания, контрол на инвазивни видове и устойчив туризъм

Изпълнител: Португалско дружество за изучаване на птиците (Sociedade Portuguesa para o Estudo das Aves – SPEA, национален клон на Birdlife International)
Период: 2003 г. – досега
Партньори: Областна управа на Азорските острови, Природен парк на о. Сан Мигел, Birdlife International, Азорски университет, общини Нордеще и Провоасао
Финансиране: Финансовият инструмент LIFE+/ Nature and Biodiversity, чрез проектите LIFE03 NAT/P/000013 („Възстановяване на местообитанията на азорската червенушка в „Пико да Вара / Рибейра до Гилерме“), LIFE07/NAT/PT/000630 („Устойчиви лаврови гори“) и LIFE12/NAT/PT/0527 („Активно опазване на азорската червенушка и нейното местообитание“). Бюджетът на първите два проекта е 4 500 000 евро за 10 години, като финансирането от програмата LIFE е съответно 65% и 75%. Националното съфинансиране е осигурено от бюджета на SPEA, бюджета на областната администрация, Birdlife International, други партньори, международни платформи за споделено финансиране (Indiegodo).

Зона: Защитена зона PTZPE0033 “Пико да Вара / Рибейра до Гилерме” и специална консервационна зона “Сера да Тронкейра / Планалто дош Граминяйш” (в процес на обявяване), разположени на о. Сан Мигел, Азорски острови, Португалия

Резюме:

Проектът е насочен към опазване на азорската червенушка (Pyrrhula murina) – ендемичен вид за Азорските острови, който в началото на консервационните действия се смята за един от най-застрашените в Европа (през 70-те години на 20 век гнездящите двойки са 70-100). Основният проблем при опазването на азорската червенушка е деградацията на местообитанието ѝ – местните лаврови гори, дължаща се предимно на разпространението на инвазивни чужди видове.

През 1996 г. SPEA и Birdlife International разработват план за действие за застрашения вид, в който опазването на местообитанието е изведено като консервационен приоритет. Чрез контрол на инвазивните чужди видове, обявяване на местообитанието за защитена зона и развитие на устойчив туризъм популацията на азорската червенушка постепенно започва да нараства. Това на свой ред привлича все повече туристи и се отразява благоприятно върху благоденствието на местното население.

През 15 век, когато португалците откриват остров Сан Мигел, той е покрит с гъсти лаврови гори до морското равнище и е населен с разнообразни животински видове, включително птици. В резултат на човешката дейност островът губи голяма част от вековните си гори, а изобилието от птици рязко намалява.

Азорската червенушка е ендемичен вид за остров Сан Мигел. Някога азорските червенушки били толкова многобройни, че ги смятали за вредители и ги избивали. Днес те се срещат само в последните останали лаврови гори в планините в източния край на острова, като през 70-те години на 20 век популацията им е наброявала едва неколкостотин индивида. Това е втората най-застрашена птица в Европа и една от най-редките птици в света. Опазването на азорската червенушка и нейното местообитание – лавровите гори, е уникална възможност за управление на цяла островна екосистема в полза на дивата природа и на местното население.

Проектът „Възстановяване на местообитанията на азорската червенушка в „Пико да Вара / Рибейра до Гилерме“, финансиран по програма LIFE, си поставя за цел да възстанови част от местообитанието на азорската червенушка, което е заплашено от настъплението на екзотични инвазивни растения. Възстановяването на местообитанието, което е жизненоважно за оцеляването на азорската червенушка, ще донесе и други ползи за природните местообитания в защитената зона. Благодарение на своите характеристики, ограничения, задачи и местоположение, този проект представлява единствено по рода си предизвикателство сред националните, а и сред световните проекти за опазване на природата. Резултатите, постигнати от проекта до момента, са изключително положителни и впечатляващи.

Дейности

- Възстановяване на местообитанието на азорската червенушка (местообитание **9360 Макаронезийски лаврови гори**) чрез контрол на силно инвазивни чужди растителни видове с химически и механични методи и засаждане на местна флора. Засадени са **350 хектара** и повече от **150 000 растения.**
- Увеличаване на количеството отгледани местни растения чрез изграждане и обслужване на разсадници за местна флора.
- Включване на защитената зона в новия островен национален парк.
- Обявяване на нова защитена зона за местообитанията.
- Актуализиране на Европейския план за действие за застрашените видове за периода **2009 – 2019 г.**
- Прилагане на стратегия за устойчив туризъм с участието на заинтересованите страни. Изграждане и обслужване на Интерпретативен център за азорската червенушка.
- Поддържане и популяризиране на интерпретативни пътеки.
- Популяризиране на устойчивия туризъм.
- Съвместно участие във федерацията EUROPARC с екотуристическата дестинация „Земите на азорската червенушка“. От **2012 г.** е включена в мрежата на Европейската харта за устойчив туризъм.
- Изпълнение на програми за повишаване на екологичната осведоменост и екологично образование за туристи и за местните училища **(3000 туристи и 2000 ученици годишно).**
- Идентифициране на добри практики за контрол на инвазивни чужди видове (Hedychium gardnerianum, Clethra arborea, Pittosporum undulatum, Gunnera tinctoria, гървесна папрат, и други).

Акценти

- Азорската червенушка, на португалски наричана priolo, е втората най-рядка птица в Европа, класифицирана като „критично застрашена“ на национално и световно ниво.
- За **10 години** популацията на азорската червенушка е нараснала от около **120 двойки** до **1000-1500 индивида.**
- Носител на наградата Best of Best LIFE Project за **2010 г.** [тук може да се добави лого]
- Всяка година се създават средно **20 работни места,** а БВП на областта нараства поне с **350 000 евро,** което облагодетелства поне **150 различни фирми,** предимно от Азорските острови.
- **19 фирми** развиват устойчив туризъм с марката „Приоло ви благодари“.

Европейската харта за устойчив туризъм

Европейската харта за устойчив туризъм е инструмент, предложен от EUROPARC, който се стреми да подкрепя управлението на туризма в защитени зони. Основните ѝ цели са да се повиши осведомеността и подкрепата за защитените зони като фундаментална част от общото ни наследство, която част трябва да бъде съхранена и използвана от сегашните и бъдещите поколения, да се подобри управлението на туризма в защитените зони и тяхното устойчиво развитие, като се вземат предвид нуждите на околната среда, местното население, бизнеса и туристите.

В резултат на природозащитните дейности, Тераш до Приоло (Земите на азорската червенушка – общините Нордеще и Провоасао) през 2010 г. е предложена за включване в Европейската харта. Кандидатстването включва набор от допълващи се стъпки, свързани с изготвянето и прилагането на Местна стратегия за устойчиво развитие на туризма и План за действие през следващите 5 години. Процесът приключва през януари 2012 г. и в края на същата година EUROPARC приема територията в Европейската харта.

По същото време и също в рамките на проекта по програма LIFE е регистрирана търговската марка Priolo thanks you („Азорската червенушка ви благодари“), заедно със съответните указания и изисквания за използването ѝ. Марката се стреми да бъде „печат за качество“, който може да се използва от фирмите, подкрепящи опазването на вида и на националния парк. Освен това тя популяризира практики за устойчив туризъм, тясно свързани с Плана за действие по Европейската харта за устойчив туризъм.

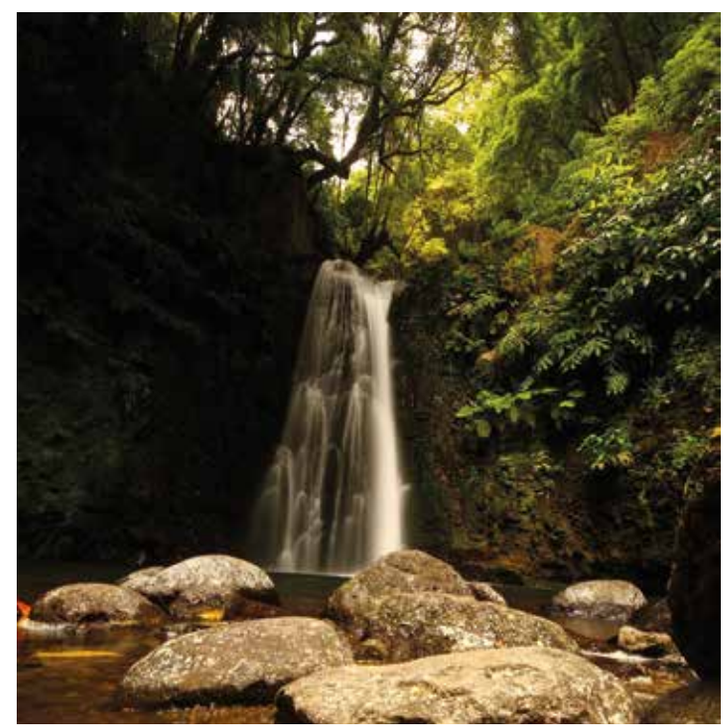
Ежегодно се обявява конкурс за използване на търговската марка, отворен към всеки, който се интересува. До момента са проведени два такива конкурса, а правото да използват марката са получили 19 фирми. Те прилагат практики за корпоративна екологична отговорност и с дейността си допринасят за устойчивото развитие на Земите на азорската червенушка.

Създаден е интерпретативен център за азорската червенушка. Освен че работи с училищата и местната общност, той служи и като посетителски информационен център за португалските и чуждестранните туристи в защитената зона, предоставяйки важна информация за защитената зона, природната ценност, консервационните работи, местата, които е интересно да се посетят, дейностите в парка. Центърът се посещава средно от 3000 души годишно.

priolo thanks you

В защита на азорската червенушка

„Постиженията по отношение на съхраняването на природата и на техническото и научно ниво са от огромно значение на местно, регионални и европейско равнище. Един от най-важните резултати от извършената през тези години работа е, че хората се сближиха с един от най-застрашените видове птици на Европа. Това беше решителна стъпка, гарантираща, че хората се грижат за опазването на азорската червенушка и нейното местообитание, защото вече осъзнават нейната стойност. Едно природно богатство, което не може да си позволим да загубим.“

За контакти:
Joaquim Teodósio
SPEA

Адрес: Avenida João Crisóstomo, n.º 18 – 4.º Dto. 1000-179 Lisboa – Portugal
Телефон: +351 912 737 243
Имейл: joaquim.teodosio@spea.pt

Допълнителна информация:
www.spea.pt
life-laurissilva.spea.pt/pt/ (сайт на проекта)
lifelaurissilva.blogspot.pt/ (блог на проекта)
lifevideos.eu/videos/?id=LIFE03_NAT_PT_000013_01_PT_SPECI.mp4 (видео за проекта)
vimeo.com/60778712 (документален филм „Атлас на Приоло“)
www.youtube.com/user/Lifelaurissilva1 (канал на проекта в YouTube)

Доклади по проекта (на английски):
http://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=home.showFile&rep=file&fil=LIFE03_NAT_P_000013_LAYMAN.pdf
ec.europa.eu/environment/life/publications/lifepublications/flippingbook/habitats-for-birds/index.html#/1/

Информация за устойчивия туризъм като част от проекта:
cetsmarcapriolo.blogspot.pt/p/processo.html (на португалски)
cets.srrn.azores.gov.pt/

В защита на мечките: екопътеки

Създаване на тематична пътека за мечки за популяризиране на екотуризма и изпълнение на програми за обучение по опазване на околната среда

Изпълнител: CALLISTO Wildlife and Nature Conservation Society
Период: Август 2012 г. – октомври 2013 г.
Партньори: Община Нестрам, Гърция; община Корча, Албания
Финансиране: Дейността е част от проекта „Диференциация на туристическия продукт: екотуристически пътеки в пограничните райони за популяризиране на алтернативния туризъм“, финансиран по Програмата за трансгранично сътрудничество по ИПП Гърция – Албания. Предвиден бюджет за целия проект – 263 265 евро. Дял на CALLISTO за създаване на тематична пътека за мечки – 23 137 евро. Бюджет за изпълнение на програми за екологично образование в рамките на проекта LIFE ARCTOS/KASTORIA – 22 660 евро.

Резюме:

Тематичната екопътека за мечки в района на гръцко-албанската граница е част от проекта „Диференциация на туристическия продукт: екотуристически пътеки в пограничните райони за популяризиране на алтернативния туризъм“ (накратко „Екотуристически пътеки“), финансиран по Програмата за трансгранично сътрудничество по ИПП Гърция – Албания 2007-2013 г. Партньори по проекта са общините Нестрам (Гърция) и Корча (Албания), както и неправителствената организация CALLISTO.

Екопътеката за мечки съчетава туристическия потенциал на двете гранични общини с усилията за опазване на биоразнообразието в планината Грамос, защитена зона по НАТУРА 2000. При създаването и популяризирането ѝ са използвани добри практики от други проекти, свързани със защитата на едрите хищници, експертно знание и доброволчески труд. Освен туристически продукт, екопътеката е част от различни програми за екологично образование.

Зона: Гръцко-албанският пограничен район – защитена зона „Планина Грамос“ (GR1320002)

Създаване на партньорство

Проектът „Диференциация на туристическия продукт: екотуристически пътеки в пограничните райони за популяризиране на алтернативния туризъм“ (накратко „Екотуристически пътеки“), финансиран по Програмата за трансгранично сътрудничество по ИПП Гърция – Албания 2007-2013 г., предвижда да бъдат създадени пет тематични екопътеки за туристи със специални интереси (религиозни маршрути, дейности на открито, наблюдение на дивата природа), които да бъдат интегрирани в GIS карти. Планирано е развитие и популяризиране на екотуристически пакети сред национални и европейски туристически агенции.

Идеята за проекта е на гръцката община Нестрам, а сътрудничеството с албанската община Корча е осъществено с посредничеството на неправителствената организация CALLISTO. Екопътеките дават възможност да се съчетаят туристическият потенциал на двете гранични общини и усилията за опазване на биоразнообразието в планината Грамос – защитена зона по Директивата за местообитанията. Една от тези тематични екопътеки е посветена на мечките, като при създаването и популяризирането ѝ са използвани добри практики от други проекти за опазване на този вид едри хищници.

Проучване на региона

Като първа стъпка от проекта е изготвен доклад върху създаването на тематична пътека за мечки, представящ значимостта и екологичните нужди на кафявата мечка. В него се подчертава, че екопътеката трябва да даде възможност на посетителя да научи повече за живота и навиците на мечката като защитен вид в Гърция, да разбере защо планината Грамос е идеално местообитание за нея и да се запознае с основните консервационни нужди, и с условията за съвместно съществуване на мечките и хората в региона. Докладът освен това представя основни характеристики на зоната, точки на възможен конфликт между мечките и хората, методи за превенция на щетите, както и други средства да се повиши толерантността на местното население към кафявите мечки.

Създаване на пътеката

Изготвеният доклад служи като ръководство при картирането, очертаването и обозначаването с табели за ориентация и екологична интерпретация на подходящ маршрут за екопътеката. В създаването ѝ участват както експерти, така и доброволци. Всички разходи за настаняване, храна, път, застраховка на доброволците, консумативи, оборудване и инфраструктура (поставяне на табели) са покрити от бюджета на проекта.

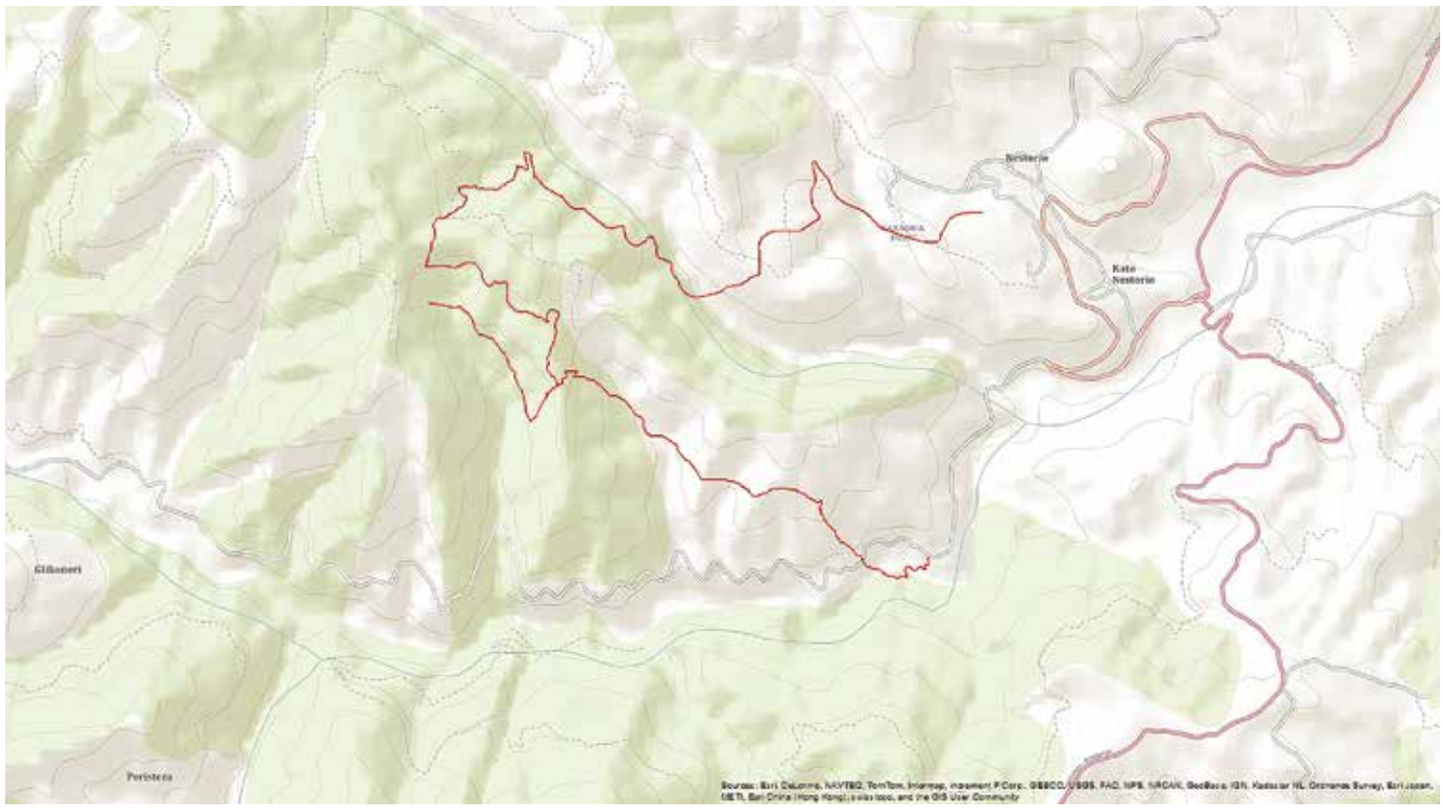
Отпечатване на материали

Община Нестрам се заема с отпечатването на туристически справочници, карти и брошури на гръцки, албански и английски език, както и с общото популяризиране на пътеката за мечки и другите тематични екопътеки. Необходимите текстове, карти, снимки и други информационни материали са подготвени от CALLISTO.

Програми за екологично образование

За да се постигне синергичен ефект, в рамките на проекта LIFE ARCTOS/KASTORIA („Дейност D8 – екологични образователни програми“) е заложено изпълнението на програми за екологично образование, използващи инфраструктурата и информационните материали, създадени за екопътеката за мечки.

В защита на мечките: екопътеки

Продължение...

Прилагането на тази добра практика води до включването на подобни дейности („А4 – очертаване и картографиране на тематична пътека за мечки“ и „Е9 – използване на тематична „пътека за мечки“ при изпълнение на екологични образователни програми“) в нов проект по програма LIFE, който ще бъде изпълняван в община Гревена и на територията на национален парк „Северен Пинд“ от октомври 2013 г. до юни 2017 г.: LIFE ARCPIN (“Консервационни действия за подобряване на съвместното съществуване на хората и мечките в Северен Пинд“ – LIFE12 NAT/GR/000784).

Адрес: 123 Mitropoleos st., 54621 Thessaloniki, Greece
Телефон: +30-2310-252530
Факс: +30-2310-272190
Имейл: spyros@callisto.gr

Допълнителна информация:
www.callisto.gr/en

Теми на бъдещето

Измененията на климата

Екосистемните услуги

Инвазивните чужди видове

Биологичното разнообразие - това изключително богатство от екосистеми, видове и гени, което ни заобикаля - е нашата застраховка живот, която ни предоставя храна, прясна вода и чист въздух, подслон и лекарства, смекчава последиците от природните бедствия, вредителите и болестите и допринася за регулирането на климата. Биологичното разнообразие е и нашият природен капитал.

Из „Стратегията за биологично разнообразие на ЕС за 2020 г.“ на ЕК

Измененията на климата

Измененията на климата – за какво става дума?

Климатът на Земята винаги се е променял. Само преди двайсет хиляди години голяма част от Северна Европа е била покрита от огромен ледник. Планински вериги като Алпите и Пиренеите са били покрити с ледникови "шапки". През ледниковата епоха са се наблюдавали резки измествания на климатичните зони в резултат от разширяване или свиване на ледената покривка. Последният ледников период е приключил преди около десет хиляди години и климатът е станал по-мек.

Редовни метеорологични измервания съществуват от средата на 19 век насам. Ето защо за климата в миналото се съди чрез различни косвени индикатори като състав и структура на утаечни скали, следи от езера и реки, изкопаема флора и фауна, коралови рифове, археологични находки, исторически архиви, предания и др. Анализите на такива данни показват, че измененията на климата вече са започнали. От 1850 г. средната глобална температура се е повишила с 0,76°C. Средната температура в Европа се е повишила дори повече, с почти 1°C, като най-бързото покачване е отчетено през последните 30 години. В световен мащаб 12 от последните 14 са били най-топлите регистрирани години, като трите най-топли години са били 1998, 2005 и 2003 г. Експертите по климата предполагат, че средната глобална температура най-вероятно ще се повиши още – между 1,8° и 4,0°C до края на настоящото столетие, но може да се покачи и до 6,4°C в най-лошия случай. Такова повишаване на температурата може да не изглежда голямо, докато не си припомним, че по време на последния ледников период, който е приключил преди 11 500 години, средната глобална температура е била само с 5°C по-ниска от днешната, а полярен лед е покривал голяма част от Европа. Няколко градуса означават много за нашия климат!

Причини за измененията на климата

Климатът на Земята се определя от слънчевата енергия, която достига до нея и разпределението ѝ в системата земна повърхност – атмосфера. Част (около 30%) от достигналата до Земята слънчева радиация се отразява обратно в космическото пространство, друга част се поглъща от земната повърхност и я затопля. В резултат на това тя става източник на лъчение, което е инфрачервено (дълговълново). За разлика от слънчевата радиация, голяма част от която се пропуска от атмосферата, около 90% от земното излъчване се поглъща от нея. В резултат на това атмосферата се нагрява и на свой ред излъчва дълговълнова радиация близо до земната повърхност и приземната температура се оказва по-висока, отколкото би била при липсата на атмосфера. Това е същността на т.нар. парников ефект. Основен принос за него имат водната пара, въглеродният диоксид, озонът и други газове (поради което се наричат парникови), както и облаците.

Разбирането на причините за климатичните промени е изключително важно за тяхното прогнозиране и евентуално предотвратяване. В доклада на експертите от Междуправителствената група по климата от 2007 г. се твърди, че човешката дейност в последните десетилетия е довела до повишаване на глобалната температура. Това до голяма степен се дължи на нарастващите количества парникови газове от изгарянето на изкопаеми горива – въглища, нефт и газ – и на унищожаването на горите.

Това заключение обаче се оспорва от някои учени, според които в изследването на Междуправителствената група се подценява ролята на природните фактори и най-вече на слънчевата изменчивост. Те твърдят, че човечеството винаги е било в риск от неочаквани и неблагоприятни промени в климата в резултат на действието на естествени фактори – земни и космически.

Към космическите фактори за изменения на климата се причисляват параметрите на земната орбита и слънчевата активност. Така например преди повече от 400 години Европа е изпитала сравнително студен период, наречен Малък ледников период, който съвпада с период на необичайно ниска слънчева активност – т. нар. Маундеров минимум. Има три основни групи хипотези, обясняващи механизмите за влиянието на слънчевата изменчивост върху промените в климата: изменения на общата слънчева радиация, изменения на ултравиолетовата слънчева радиация и изменения на потока галактични космични лъчи в резултат на изменения в слънчевия вятър. Според някои моделни оценки намалената слънчева активност по време на Маундеровия минимум в края на 17 век е съответствала на намалена обща слънчева радиация, която обяснява глобална температура с 1°C по-ниска от днешната.

Към земните фактори за изменения на климата спадат например преместване на земните полюси, промени в скоростта на земното въртене, промени във физикогеографския облик на Земята, като промени в конфигурацията на континентите, изменения на нивото на Световния океан, формиране на планински масиви и промени в състава на атмосферата и др.

Други природни фактори за изменения на климата са вулканичната дейност и океанските течения. Когато вулканите изригват, те изхвърлят в атмосферата голямо количество твърди и течни частици, включително въглероден диоксид, серен диоксид, водна пара и др. При големи вулканични изригвания огромни количества газове и дребни частици могат да навлязат в стратосферата и да останат там месеци и години. Това намалява слънчевата радиация, достигаща до земната повърхност, и може да доведе до захлаждане. Друг ефект, свързан с усилена вулканична дейност за дълги периоди от време (милиони години), е увеличаваното количество въглероден диоксид в атмосферата, което усилва парниковия ефект и води до затопляне. Океанските течения заедно с атмосферната циркулация пренасят огромно количество топлина и по този начин оказват влияние върху климата.

Очевидно природните фактори оказват влияние върху разпределението на температурата, общата атмосферна циркулация, океанските течения, площта на криосферата, а оттам – върху климата и неговите промени. В повечето случаи хипотезите се допълват и много от посочените в тях обяснения по всяка вероятност са имали значение за климата. Някои от идеите, като например тези за ролята на количеството въглероден диоксид и количеството аерозоли, са много актуални и днес. Не може да се твърди обаче, че съществува единна теория, която да обяснява причините за измененията на климата в геологичното минало на планетата и в наши дни.

И все пак има ли антропогенни фактори, които доказано оказват влияние върху наблюдаваните климатични промени от последните десетилетия? Влиянието на човека върху климата се осъществява като се променят някои свойства на компонентите на климатичната система – повърхността на сушата, растителността, съставът на атмосферата. Това влияние започва да се проявява много отдавна в резултат на обработването на земята, изсичането на горите, урбанизацията и др. След Индустриалната революция обаче мащабите на въздействието

стават много големи и се появява риск от бързи изменения на климата, причинени от човека.

Тъй като големината на парниковия ефект зависи от количеството на парниковите газове, много учени смятат, че увеличените концентрации на някои от тях в резултат на човешката дейност (изгаряне на големи количества изкопаеми горива, изсичане на горите, различни селскостопански дейности и др.) могат да предизвикат необратими изменения на климата.

Парниковите газове, отделяни в атмосферата в резултат на човешките дейности, които са определени по протокола от Киото, включват:

- Въглероден диоксид (CO_2): най-важният газ от човешките дейности, тъй като на него се падат повече от 4/5 от общите емисии на парникови газове в развитите страни през 1995 г. Той се отделя при изгаряне на изкопаеми горива, дървен материал и всичко друго, съдържащо въглерод, но също така се поглъща от растенията и дърветата.

- Метан (CH_4): вторият по значение газ. Метан се отделя при производството на изкопаеми горива, отглеждането на ориз и на домашни животни (например едър рогат добитък), депонирането и обработката на битови отпадъци и др.;

- Двуазотен оксид (N_2O): източниците на емисии са химическите торове, изгарянето на изкопаемите горива и индустриалното производство на химикали, използващи азот;

- Четири вида флуорирани газове, разработени за специализирани промишлени приложения: хидрофлуорокарбони (HFC), перфлуорокарбони (PFC), серен хексафлуорид (SF_6) и азотен трифлуорид (NF_3).

Серният хексафлуорид се използва като електроизолатор, проводник на топлина и хладилен агент. Натрупването му е особено опасно, тъй като се смята, че потенциалът му като причинител на глобално затопляне е 23 900 пъти по-голям от този на въглеродния диоксид.

Някои други индустриални газове като хлорфлуорокарбоните (CFC) и хидро хлорфлуоркарбони (HCFC) допринасят както за глобалното затопляне, така и за разрушаването на озоновия слой. Намаляването на техните емисии е предмет на протокола от Монреал за защита на озоновия слой.

Съвременните количества на въглероден диоксид и метан в атмосферата далече надхвърлят стойностите, които са имали преди 650 000 години. Концентрацията на въглероден диоксид от 280 ppm преди 1750 г. е повишена до около 379 ppm през 2005 г. и около 390 ppm през 2009 г., а концентрацията на метан е нараснала от 715 до 1774 ppb през 2005 г.

Повишението на температурите на въздуха през 20 век е било най-голямо в сравнение с предишните векове през последните 1000 години. Над 10 от последните 15 години са измежду най-топлите за периода, след началото на редовните инструментални метеорологични наблюдения, т.е. след около 1850 г.

Площта на снежната покривка е намаляла в повечето региони на света, особено през пролетта. Максималната продължителност на периода, през който земята е замръзнала, е намаляла с около 7% през втората половина на 20 век. Средната дата на замръзване на реките и езерата през последните 150 години закъснява с около 5,8 дни/век, докато датата на топене на ледовете настъпва с 6,5 дни/век по-рано.

От 70-те години на 20 век насам продължителността и интензивността на засушаванията са се увеличили над обширни територии, особено в тропиците и субтропиците. От началото на 20 век насам валежите над Северна Европа са се увеличили с 10 до 40%, докато валежите в някои региони от Южна Европа са намалели с около 20%.

Климатът на нашата планета постоянно се променя, но ако в миналото промяната е била естествена и то в продължение на десетки и стотици хиляди години, сега е възможно тя да бъде причинена от човешката дейност само за няколко десетилетия.

Последствия от измененията на климата

Някои текущи и бъдещи последици от измененията на климата могат да бъдат обобщени по следния начин:

- Топене на полярните ледени шапки, повишаване на морското ниво и топене на ледниците. Покачването на морското ниво е два пъти по-бързо от преди 50 години. Това застрашава ниско разположените островни държави и крайбрежните райони като Малдивите, Делтата на Нил в Египет и Бангладеш. В Европа това покачване може да бъде с 50% по-високо, поставяйки под риск от наводнение още 1,6 милиона жители на крайбрежието до 2080 г. Същевременно около 20% от крайбрежните влажни зони могат да изчезнат. Морската вода би могла да проникне навътре в сушата и да замърси земеделската земя и източниците на прясна вода;
- Екстремни състояния на времето като бури, наводнения, суша и горещи вълни. Очаква се измененията на климата да повишат техния интензитет. Около 90% от всички природни бедствия в Европа от 1980 г. насам са причинени директно или индиректно от времето и климата. От 1990 г. Европа е застигната от почти 260 големи речни наводнения, включително катастрофалните наводнения на Дунав и Елба през 2002 г. Наводненията са причинили смъртта на повече от 700 души в Европа, преместването на половин милион други, и са стрували най-малко 25 милиарда евро. Възникването на широкомащабни горски пожари в Южна Европа е причинило загуби в земеделието и горското стопанство на стойност 10 милиарда евро;
- Влияние върху водните ресурси. В много региони на света водата вече не достига. Почти една пета от световното население, 1,2 милиарда души, нямат достъп до чиста питейна вода. Ако глобалните температури се повишат с 2,5°C над прединдустриалните нива (което е около 1,7°C над днешните нива), много вероятно е още между 2,4 и 3,1 милиарда души в световен мащаб да страдат от недостиг на вода. Водните ресурси в Европа и тяхното управление са под натиск дори и сега, в условията на съвременния климат. Очаква се през 21 век този натиск да се задълбочи поради изменение на климата. Различията между водните ресурси в северните и южните региони на Европа по всяка вероятност ще се задълбочават;
- Производство на храни и горско стопанство. Глобалното затопляне според прогнозите ще доведе до повишаване на световното производство на храни, докато то се запазва в рамките на 1,5-3,5°C над прединдустриалната температура (0,7°-2,7°C над средната глобална температура днес), но над тези граници производството на храни ще намалее. Добивите от основните земеделски култури в Европа се предвижда да нараснат в резултат от повишените концентрации на въглеродния диоксид. Това увеличение в добивите от основните земеделски култури обаче може да бъде възпрепятствано от по-големия риск от засушаване в Южна и Източна Европа, както и от намаляването на продължителността на репродуктивния период поради повишение на температурите на въздуха. За по-голямата част от Европа е възможно продуктивността на горите да се увеличи поне в краткосрочен план поради по-дългия период на растеж и увеличените концентрации на въглероден диоксид. Данните от инвентаризациите на европейските гори показват увеличаване на скоростта на растеж. По-бързият растеж ще доведе до повишено изпарение и транспирация, което ще задълбочи недостига на вода в почвата, освен ако промените на валежите не компенсират разликата;
- Човешкото здраве пряко се влияе от измененията на климата. Например летните горещини през 2003 г. в Южна Европа са допринесли за преждевременната смърт на 70 000 души. Очакваното глобално затопляне ще бъде съпътствано с увеличение на честотата на вълните от горещ въздух в комбинация с повишена влажност и замърсяване на градския въздух. Резултатът най-вероятно ще бъде увеличаване на броя на топлинните удари, както и на други заболявания. Глобалното затопляне може да предизвика разпространението на тропически болести, като например малария и хеморагична треска денга. Едно изследване определя, че 5-6 милиона души ще бъдат под риск от денга до 2080 г. в резултат на климатичните промени и нарастването на населението;
- Една трета от световните растителни и животински видове са изложени на повишен риск от изчезване до 2050 г., ако глобалните средни температури се повишат с повече от 1,5-2,5°C над нивата в края на 20 век. Кораловите рифове, които са основни развъдници за риба и други морски организми, вече търпят огромни щети при настоящите нива на затопляне. Едно обезпокоително изследване установява, че затоплянето на климата може за доведе до преместване на птици, насекоми, животни и растения на север и до по-високи места. Но има голям риск много от тези видове да не успеят да се адаптират към скоростта на измененията на климата. Полярните бозайници и птици например полярни мечки, тюлени, моржове и пингвини, са особено уязвими;
- Чрез своите въздействия върху водните ресурси и производството на храни, климатичните промени биха могли за застрашат регионалната и международната сигурност чрез предизвикване и засилване на конфликти, глад и бежански вълни. Основният директен риск за селищата от изменението на климата са наводненията и свлачищата, причинени от увеличаване интензивността на валежите, а в крайбрежните зони – и от повишаване на морското равнище. В световен мащаб над 1 милиард „климатични бежанци“ може да напуснат домовете си и да имат нужда от помощ, особено от по-богатите нации.

△

Климатичните промени оказват все по-голямо въздействие върху човека, икономиката и околната среда в Европа и по света. Ако те не бъдат ограничени чрез подходящи мерки, през следващите десетилетия може да възникнат катастрофални събития като рязко покачване на морското ниво, топене на ледниците, по-чести и екстремни състояния на времето. В дългосрочен план тези промени може да застрашат живота на милиони хора, да доведат до недостиг на храна и вода в някои части на света и да причинят загубата на много животински и растителни видове. Измененията на климата ще засегнат всички страни, но развиващите се страни са най-уязвими. Те често зависят от дейности, които са чувствителни към климата, като например земеделие, но освен това не разполагат със средства за адаптиране към измененията в климата. Добрата новина е, че все още има време да се ограничат измененията на климата, ако действаме бързо и ако осъзнаем как всеки от нас може да помогне за това.

Какви глобални действия предприемат правителствата?

Разбирането на относителния принос на природните и антропогенните фактори за изменението на климата има не само научно, но и политическо и икономическо значение, тъй като приемането на основната роля на човешката дейност за глобалното затопляне предполага сериозни политически решения и скъпо струващи икономически мерки за предотвратяване на отрицателни въздействия вследствие на климатичните промени. Всяка промяна на климата, било то положителна за едни райони или отрицателна за други, не е желателна, тъй като е свързана със значителни допълнителни средства за преустройство на много от утвърдените производства и дейности.

Научни анализи показват, че повишаването на средната глобална температура с повече от 2°C над прединдустриалните нива ще увеличи риска от мащабни, необратими промени в глобалната околна среда. Ето защо Европейският съюз от дълго време настоява за запазване на глобалното затопляне под 2°C. Тази необходимост сега е призната от международна общност. Ограничаването на глобалното затопляне под тази граница е възможно както от технологична, така и от икономическа гледна точка, ако светът предприеме енергични действия в близко бъдеще.

За постигане на целта за ограничаване на глобалното затопляне до 2°C е необходимо да се реализира намаление на емисиите в развитите страни с 25-40% до 2020 г. и с 80-95% до 2050 г. спрямо нивата им от 1990 г. Стойността на мерките се определя на около 1% от глобалния БВП. Това е много по-малко от цената, която ще бъде платена, ако измененията на климата поемат своя разрушителен курс, когато се очаква необходимите средства да бъдат най-малко 5% от глобалния БВП, а може да достигнат 20% или повече в дългосрочен план.

Измененията на климата са предмет на две основни международни споразумения: Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата (РКОНИК) от 1992 г. и Протокола от Киото от 1997 г. И двете споразумения се базират на принципа, че индустриалните страни трябва да поемат лидерството в борбата с климатичните промени, тъй като те са източник на голямата част от емисиите от индустриалната революция и разполагат с повече финансови средства. РКОНИК е ратифицирана от 194 страни и ЕС.

Протоколът от Киото влиза в сила през 2005 г. и е първата стъпка към обръщане на глобалната тенденция към нарастване на емисиите. Протоколът поставя правно обвързващи цели за индустриализираните страни през първата фаза, която обхваща периода от 2008 до 2012 г., а именно да намалят емисиите си от парникови газове средно с 5% спрямо избрана базова година. През втората фаза – от 2013 до 2020 г. – ЕС е поел ангажимент да намали емисиите си парникови газове с 20% спрямо равнището от базовата година. Европа постига добър напредък към тази цел: през 2012 г. общите емисии от 28 държави членки на ЕС са били 18% под нивата от 1990 г.

Протоколът от Киото обаче е далеч от задоволителен отговор на климатичните промени. Докато първата фаза на Протокола се отнася за около 30% от глобалните емисии, втората фаза покрива едва половината от това количество. Русия, Япония и Нова Зеландия решават да не участват, а Канада се оттегля напълно и се изравнява със САЩ, които никога не ратифицират Протокола. Освен това Протоколът от Киото не изисква от развиващите се страни да намалят своите емисии, докато те вече допринасят за повече от половината глобални емисии и се очаква през 2020 г. делът им да достигне почти две трети.

На 13-ата Конференция на ООН по изменението на климата в Бали през декември 2007 г. страните по РКОНИК постигат консенсус за изготвянето на ново глобално споразумение относно изменението на климата. Те договарят „пътна карта“ и стратегия за преговорите, очертаващи основните въпроси за обсъждане – намаляване на емисиите (смекчаване на климатичните изменения); адаптиране към изменението на климата; трансфер и внедряване на „чисти“ технологии; мобилизиране на допълнителни финансови средства за борба с изменението на климата.

След постигнатия напредък със Споразуменията от Копенхаген (2009 г.) и от Канкун, Мексико (2010 г.), на 17-ата Конференция по изменението на климата, проведена в Дърбан, Южна Африка през 2011 г., започват преговори за ново глобално правно обвързващо споразумение за климата, ангажиращо всички държави. Споразумението трябва да бъде прието до края на 2015 г. и да започне да се изпълнява от 2020 г. Обсъжда се също решение за приемане на втори период на задължения по Протокола от Киото след 2012 г. като преходна мярка до сключване на новото споразумение.

На последните конференции по климата на ООН се договарят нови правила, институции и ангажименти, които отварят пътя за конкретни действия в кратки срокове. Някои от тези решения са следните:

- Развитите страни да се ангажират с предоставянето на 30 милиарда евро допълнителни средства за развиващите се страни за периода 2010-2012 г. и да мобилизират 100 милиарда евро годишно до 2020 г. ;

- Създаване на Зелен фонд за климата, чрез който горните финанси да могат да се управляват в дългосрочен план;

- Осигуряване на подкрепа за развиващите се страни за адаптация към измененията на климата и повишаване на тяхната устойчивост към тези промени;

- Стартиране на действия за борба с тропическото обезлесяване и деградация на горите в развиващите се страни (което допринася за около 15% от глобалните емисии парникови газове) и създаване на механизъм за финансиране;

- Подпомагане на по-доброто международно сътрудничество в разработването и трансфера на иновативни технологии;

- Повишаване на прозрачността в действията на държавите, за да може ефективно да се проследява общият напредък към намаляване на глобалните емисии.

18-ата Конференция по климата в Доха, Катар (2012 г.), е стъпка напред за постигане на по-голяма ангажираност на държавите в борбата с все по-нарастващите заплахи, предизвикани от климатичните промени.

Европейският съюз е водещ в международните усилия за борба срещу измененията на климата и се ангажира с някои от най-амбициозните световни цели до 2020 г. в областта на климата и енергията, като приема обвързващо законодателство за постигането им. Държавите членки са източник на около 11% от глобалните емисии парникови газове. Повече от 80% от европейските емисии идват от производството и използване на енергия, включително от транспорта.

ЕС предприема решителни мерки, за да постигне високоенергийно ефективна и нисковъглеродна икономика. Тези мерки ще доведат до намаляване на емисиите парникови газове с 20% под равнището от 1990 г. и ще гарантират, че до 2020 г. поне 20% от европейската енергия ще идва от възобновяеми източници.

За всички държави членки е задължителен минимум от 10 % дял на биогоривата в цялостното потребление на бензини и дизелови горива за транспорта в ЕС до 2020 г. (II поколение). ЕС също си поставя за цел да подобри своята енергийна ефективност с 20% в същия срок.

ЕС предлага до 2020 г. да намали емисиите парникови газове от 20% до 30%, ако големите икономики поемат своя справедлив дял от международните усилия за намаляване на емисиите. А в дългосрочен план до 2050 г. Европа си е поставила за цел да редуцира своите емисии с 80-95% под нивата от 1990. Европейската комисия публикува пътна карта как всичко това да бъде постигнато по икономически най-ефективен начин.

Един от ключовите елементи на европейската стратегия е търговията с емисии на парникови газове (EU ETS), стартирала през 2005 г. Първата и най-голяма международна търговия с емисии е финансов механизъм за продажба на онази част от намаляването на емисиите парникови газове, която превишава поетите ангажименти (т.нар. „излишък от предписани емисионни единици“). Чрез този механизъм страните, които не са успели да редуцират емисиите си до определените им проценти в парникови газове, може да закупят част от „излишъка“ от предписани емисионни единици на държави, които са намалили парниковите си емисии под изискваните нива. Тази система и новата ѝ архитектура от началото на 2013 г. ще играе централна роля за постигане на целите на ЕС до 2020 г. и отвъд.

Дори емисиите парникови газове да бъдат намалени рязко, измененията в климата ще станат по-драстични в следващите десетилетия поради забавения ефект на предишни емисии. Ето защо адаптирането към измененията на климата е неотделимо от редуцирането на емисиите. Адаптирането означава приемане на неблагоприятните въздействия на измененията на климата и действия за минимизиране на щетите, които тези изменения могат да причинят. Примери за такива мерки са разработването на земеделски култури, които могат да издържат на суша, и укрепване на крайбрежните съоръжения срещу наводненията от покачване на морското ниво.

Къде се намира България?

От края на 70-те години на 20 век в България се наблюдава тенденция към затопляне по данни на Националния институт по метеорология и хидрология (НИМХ) към Българската академия на науките. През втората половина на 20 век зимите са по-меки. 20 от последните 23 години след 1989 г. са с положителни аномалии на средната годишна температура на въздуха спрямо климатичната норма на базисния период 1961–1990 г. Средната годишна температура през 2011 г. е с 0,4˚C над климатичната норма. Това е

поредната, 14-а година с температури, по-високи от обичайните за страната. Периодите на засушаване са били най-дълги през 40-те години и последните две десетилетия на 20 век. Най-значителните суши са били през 1945 и 2000 г.

През последните години се увеличава честотата на екстремните метеорологични и климатични явления: значително увеличение на средния брой дни с денонощни суми на валежите над 100 мм – с около 30% за периода 1991–2007 г. спрямо базисния период 1961–1990 г. Наблюдава се увеличение на регистрираните в метеорологичната мрежа случаи с проливни валежи и увеличена честота на средния брой дни с гръмотевични бури и градушки през април и септември в периода 1991–2006 г. спрямо същите за базисния период.

Годишната амплитуда между максималната и минималната температура на въздуха намалява – минималната температура се повишава по-бързо от максималната. Снежните месеци в планините намаляват, а дебелината на снежната покривка показва трайна тенденция към изтъняване. Горната граница на широколистните гори се измества към по-голяма височина.

Резултатите от изследванията на водните ресурси в България, базирани на съвременните тенденции за температурата на въздуха и валежите, както и на използване на симулационни модели и климатични сценарии, показват, че годишният речен отток вероятно ще намалее през 21 век. Основните причини за това – наблюдаваните тенденции към затопляне и валежен дефицит – се очаква да продължат да действат и през следващите десетилетия.

Данните от фенологичните наблюдения показват изпреварване в развитието със 7–15 дни в различните климатични райони, което недвусмислено свидетелства за затопляне на климата през последните 30 години в сравнение с предишни периоди на оценка.

Политиката на България в областта на изменението на климата се основава на два основни аспекта, свързани, от една страна, с международните ангажименти, поети от страната с ратифицирането на Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата (РКОНИК) и Протокола от Киото, и от друга – с новоприетото европейско законодателство в тази област.

България е ратифицирала РКОНИК през 1995 г., а Протокола от Киото – през 2002 г., с което е поела съответните задължения като редовно изготвяне на национални съобщения, на национални инвентаризации на емисиите на парникови газове, на нацио-

нални планове за действие по изменение на климата; участие в срещите на страните по Конвенцията, както и в свързаните с нея европейски инициативи и законодателство.

В съответствие с изискванията на РКОНИК и на европейското законодателство (най-вече Директива 2003/87/ЕС, въвеждаща Европейска схема за търговия с квоти на емисии на парникови газове, която е в сила за България като член на ЕС от 01.01.2007 г.) националната политика се актуализира периодично с отчитане на настъпилите промени в международните и европейските политики, което следва да се прави в диалог и сътрудничество между всички заинтересовани институции в страната.

Средното ниво на емисиите парникови газове през периода 2008–2011 г. е било с 51,6% по-ниско в сравнение с базовата 1988 г. Основни движещи сили на това намаляване са правителствените политики и мерки за преход към пазарна икономика, преструктуриране на промишлеността, енергийна политика към либерализация, както и фактори като намаляване на населението и спад на БВП. Тъй като емисиите парникови газове са доста по-ниско от целта на Протокола от Киото, страната ни е в много добра позиция да допринесе за намаляване на тези емисии в Европейския съюз като цяло. Но това не трябва да става за сметка на икономическото развитие на България.

За да очертае рамката на действие в борбата с изменението на климата за периода 2013–2020 г. и да насочи усилията на страната към действия, водещи до намаляване отрицателното въздействие на климатичните промени и изпълнение на поетите ангажименти, е разработен Третият национален план за действие по изменение на климата (НПДИК). Националният план е създаден през 2012 г. от Министерство на околната среда и водите с подкрепата на норвежкото правителство в рамките на Норвежката програма за сътрудничество за икономически растеж и устойчиво развитие в България.

Климатичните промени и НАТУРА 2000

Измененията на климата са проблем, поставен високо в световния политически дневен ред. Различни компании се конкурират в намаляването на емисиите на въглероден диоксид (CO_2). В центъра на европейската стратегия за постигане на целите на Лисабон за заетост и растеж е преминаването към нисковъглеродна икономика. Разбирането, че бъдещото ни благополучие зависи от спешните мерки, които взимаме, за да се справим с промените в климата, вече е широко разпространено. Важно е да се разбере обаче, че загубата на биологично разнообразие е заплаха за планетата, равна по важност на измененията на климата – дори е някак по-важна, защото когато един биологичен вид изчезне, то е завинаги. Няма възможни смекчаващи мерки, които могат да бъдат взети, за да се избегне изчезването.

Мрежата НАТУРА 2000 е една от най-напредничавите, обширни и гъвкави системи за защита на природата в света. Концепцията за изграждането на мрежата НАТУРА 2000 е проста: природата не може да се обособи съобразно административните граници, ето защо за запазване жизнеността и разнообразието на естествената среда трябва да се мисли и действа в международен мащаб. Успешната защита на природните ресурси и тяхното многообразие в Европа може да се постигне само на европейско ниво.

Изграждането на общоевропейската екологична мрежа НАТУРА 2000 в страните от ЕС като част от паневропейската екологична мрежа е пряко следствие от общата екологична политика на ЕС, както и на Конвенцията за биологично разнообразие от Рио де Жанейро (1992). В Директива 92/43/ЕИО (Директива за местообитанията) от 1992 г. е заложено изграждането на европейска природозащитна мрежа, която да се нарича НАТУРА 2000. Тя се състои от защитени зони по Директивата за птиците (79/409/ЕИО, заменена с Директива 2009/147/ЕО през 2009 г.) и защитени зони по Директивата за местообитанията. Обект на защита по двете директиви са около 140 типа природни хабитати (местообитания) и над 600 вида растения и животни, които са от значение за Европейската общност. Биологичното разнообразие в Европа също бързо намалява. На видово ниво, 42% от бозайниците, 43% от птиците и 45% от влечугите са застрашени от изчезване. Повечето главни източници на риба са под безопасния биологичен лимит, а около 800 растителни вида в Европа за застрашени от глобално изчезване. И една от основните причини за този спад е унищожаването на естествените им хабитати.

Подходът в Директивата за местообитанията е интегриран. Освен гарантиране на съхраняването на биологичното разнообразие, той цели да стимулира устойчивата стопанска дейност, която подпомага изпълнението на природозащитните цели в зоните от НАТУРА 2000. Мрежата е създадена на принципа, че човекът е неразделна част от европейския пейзаж и че човешкото общество се е развивало в хармония с обкръжаващата го природа. Богатото биологично разнообразие, на което се радва континентът ни, е резултат от взаимодействието между човека и неговото обкръжение. Културното разнообразие в Европа е една от определящите черти на споделената ни европейска идентичност и това културно разнообразие е тясно свързано с природата и околната среда. Европейското законодателство относно

природата осъзнава историческата реалност и ясно отчита, че икономическото развитие ще продължи и в териториите, защитени от НАТУРА 2000. НАТУРА не е същото като съществуващите строго защитени територии в някои държави членки и местата, където не може да бъде осъществявана никаква човешка дейност. НАТУРА включва градове, села, селски стопанства и бизнес и целта е да се защитят „оживените местности". Европейските закони специално осигуряват условя за бизнеса и местните организации да работят заедно, за да намерят начини да опазват биологично уникални местности по начин, който е едновременно добър за природата и полезен за развитието. Селското стопанство, риболовът, лесовъдството и ловът могат да продължат. Могат да бъдат осъществени дори мащабни проекти, ако не нарушават екологичната стойност на зоната.

През последните 30 години има изградена голяма мрежа от над 27 221 защитени зони, обхващащи всички държави членки, с обща площ от около 1 035 883 км^2, което представлява около 18,16% от територията на ЕС. Този огромен масив от места представлява най-голямата функционално свързана мрежа от защитени зони в света – свидетелство за отношението, което гражданите на ЕС имат към биологичното разнообразие.

Проекти, които ще разрушат целостта на тези защитени зони, могат да бъдат осъществени само ако няма друга алтернатива. НАТУРА съвсем съзнателно слага лимити на неограничените строежи, които наранява природата. Ако разрушаването на земята е неизбежно, трябва да се вземат смекчаващи или компенсиращи мерки. Но, имайки предвид, че става въпрос за най-ценните местообитания в Европа, това са само общи предпазни мерки. Според проучване, направено от Европейската комисия, едва 20 случая годишно изискват компенсиращи мерки. Трудно е да се повярва, че тези случаи могат да имат влияние върху развитието. Където е имало конфликти за развитието на нови проекти, проблемът често е бил резултат от неуспешното интегриране на природни въпроси в началото на планирането на процеса. Най-често плановете са завършени, офертите са подготвени и процесът почти е започнал, когато някой изненадващо споменава проблема с НАТУРА 2000. В такива случаи строителите или са заложили на това, че движещата сила, която са създали, ще вземе връх над въпросите с природата, или поначало не са били наясно с тях. Противно на това, успешните проекти обикновено осъзнават природните проблеми от началото на проекта и полагат усилия да намерят практични и балансирани решения.

Предимствата на НАТУРА 2000 не са широко известни. Както казва Ставрос Димас, еврокомисар по околната среда в периода 2004–2009 г., разпространено е недоразумението, че тази политика е бюрократична, че не се интересува от хората и че обхваща само защитаването на неизвестни видове брумбари, жаби и хамстери. Но идеята, че опазването на околната среда и икономическият растеж не могат да съществуват едновременно, е остарял и грешен аргумент. Съвсем възможно е да се правят и двете. В крайна сметка не бива да се забравя, че деградиралата околна среда е спирачка за развитието. След като цялата човешка дейност безспорно зависи от природата, силната и запазена икономика зависи от съхранената околна среда. Целта на ЕС е да се създаде и приложи политика, която не ограничава икономическото развитие. Част от заинтересованите страни, като собственици и ползватели на земи и гори, предприемачи, инвеститори, бизнес структури, ловци и риболовци, извършващи дейности или притежаващи собственост на територията на зоните НАТУРА 2000, осъзнават степента, в която темата ги засяга, едва когато възникне проблемна ситуация, което неминуемо води до враждебна реакция поради базова липса на информация и/или неразбиране. Ефектът на неразбиране се допълва от факта, че публикуваните комуникационни материали не насочват вниманието и не акцентират върху ползите от НАТУРА 2000 извън прякото опазване на биоразнообразието.

Една от причините за недоверието към прилагането на НАТУРА 2000 е, че правилата за управление на тези зони бяха забавени във времето. Как НАТУРА 2000 може да бъде от полза на притежателите на такива места? Очевидно е, че всяка загуба на доход или всяка допълнителна работа, която се изисква в полза на НАТУРА 2000, трябва да бъде адекватно компенсирана. Но това не винаги се случва. А извън финансовите ползи НАТУРА се превръща в марка, каквито са биологичните продукти. Не трябва да се забравя обаче, че независимо от формата на собственост, основната цел на НАТУРА 2000 е да се поддържа, опазва и консервира ценният природен капитал в полза на всички европейци. Ако това бъде подкрепено от собствениците на земя и ако те усещат, че това не е просто собственост, а техните места по НАТУРА 2000, бъдещето на мрежата ще бъде добро.

Запазването на природата и нейното възстановяване е нашият основен и рентабилен съюзник в борбата срещу измененията на климата. Земните и морските екосистеми играят важна роля в регулирането на климата. Понастоящем те поглъщат половината от въглеродните емисии, предизвикани от човека. Торфищата, влажните зони, почвата, горите и океаните играят съществена роля в поглъщането и складирането на въглерод и по този начин ни по-

магат в защитата срещу измененията на климата. Земните и морските екосистеми задържат около 2100 Gt от въглерода в живите организми, отпадъците и почвеното органично вещество – почти три пъти повече от това в атмосферата. Океаните и крайбрежните екосистеми са важни по отношение на въглерода, като дълбоката част на океана задържа най-големите количества. Съществува значителен потенциал за намаляване на бъдещите емисии от парникови газове чрез поддържане на здрави екосистеми и възстановяване на деградиралата околна среда, по-специално чрез възстановяване на торфища и влажни зони, повторно насаждане на гори и намаляване на друг натиск върху природата. В допълнение, полуестествените и управляваните екосистеми, включително тези в земеделието, предлагат много възможности за активно улавяне на въглерода и намаляване на емисиите.

Биоразнообразието и екосистемните услуги ни помагат да се адаптираме към измененията в климата и да ги смекчим. Следователно те са съществена част от нашите усилия за борба с климатичните промени. Да работим повече с природата, вместо срещу нея, би донесло многобройни ползи за запазване на климата. Например крайбрежните екосистеми като влажни зони, мангрови местности, коралови рифове и бариерни брегове осигуряват естествена защита на крайбрежната линия от бури и наводнения, в допълнение към много други услуги. Базираните на екосистемите подходи са рентабилни, готови за използване и достъпни за селските и бедните общности, така че те могат да помогнат за облекчаване на бедността и да подкрепят стратегиите за устойчиво развитие. Например използването на подходящи земеделски и горски практики води до повишаване на капацитета за задържане на вода и до смекчаване на засушаването.

На горите разчитаме за много неща. От тях се снабдяваме с дървен материал и други продукти, но те са важни и за подобряването на качеството на ландшафта и регулирането на климата, водите и почвите. Ето защо горите са може би най-важният природен ресурс в Европа. В сравнение с други екосистеми тяхната роля за опазване на биологичното разнообразие на нашия континент е неоспорима – в горите живеят най-голям брой бозайници, птици, влечуги и земноводни. Под влиянието на човека са се получили първите фрагментации, а впоследствие и сериозно намаляване на горите в равнините, поради завземане на територия за селскостопански цели, за пасища и за посрещане на енергийните нужди. Днес горите в ЕС покриват територия от приблизително 113 милиона хектара (36% от територията на ЕС). Около 65% от горите в ЕС са частна собственост. С присъединяването на Австрия, Финландия и Швеция, ЕС се превърна във втория по големина производител на хартия и дървесина в света. ЕС е най-големият вносител и третият по големина износител на горски продукти. Горите са от много голямо значение и в средиземноморската област поради защитните си функции и важността на биологичното разнообразие. Взети заедно, отраслите, разчитащи на горски суровини, дават продукция на стойност 300 милиарда евро, а заетите в тях са около 2,2 милиона души.

Друг изключително важен природен ресурс е почвата, която повечето от нас или пренебрегват, или приемат като даденост. Но почвата е жизненоважна за околната среда и безценна за нашия живот. Процесите, които протичат в почвата, са от огромно значение за суровините, от които зависим – от храната, която ядем, до дрехите, които носим, и до материалите, с които строим. Процесите в почвата са от съществено значение за чистата вода и здравето на екосистемите, без които животът, който познаваме, би бил невъзможен. Но качеството на почвата се влошава в много райони, което означава, че тя ще бъде по-малко способна да изпълнява своите функции.

В органичните вещества на почвата в световен мащаб се намират около 1500 милиарда тона въглерод. Почвите са второто най-голямо активно хранилище на въглерод след океаните, където има 40 000 милиарда тона. В почвата има повече въглерод, отколкото в атмосферата (760 милиарда тона) и в растенията (560 милиарда тона) взети заедно. Фактът, че органичното вещество в почвата съдържа около 60% въглерод, е определящ за влиянието на почвата в глобалния въглероден цикъл. Растенията поглъщат въглероден диоксид от атмосферата чрез процеса на фотосинтеза и го използват за изграждане на своите корени, стъбла и листа. Въглеродът се прехвърля в почвата чрез освобождаването на органични вещества от корените на растенията или чрез гниенето на растителни материали и почвени организми след края на живота им. Микробиологичното разпадане на органичните вещества в крайна сметка освобождава хранителни съставки, които растенията използват за своя растеж. По време на този процес на разпад, известно количество въглерод се освобождава от почвата като въглероден диоксид, докато останалият въглерод се превръща в трайни органични съединения, които се блокират в земята. Колко бързо се случва това зависи от фактори, включващи температурите и валежите, водния баланс на почвата и състава на органичния материал.

Soil: the hidden part of the climate cycle, EC, 2011

Способността на почвата да поглъща и задържа въглерод отслабва през последните десетилетия, което до голяма степен се дължи на неустойчиви практики в управлението на земята и в промяна на нейното предназначение. Промените в температурите и характеристиките на времето влияят на почвените процеси и допринесат за деградация на почвата в много региони на Европа. Въздействието на деградацията на почвата върху климата и обратно предизвиква голяма загриженост. Учените предполагат, че в резултат на тези промени почвата ще започне да освобождава големи количества въглерод в атмосферата и ще подкопае усилията за намаляване на емисиите в други области като индустрията и транспорта.

Въпреки че настоящите тенденции рисуват тревожна картина, почвата може и да бъде част от решенията за борба с измененията на климата. При положение, че почти половината от европейската територия се обработва и около 40% е покрита с гори, устойчивите практики в земеделието и горското стопанство, както и доброто управление на земята могат да помогнат за поддържане и дори за увеличаване на количеството въглерод, което се задържа в земята. Връзките между почвата и измененията в климата са комплексни. Процесите в почвата са интегрална част от живота на земята. С постоянния поток на въглерода между растенията, атмосферата и земята, почвата играе жизненоважна роля в глобалния климат.

Поддържането и възстановяването на влажните зони и речните корита действа като естествен буфер срещу наводнения. Увеличаването на зелените пространства в градовете подобрява микроклимата и качеството на въздуха. Както вече беше подчертано по-горе, екосистемите осигуряват естествени поглъщания на въглерода на много ниска цена. Изобщо природните системи извършват полезна работа в продължение на милиони години.

В същото време измененията на климата се отразяват неблагоприятно на природните системи. Непрекъснатата загуба на биоразнообразие и деградирането на екосистемите отслабва тяхната способност да осигуряват основни услуги до такава степен, че има риск от достигане на необратими „критични точки“. Чрез запазване на природата и възстановяване на екосистемите ние намаляваме тяхната уязвимост и повишаваме устойчивостта им. Това включва запазване и възстановяване на деградирали земя, гори, торфища, органична почва, влажни зони, намаляване на обезлесяването и превръщането на пасищата в обработваема земя, по-малко изгаряне на стърнища и др.

Опазването на биоразнообразието често се интерпретира погрешно като страничен въпрос, засягащ просто защитата на някакви застрашени видове, докато критичната роля на природата в борбата с климатичните промени често се пропуска. Бъдещите действия изискват по-добра интеграция на съответните политики. Ние не можем да се справим със загубата на биоразнообразие, без да предприемем мерки срещу измененията на климата. Но също така не е възможно да се борим с климатичните промени, без да вземем мерки за опазване на биоразнообразието и екосистемите.

Мрежата НАТУРА 2000 има решаващо значение за осигуряване на пространство, от което природните видове се нуждаят, за да се адаптират към измененията на климата. Обхватът от екосистемни услуги, осигурявани от НАТУРА 2000 и други съответни национални и регионални защитени места и мрежи, често не се признава, но те посрещат разнообразни човешки потребности (чиста вода, въздух, отдих, защита срещу наводнения). Те формират основния стълб в поддържането на критична маса от услуги за справяне с измененията на климата. Жизненоважно е тези природни места да бъдат съхранени, дори когато видовете, за които са били запазени, са се преместили на друго място. Защото те ще осигурят необходимите местообитания за други видове, които се опитват да се приспособят към съответните климатични условия.

Основните причини за загубата на биоразнообразие, като например унищожаването на местообитанията, свръхексплоатацията на природните ресурси, появата и разпространението на чужди инвазивни биологични видове и изменението на климата, са нараснали и компенсират положителните ефекти от дейностите за предотвратяване загубата на биоразнообразие.

Ето защо през май 2011 г. Европейската комисия прие нова стратегия, определяща рамката за действията на ЕС през следващите десет години за изпълнение на водещата цел на ЕС за биоразнообразието: спиране до 2020 г. на загубата на биоразнообразие и на деградацията на екосистемните ползи в ЕС и тяхното възстановяване, доколкото това е възможно, както и увеличение на приноса на ЕС за спиране загубата на биоразнообразието в световен мащаб. Стратегията ще се изпълнява посредством Обща рамка за нейното прилагане, включваща Европейската комисия и държавите членки, в партньорство с ключови заинтересовани страни и с гражданското общество. Стратегията е изградена на основата на солидна информация за състоянието на биоразнообразието и екосистемите в Европа, която ще служи и за проследяване на напредъка по изпълнението ѝ.

По отношение на НАТУРА 2000 предвидените дейности включват завършване на изграждането на мрежата и осигуряване на доброто ѝ управление, интегриране на изискванията за защита и управление на биологичните видове и местообитания в основните политики по отношение на земята и водите, както в зоните по НАТУРА 2000, така и извън тях, своевременно разработване и прилагане от държавите членки на планове за управление, определящи мерки за съхранение и възстановяване на всички зони от НАТУРА 2000, обмен на добри практики, комуникационна кампания и осигуряване на адекватно финансиране за териториите от НАТУРА 2000, включително в рамките на следващата многогодишна финансова рамка на Европейския съюз. Бъдещите действия изискват по-добро интегриране на съответните политики.

Европейските фондове 2014-2020 и действията по изменението на климата

Политиката по изменението на климата е едно от големите предизвикателства пред Европейския съюз и неговите световни партньори. Необходимостта от спешни действия е ясно отразена в стратегията „Европа 2020“ и нейните амбициозни цели 20/20/20 за смекчаване на климатичните промени. Това означава намаляване на емисиите от парникови газове с 20%, редуциране на консумацията на енергия с 20% чрез повишаване на енергийната ефективност и удовлетворяване на 20% от енергийните нужди от възобновяеми източници.

Мерките за смекчаване на измененията на климата играят важна роля в създаването на нисковъглеродна икономика и устойчивост на климата в Европа. Но климатичните промени вече се случват и техните въздействия ще се повишават през следващите десетилетия, независимо от това колко успешни ще бъдат усилията за смекчаването им. Ето защо е необходимо да се адаптираме към измененията на климата. Адаптация означава да се предвидят негативните последствия от измененията на климата и да се предприемат подходящи действия за минимизиране на щетите, които те могат да причинят на икономиката, социалните условия и околната среда. Европейската стратегия за адаптация към измененията на климата има за цел да повиши подготвеността и капацитета за реакция срещу последиците. В допълнение към нея са разработени документи с анализ на предизвикателствата в съответните сектори и мерките и инструментите, които могат да се активират в земеделието и горското стопанство, крайбрежните зони, инфраструктурата, управлението на водите, биоразнообразието, намаляването на риска от бедствия, здравеопазването и морското дело и рибарството.

Бюджетът на Европейския съюз има важна роля в подпомагането на действия, свързани с климата, във всички сектори на европейската икономика и в насочването на инвестициите, които ще бъдат необходими за постигане на целите, свързани с осигуряване на устойчивост на климата. Необходими са инвестиции в широк спектър от технологии за подобряване на енергийната ефективност, за възобновяемите енергийни източници и свързаната с тях инфраструктура, и за адаптиране към климатичните промени.

През февруари 2013 г. по предложение на Комисията Европейският съвет постанови 20% от разходите на ЕС за периода 2014–2020 г. да бъдат предназначени за постигане на целите в областта на климата и това да бъде отразено в подходящите инструменти, които да допринесат за повишаване на енергийната сигурност, създаването на нисковъглеродна, ресурсно ефективна и климатично устойчива икономика, която ще повиши конкурентоспособността на Европа и ще създаде нови и по-зелени работни места.

Европейските структурни и инвестиционни фондове (ESIF) или „фондовете към Общата стратегическа рамка (ОСР)” се състоят от:

- Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР), който включва целите за европейско териториално сътрудничество;
- Европейския социален фонд (ЕСФ);
- Кохезионния фонд (КФ);
- Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР);
- Европейския фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР).

ЕФРР, ЕСФ и КФ са фондовете за реализация на Кохезионната политика (КП).

Първите два фонда се наричат още Структурни фондове (СФ). ЕЗФРСР е фонд за

реализация на Общата селскостопанска политика (ОСП), а ЕФМДР – фонд за реализация на Общата политика за рибарство (ОПР).

Регламентът относно общоприложимите разпоредби (Общ регламент) относно горните фондове

постави силен фокус върху резултатите. Затова концентрацията и координацията са важни средства за повишаване на въздействието от фондовете. Концентрацията се постига чрез формулиране на 11 тематични цели. Две от тях (4 и 5) се отнасят директно до измененията на климата. Но и всички други цели имат потенциал за действия по климата. Интегрирането на политиката по климата означава този потенциал да бъде идентифициран, оценен и включен във всяка програма.

Тематични цели на стратегията 2020 на ЕС за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж:

1. Засилване на научноизследователската дейност, технологичното развитие и иновациите;

2. Подобряване на достъпа до ИКТ и на тяхното използване и качество;

3. Повишаване на конкурентоспособността на МСП, на селскостопанския сектор (за ЕЗФРСР) и на сектор на рибарството и аквакултурите (за ЕФМДР;

4. Подкрепа за преминаването към нисковъглеродна икономика във всички сектори;

5. Насърчаване на адаптацията към изменението на климата и превенцията и управлението на риска;

6. Опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност;

7. Насърчаване на устойчивия транспорт и премахване на участъците с недостатъчен капацитет във всички ключови мрежови инфраструктури;

8. Насърчаване на заетостта и подкрепа за мобилността на работната сила;

9. Насърчаване на социалното приобщаване и борба с бедността;

10. Инвестиции в образованието, уменията и ученето през целия живот;

11. Повишаване на институционалния капацитет и ефективна публична администрация).

Този списък с предварително определени 11 тематични цели, от които се посочват съответните цели съгласно специфичните регламенти за всеки фонд, прави възможно насочването на инвестициите на всички фондове в една и съща посока. Например средствата на ЕФРР могат да бъдат използвани за финансиране на дейности, насочени към постигане на всички 11 тематични цели, на КФ – на 5 цели и т.н. За фондовете ЕЗФРСР и ЕФМДР тематичните цели са превърнати в съответни за сектора приоритети.

Координацията цели да се идентифицират, съгласуват и използват допълнителни финансови механизми. Координацията също има за цел да се определят и да използват опции за синергия и взаимно допълващи се ефекти между фондовете, както и да се избегнат възможни непродуктивни въздействия. Споразуменията за партньорство са от съществено значение за осигуряване на подходящото ниво на координация между фондовете.

Допълнителни финансови механизми включват например JEREMIE и JESSICA, програмите Horizon 2020, LIFE и други.

В споразумението за партньорство всяка държава членка трябва ясно да представи:

- Избраните тематични цели и тяхната обосновка с очакваните резултати по всеки фонд;
- Индикативните средства за подкрепа по избраните тематични цели и общата индикативна стойност на подкрепата, предвидена за целите по измененията на климата;
- До каква степен са постигнати предварителните условия. По отношение на действията по климата тези условия се отнасят до енергийната ефективност и възобновяемата енергия, както и до наличието на национални или регионални оценки на риска от бедствия и справянето с тях в контекста на адаптацията към климатичните промени.

Текущите реформи на общата селскостопанска политика включват поставяне на акцент върху по-доброто управление на биологичните ресурси, необходими за селското стопанство, и за предоставяне на обществени услуги от земеделските площи. Биологичното разнообразие също ще спечели от всяко подобрение в околната среда като цяло.

Европейският земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) има голям потенциал за финансиране на дейности, свързани както с измененията на климата, така и с НАТУРА 2000.

ЕЗФРСР има за цел да се повиши конкурентоспособността на земеделието, да се подобри устойчивото управление на природните ресурси и действията в областта на климата и да осигури балансирано териториално развитие на селските райони. Подкрепата от ЕЗФРСР ще се насочва в съответствие с 6 приоритета на Съюза и 18 съответни приоритетни области. Всичките приоритети имат потенциал за действия, свързани с измененията на климата. Очаква се, че тези приоритети ще имат принос към хоризонталната цел за смекчаване на и адаптиране към климата. Потенциалът за действия по климата е най-висок по приоритет №4: възстановяване, запазване и подобряване на екосистемите, зависещи от земеделието и горското стопанство, както и по приоритет №5: увеличаване на ресурсната ефективност и подкрепа за нисковъглеродна и устойчива на климатични изменения икономика в земеделието, хранителния и горския сектори.

Действия по климата могат да се извършват и по други приоритети на ЕС например чрез насочени усилия за подготовка на селските райони да се справят с въздействията на измененията на климата, например недостиг на вода, намаляване на добивите, наводнения, болести, ерозия на почвата и презатопляне на отглежданите животни. Например приоритет №1 се отнася до иновациите и трансфера на знания. Това може да включва подкрепа за приложни изследвания в областта на устойчиви на климата земеделски култури или за технологии за запазване на ресурсите. Действията по климата могат да се постигнат също чрез осигуряване на целево обучение и изграждане на капацитет. Приоритет №2, който се отнася до повишаване на конкурентоспособността, също има потенциал по отношение на действията по климата. Например могат да се поставят условия инвестициите във физически активи в селските райони да са устойчиви на климата. Приоритет №3, който се отнася до организацията на хранителната верига и управлението на риска в земеделието, може да подпомага мерки за поглъщането на въглерода и адаптирането към климатичните изменения. Чрез приоритет №6 например може да се подкрепи създаването на работни места и МСП в неземеделски сектори, където използването на ресурсите трябва да се ограничи от съображения за изменения на климата.

Адаптирането към измененията на климата може да бъде финансирано посредством подкрепа за биоразнообразието чрез опазване на ландшафта, подобряване на инфраструктурата за управление на водите и чрез подкрепа на земеделските стопани в необлагодетелстваните райони. Тези мерки могат да продължат по чл. 29 на регламента за ЕЗФРСР за агроекологични-климатични мерки, чл. 25 за предпазване от и възстановяване на щетите върху горите от пожари и природни бедствия, чл. 31 за Натура 2000 или чл. 32 за плащания за райони със специфични ограничения и т.н.

Основна промяна за програмния период 2014–2020 г. на ЕС е, че всяка оперативна програма при избора на операции за финансиране следва да включва специфични дейности за опазване на околната среда, ресурсната ефективност, адаптирането и справянето с изменението на климата, устойчивостта към природни бедствия, превенцията и управлението на риска.

Рамкова конвенция на ОН за изменение на климата и Протокола от Киото към нея -

Международният символ на климата

Международният символ на климата представлява ново средство за повишаване на общественото съзнание относно проблемите по изменение на климата. Символът е представен през юни 2004 година в Бон. През първия месец от съществуването на сайта www.saveourclimate.org символът е бил изтеглен повече от 150 пъти. През март 2011 година е въведен новият Всеобщ символ на климата, който да обедини организациите, работещи за положителни промени по отношение на климата. Колкото по-често се появява символът, толкова по-лесно ще действа като отличителен знак за цялостната световна комуникация по проблемите на изменение на климата. Може да поставите символа на вашия уебсайт и да направите връзка с www.saveourclimate.org, за да подтикнете и останалите да го използват. Също така може да използвате символа в своя изходяща кореспонденция. Международният символ на климата изразява безпокойството от изменението на климата и желанието да се разреши този проблем.

Този символ ще повиши и ефективността на кампаниите, тъй като:

- СВЪРЗВА КОМУНИКАЦИЯТА С ПРИЧИНИТЕ И РЕШЕНИЯТА.

- СВЪРЗВА МЕСТНИТЕ ИНИЦИАТИВИ С МЕЖДУНАРОДНИТЕ ГЛЕДНИ ТОЧКИ.

Колкото повече се появява символът на климата, толкова по-въздействащи ще бъдат комуникациите.

Защо този символ?

- ТОЙ Е ОБЕДИНЯВАЩО ЗВЕНО В КОМУНИКАЦИЯТА

Можем ли да накараме всички тези послания да си взаимодействат без различните организации да изгубят своята идентичност? Можем ли да намерим общо звено, което да свързва посланията с един и същ проблем – изменението на климата? Въпросът за изменението на климата става все по-важен за нашето общество. Организациите вземат отношение по този въпрос от различни гледни точки – влияние, причини и решения. Тези отделни послания превръщат изменението на климата в проблем, който не може да бъде разрешен. Решенията, като например енергоспестяващи уреди или „зелено“ електричество, често не се свързват с този проблем. В процеса на търсене на свързващото звено е разработен международният символ на климата. Всички сдружения с нестопанска цел, както и физическите лица, могат да използват този символ, като по този начин изразяват своята загриженост към промяната на климата и желание да разрешат този проблем.

Той е допълващ символ

Международният символ на климата е допълващ символ:

• Не се нуждаете от допълнително време или средства – можете да използвате символа във вашата настояща или бъдеща кореспонденция;

• Вашата организация решава какви да бъдат външният вид, посланията и съдържанието на вашите публикации;

• Вие решавате къде да поставите символа и в какъв размер;

• Вашето послание отговаря на намерението на символа – ние можем и трябва да ограничим изменението на климата.

Кой може да използва този символ?

• ОРГАНИЗАЦИИ

Всички организации с нестопанска цел например неправителствени организации, правителства/органи на изпълнителната власт и органи на местното самоуправление може да използват символа в цялостната си комуникация по промяна на климата. Те може да го използват на своите уебсайтове, брошури, както и при платени телевизионни публикации, плакати, доклади и т.н.

Засега търговските дружества не могат да използват символа на климата.

• ФИЗИЧЕСКИ ЛИЦА

Физическите лица може да използват символа на климата, за да изразят своето разбиране, че ние можем и трябва да ограничим промяната на климата.

Подпомагащи организации

UNEP, WWF, Greenpeace и Министерството на околната среда на Холандия са разработили идеята за Международния символ на климата и са представени в управляващата група на символа.

• ИНФОРМАЦИЯ

Можете да изтеглите символа от сайта или да се свържете със секретариата на Международния символ в WWF-Холандия: Eva van der Weiden, имейл l:Eweiden@wwf.nl, тел.: +31 30 6937340.

Екосистемите и услугите, които те предоставят

„Биоразнообразието – изключителното многообразие от екосистеми, биологични видове и гени около нас – има важно значение не само защото е ценно само́ по себе си. То ни осигурява широк набор от жизненоважни за нас екосистемни услуги и ползи, като например храна, прясна вода, опрашване на растенията, защита срещу наводнения и пр. ...“

Стратегия на ЕС за биоразнообразието, 2020

Какво представляват екосистемите?

Екосистемата е ясно определена пространствена единица от Земята, която включва съвместно функциониращи живи организми, наред с компонентите на неживата околна среда.

Екосистемите се оценяват според биологичното разнообразие (биоразнообразието), т.е. от различните видове, които се поддържат в дадена област. Усилията продължават да бъдат съсредоточени главно върху увеличаването на биоразнообразието на екосистемите, които са били засегнати от човешките дейности – селското стопанство, дърводобива, замърсяването и урбанизацията.

Производителността на екосистемата се измерва с това колко различни видове има в нея. От своя страна, голямото разнообразие на растителни видове поддържа повече видове тревопасни животни и хищници, докато пустинните екосистеми позволяват съществуването на по-малко растителни видове, което означава, че и животинските видове също са по-малко.

ЕКОСИСТЕМИТЕ СЕ КЛАСИФИЦИРАТ В ТРИ ГОЛЕМИ ГРУПИ: ЗЕМНИ, СЛАДКОВОДНИ И МОРСКИ.

ЗЕМНИ ЕКОСИСТЕМИ:

- Урбанизирани – територии, в които живее по-голямата част от човешката популация. Това включва градски, промишлени, търговски и транспортни зони, градските зелени площи, мини, строителни обекти и т.н.;
- Земеделски – територии, върху които се произвеждат храни, в т.ч. земеделски култури, овощни градини и т.н.;
- Тревисти – обхваща райони, доминирани от тревиста растителност, в т.ч. управлявани пасища и (полу-) естествени пасища;
- Горски – територии, покрити с дървесна растителност;
- Храсталачни и ерикоидни – райони, в чиято растителност преобладават храстите. Те са предимно вторични екосистеми в неблагоприятни природни условия;
- Площи с разпокъсана растителност и без растителност – райони с рядка растителност. Често тези екосистеми се развиват при екстремни природни условия, които биха могли да подкрепят само определени видове. Такива екосистеми включват голи скали, ледници и дюни, плажове и пясъчни равнини, и т.н.;
- Вътрешни влажни зони – територии със специфични растителни и животински съобщества, поддържащи водното регулиране и процесите, свързани с образуването на торф. Този клас включва естествени или модифицирани торфища, мочурища, както и места за добив на торф;

СЛАДКОВОДНИ ЕКОСИСТЕМИ:

- Реки и езера – включват постоянни сладководни вътрешни повърхностни води;

МОРСКИ ЕКОСИСТЕМИ:

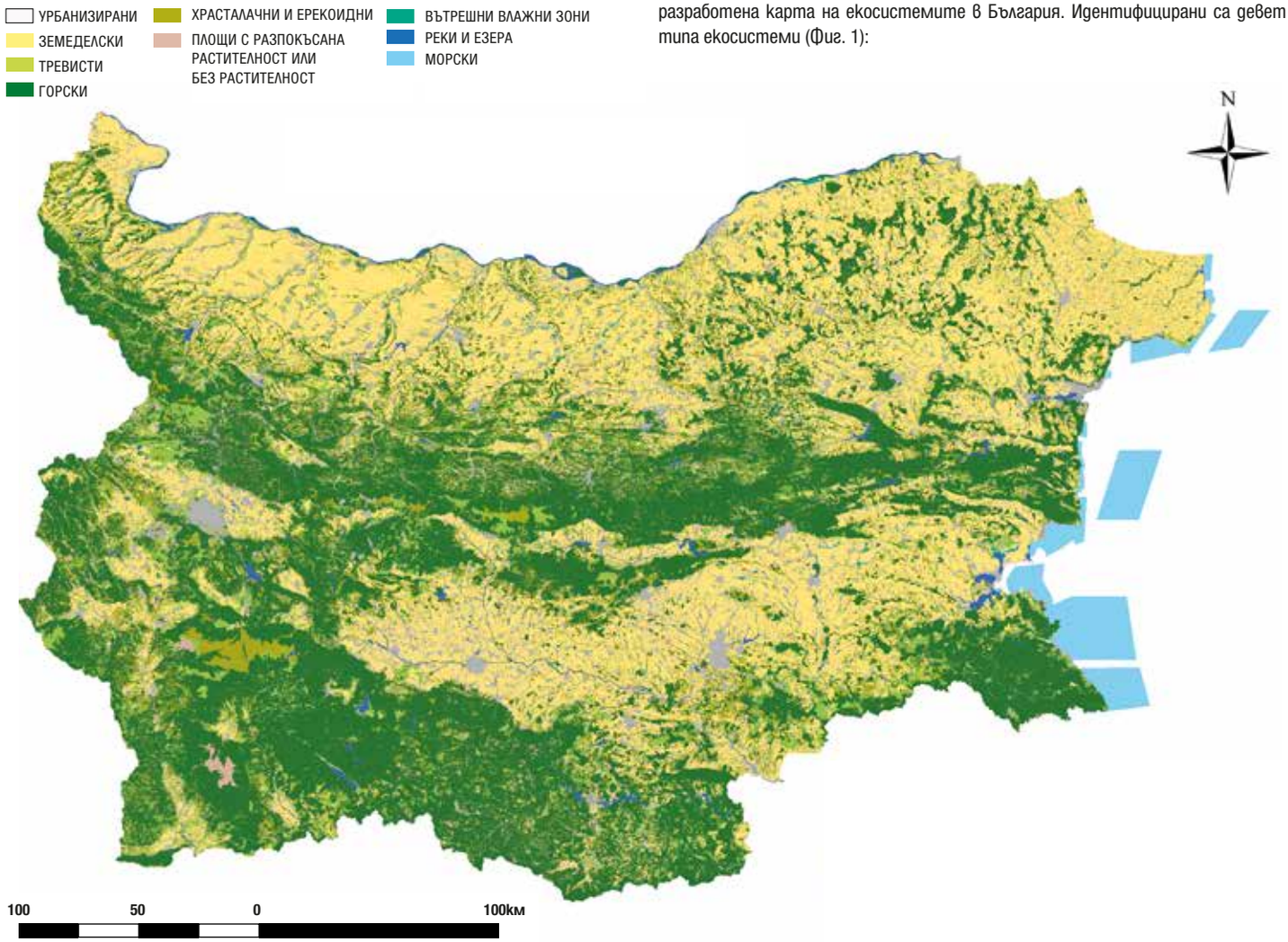
- Крайбрежни влажни зони, крайбрежни и халофитни местообитания – към тях се отнасят крайбрежни влажни зони, лагуни, естуари и други преходни води, фиорди и морски езера. Тези екосистеми са под силното влияние на приливите и отливите и имат соленост, по-висока от 0,5‰;
- Крайбрежни води – към тях се отнасят крайбрежните, плитки води, които изпитват значителни наземни влияния. Тези системи са подложени на дневни колебания на температурата, солеността и мътността, както и на смущения от вълните. Дълбочината им е между 50 и 70 метра;
- Шелф – това са екосистеми, далеч от крайбрежните влияния. За разлика от крайбрежните води, те не са подложени на сериозни температурни промени и промени в солеността. Обикновено са дълбоки около 200 метра;
- Открит океан – това са екосистеми с много стабилна температура и соленост, по-специално на морското дъно. Дълбочината е повече от 200 метра;

Екосистемите (и изобщо биоразнообразието) предоставят широк спектър от полезни услуги, които подобряват качеството на човешкия живот. Без тези услуги животът ни би бил съвсем различен или дори невъзможен. Ето защо увреждането или унищожаването на екосистемите се отразило много неблагоприятно върху човечеството.

Значимостта на екосистемите ги поставя във фокуса на европейската политика в областта на околната среда. Държавите членки на ЕС са в процес на картиране и оценяване на състоянието на екосистемите в Европа, което ще позволи да се предприемат необходимите действия за тяхното опазване и възстановяване.

ЕКОСИСТЕМИТЕ В БЪЛГАРИЯ

В резултат на проведените проучвания и анализи в рамките на проект „Разработване на Национална приоритетна рамка за действие по НАТУРА 2000“, е разработена карта на екосистемите в България. Идентифицирани са девет типа екосистеми (Фиг. 1):

Типове екосистеми	Площ в ха, в мрежата НАТУРА	% в мрежата НАТУРА
УРБАНИЗИРАНИ	86363,86	2,13
ЗЕМЕДЕЛСКИ	490127,30	12,09
ТРЕВИСТИ	545867,68	13,47
ГОРСКИ	2289162,17	56,47
ХРАСТАЛАЧНИ И ЕРИКОИДНИ	226644,02	5,59
ПЛОЩИ С РАЗПОКЪСАНА РАСТИТЕЛНОСТ И БЕЗ РАСТИТЕЛНОСТ	48517,20	1,20
ВЪТРЕШНИ ВЛАЖНИ ЗОНИ	13545,44	0,33
РЕКИ И ЕЗЕРА	104404,84	2,58
МОРСКИ	249308,93	6,15

След създаване на картата на основните типове екосистеми и оценка на сегашното им разпределение спрямо площта, е направена оценка на тенденцията в промяната на площта при всеки тип екосистема – увеличаване или намаляване на размера площ в периода 2006 – 2011 г. Най-сериозно намаление е установено в площта на тревистите екосистеми, а с най-висок процент на увеличение са храсталачните и ерикоидните.

Предстои да се извърши оценка на състоянието на екосистемите и техния потенциал да предоставят екосистемни услуги, в т.ч. идентифициране на услугите по типове екосистеми и анализ на необходимите интервенции за постигане на пълния капацитет на екосистемите. Освен това е необходимо да се извърши остойностяване на екосистемните услуги, в т.ч. разработване на методики за остойностяване и самия процес на остойностяване, включително изчисляване на стойността на необходимите действия за тяхното устойчиво и пълноценно използване. Тези дейности са планирани в Националната приоритетна рамка за действие по НАТУРА 2000 за периода 2014-2020 г.

Какви услуги предоставят екосистемите?

Терминът екосистемни услуги (ecosystem services) се използва за първи път още през 1970 г., но придобива популярност след публикуването на доклада Millennium Ecosystem Assessment през 2005 г.

Под екосистемни услуги се разбират ползите – преки и косвени, които хората извличат от функционирането на екосистемите. Например реките и влажните зони имат способността да утаяват механични частици, а заедно с това – и замърсители, прикрепени към тях, като по този начин пречистват водата. Дърветата пък играят роля при пречистването на въздуха. Наличието на чиста вода и въздух се явяват екосистемни услуги. Всички подобни функции са природни процеси и могат да се разглеждат като услуги, от които хората се възползват. В тази връзка е важно да се посочи, че екологични услуги са само тези процеси, които предоставят ползи за хората под една или друга форма.

Съгласно разбирането на ЕК, понастоящем е възприета следната класификация на екосистемните услуги:

• Материални услуги: храна, влакна, горива, генетични ресурси, суровини за биохимичната и фармацевтична индустрия, хомеопатична медицина, прясна вода;

• Регулиращи услуги: регулиране на качеството на въздуха, на климата, на водите, на ерозията, пречистване на водите и третиране на отпадъците, регулиране на болести и вредители, опрашване, регулиране на природни бедствия;

• Културни услуги: културно разнообразие и познавателни системи, духовни и религиозни стойности, образователна стойност, вдъхновение, естетична стойност, социални отношения, чувство за принадлежност, културно наследство, рекреация и туризъм;

• Поддържащи услуги: формиране на почвата, фотосинтеза, първична продукция, кръговрат на хранителните вещества, кръговрат на водата.

Различните екосистеми могат да предоставят различни екосистемни услуги, според своите характеристики и настоящо състояние.

Ако естествените екосистеми не се опазват, благата и услугите, които предоставят, ще стават все по-редки и търсени.

Кои са основните заплахи за екосистемите и екосистемните услуги?

Биологичното разнообразие, което е съществено за оцеляването на екосистемите, е подложено на натиск, а голяма част от него вече е изчезнала. Промените в използването на земята, включително земеделската интензификация и урбанизация, прекомерното използване, замърсяването, изменението на климата и инвазивните биологични видове, които си съперничат с местната флора и фауна – всички те разрушават естествените екосистеми. След като бъдат разрушени, тяхното възстановяване е често скъпо, а понякога и невъзможно.

Неотдавнашни изследвания показват, че:

► 11% от съществувалите през 2000 г. природни зони в света може да бъдат загубени до 2050 г.;

► почти 40% от съществуващите земеделски земи са изложени на риск да се превърнат в земи за интензивно земеделие;

► 60% от коралovите рифове могат да изчезнат до 2030 г.;

► в Европа до 80% от защитените видове местообитания са застрашени;

► човешката дейност е увеличила изчезването на биологични видове с 50—1000 пъти през последните 100 години.

Очевидно ние изразходваме природните богатства на Земята твърде бързо.

Човешката дейност оказва огромно въздействие върху екосистемите и техния капацитет да функционират ефективно и да предоставят блага, които ние всички ползваме.

Неустойчивото стопанисване на природните ресурси е една от най-големите заплахи за екосистемите и предоставяните от тях услуги. Това включва практики, които не взимат предвид всички аспекти и функции на дадена територия и изпълняват краткосрочни цели например прекомерната паша на полуестествени пасища и ливади, рядко използване на подходяща ротация (сеитбооборот) на земеделските култури, отстраняването на дървесна растителност от речните корита, голите сечи и т.н. В резултат на това се намалява почвеното плодородие, настъпват тежки наводнения, губят се основни функции на горските екосистеми.

Промяна в предназначението на земята е най-разрушителната заплаха за всяка екосистема. Такъв пример е превръщането на горите в обработваеми земи или в пасища за добитъка, строителството на национална и местна инфраструктура като пътища и магистрали, както и разрастването на урбанизираните територии. Преминаването от един вид екосистема в друг влияе силно върху обхвата и качеството на предоставяните екосистемни услуги.

В много случаи всички форми на екосистемни услуги, предоставяни от дадената територия, престават да съществуват.

Колко струват екосистемните услуги?

Необходимостта да се определи финансовата стойност на околната среда и услугите, които тя предоставя на човечеството, се обсъжда в научните среди повече от 40 години. Един от ключовите моменти, които сега излизат на дневен ред, е, че познаването на икономическата стойност на екосистемните услуги е от изключителна важност за вземането на адекватни управленски решения, особено по отношение на разпределението на обществените средства. Доброто разбиране на ролята на околната среда и ценния ѝ принос към икономическото и социалното благополучие на хората е определящо за вземането на компетентни управленски решения относно важни въпроси като ползването на природните ресурси.

Да се оценят благата и услугите на екосистемите от финансова гледна точка е огромно предизвикателство. Оценки в миналото са достигали трилиони евро годишно. На среща в Потсдам, Германия, през март 2007 г. министрите на околната среда от големите световни икономики се договориха да направят глобално проучване за икономическите ползи от биологичното разнообразие, като се сравнят разходите при загубата на многообразие и при провеждането на ефективни мерки за неговото съхраняване.

Последвалото проучване – „Икономика на екосистемите и биоразнообразието“ (TEEB) – е една инициатива на Европейската комисия и Германия, заедно с няколко други партньори. В неговата първа публикация, Междинен доклад по TEEB от май 2008 г., е направен предварителен опит да се даде глобална количествена картина, като годишната загуба на услуги от екосистемите е оценена на 50 милиарда. Според представената в доклада оценка, ако нищо не бъде направено, към 2050 г. само намаляването на сухоземното биологично разнообразие би могло да струва 7% от БВП, а намаляването на услугите от морските екосистеми – значително повече. Докладът отправя препоръки като прекратяване на субсидиите за вредни за околната среда дейности и за създаване на „пазари“ за услугите от екосистемите.

Втората фаза на TEEB (2008 г. – 2010 г.) предлага подробна рамка за икономическа оценка на услугите от екосистемите, като тяхната стойност ще бъде отчитана при вземането на решения на всички нива. Това се очаква да допринесе и за постигането на Целите на хилядолетието за развитие на Организацията на обединените нации.

Общата икономическа стойност на екосистемните услуги се определя от ползването или от неползването на определени услуги.

• Ползване: пряко, косвено и възможно ползване.

► Стойността на пряко ползване се отнася за продуктите и услугите, които директно се ползват от човека. Те включват консумиращи ползвания като добив на природни продукти, дървесина и лечебни вещества, лов, риболов и др., неконсумиращи ползвания като туризъм, които не налагат добив на продукти от природната среда.

► Стойността на непряко ползване се получава от екосистемни услуги, които доставят ползи извън самата екосистема. Примерите включват пречистването на водите, което има значение за цялото поречие; защитните функции на горите срещу ерозия и наводнения, от които са ползва туристическата инфраструктура в планините, или въглеродната секвестрация (улавяне и дългосрочно съхранение на въглеродния диоксид от атмосферата), която носи глобални ползи за човечеството като защита срещу измененията в климата.

► Стойността на възможно ползване се отнася за възможностите за бъдещо ползване на продукти и услуги, които може да не се използват в настоящия момент. В това число могат да се включат доставящи, регулиращи и поддържащи услуги в зависимост от това доколко те носят ползи в момента и доколко могат да се използват в бъдеще.

• Неползване: в полза на бъдещите поколения. Стойността извън ползването се отнася до желанието на човека да опази видовете и екосистемите дори без да получава преки ползи от това.

Най-лесно се остойностяват преките ползвания, защото са свързани с получаването на измерими продукти, чиито цени имат пазарни стойности и могат лесно да се наблюдават.

Измерването на стойността на непреките ползвания обикновено е по-трудно. От една страна, количеството на предоставените услуги понякога е трудно измеримо например количеството въглерод в биомасата или почвата. От друга страна, непреките ползвания могат да имат голямо значение за продукти и услуги с пазарна стойност, но често е трудно това значение да се остойности. Например естетическите ползи от пейзажа не винаги водят до консумиращи ползвания.

Най-трудно се определя стойността на една екосистема извън ползванията, тъй като тя не се отразява на хората и тяхното поведение, поради което трудно може да се наблюдава. За да се изследва стойността извън ползванията на екосистемите, се използват различни проучвания например социологически проучвания за нагласата на хората към природозащитните проблеми.

Какви действия предприемат правителствата?

След конференцията в Нагоя през 2010 г. и формулирането на Стратегията на ЕС за биологично разнообразие през 2020 г., започна прилагането на нов подход към оценката на стойността на биологичното разнообразие, основан на разбирането, че в допълнение към присъщата си стойност, биологичното разнообразие и предлаганите от него услуги имат значителна икономическа стойност, която пазарите рядко отразяват. Комисията препоръчва икономическата стойност на биологичното разнообразие да се включва в процеса на вземане на решения и да се отразява в системите за счетоводство и отчетност. Стратегията е изцяло съобразена с тази препоръка. Налага се разбирането, че действията за спиране на загубата на биологично разнообразие предполагат разходи, а загубата на биологично разнообразие има както екологична, така и икономическа стойност за обществото, като оказва пряко влияние върху икономическите субекти от сектори на икономиката, пряко зависими от услугите от екосистемите например селското стопанство и определени видове промишленост. Това по същество означава, че загубата на биологичното разнообразие създава не само екологични, но и сериозни икономически рискове. Подобно разбиране налага прилагането на интегриран подход, отчитащ зависимостта на икономиката и индустриите от биологичното разнообразие.

Според съобщението на ЕК адекватното и пълно оценяване на потенциала на природата ще допринесе за постигане на стратегическите цели на ЕС:

► Икономика с по-ефикасно използване на ресурсите;

► Икономика с по-голяма климатична устойчивост и по-ниска въглеродна интензивност;

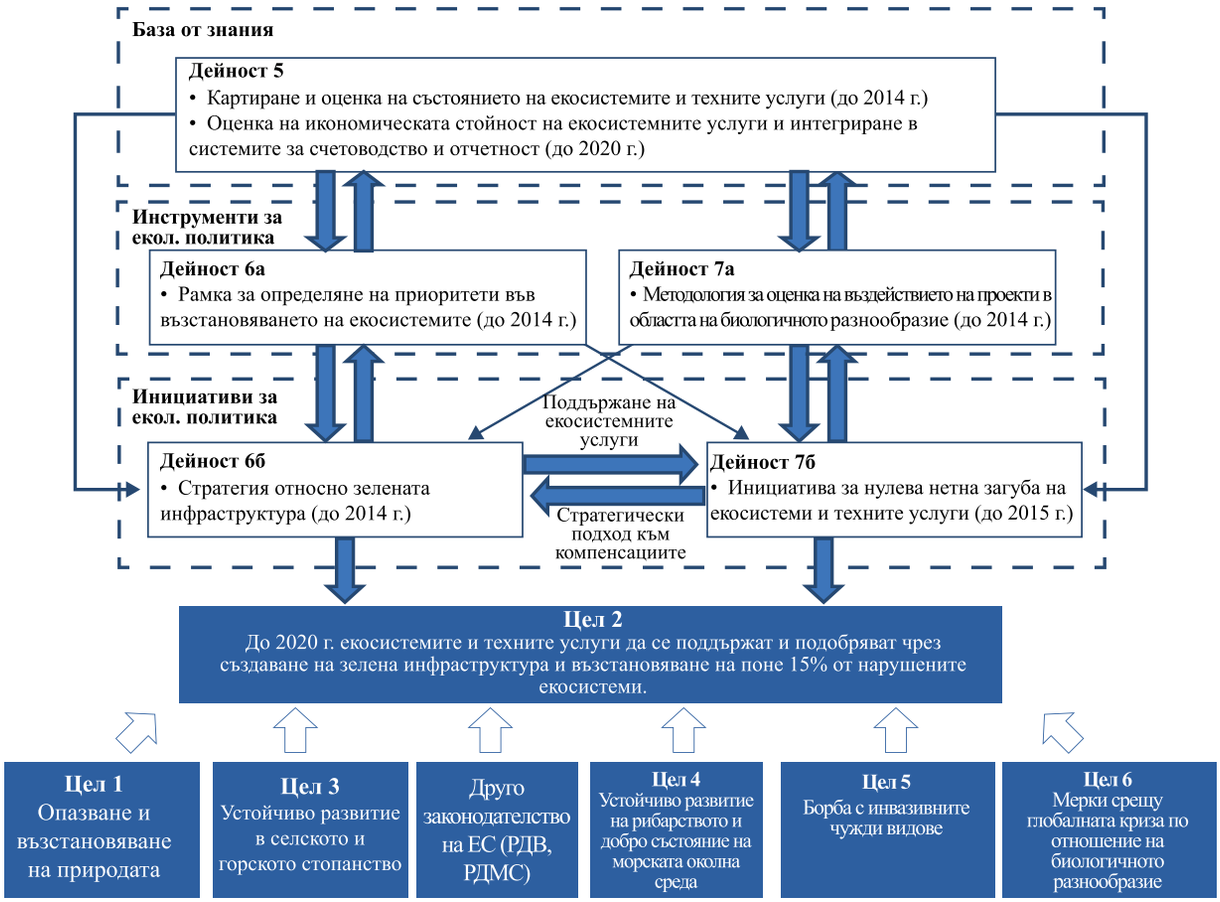
► Водеща позиция в научноизследователската област и иновациите;

Нови умения, работни места и възможности за стопанска дейност – новаторството на основата на природата и действията за възстановяване на екосистеми и опазване на биологичното разнообразие може да изградят нови умения, професии и възможности за търговска дейност.

Прогнозите са, че възможностите за търговска дейност в световен мащаб, произтичащи от инвестиции в биологичното разнообразие, могат да достигнат стойност от 2 до 6 трилиона долара до 2050 г.

Стратегията за биологично разнообразие за 2020 г. има шест взаимосвързани цели, които отговарят на основните приоритети на водещата цел за 2020 г. Изпълнението им генерално следва да доведе до ограничаване и спиране на загубата на биологично разнообразие и влошаването на услугите от екосистемите. Всяка от целите е насочена към решаването на специфичен проблем: опазването и възстановяването на биологичното разнообразие и свързаните с него услуги от екосистемите (цели 1 и 2), засилване на положителния принос на земеделието и лесовъдството и намаляване на главния натиск върху европейското биологично разнообразие (цели 3, 4 и 5) и увеличаване на приноса на ЕС за световното биологично разнообразие (цел 6). Всяка цел включва пакет от дейности, чрез които тя следва да бъде постигната.

Цел 2 от Стратегията на ЕС за биологичното разнообразие до 2020 г. е насочена към запазване и възстановяване на екосистемите, и на услугите и ползите, които предоставят. За постигането на тази цел е формулирана Дейност 5, според която до 2020 г. екосистемите и услугите и ползите, които предоставят, следва да се запазят и подобрят чрез създаване на зелена инфраструктура и възстановяване на поне 15% от нарушените екосистеми. В тази връзка държавите членки следва да картират и оценят състоянието на екосистемите и техните услуги в националната си територия с помощ от Европейската комисия до 2020 г. Цел 2 е пряко свързана с останалите цели на Стратегията.

Фигура 3. Значението на Дейност 5 във връзка с другите подкрепящи дейности от Цел 2 и с останалите цели на Стратегията на ЕС за биоразнообразието.

Стратегията до 2020 г. предлага рамка за действие, която дава възможност на ЕС да достигне целта си за 2020 г. в областта на биологичното разнообразие и указва посоката за осъществяване на визията за 2050 г. В тази връзка ЕК се концентрира и върху следните действия и инициативи:

► Комисията създаде платформата на ЕС „Бизнес и биологично разнообразие“, която понастоящем свързва предприятия от шест различни сектора (селско стопанство, добивна промишленост, финанси, хранителна промишленост, горско стопанство и туризъм) и ще продължи да развива платформата и да насърчава по-доброто сътрудничество между предприятията в Европа, включително малките и средните предприятия, и връзките с национални и глобални инициативи;

► Комисията ще продължи да развива партньорства за популяризиране и подпомагане на работата по оценяването на биологичното разнообразие и услугите от екосистеми в развиващите се страни и ще насърчава сътрудничеството между изследователите и други заинтересовани страни, участващи в пространственото планиране и управлението на земеползването, за приложението на стратегии за биологично разнообразие на всички нива, гарантирайки съгласуваност със съответните препоръки, залегнали в Териториалния дневен ред на ЕС;

► Ще се стимулира активното участие на гражданското общество и гражданските инициативи за опазването на биологичното разнообразие и устойчивото му използване;

► ЕС също така ще подпомага продължаващите

усилия за подобряване на сътрудничеството, създаване на синергия и установяване на общи приоритети между конвенциите, свързани с биологичното разнообразие (КБР, Конвенцията за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна CITES, Конвенцията за опазване на мигриращите видове диви животни, Рамсарската конвенция за влажните зони и Конвенцията за опазване на световното културно и природно наследство). ЕС ще насърчава засиленото сътрудничество между конвенциите за биологичното разнообразие, за изменението на климата и за борбата с опустяването, с цел постигане на общи ползи;

► Ще се засили сътрудничеството и диалогът за биологичното разнообразие с ключовите партньори, особено с държавите кандидатки и потенциални кандидатки, за да се развият или приспособят техните политики за постигане на целите в областта на биологичното разнообразие за 2020 г.;

► Държавите кандидатки и потенциални кандидатки се приканват да допринесат за изпълнението на стратегията и да започнат да развиват или адаптират своите политики с оглед постигането на глобалните и европейски цели в областта на биологичното разнообразие за 2020 г.;

► Не на последно място следва да се има предвид, че партньорствата са ключов фактор за повишаване на осведомеността на всички заинтересовани страни по въпросите за биоразнообразието. Именно с оглед на повишаване на обществената информираност и осъзнатост се провижда кампанията на Комисията за 2010 г. „Биологичното разнообразие: това касае всички нас“, да бъде последвана от специфична кампания, съсредоточена върху мрежата НАТУРА 2000.

Екосистемните услуги и НАТУРА 2000: какво е заложено в Националната приоритетна рамка за действие?

За изпълнението на дейности по НАТУРА 2000 България е разработила Приоритетна рамка за действие за периода 2014 – 2020 г. (НПРД). На база детайлен и обстоен анализ на състоянието на видовете и природните местообитания от директивите за хабитатите и за птиците са формулирани приоритети и мерки, които следва да се реализират през следващия програмен период, така че да се поддържа или подобри природозащитното състояние на тези видове и природни местообитания. Целта на НПРД е да осигури хоризонтално финансиране на планираните дейности от различни финансови инструменти.

Приоритет 3 на българската Национална приоритетна рамка е насочен към мерки, обвързани със създаването на зелени работни места, стимулирането на развитието на зелена икономика, прилагането на схеми, подпомагащи бизнеса, компенсаторни плащания и иновативни финансови схеми, целящи опазване на биологичното разнообразие при реализацията на икономически дейности в териториите на защитените зони от екологичната мрежа. В този приоритет са предвидени и множество инвестиционни мерки, които целят да осигурят доброто управление на риска от пожари, наводнения и други природни бедствия, адаптацията към климатичните промени, да подкрепят преодоляване на фрагментацията на защитените зони, да намалят антропогенното замърсяване около и на територията на защитените зони и да създадат инвестиционната основа, необходима за въвеждането на екологощадящи бизнес практики, както и да предложат екологосъобразни алтернативи на мащабни проекти със значимо въздействие върху околната среда.

► За реализацията на този приоритет в НПРД са планирани мерки в следните основни групи:

► Приоритетни мерки за осигуряване на екосистемни ползи от НАТУРА 2000, особено свързани с адаптирането към или смекчаването на климатичните промени;

► Приоритетни мерки за популяризация на устойчив туризъм и заетост във връзка с НАТУРА 2000;

► Приоритетни мерки за популяризиране на иновативни подходи във връзка с НАТУРА 2000.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Преглед на екосистемните услуги и ползите, които предоставят, Мирослава Зервудакис, Боян Рашев и Карстен Гермер, UNDP, 2007.

A synthesis of approaches to assess and value ecosystem services in the EU in the context of TEEB, Final Report, Roy Brouwer, Luke Brander, Onno Kuik, Elissaios Papyrakis and Ian Bateman, 15 May 2013.

Conservation of Biodiversity and Ecosystem Services in Europe: From Threat to Action, By Paula A. Harrison and the RUBICODE consortium, 2009.

European Union. 2013. Mapping and Assessment of Ecosystems and their Services: An analytical framework for ecosystem assessments under Action 5 of the EU Biodiversity Strategy to 2020, Discussion paper.

Science for Environment Policy, DG Environment News Alert Service, Issue 20, May 2010.

Инвазивните чужди видове

– преувеличен проблем или истинско предизвикателство

Биологичните инвазии, т.е. миграциите на видовете организми и разширяването на заеманата територия, са естествен биологичен процес, който е съпътствал развитието на живата природа от зараждането ѝ до днес. С появата на човека и активизирането на съзнателната му дейност значително се увеличава броят на видовете и разстоянията, на които те са били преместени. Това явление става особено осезаемо през последните няколко десетилетия, когато постоянно нарастващата търговия и мобилност на хората по света водят до непознати до сега мащаби и темпове на пренасяне на видове организми от едно място на друго.

Какво представляват чуждите и инвазивните чужди видове?

На дадена територия чужд (неместен, чуждоземен, екзотичен) вид е всеки вид организъм, който съзнателно или несъзнателно е пренесен от друго място в света, където се намира неговата естествена територия на разпространение. Попаднали на ново място, голяма част от видовете не успяват да се приспособят и умират. Друга част се приспособяват, но новите условия не са особено благоприятни и индивидите или не се размножават изобщо, или се размножават с много бавни темпове, остават в малка численост за дълъг период от време и не разширяват новозаетата територия. Една малка част обаче успяват да се приспособят много добре, размножават се бързо, разширяват значително заеманата територия и започват да оказват по-слабо или по-силно неблагоприятно въздействие върху местните видове и екосистеми, върху икономиката и здравето на човека. Именно такива видове се наричат инвазивни чужди видове. Съгласно тези определения не всеки чужд вид е инвазивен, докато всеки инвазивен вид по дефиниция е чужд за дадената територия. Чужди видове са регистрирани във всички таксономични групи организми – микроорганизми, растения, животни, гъби.

Основни понятия, свързани с инвазивните чужди видове:

► Чужди (неместни, чуждоземни, екзотични) видове: видове, подвидове или таксони с по-нисък ранг, интродуцирани извън техния сегашен ареал или ареала им в миналото. Тук се включва всяка част, гамети, семена, яйца или пропагули на тези видове, които могат да оцелеят и дадат началото на нови индивиди.

► Инвазивни чужди видове: чужди видове, чиято интродукция и/или разпространение застрашава или влияе върху местното биологично разнообразие и екосистемните услуги, а може да има и негативно въздействие върху икономиката и здравето на човека.

► Въвеждане (интродукция): всяко преместване на чужд вид извън неговия минал или настоящ естествен ареал с директната или индиректната помощ на човека.

► Преднамерено въвеждане (интродукция): съзнателно и целенасочено преместване и освобождаване на чужди видове от човека извън естествения им ареал.

► Непреднамерено въвеждане (интродукция, навлизане): всяко преместване на чужди видове, което не е съзнателно и целенасочено.

► Подивяване (натурализиране, установяване, закрепване): процесът, при който един чужд вид успешно се размножава на новата територия и има вероятност за неговото дългосрочно съществуване.

Анализ на риска: включва (1) оценка на последствията от въвеждането и вероятността за подивяване на даден чужд вид, използвайки научна информация (т.е. оценка на риска) и (2) определяне на мерките, които трябва да бъдат приложени, за да се намали или управлява този риск (т.е. управление на риска), отчитайки социално-икономическите и културните дадености.

Влияят ли инвазивните чужди видове върху местното биологично разнообразие, икономиката и здравето на човека?

Инвазивните чужди видове имат редица небла-

гоприятни въздействия върху местните видове и екосистеми, икономиката и здравето на човека – конкуренция с местните видове (например за пространство, хранителни ресурси и вода, опрашители, светлина и др.), хищничество, пренасяне на причинители на различни заболявания по местните видове и човека, хибридизация (кръстосване) с местни видове, промяна на природните местообитания, разрушаване на инфраструктурата и културните паметници, значителни промени в ландшафта, заплевеляване на селскостопанските култури, причинители на алергии, дерматити и др.

В Европа са установени около 11 000 чужди видове от всички организмови групи. За голям брой от тях вече са добре документирани неблагоприятните им въздействия, като обикновено тези въздействия са комплексни. В България също в последните десетилетия нараства броят на чуждите видове и отрицателните им въздействия стават все по-осезаеми.

Семенните растения са една от организмовите групи, представени с най-голям брой чужди видове както в Европа, така и у нас. В България са установени около 340 вида неофити, т.е. видове растения, които са попаднали за първи път на територията на страната след края на 15. век (след откриването на Америка). От тях за инвазивни или потенциално инвазивни се считат около 60 вида, като сред най-проблемните за местното биологично разнообразие са айлантът (Ailanthus altissima), черната акация (Amorpha fruticosa), бохемската фалопия (Fallopia bohemica), обикновената опунция (Opuntia humifusa).

Айлантът, наричан още див орех или китайски ясен (Ailanthus altissima) е листопадно дърво с височина до 30 м. Видът е изключително сухоустойчив, образува мощна коренова система и многобройни издънки, поради което прави плътни групи. Това е едно от най-бързо растящите дървета в света – младите индивиди нарастват с до около 2 м годишно. Размножава се както със семена, така и чрез кореновите издънки. Едно възрастно дърво може да образува до 325 000 семена годишно, които се разпространяват чрез вятъра. Родината на айланта е Източна Азия (Китай и Северен Виетнам). У нас е пренесен към края на 19 век с цел отглеждане и се използва като декоративно дърво в парковете, както и за борба с ерозията. Видът много добре се е приспособил към климатичните условия у нас и бързо е „подивял“, като днес се среща в цялата страна. Неблагоприятните последици от неговото широко разселване са много повече и по-значителни от благоприятните (напр. укрепване на ерозирани терени) – образува плътни групировки с площ десетки квадратни метри и по този начин значително намалява (при някои изследвания – до 24%) броя на местните видове растения, променя структурата и състава на растителните съобщества и природните местообитания, в близост до пътища и железопътни линии разрушава инфраструктурата поради мощната си коренова система и силно изразена способност за образуване на издънки, променя химичния състав на почвата, увеличавайки съдържанието на азота, органичния въглерод и киселинността (pH). Семената попадат в пукнатини на крепостни стени, сгради, църкви, манастири, поникват бързо и по този начин видът причинява значителни разрушения и щети на сградите и културно-историческите паметници.

В последните две-три десетилетия съществен проблем в страната е бързото нарастване на броя и площта на находищата от подивелия кактус обикновена опунция (Opuntia humifusa). Това е вечнозелено храстовидно растение. Стъблата са лежащи или полулежащи, членести, състоящи се от няколко 3–17 см дълги и 4–12 см широки месести, листоподобни, тъмнозелени членчета. Видът произхожда от Северна Америка и е пренесен у нас в началото на 20 век като декоративно растение. С едрите си жълти цветове и екзотичните групи, които образува, растението е харесвано от много любители цветари, които го засаждат не само в градините си, но и в природата или по невнимание изхвърлят жизнени части от него заедно с градинските отпадъци. Тази на пръв поглед „безобидна“ или дори „полезна“ дейност има много неблагоприятни последици. Обикновената опунция е силно сухоустойчива и студоустойчива, размножава се бързо, най-вече по вегетативен начин – чрез разнасяне на стъбловите „членчета“ от животни, хора, течаща вода при порои, вероятно и от превозни средства, и прави плътни групи по сухи, песъчливи, с оскъдна растителност места. По този начин потиска развитието на много местни, често редки, видове растения, променя състава и структурата на растителните съобщества и природните местообитания, включително и на такива с много висока природозащитна стойност. Поради това, че е силно бодлива и, с изключение на плодовете, не се яде от местните диви и селскостопански животни, опунцията прави плътни, непроходими обрастванията и променя животинските и човешките пътеки, съществено редуцира достъпната за паша площ, докато накрая стане невъзможно да се използват пасищата.

Редица инвазивни чужди видове растения са едни от най-разпространените и упорити плевели по селскостопанските култури. У нас такива са обикновеният щир (Amaranthus retroflexus), хибридният щир (Amaranthus hybridus), американската злолетица (Erigeron annuus), канадската злолетица (Erigeron canadenis), сумatренската злолетица (Erigeron sumatrensis), перуанските лайки (Galinsoga parviflora и G. quadriradiata), балурът (Sorghum halepense) и др.

Животните също са представени с много голям брой чужди видове в Европа и България, като най-многобройни са безгръбначните животни. У нас досега са установени 58 чужди вида сухоземни и сладководни гръбначни животни и над 340 чужди вида сухоземни безгръбначни животни. Някои от тях са се превърнали в класически примери за вредите, които чуждите видове нанасят върху местното биологично разнообразие и икономиката на човека.

Зебровата мида, наричана още черна странстваща мида (Dreissena polymorpha), достига на дължина до около 5 см и има дебели, здрави, триъгълни черупки с характерни редуващи се тъмни и светли ивици. Обитава сладки до леко солени води, където образува колонии, прикрепени към твърд субстрат. Притежава изключително висок размножителен потенциал – една женска може да образува до 1 000 000 яйца годишно. Храни се с микроскопични плаващи организми (планктон) и органични частици и самата тя служи за храна на различни видове риби, патици и др. Родина на вида са сладководните басейни около и оттичащи се в Аралско, Черно и Каспийско море, откъдето е пренесена с помощта на плавателните съдове в други части на Европа и Северна Америка. У нас зебровата мида е естествено разпространена в р. Дунав и в Черноморските езера и устия на реки, но през последното десетилетие се наблюдава бързото ѝ навлизане във вътрешните водоеми на страната. Неблагоприятните въздействия на вида се дължат на способността му да образува прикрепени плътни колонии, като отделните индивиди се привързват един към друг с помощта на специални бисусни нишки. Прикрепва се към различни твърди предмети – подводни камъни, бетонови и дървени съоръжения, корени на дървета и подводни пънове, дъна на плавателни съдове и др., но също така и по черупките на други миди и охлюви, раци. Разраствайки се до значителни размери, колониите запушват канали, тръби, включително съоръженията на електроцентралите и на напоителни и водоснабдителни системи, блокират навигационните съоръжения на плавателните съдове, ускоряват корозията на подводни метални съоръжения, обрастват по рибарските мрежи и др. и по този начин причиняват огромни икономически щети. Зебровата мида може да вреди и на здравето на хората, тъй като при настъпване острите черупки причиняват порезни рани и при образуване на масови колонии на практика значително стеснява подходящите за къпане и газене места. Документирани са и положителни въздействия на мидата – служи за храна на видове риби, птици и други безгръбначни животни, убежище за дребни организми, пречиства и повишава прозрачността на силно замърсените води, но с масовото си развитие води до съществена промяна на хранителната верига във водоемите, нестабилност на организмовите съ-

общества и в крайна сметка има отрицателен ефект върху местното биологично разнообразие. Икономическите загуби могат да бъдат значителни например в Испания през 2005 г. е изчислено, че за 20-годишен период ще са необходими около 40 000 000 евро за борба с вида.

В последните две десетилетия в Европа бе установен един нов чужд вид насекомо – многоцветната азиатска калинка (Harmonia axyridis). Негова родина е Централна и Източна Азия. Пренесен е в Европа за биологична борба с различни вредители в оранжерийни условия, откъдето е изпуснат през 1991 г. и подивял. Видът вече се среща и в България. Храни се с листни въшки и други дребни животински организми, включително и с насекоми, и други видове калинки. Характерни особености на вида са разнообразната окраска на твърдите крила – от жълто-оранжева до черна, с различен брой точки, както и способността да образуват струпвания от стотици и хиляди индивиди за прекарване на зимния сезон. Неблагоприятното въздействие се изразява в намаляване на разнообразието и числеността на местните видове калинки. В някои случаи причинява икономически щети например при производството на вино, тъй като е възможно масово развитие в лозови масиви, при което животните се настаняват в гроздовете, не могат да бъдат очистени при мачкането на гроздето и влошават качеството на получения гроздов сок и вино.

Макар че навлизането на чужди и инвазивни чужди видове в морските екосистеми е много по-малко видимо за неспециалистите, морските басейни също са много уязвими. Така например през 80-те години на 20 век в Черно море е установен нов „нашественик“ – медузоподобното животно Мнемиопсис лейди (Mnemiopsis leidyi). Този вид има меко, желеподобно, воднисто тяло с камбанковидна или овална форма и дължина около 10 см. Животните са хермафродитни и имат много добри размножителни способности – при благоприятни условия един индивид може да образува до 3000–4000 яйца при едно снасяне, от които само за 20–24 часа се развиват ларви! Родина на мнемиопсиса е Североамериканското крайбрежие на Атлантическия океан. В Черно море е пренесен случайно, вероятно с баластните води на плавателните съдове. Още в първите години от нашествието видът бързо увеличава числеността си поради наличието на богата хранителна база – зоопланктон (микроскопични плаващи животни и яйца на риби) и липсата на естествени врагове. Инвазията на мнемиопсиса води до резки промени в структурата на планктонните съобщества, най-вече в крайбрежните зони. Това променя хранителната база на много черноморски видове риби и води до значително намаляване на техния брой, респективно неколкократно намаляване на улова – до 10 пъти при хамсията (Engraulis encrasicholus). Освен това, след естествената смърт на индивиди от мнемиопсис, телата им бързо се разлагат от морските бактерии и гниенето причинява замърсяване (еутрофикация) на водите и тежък кислороден дефицит, от който се задушават и измират редица други морски организми. За щастие, към края на 90-те години на 20 век започва постепенно намаляване на популацията на мнемиопсиса в Черно море, но все още негативните последици от инвазията са значителни.

Редица инвазивни чужди видове животни са сред най-големите вредители и неприятели на човека, тъй като са преносители на болести, унищожават селскостопанската продукция, повреждат инфраструктурата и др., напр. сивият плъх (Rattus norvegicus), прелетните скакалци (мароканци – Dociostaurus maroccanus и азиатски – Locusta migratoria), колорадският бръмбар (Leptinotarsa decemlineata), пчелният кърлеж (Varroa jacobsonii), лозовата филоксера (Phylloxera vastratrix), кръвната въшка (Eriosoma lanigerum) и др.

Някои видове са директна заплаха за здравето на човека. Например Пелинолистната амброзия (Ambrosia artemisiifolia) е едногодишно тревисто растение с височина до около 2 м. Цъфти от края на юли до септември или октомври. Един индивид обикновено образува огромно количество полен (цветен прашец), който се разнася от вятъра на разстояния над 200 км, и около 1000–1200 семена (но има литературни данни и за 30 000–40 000 семена), които остават жизнени в почвата до 40 години. Макар че е проникнал в Европа значително по-рано, широкото разпространение на вида започва в последните 20–30 години. У нас амброзията бе съобщена за първи път през 2001 г. и от тогава се е разпространила значително в почти цяла Северна и част от Южна България. Въвеждането на вида у нас е станало случайно по няколко начина – чрез внос на зърнени култури с примес на семена от амброзия, чрез пренос по река Дунав и чрез превозните средства по автомобилната и железопътната мрежа. В пределите на страната разпространението на вида се улеснява и от течащи води при порои и обилно снеготопене, от преместване на пясък и почва от „заразени“ места, както вероятно и от птици и гризачи. Цветният прашец на пелинолистната амброзия е сред най-силните алергизиращи агенти за човека и причинява сенна хрема, рино-конюнктивити, астмоподобни симптоми. Растенията съдържат летливи масла, които при продължителен допир причиняват дразнене на кожата, дерматити, образуване на упорити за лечение серозни мехури и сърбеж. По тези причини в много европейски страни има забрана за внос на семена и зърнени култури с примес на семена от амброзия. От своя страна това води до съществени икономически загуби на земеделските производители в райони с

масово развитие на амброзия поради невъзможност за реализиране на произведената продукция или значителни инвестиции за пречистване на семената на селскостопанските култури. Подобна заплаха вече е налице за земеделски производители у нас, особено в Северна и Североизточна България.]

Факти за отрицателните въздействия на инвазивните чужди видове

• Инвазивните чужди видове са една от най-важните заплахи за 33% от застрашените видове птици и 11% от застрашените земноводни в световен мащаб;

• Общите загуби на световната икономика от инвазивни чужди видове се оценяват на 5% от годишното световно производство;

• Изчезването на 95% от видовете птици, 90% от земноводните и влечугите, 70% от бозайниците и 70% от видовете растения на островите в световен мащаб се дължи на инвазивни чужди видове;

• В Европа са регистрирани около 11 000 чужди вида, като най-многобройни са групите на папратовидните и семенните растения, и безгръбначните животни. Счита се, че около 10–15% от тези видове са потенциално опасни за местното биологично разнообразие;

• Икономическите загуби в Европа от биологичните инвазии възлизат на най-малко 12 000 000 000 евро годишно;

• В САЩ се срещат около 50 000 чужди вида и този брой непрекъснато нараства. Икономическите загуби от тези видове се изчисляват на около 120 милиарда щатски долара годишно;

• Балластните води на плавателните съдове са важен път за пренасяне на морски чужди видове: ежегодно по земното кълбо се транспортират 10–14 милиарда тона балластни води, с които могат да бъдат пренасяни повече от 7000 вида морски организми;

• Средната продължителност на периода от времето на въвеждане на един чужд вид на дадена територия до времето, когато започва инвазията и въздействието върху местното биологично разнообразие, се изчислява на около 50 години.

Какви са пътищата за въвеждане на чужди видове?

Най-общо механизмите за въвеждане на чужди видове на дадена територия са от три типа:

• транспортиране като стоки или заедно със стоки, обект на внос: съзнателно транспортиране на чужди видове се извършва с цел задоволяване на различни човешки потребности. В този случай след първоначалното въвеждане на чуждите видове на новата територия съществуват два основни пътя за по-нататъшното им разселване – целенасочено освобождаване или засаждане в природата (ловни обекти, засаждане на растения за контрол на почвената ерозия, създаване на горски насаждения, ветрозащитни горски пояси и др.) и случайно изпускане или избягване от контролираните условия, при които видовете са отглеждани (например многоцветната азиатска калинка; видове животни, отглеждани като домашни любимци – папагали, червенобуза костенурка; декоративни видове растения – обикновената опунция, гигантската златна пръчица, бохемската фалопия, земната ябълка и др.). В някои случаи чужди видове се пренасят несъзнателно заедно с други товари и стоки. По този начин се пренасят много чужди видове, които са вредители и паразити по растенията и животните, обект на внос;

• несъзнателно въвеждане с помощта на различни транспортни средства (вектори), например чрез прикрепване по автомобили и влакове, по дъната на плавателните съдове и с помощта на балластните води на корабите;

• естествено разпространение от съседни региони, където тези видове също са чужди: в този случай има два основни пътя на разпространение – чрез използване на коридори, създадени от човека и свързващи добре изолирани преди това територии или акватории (например прокопани изкуствени канали между водни басейни), и чрез неподпомогнато разпространение (например чрез вятъра, с помощта на птици и др.).

Задълбоченото познаване на пътищата за въвеждане на чужди видове е ключов фактор за анализ на риска и изграждане на ефективна система за превенция и контрол. Освен пътищата за въвеждане и биологичните особености на самите чужди видове, от значение е наличието на подходящи местообитания, откъдето започва подивяването и по-нататъшното разпространение на видовете. Особено уязвими са нарушените и създадените от човека местообитания и екосистеми (градска среда, крайпътни местообитания, железопътни линии, обработваеми площи, сметища и др.), крайречните и водните местообитания.

Кои са основните международни и национални законодателни инициативи и програми по отношение на инвазивните чужди видове?

Днес вече има достатъчно документирани факти и научни доказателства, които определят инвазивните чужди видове като втората по значимост заплаха за биологичното разнообразие след влошаването и загубата на природните местообитания. Имайки предвид

и значителните щети за редица стопански отрасли и вредите за здравето на човека, разбираемо е голямото внимание, което се обръща на този проблем в световен, европейски и национален мащаб. Призиви за превенция, контрол и ограничаване на въздействията от инвазивните чужди видове се отправят в редица международни конвенции, програми и инициативи, както и в българското законодателство. Още през 1979 г. Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна, и природните местообитания (Бернска конвенция) призовава страните членки „стриктно да контролират интродукцията на неместни видове" (Статия 11.2.b). Конвенцията за биологичното разнообразие (1992 г.) задължава страните членки да предприемат действия, с които да „предотвратят навлизането на чужди видове, контролират или унищожават тези от тях, които застрашават екосистемите, местообитанията и видовете" (§ 8h). Директива 92/43/ЕИО (1992) на Съвета на Европа върху опазването на природните местообитания и дивата фауна и флора (Директива за местообитанията) задължава страните членки да „контролират въвеждането в природата на неместен вид да става по начин, който не би увредил нито природните местообитания в тяхната естествена област на разпространение, нито местните представители на дивата флора и фауна; в случай че считат за необходимо, те забраняват такова въвеждане" (§ 22b). Отношение към чуждите и инвазивните чужди видове имат и редица други конвенции, стратегии, програми и инициативи например Международната конвенция за защита на растенията (IPPC), Конвенцията за международната търговия на застрашени видове от дивата флора и фауна (CITES), Световната стратегия за инвазивните чужди видове (GSIAS), Световната програма за инвазивните видове (GISP), Експертната група за инвазивните видове към Международния съюз за защита на природата (ISSG – SSC, IUCN) и др.

В отговор на изострящия се проблем с инвазивните чужди видове в Европа през 2004 г. бе разработена и публикувана Европейска стратегия за инвазивните чужди видове. Тя има за цел да съдейства за разработването и прилагането на координирани мерки и да обедини усилията в Европа за предпазване или намаляване неблагоприятните въздействия от инвазивните чужди видове. Решаването на този проблем е една от шестте цели на Европейската стратегия за биологичното разнообразие до 2020 г. – Цел 5. Борба с инвазивните чужди видове: „До 2020 г. инвазивните чужди видове и техните пътища за въвеждане са идентифицирани и приоритизирани, приоритетните видове се контролират или са унищожени и пътищата за въвеждане се управляват така, че да предотвратят навлизането и установяването на нови инвазивни чужди видове". В момента е в ход разработването на Регламент на Европейския парламент и Съвета на Европа върху превенцията и управлението на въвеждането и разпространението на инвазивните чужди видове. Целта на този документ е да разработи правилата в Европейския съюз за предпазване, намаляване и смекчаване на вредните въздействия от инвазивните чужди видове.

В България основният закон, който третира проблема с инвазивните чужди видове, е Законът за биологичното разнообразие (2002 г.), специално чл. 2 ал. 4, чл. 35 ал. 6 и чл. 67 и чл. 67а. Въз основа на чл. 69 са разработени: Наредба №4 от 8 юли 2003 г. за условията и реда за издаване на разрешителни за въвеждане на неместни или повторно въвеждане на местни животински и растителни видове в природата и Наредба №14 от 27 октомври 2005 г. за условията и реда за издаване на разрешителни за въвеждане на неместни или повторно въвеждане на местни дървесни, храстови и ловни видове в природата и отчитане мнението на обществеността в района на повторното въвеждане. Други закони, които частично засягат инвазивните чужди видове, са Законът за защитените територии (1998 г.), Законът за защита на растенията (1997 г.), Законът за защита на животните (2008 г.), Законът за лечебните растения (2000 г.), Законът за рибарството и аквакултурите (2001 г.) и др. Независимо от наличието на законова база по отношение на тези видове, все по-остро изпъква необходимостта от разработването и приемането на Национална стратегия за инвазивните чужди видове, която да координира дейностите и да стимулира изграждането на необходимия научен и управленски капацитет, анализ на риска и обмяната на информация, популяризиране на проблема и осигуряване на широка обществена подкрепа и участие в предприетите мерки.

Можем ли да контролираме въвеждането и разпространението на инвазивни чужди видове и да ограничим отрицателните им въздействия?

Тъй като инвазивните чужди видове са глобален проблем, решаването му не е възможно от отделни държави, а са необходими международно и регионално сътрудничество. Увеличаването на международната търговия, туризма, мобилността на хората по целия свят, както и климатичните промени са фактори, които допринасят за увеличаване на броя на чуждите видове в различните територии, както и за засилване на негативните им ефекти. Световната икономическа криза също може да има стимулиращ ефект за нарастване на проблема, тъй като се ограничават ресурсите за контрол на инвазивните видове или не се вземат своевременни мерки. Ето защо борбата с тези видове е особено актуална и необходима.

Конвенцията за биологичното разнообразие препоръчва тристепенен подход за контрол:

- превенцията (предпазването) е най-ефективният, най-икономичният и най-природосъобразният подход, тъй като включва мерки, които възпрепятстват навлизането на даден чужд вид на съответната територия;

- ранното установяване и бързата реакция са ключови за предотвратяване на оцеляването и подиването на чуждите видове, като пълното унищожаване на новопоявилия се „нашественик" е най-желателно;

- ограничаването и дългосрочният мониторинг са единствените възможни подходи за контрол, когато пълното унищожаване не е възможно и чуждият вид има голяма численост и е заел значителни площи.

Усилията на държавите трябва да са насочени най-вече към вземане на мерки за превенция и ранно установяване, и бърза реакция, тъй като това са значително по-ефикасни, по-евтини и природосъобразни методи. В това отношение особено важна роля имат научните изследвания за своевременно установяване на новонавлезли чужди видове, проучване на техните биологични и екологични особености, оценка на риска от инвазия и разработването на подходящи мерки за контрол. Споделянето на опит и информация между различните държави и тяхното сътрудничество, добрата информираност и координация на отговорните институции и на широката общественост са от решаващо значение за успеха при решаването на този все по-изостряш се проблем. Важна стъпка е създаването и функционирането на европейски и регионални мрежи като интернет порталът за Предоставяне на инвентаризации на инвазивните чужди видове в Европа (DAISIE), Европейската мрежа за инвазивните чужди видове (NOBANIS), както и на Мрежата за инвазивните чужди видове в Южна и Източна Европа (ESENIAS), сред инициаторите за изграждането на която и неин член е България.

Европейските фондове 2014-2020 г. и борбата с инвазивните видове

Съгласно чл. 8 на Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (т.нар. Директива за местообитанията), ЕС въведе единен стандарт за стратегическо планиране на дейностите по НАТУРА 2000, като задължи всяка държава членка да разработи Национална приоритетна рамка за действие (НПРД) по НАТУРА 2000. Основна цел на НПРД е да идентифицира нуждите от финансиране и приоритетите за защитените зони от НАТУРА 2000 на национално и регионално ниво и по този начин да се улесни интеграцията им в бъдещите програми за финансиране от различните европейските финансови инструменти.

Основната отговорност за планирането на финансовите ресурси, необходими за дейности по НАТУРА 2000, е на всяка от държавите членки, но чл. 8 от Директивата за местообитанията изрично подчертава необходимостта от подкрепата на ЕС за управление на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 чрез осигуряване на съфинансиране от инструменти на Общността. В този смисъл планирането на дейностите по НАТУРА 2000 е в пряка връзка с бюджета на стратегията „Европа 2020" и начина на програмиране и разпределение на ресурсите на Общността. За програмния период 2014-2020 г. се очаква основната част от приноса на ЕС към финансирането в областта на биологичното разнообразие да бъде по линия на европейските фондове, като всички финансови инструменти осигуряват възможности за съфинансиране на дейности, които включват и подкрепа за развитието на зелената инфраструктура в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000:

► Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР) и Кохезионен фонд (КФ): насочени към преодоляване на основните дисбаланси в структурното развитие на регионално и национално ниво. Тези фондове могат да предоставят помощ за финансирането на мерки, свързани с опазването на биологичното разнообразие, НАТУРА 2000, опазването и възстановяването на услугите от екосистеми, както и борбата с инвазивни видове;

► Европейски социален фонд (ЕСФ): средствата от него се очаква да допринесат за постигането на целите на биологичното разнообразие чрез адаптиране на уменията и квалификацията на работната сила, и разкриване на нови работни места, включително в областта на осъществяването на дейности в защитените зони от екологичната мрежа НАТУРА 2000 и пряко свързаните с нея зелени икономически дейности;

► Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР): фондът има ключова роля за финансирането на дейности в областта на биологичното разнообразие. Поради характера на финансирането от ЕЗФРСР (директни плащания) инструментът може да подпомага щадящи биологичното разнообразие практики за управление на земите, включително борбата с инвазивните видове, като допълва осигурените чрез ЕФРР или КФ възможности за еднократни инвестиции;

► Европейски фонд за морско дело и рибарство: финансовата подкрепа от този фонд за нуждите на опазване на биологичното разнообразие е свързана с насърчаване на устойчив сектор на рибар-

ството с ефективно използване на ресурсите чрез „намаляване на въздействието на риболова върху морската околна среда“ и „опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми, както и услугите, които предоставят те, както и с насърчаване на сектор „аквакултури“ за прилагане на практики с високо ниво на опазване на околната среда”, включително мерки за борба с инвазивни видове с оглед опазване и възстановяване на морските екосистеми.

Освен тези инструменти, в многогодишната рамкова програма 2014-2020 г. са предвидени и други финансови възможности. Такива са ресурсите на рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации Horizon 2020 и програма LIFE, като единственият и ключов инструмент на ЕС, посветен на околната среда.

Тази финансова перспектива за периода 2014-2020 г. определя и възможностите за финансиране на дейности по НАТУРА 2000, които осигуряват подкрепата за борба с инвазивните видове, като в НПРД за България за многогодишния финансов период на ЕС 2014-2020 г., тя е дефинирана под формата на приоритети и конкретни мерки за тяхното изпълнение. За предстоящия програмен период в Националната приоритетна рамка за действие по НАТУРА 2000 за България, необходимостта от подкрепа за борба с инвазивните видове е изведена в следния стратегически консервационен приоритет на НПРД:

Приоритет 2: Устойчиво управление на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000. За постигане на целите на този приоритет са планирани мерки за управление на инвазивните видове – заплаха за видовете и местообитанията в зоните от мрежата НАТУРА 2000 и източник на социално и икономическо въздействие. Тази подкрепа е насочена най-вече към устойчивото земеделие и горско стопанство, и към устойчивото управление на водните тела (вътрешни водоеми, р. Дунав и Черно море).

Приоритетните мерки за насърчаване на борбата с инвазивни видове във връзка с Натура 2000, изведени в рамките на НПРД за България за периода 2014-2020 г., са следните:

Описание на ключовите мерки	Потенциален източник на финансиране
М 50 - ИЗГОТВЯНЕ НА ПЛАНОВЕ ЗА ДЕЙСТВИЕ ЗА ИНВАЗИВНИ ВИДОВЕ	НАЦИОНАЛНО ФИНАНСИРАНЕ - ДЪРЖАВЕН БЮДЖЕТ
М 51 – УПРАВЛЕНИЕ НА ИНВАЗИВНИ ВИДОВЕ	ЕС - ЕВРОПЕЙСКИ ФИНАНСОВ ИНСТРУМЕНТ ЗА ОКОЛНАТА СРЕДА (LIFE+)

Изпълнението на посочените мерки ще осигури, от една страна, анализ на необходимите действия по отношение на инвазивните видове, а, от друга, необходимия финансов ресурс за тяхното прилагане в практиката.

ИЗПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Големански, В., Божков, Д. 2003. **Животни нашественици.** Акад. изд. „М. Дринов“, София.

Петрова, А., Владимиров, В., Георгиев, В. 2012. **Инвазивни чужди видове растения в България**. ИБЕИ – БАН, София.

Chenje, M., Mohamed-Katerere, J. et al. 2006. **Chapter 10: Invasive alien species. – In: Africa environment outlook 2: our environment, our welth**. Pp. 331-349. UNEP.

DAISIE. 2009. H**andbook of alien species in Europe. – In: Drake, J. A. (ser. ed.), Invading nature: Springer series in invasion ecology**. Vol. 3. Springer.

European Commission. 2009. **Nature and biodiversity: Invasive alien species**. EC Publications Office.

European Union. 2011. **The EU Biodiversity strategy to 2020**. EU Publications Office, Luxembourg.

GB Non-Native Species Secretariat. – http://www.nonnativespecies.org/.

Genovesi, P. & Shine, C. 2004. **European strategy on invasive alien species. Nature and environment**, No. 137. Council of Europe Publishing, Strasbourg.

Hulme, P. E. et al. 2008. **Grasping at the routes of biological invasions: a framework for integrating pathways into policy.** – Journal of Applied Ecology, 45: 403-414.

Kalchev, R. K., Beshkova, M. B., Botev, I. S., Kalcheva, H. V., Kenderov, L. A., Kozuharov D. S. & Trichkova T. A. 2014. **Relation of transparency, dissolved oxygen and pH to Dreissena spp. occurrence in Bulgarian standing waters. – Acta Zool**. Bulg., 66 (in press).

Kozuharov, D., Trichkova, T., Stanachkova, M., Borisova, P., Botev, I. 2013. **Comparative analysis of zooplancton composition in reservoirs of North-West Bulgaria: relation to water physicochemical parameters and Dreissena infestation. – Acta Zool**. Bulg., 65(3): 359-370.

Mooney, H. A., Mack, R. N., McNeely, J. A., Neville, L. E., Schei, P. J. & Waage, J. K. (eds). 2005. **Invasive alien species: A new synthesis.** SCOPE, 63. Island Press, Washington, Covelo & London.

Pimentel, D., Zuniga, R. & Morrison, D. 2005. **Update on the environmental and economic costs associated with alien-invasive species in the United States. – Ecological Economics**, 52: 273-288.

Scalera, R., Genovesi, P., Essl, F. & Rabitsch, W. 2012. T**he impacts of invasive alien species in Europe**. EEA Technical report No. 16.

Tomov, R., Trencheva, K., Trenchev, G., Çota, E., Ramafhi, A., Ivanov, B., Naceski, S., Papazova-Anakieva, I. & Kenis, M. 2009. **Non-indigenous insects and their treat to biodiversity in Albania, Bulgaria and Republic of Macedonia**. Pensoft Publishers, Sofia.

Trichkova, T., Tomov, R., Vladimirov, V., Hubenov, Z., Koshev, Y., Nikolov, B., Tzankov, N., Stanchev, R. & Hardalova, R. In press. **Alien species in Bulgaria: policy, projects, research and awareness raising**. In: Rat, M., Trichkova, T., Scalera, R., Tomov, R., Uludag, A. (eds). **East and South European Network on Invasive Alien Species (ESENIAS)** Report. Department of Biology and Ecology, PMF-UNS, Serbia & IBER-BAS, Bulgaria.

Trichkova, T., Tyufekchieva, V., Kenderov, L., Vidinova, Y., Botev, I., Kozuharov, D., Hubenov, Z., Uzunov, Y., Stoichev, S. & Cheshmedjiev, S. 2013. **Benthic macroinvertebrate diversity in relation to environmental parameters, and ecological potential of reservoirs, Danube River basin**, Norht-West Bulgaria. – Acta Zool. Bulg., 65(3): 337-348.

НАТУРА 2000
ПОЛЕЗНА ИНФОРМАЦИЯ

Въведение в Натура 2000

Покритие на мрежата НАТУРА 2000
в страните членки

Защитени зони
НАТУРА 2000 места в България

Национална приоритетна рамка
за действие за НАТУРА 2000

Приоритети, мерки и източници
за финансиране на мерките, заложени в Националната приоритетна рамка за действие за НАТУРА 2000, България

Въведение в НАТУРА 2000

Какво е НАТУРА 2000?

НАТУРА 2000 заема централно място в политиката на ЕС за опазване на природата и биологичното разнообразие. Тя представлява мрежа от защитени зони в Европа, създадени в съответствие с Директивата за природните местообитания от 1992 г. Целта на мрежата е да гарантира запазването на най-ценните и заплашени от изчезване природни видове и местата, които те обитават. НАТУРА 2000 се създава в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие. Тя трябва да бъде изградена във всички страни членки на Европейския съюз и се поставя като изискване при присъединяването на страни кандидат-членки на съюза.

Как се определят местата, попадащи в НАТУРА 2000?

Местата, попадащи в екологичната мрежа, се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда директиви на Европейския съюз – Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за местообитанията) и Директива 2009/147/ЕО относно опазването на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците). Териториите, защитени съгласно Директивата за местообитанията, се наричат Специални зони за защита (СЗЗ), а тези, защитени съгласно Директивата за птиците – Зони за специална защита (ЗСЗ). Възможно е едно и също място да бъде защитена зона едновременно СЗЗ и ЗСЗ. Обект на защита по двете директиви са около 140 природни местообитания и над 600 вида растения и животни със значение за ЕС.

Страните членки установяват разпространението на тези местообитания и видове в своите територии, поставят част от тях под защита и осигуряват механизми за тяхното управление с цел запазване и устойчиво ползване. Изборът на районите, включени в НАТУРА 2000, се базира изцяло на научни критерии, напр големината и гъстотата на населеност на дадените видове, както и екологичното качество и площта на природните местообитания, намиращи се в тези райони. Директивите не включва правила за избирането на тези райони. Страните членки ще решават този въпрос по собствена преценка.

Задължително ли е спазването на разпоредбите на НАТУРА 2000?

Независимо дали получават финансиране от Структурните фондове или не, страните членки трябва изцяло да спазват разпоредбите на Натура 2000. Особено важно е да се спазват тези разпоредби за програми, при които има финансиране от страна на Общността. В тази връзка Комисията по-рано изрично подчерта, че ако дадена страна членка не представи списък на районите, включени в НАТУРА 2000, това би могло да доведе до спиране на финансирането от дадени структурни фондове. Заплахата за спиране на финансирането от такива програми беше предпазна мярка, за да се гарантира, че с програми, финансирани от Общността няма да се нанесат непоправими щети в дадени райони, преди тези райони да бъдат официално предложени за защита в рамките на НАТУРА 2000.

Каква част от територията на страните членки трябва да бъде включена в НАТУРА 2000?

Директивите не съдържат указания каква част от сушата или водните площи трябва да бъдат включени в Натура 2000. Това зависи от биологичното богатство на различните региони. Ако, например в дадена страна членка има голямо разнообразие на видове и съответно голям брой места, обитавани от тези видове, логично е размерът на тези защитени райони да съответства на това богатство на биологични видове.

До 2013 г. в НАТУРА 2000 са включени 27 221 защитени зони, обхващащи всички държави членки, с обща площ от около 1 035 883 км^2, което представлява около 18,16% от територията на ЕС. Това прави НАТУРА 2000 най-голямата функционално свързана мрежа от защитени зони в света – свидетелство за отношението, което гражданите на ЕС имат към биологичното разнообразие.

Как се обявяват защитените зони по НАТУРА 2000 в България?

Министерският съвет приема национален списък на потенциалните защитени зони, посочени на базата на научна документация. Заедно с научната документация той се изпраща в Европейската комисия.

Всяка защитена зона се обявява със заповед на министъра на околната среда и водите, с която се определят нейните граници. Проектът на заповед за всяка защитена зона се подлага на обществено обсъждане. Той се публикува в поне един национален ежедневник и в едномесечен срок всяко заинтересовано лице може да изрази своето становище, но само по режимите и ограниченията, а не по границите им на защитените зони.

Как България се включва в мрежата НАТУРА 2000?

Процесът по създаване на екологичната мрежа НАТУРА 2000 в България започва през 2002 г. с приемането на Закона за биологичното разнообразие, който въвежда нормите на двете европейски директиви. Съгласно Закона за биологичното разнообразие в страната се обявяват защитени зони като част от националната екологична мрежа. Това са места от територията и акваторията на страната, които отговарят на изискванията за наличие на важни за биологичното разнообразие растителни и животински видове, включително птици, както и типове природни местообитания, включени в анексите на Директивата за хабитатите и Директивата за птиците. Списъците с природните местообитания и видовете, включително птици, за чиито местообитания се определят защитени зони, са изброени в Приложения1 и 2 на закона.

От 2002 г. до 2006 г., благодарение на успешното изпълнение на редица проекти, е изработен национален списък с потенциални места на НАТУРА 2000. Първоначално предложеният списък съдържа 114 защитени зони за опазване на дивите птици (НАТУРА 2000 места по Директивата за птиците), обхващащи приблизително 23,6% от територията на страната, и 225 защитени зони за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (НАТУРА 2000 места по Директивата за хабитатите), обхващащи приблизително 30% от територията на страната.

С решения №122/02.03.2007 г., № 661/16.10.2007 г. и № 802/04.12.2007 г. на Министерски съвет на РБългария, България представя в Европейската комисия национален списък с потенциални НАТУРА 2000 места, който съдържа 114 защитени зони за опазване на дивите птици, покриващи 20,4% от територията на България и 228 защитени зони за опазване на природни местообитания, покриващи 29,5 % от територията на България.

С Решения на Министерския съвет № 811/ 16.11.2010 г., и № 335/26.05.2011 г. националният списък със защитени зони е допълнен и в момента съдържа 118 защитени зони за опазване на дивите птици и 231 защитени зони за опазване на природните местообитания. По-късно броят на защитените зони за природните местообитания е увеличен с 3 морски зони.

Какви са ограниченията по отношение на разработването на районите, включени в Натура 2000?

НАТУРА 2000 не е система само от природни резервати, където е изключена всякаква човешка дейност. Въпреки че системата включва природни резервати, по-голяма част от тези райони продължават да бъдат частна собственост, като целта е да се гарантира тяхното устойчиво екологично, икономическо и социално управление.

Европейското и националното законодателство не поставя предварителни забрани върху нови дей-

ности или разработване на районите, включени в НАТУРА 2000. Всеки конкретен случай се разглежда отделно. Директивата за местообитанията съдържа ясна процедура за оценяване и вземане на решения, свързани с проекти за развитие, които ще окажат влияние върху дадения защитен район.

Евентуалните забрани и ограничения могат да бъдат въведени в заповедите за обявяване и в плановете за управление на отделните зони, след проведени обществени обсъждания. Оправдано е въвеждането на забрани в случай, че осъществяването на дадена дейност със сигурност ще доведе до значително увреждане на местообитанията и видовете, които се опазват в дадената защитена зона. Ако в дадена зона се въведат забрани за определени дейности в земеделските земи или горите са предвидени компенсаторни плащания за съответния производител.

Какви забрани е възможно да бъдат въведени в защитените зони по НАТУРА 2000?

При ползването на земеделските земи е възможно да бъдат въведени забрани например за превръщането на ливади или пасища в обработваеми земи, за коситба в размножителния период на птиците или за използването на определени торове и средства за растителна защита.

При ползването на горите има изисквания за запазване на типовете горски местообитания е възможно да бъдат забранени определени видове сеч, които с течение на времето ще доведат до смяна на дървесните видове, опазвани в зоната.

Ограниченията, свързани с лова и риболова в местата по НАТУРА 2000, са регламентирани от Закона за биологичното разнообразие, Закона за лова и опазването на дивеча и Закона за рибарството и аквакултурите.

Противно на разпространеното мнение, няма нормативни изисквания за въвеждане на пълна забрана за строителство в зоните по НАТУРА 2000. Всички планове, програми и отделни инвестиционни намерения обаче трябва да се подлагат на оценка за съвместимост по реда на Наредбата за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опразване на защитените зони (ДВ., бр. 73 от 11.09.2007 г.).

В зависимост от териториалния обхват и национално значение на обекта, компетентни институции за издаването на решения по оценка за съвместимостта и контрол по изпълнението са Министерството на околната среда и водите (МОСВ) или регионалните инспекции по околната среда и водите (РИОСВ).

Тъй като защитените територии са с по-строги режими по отношение ползването на ресурсите и строителството, тези режими се запазват в случаите, когато защитените територии попадат в границите на НАТУРА 2000. Режимите в защитените зони от НАТУРА 2000, в случаи, когато се наложат такива, се отнасят за конкретно местообитание или вид, които са предмет на опазване.

Каква е разликата между досегашните мерки за опазване на биоразнообразието в страната и мерките, които се предвиждат в защитените по НАТУРА 2000 места?

Основните разлики между сегашните защитени територии и местата по НАТУРА 2000 са в предмета на опазване и режимите. В повечето защитени територии предметът на опазване не е ясно определен, докато в защитените зони в екомрежата се посочват конкретни типове ценни местообитания и видове. В защитените зони попадат и местообитания и видове, към които няма интерес от природозащитна точка, и за тях няма да се предвиждат мерки или режими. От това произтичат и разликите в режимите. В защитените територии въведените режими по строителство и ползване на ресурси се отнасят за цялата им територия. В защитените зони не е задължително да се въвеждат режими, но ако се въведат, те ще се отнасят само до конкретно местообитание или вид, които са предмет на опазване. Тотални забрани за строителство, каквито обикновено са въведени в повечето защитени територии, не следва да се въвеждат за зоните от НАТУРА 2000. В тях би могло да се въведе забрана за определен тип строителство само ако е ясно, че то ще унищожи или значително ще увреди предмета на защита – например, строителството на ВЕЦ може да унищожи крайречните типове гори, ако те са посочени като предмет на опазване. В защитените тритории не се предвиждат компесаторни мерки, докато в защитените зони по НАТУРА 2000 такива се предвиждат.

Възможни ли са промени в границите на вече обявените защитени зони по НАТУРА 2000?

Законът за биологичното разнообразие предвижда възможности за промени в НАТУРА 2000-местата,

свързани с увеличение или намаление на площта, заличаване, промени в режима. Тези промени могат да се осъществят при спазване на същите процедури, предвидени за обявяването на нови защитени зони. Намаляването на площта или заличаването на цяла защитена зона на практика би било възможно само ако тя в значителна степен или цялата е унищожена или увредена по някакви причини и в резултат на това е загубила предмета си на опазване.

Кого засяга НАТУРА 2000?

НАТУРА 2000 засяга широк кръг институции, организации и частни лица. На първо място това са държавните органи и институции на национално, регионално и местно ниво, ангажирани с установяването и прилагането на правни и регулативни норми при управление на защитените зони по НАТУРА 2000 в България. Екологичната мрежа е особено важна за неправителствените организации, предимно онези от тях, чиято специфична дейност е свързана с опазването на околната среда. Тя засяга пряко собствениците и ползателите на земи, гори и водни обекти, предприемачи, инвеститори, бизнес структури, ловци и риболовци, както и местните общности. НАТУРА 2000 може да бъде изключително полезна за образователните и изследователските институции и да бъде неизчерпаем източник на новини и интересна информация за медиите.

Защо е необходима НАТУРА 2000?

На първо място чрез екомрежата НАТУРА 2000 ще опазим нашата природа. Съхранената природа означава съхранена почва, води, въздух, природни ресурси – т.е. нашият живот. Съхранената природа е и капитал за развитие на успешен бизнес – екотуризъм, биоземеделие, устойчиво горско стопанство. За местните хора и общините НАТУРА 2000 е възможност за печеливш поминък, за земеделските стопани – възможност за получаване на средствата от европейски фондове под формата на компенсации. Приходите от всичко това ще остават за местните хора и заедно с предвиденото финансиране на стопанска дейност, която щади природата, ще допринесат за развитието на изостанали райони.

1971	Конвенция за влажните зони от международно значение, Рамсар, Иран – Първи международен договор за опазване на природните ресурси.
1973	Конвенция за международната търговия със застрашени видове и продукти от тях (CITES), Вашингтон, САЩ.
1973	Първа Програма за действие за околната страна на Европейската общност.
1976	Конвенция от Барселона за защита на Средиземно море от замърсяване.
1979	Бонска конвенция за мигриращите видове, целяща защита на птиците по техните миграционни пътища.
1979	Директива за птиците – първи законов акт на ЕС по отношение на опазването на околната среда.
1979	Бернска конвенция, целяща опазване на естествената европейска природна среда и животни.
1987	Публикуване на доклада „Брунтланд“ („Нашето общо бъдеще“), който въвежда на международно ниво концепцията за устойчиво развитие.
1992	Конвенция за биологично разнообразие (CBD), подписана на Световната среща на върха по околна среда и развитие в Рио де Жанейро.
1992	Директива за хабитатите – обхваща местообитанията и видовете, които ги обитават.
1992	Приемане на Петата програма за околна среда на ЕС.
1993	Договор от Маастрихт, определящ необходимостта от интеграция между опазването на околната среда и другите секторни политики.

1995	Паневропейска стратегия за биологичното и ландшафтно разнообразие (PEBLDS), приета на Третата министерска конференция „Околна среда за Европа“, гр. София.
1997	Договор от Амстердам – въвежда принципа на устойчиво развитие сред целите на ЕС.
1998	Европейската комисия приема Стратегия за биологично разнообразие на ЕС, последвана през 2001 г. от препоръка на Комисията, озаглавена „Необходимост от планове за действие за опазване на територии с природни ресурси, земеделие, рибарство и развитие на социално-икономическо сътрудничество“.
2001	Среща на върха в Гьотеборг – приема Стратегията за устойчиво развитие на ЕС и декларира, че намаляването на биоразнообразието трябва да бъде спряно до 2010 г.
2002	На Втората световна среща на върха по околна среда и развитие в Йоханесбург (ЮАР) е решено да се постави срок до 2010 г. за глобално спиране на загубата на биологично разнообразие – т.нар. Цел 2010.
2002	Приета е Шестата програма за околна среда на ЕС, която определя природата и биоразнообразието като приоритетни цели в плана за околна среда до 2012 година и същевременно посочва Цел 2010 като твърд ангажимент на ЕС.
2003	Средносрочна реформа на Общата селскостопанска политика. Въвеждат се земеделски практики, които включват 11 стандарта по отношение на опазването на почвите и местообитанията.
2003	Петата министерска конференция „Околна среда за Европа“ в Киев, Украйна, приема т.нар. Киевска резолюция за биоразнообразието, целяща спиране загубата на биоразнообразие към 2010 г.
2004	Седмата конференция (COP 7) на страните по Конвенцията за биологично разнообразие (CBD) приема Работна програма за защитените територии (PoWPA) съгласно Решение VII/28 на Конвенцията.
2004	Създаден е Countdown 2010 Secretariat – съвместна инициатива на международния съюз за защита на природата (IUCN), Европейския център за защита на природата (ECNC), Европейската агенция по околна среда (EEA) и Програмата на ООН за околна среда (UNEP).
2006	Европейската Комисия приема План за действие по прилагането на Работната програма за защитените територии.
2007	Шестата министерска конференция „Околна среда за Европа“ в Белград отбелязва ниския напредък по прилагането на Киевската резолюция за биоразнообразието в контекста на достигането на Цел 2010. По време на конференцията Countdown 2010 Secretariat оповестява критичен доклад (2010 Readiness Assessment) за готовността на отделните европейски държави по посрещане на целта.
2008	Провежда се поредният Световен консервационен конгрес на IUCN в Барселона, Испания. От 8 до 12 юни в гр. Сибиу, Румъния, са проведени биогеографските семинари за България и Румъния с участието на представители на ГД „Околна среда“ на ЕК за обсъждане на пълнотата и покритието на българската мрежа НАТУРА 2000.
2009	Извършена е кодификация на Директивата за птиците чрез Директива 2009/147/ЕО от 30 ноември 2009 г. След 20 годишно съществуване в полза на птиците и хората, един от най-старите природозащитни нормативни актове на Общността е отменен, за да бъде заместен от нова директива. 2010 г. е обявена за Международна година на биоразнообразието.
2010	ЕС приема Стратегия 2020, поставят се нови цели и мерки за спиране загубата на биоразнообразие до 2020 г. В ход са европейски и национални инициативи, свързани с Международната година на биоразнообразието, в това число и събития под патронажа на МОСВ.
2011	ЕС приема Стратегия за биоразнообразието до 2020 г., в която е заложено спиране на загубата на биологичното разнообразие като нова главна цел до 2020 г. и дългосрочна визия за периода до 2050 г.

ПОКРИТИЕ НА МРЕЖАТА НАТУРА 2000 В СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ

СТРАНИ-ЧЛЕНКИ	НАТУРА 2000 обекти (СЗЗ и ОЗО)		
	Общ брой Натура 2000 обекти	Обща площ в Натура (km ²)	% Земна площ, обхваната от Натура
Австрия	218	12546.18	14.96%
Белгия	458	5153.95	12.75%
България	336	39056.31	34.34%
Германия	5264	80753.1	15.47%
Гърция	419	42947.05	27.29%
Дания	350	22646.4	8.43%
Естония	568	14832.28	17.82%
Ирландия	587	16095.65	13.17%
Испания	1805	147918.44	27.27%
Италия	2576	63725.47	19.03%
Кипър	61	1759.75	28.37%
Латвия	324	9168.48	11.52%
Литва	488	8564.12	12.07%
Люксембург	60	469.45	18.08%
Малта	39	233.72	13.35%
Обединеното кралство	920	94840.59	8.55%
Полша	983	68458.54	19.58%
Португалия	149	21628.01	20.89%
Румъния	531	55675.46	22.63%
Словакия	514	14448.26	29.58%
Словения	286	7203.44	35.52%
Унгария	525	19949.74	21.44%
Финландия	1839	55986.24	14.42%
Франция	1754	110699.51	12.56%
Холандия	203	17384.12	13.82%
Хърватия	780	25953.22	34.80%
Чехия	1116	11061.54	14.03%
Швеция	4071	66724.48	13.86%
EU 28	**27 221**	**1 035 883.40**	**18.16%**

Източник: Nature and Biodiversity Newsletter „NATURA 2000“, брой 35, януари 2014 г.

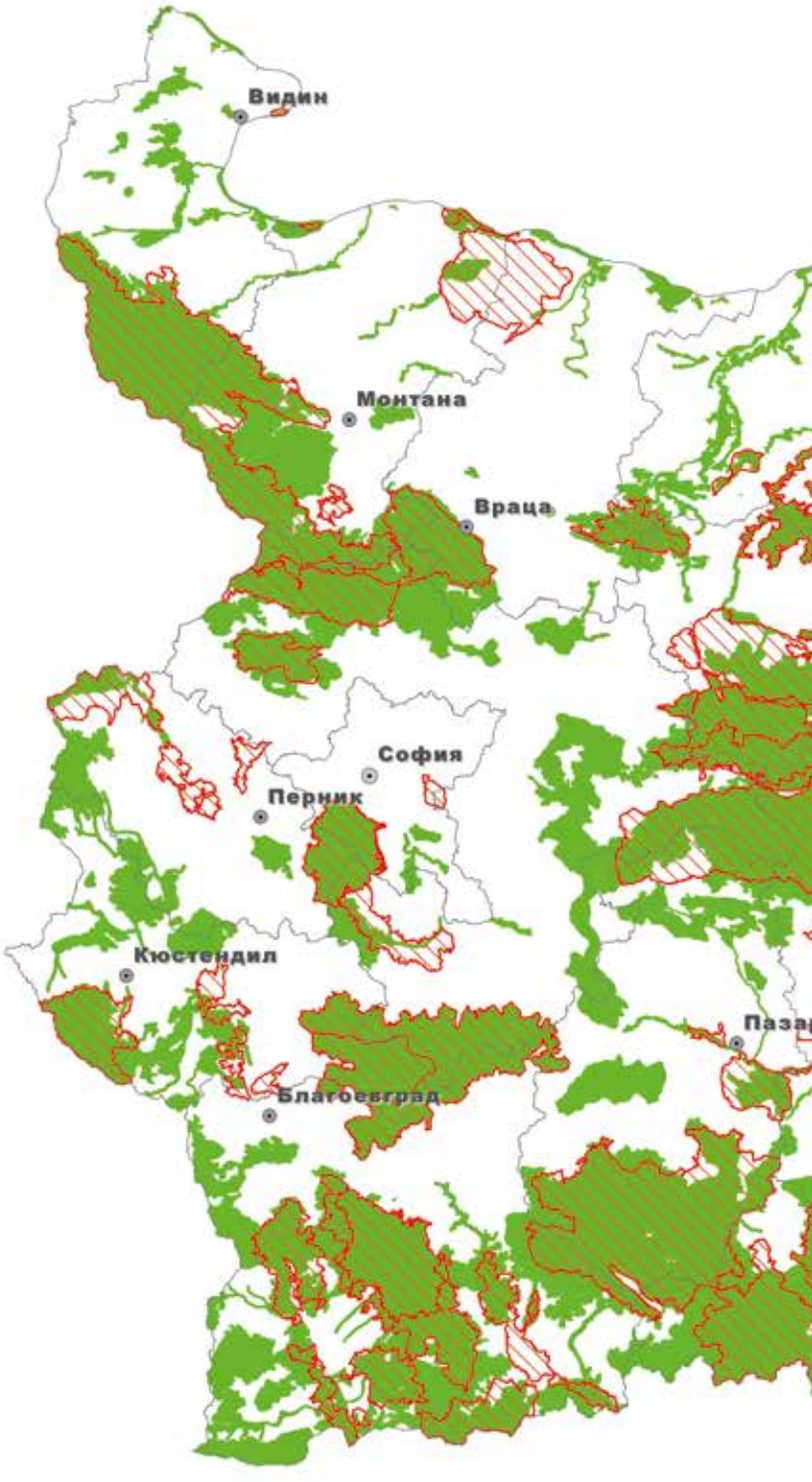
ЗАЩИТЕНИ ЗОНИ (НАТУРА 2000 МЕСТА), ОДОБРЕНИ ОТ МИНИСТЕРСКИ СЪВЕТ

Ноември 2013 г.

119 защитени зони за птиците - близо 22.7% от територията на страната

233 защитени зони за местообитанията - близо 30 % от територията на страната

Общо покритие на мрежата - близо 34.4 % от територията на страната

Легенда

- Областен център
- Областна граница
- Защитени зони за птиците
- Защитени зони за местообитанията

Силистра
Русе
Разград
Добрич
Плевен
Търговище
Шумен
Варна
Ловеч
Велико Търново
Габрово
Сливен
Ямбол
Бургас
Стара Загора
Пловдив
Хасково
Кърджали
Смолян

Код на защитена зона	Име на защитена зона	ТИП ЗОНА
BG0002094	Адата - Тунджа	SPA
BG0000151	Айтоска планина	SCI
BG0002110	Априлци	SPA
BG0000497	Арчар	SCI
BG0000270	Атанасовско езеро	SCI&SPA
BG0000574	Ахелой - Равда - Несебър	SCI
BG0000402	Бакаджиците	SCI
BG0002077	Бакърлъка	SPA
BG0002061	Балчик	SPA
BG0000434	Банска река	SCI
BG0000232	Батин	SCI
BG0002082	Батова	SPA
BG0000374	Бебреш	SCI
BG0000167	Беласица	SCI
BG0000231	Беленска гора	SCI
BG0002097	Белите скали	SPA
BG0002090	Берковица	SPA
BG0000254	Бесапарски възвишения	SCI
BG0002057	Бесапарски ридове	SPA
BG0000593	Билерниците	SCI
BG0002115	Било	SPA
BG0002065	Блато Малък Преславец	SPA
BG0000180	Боблата	SCI
BG0002107	Бобошево	SPA
BG0000487	Божите мостове	SCI
BG0000594	Божия мост - Понора	SCI
BG0000605	Божкова дупка	SCI
BG0000208	Босна	SCI
BG0001033	Брестовица	SCI
BG0000273	Бургаско езеро	SCI&SPA
BG0000399	Българка	SCI&SPA
BG0001036	Български извор	SCI
BG0002019	Бяла река	SPA
BG0000587	Варкан	SCI
BG0000622	Варненско-Белославски комплекс	SCI

Код на защитена зона	Име на защитена зона	ТИП ЗОНА
BG0000191	Варненско-Белославско езеро	SPA
BG0002109	Васильовска планина	SPA
BG0002111	Велчево	SPA
BG0000308	Верила	SCI
BG0000498	Видбол	SCI
BG0000618	Видима	SCI
BG0000522	Видински парк	SCI
BG0000190	Витата стена	SCI
BG0000113	Витоша	SCI&SPA
BG0000500	Войница	SCI
BG0000513	Войнишки Бакаджик	SCI
BG0000166	Врачански Балкан	SCI
BG0002053	Врачански Балкан	SPA
BG0000518	Вертопски дол	SCI
BG0000103	Галата	SCI
BG0002060	Галата	SPA
BG0002064	Гарванско блато	SPA
BG0000304	Голак	SCI
BG0000501	Голяма Камчия	SCI
BG0000432	Голяма река	SCI
BG0000567	Гора Блатец	SCI
BG0000554	Гора Желю Войвода	SCI
BG0000553	Гора Тополчане	SCI
BG0000539	Гора Тополяне	SCI
BG0000291	Гора Шишманци	SCI
BG0002095	Горни Дъбник - Телиш	SPA
BG0000255	Градинска гора	SCI
BG0000420	Гребенец	SCI
BG0000615	Деветашко плато	SCI
BG0002102	Деветашко плато	SPA
BG0000507	Делейна	SCI
BG0002026	Дервентски възвишения	SPA
BG0000218	Дервентски възвишения 1	SCI
BG0000219	Дервентски възвишения 2	SCI
BG0002073	Добростан	SPA

Код на защитена зона	Име на защитена зона	ТИП ЗОНА
BG0000102	Долината на река Батова	SCI
BG0002100	Долна Козница	SPA
BG0000220	Долна Места	SCI
BG0002004	Долни Богров - Казичене	SPA
BG0000295	Долни Коритен	SCI
BG0000526	Долно Линево	SCI
BG0000322	Драгоман	SCI
BG0000282	Дряновска река	SCI
BG0000214	Дряновски манастир	SCI
BG0002050	Дуранкулашко езеро	SPA
BG0000154	Езеро Дуранкулак	SCI
BG0000621	Езеро Шабла - Езерец	SCI
BG0000393	Екокоридор Камчия - Емине	SCI
BG0000216	Емен	SCI
BG0002043	Емине	SPA
BG0001004	Емине-Иракли	SCI
BG0001043	Етрополе - Байлово	SCI
BG0000217	Ждрелото на река Тунджа	SCI
BG0000242	Залив Ченгене скеле	SCI&SPA
BG0002002	Западен Балкан	SPA
BG0001040	Западна Стара планина и Предбалкан	SCI
BG0002066	Западна Странджа	SPA
BG0002063	Западни Родопи	SPA
BG0001012	Земен	SCI
BG0000280	Златаришка река	SCI
BG0000336	Златия	SCI
BG0002009	Златията	SPA
BG0000118	Златни пясъци	SCI
BG0002103	Злато поле	SPA
BG0000625	Изворо	SCI
BG0000570	Изворово - Краище	SCI
BG0001042	Искърски пролом - Ржана	SCI
BG0000602	Кабиюк	SCI
BG0000601	Каленска пещера	SCI
BG0002051	Калиакра	SPA

Код на защитена зона	Име на защитена зона	ТИП ЗОНА
BG0000377	Калимок - Бръшлен	SCI
BG0000138	Каменица	SCI
BG0002059	Каменски баир	SPA
BG0000133	Камчийска и Еменска планина	SCI
BG0002044	Камчийска планина	SPA
BG0000116	Камчия	SCI
BG0000143	Караагач	SCI
BG0000335	Карабоаз	SCI
BG0000569	Кардам	SCI
BG0001014	Карлуково	SCI
BG0000332	Карлуковски карст	SPA
BG0000418	Керменски възвишения	SCI
BG0000527	Козлодуй	SCI
BG0002017	Комплекс Беленски острови	SPA
BG0000573	Комплекс Калиакра	SCI
BG0002030	Комплекс Калимок	SPA
BG0002045	Комплекс Камчия	SPA
BG0002041	Комплекс Ропотамо	SPA
BG0002028	Комплекс Страланджа	SPA
BG0000627	Конунски дол	SCI
BG0000298	Конявска планина	SCI
BG0000117	Котленска планина	SCI
BG0002029	Котленска планина	SPA
BG0002099	Кочериново	SPA
BG0000130	Крайморска Добруджа	SCI
BG0002003	Кресна	SPA
BG0000366	Кресна - Илинденци	SCI
BG0002012	Крумовица	SPA
BG0000626	Круше	SCI
BG0001017	Кървав камък	SCI
BG0000294	Кършалево	SCI
BG0000165	Лозенска планина	SCI
BG0000608	Ломовете	SCI
BG0002025	Ломовете	SPA
BG0000139	Луда Камчия	SCI

Код на защитена зона	Име на защитена зона	ТИП ЗОНА
BG0000168	Лудогорие	SCI
BG0002062	Лудогорие	SPA
BG0000171	Лудогорие - Боблата	SCI
BG0000169	Лудогорие - Сребърна	SCI
BG0000624	Любаш	SCI
BG0002014	Маджарово	SPA
BG0000521	Макреш	SCI
BG0000271	Мандра-Пода	SCI&SPA
BG0000589	Марина дупка	SCI
BG0002087	Марица - Пловдив	SPA
BG0002081	Марица - Първомай	SPA
BG0000529	Мартен - Ряхово	SCI
BG0002072	Мелнишки пирамиди	SPA
BG0000287	Меричлерска река	SCI
BG0002076	Места	SPA
BG0002101	Мещица	SPA
BG0000616	Микре	SCI
BG0002088	Микре	SPA
BG0000519	Моминбродско блато	SCI
BG0002071	Мост Арда	SPA
BG0000247	Никополско плато	SCI
BG0002074	Никополско плато	SPA
BG0000631	Ново село	SCI
BG0002089	Ноевци	SPA
BG0002096	Обнова	SPA
BG0000239	Обнова - Караман дол	SCI
BG0002093	Овчарово	SPA
BG0000365	Овчи хълмове	SCI
BG0000224	Огражден - Малешево	SCI
BG0001022	Орановски пролом - Лешко	SCI
BG0002086	Оризища Цалапица	SPA
BG0000524	Оризището	SCI
BG0000182	Орсоя	SCI
BG0002079	Осогово	SPA
BG0001011	Осоговска планина	SCI

Код на защитена зона	Име на защитена зона	ТИП ЗОНА
BG0001375	Острица	SCI
BG0000334	Остров	SCI
BG0000532	Остров Близнаци	SCI
BG0002018	Остров Вардим	SCI&SPA
BG0002067	Остров Голя	SPA
BG0002008	Остров до Горни Цибър	SPA
BG0002007	Остров Ибиша	SPA
BG0000552	Остров Кутово	SCI
BG0002091	Остров Лакът	SPA
BG0000237	Остров Пожарево	SPA
BG0000534	Остров Чайка	SCI
BG0000533	Острови Козлодуй	SCI
BG0000528	Островска степ - Вадин	SCI
BG0000173	Островче	SCI
BG0001034	Остър камък	SCI
BG0002084	Палакария	SPA
BG0002105	Персенк	SPA
BG0000396	Персина	SCI
BG0000269	Пещера Лястовицата	SCI
BG0000266	Пещера Мандрата	SCI
BG0000607	Пещера Микре	SCI
BG0000209	Пирин	SCI&SPA
BG0002126	Пирин буфер	SPA
BG0000146	Плаж Градина-Златна рибка	SCI
BG0000100	Плаж Шкорпиловци	SCI
BG0001307	Плана	SCI
BG0000132	Побитите камъни	SCI
BG0000530	Пожарево - Гарван	SCI
BG0000620	Поморие	SCI
BG0000152	Поморийско езеро	SPA
BG0002005	Понор	SPA
BG0001039	Попинци	SCI
BG0000517	Портитовци - Владимирово	SCI
BG0000421	Преславска планина	SCI
BG0000104	Провадийско - Роякско плато	SCI

Код на защитена зона	Име на защитена зона	ТИП ЗОНА
BG0002038	Провадийско-Роякско плато	SPA
BG0001037	Пъстрина	SCI
BG0000339	Раброво	SCI
BG0002020	Радинчево	SPA
BG0002001	Раяновци	SPA
BG0000314	Ребро	SCI
BG0000281	Река Белица	SCI
BG0000441	Река Блатница	SCI
BG0000612	Река Блягорница	SCI
BG0000181	Река Вит	SCI
BG0000424	Река Въча - Тракия	SCI
BG0000136	Река Горна Луда Камчия	SCI
BG0000137	Река Долна Луда Камчия	SCI
BG0000613	Река Искър	SCI
BG0000141	Река Камчия	SCI
BG0000435	Река Каялийка	SCI
BG0000503	Река Лом	SCI
BG0000426	Река Луда Яна	SCI
BG0000578	Река Марица	SCI
BG0000442	Река Мартинка	SCI
BG0001021	Река Места	SCI
BG0000436	Река Мечка	SCI
BG0000196	Река Мочурица	SCI
BG0000427	Река Овчарица	SCI
BG0000614	Река Огоста	SCI
BG0000443	Река Омуровска	SCI
BG0000617	Река Палакария	SCI
BG0000444	Река Пясъчник	SCI
BG0000609	Река Росица	SCI
BG0000508	Река Скът	SCI
BG0000440	Река Соколица	SCI
BG0000429	Река Стряма	SCI
BG0000425	Река Съзлийка	SCI
BG0000192	Река Тунджа 1	SCI
BG0000195	Река Тунджа 2	SCI

Код на защитена зона	Име на защитена зона	ТИП ЗОНА
BG0000194	Река Чая	SCI
BG0000437	Река Черкезица	SCI
BG0000438	Река Чинардере	SCI
BG0000610	Река Янтра	SCI
BG0002069	Рибарници Звъничево	SPA
BG0002024	Рибарници Мечка	SPA
BG0002006	Рибарници Орсоя	SPA
BG0002016	Рибарници Пловдив	SPA
BG0002070	Рибарници Хаджи Димитрово	SPA
BG0002114	Рибарници Челопечене	SPA
BG0000495	Рила	SCI&SPA
BG0000496	Рилски манастир	SCI&SPA
BG0000149	Ришки проход	SCI
BG0001030	Родопи - Западни	SCI
BG0001032	Родопи - Източни	SCI
BG0001031	Родопи - Средни	SCI
BG0001001	Ропотамо	SCI
BG0000572	Росица - Лозница	SCI
BG0000313	Руй	SCI
BG0002112	Руй	SPA
BG0002098	Рупите	SPA
BG0001023	Рупите - Струмешница	SCI
BG0000212	Сакар	SCI
BG0002021	Сакар	SPA
BG0000401	Свети Илийски възвишения	SCI
BG0000576	Свищовска гора	SCI
BG0002083	Свищовско-Беленска низина	SPA
BG0000591	Седларката	SCI
BG0000164	Сините камъни	SCI
BG0002058	Сините камъни - Гребенец	SPA
BG0000263	Скалско	SCI
BG0001013	Скрино	SCI
BG0002108	Скрино	SPA
BG0002078	Славянка	SPA
BG0000241	Сребърна	SCI&SPA

Код на защитена зона	Име на защитена зона	ТИП ЗОНА
BG0001028	Среден Пирин - Алиботуш	SCI
BG0000198	Средецка река	SCI
BG0001389	Средна гора	SCI
BG0002054	Средна гора	SPA
BG0000279	Стара река	SCI
BG0002031	Стената	SPA
BG0000205	Странджа	SCI
BG0001007	Странджа	SCI
BG0002040	Странджа	SPA
BG0002013	Студен кладенец	SPA
BG0000233	Студена река	SCI
BG0000240	Студенец	SCI&SPA
BG0000107	Суха река	SCI
BG0002048	Суха река	SPA
BG0000206	Съдиево	SCI
BG0000623	Таушан тепе	SCI
BG0000211	Твърдишка планина	SCI
BG0000525	Тимок	SCI
BG0000178	Тича	SCI
BG0002113	Триград - Мурсалица	SPA
BG0000289	Трилистник	SCI
BG0000119	Трите братя	SCI
BG0000203	Тулово	SCI
BG0000213	Търновски височини	SCI
BG0000230	Факийска река	SCI
BG0002092	Харманлийска река	SPA
BG0000106	Хърсовска река	SCI
BG0002039	Хърсовска река	SPA
BG0000340	Цар Петрово	SCI
BG0000494	Централен Балкан	SCI&SPA
BG0001493	Централен Балкан - буфер	SCI
BG0002128	Централен Балкан буфер	SPA
BG0000509	Цибрица	SCI
BG0000199	Цибър	SCI
BG0002104	Цибърско блато	SPA

Код на защитена зона	Име на защитена зона	ТИП ЗОНА
BG0000372	Циганско градище	SCI
BG0002085	Чаиря	SPA
BG0000516	Черната могила	SCI
BG0000301	Черни рид	SCI
BG0000628	Чирпански възвишения	SCI
BG0000134	Чокльово блато	SCI
BG0000156	Шабленски езерен комплекс	SPA
BG0000523	Шишенци	SCI
BG0000382	Шуменско плато	SCI
BG0001386	Яденица	SCI
BG0000611	Язовир Горни Дъбник	SCI
BG0002052	Язовир Жребчево	SPA
BG0002106	Язовир Ивайловград	SPA
BG0002015	Язовир Конуш	SPA
BG0000261	Язовир Копринка	SCI
BG0002027	Язовир Малко Шарково	SPA
BG0002023	Язовир Овчарица	SPA
BG0002010	Язовир Пясъчник	SPA
BG0002022	Язовир Розов кладенец	SPA
BG0000275	Язовир Стамболийски	SCI
BG0002046	Ятата	SPA

Национална приоритетна рамка за действие за НАТУРА 2000

Защо е необходима Национална приоритетна рамка за действие за НАТУРА 2000?

Загубата на биологично разнообразие е глобален проблем в световен, европейски и национален мащаб. Европейският съюз води активна политика за справяне с него. Изграждането на европейската екологична мрежа НАТУРА 2000 в страните от ЕС е пряко следствие от тази екологична политика и свързано с целта на ЕС за биоразнообразието: „Да спре влошаването на състоянието на всички видове и местообитания, включени в законодателството на ЕС за природата и да постигне значително и измеримо подобрение в състоянието им, така че в сравнение с настоящите оценки: (i) броят на оценките, показващи подобрено природозащитно състояние съгласно директивата за местообитанията да се увеличи със 100% за природните местообитания и с 50 % за видовете“ (Стратегическа цел 1 на Стратегията за биологично разнообразие на ЕС до 2020 г.).

Постигането на тази цел изисква последователни и систематични усилия на всички държави членки и инвестиции в биоразнообразието. По тази причина ЕС отчете необходимостта от планиране, което да гарантира по-добрата интеграция на инвестициите в НАТУРА 2000 в съответните национални политики и инструментите за тяхното финансиране.

В резултат от тази необходимост и съгласно чл. 8 на Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (Директивата за местообитанията) ЕС въведе единен стандарт за стратегическо планиране на дейностите по НАТУРА 2000, като задължи държавите членки да разработят Национална приоритетна рамка за действие по НАТУРА 2000 (НПРД).

Каква е целта на НПРД?

Целта на НПРД е да се определят по-добре нуждите от финансиране и приоритетите за защитените зони от НАТУРА 2000 на национално и регионално ниво и с това да се улесни интеграцията им в бъдещите програми за финансиране от различните европейските финансови инструменти. Заложеното в програмите финансиране за зоните по НАТУРА 2000 трябва да бъде в съответствие с мерките от НПРД и източниците на финансиране за тези мерки, посочени в Рамката.

Следва да се има предвид, че регламентите на самите европейски структурни инструменти, чрез които се финансират отделните програми, нямат дефинирано предварително условие относно финансирането на дейности по опазване на биологичното разнообразие. Изискванията на Директивата за местообитанията за определяне на природозащитни цели и постигане на благоприятно природозащитно състояние на защитените природни местообитания и видове обаче правят разходите, свързани с биологичното разнообразие, важен елемент, който трябва да се вземе предвид при процеса на планиране и програмиране.

Основната отговорност за планирането на финансовите ресурси, необходими за дейности по НАТУРА 2000, е на всяка от държавите членки, но чл. 8 от Директивата за местообитанията изрично подчертава необходимостта от подкрепата на ЕС за управление на защитените зони от НАТУРА 2000 чрез осигуряване на съфинансиране от инструменти на Общността. В този смисъл планирането на дейностите по НАТУРА 2000 е в пряка връзка с бюджета на Стратегията „Европа 2020“ и начина на програмиране и разпределение на ресурсите на Общността.

Какво е новото в подхода за финансиране на НАТУРА 2000?

Досегашният подход, въведен от Комисията през 2004 г. за финансиране на мрежата НАТУРА 2000 през периода 2007-2013 г., бе средствата за НАТУРА 2000 да са част от финансирането на различните секторни политики. Този подход бе избран, за да се гарантира, че управлението на защитените зони от НАТУРА 2000 ще е част от по-широка политика за управление на земите и водите. По тази причина мерки, свързани с НАТУРА 2000, присъстват в различните секторни програми за периода. Въпреки че е отчетен значителен напредък в реализацията на дейности, свързани с биологичното разнообразие, при анализ на периода 2007-2013 г. става ясно, че възможностите за съфинансиране за НАТУРА 2000 не са били напълно използвани.

По тази причина за периода 2014-2020 г. Комисията прилага нов подход на планиране на финансовите ресурси и в частност тези за реализация на политиката по опазване на биологичното разнообразие. Той се изразява на първо място в интегрирането на нуждите от инвестиции в биоразнообразието в основните инструменти за финансиране на ЕС, както и в постигане на синергия с финансирането, свързано с борбата с изменението на климата (например прилагането на екосистемни подходи за смекчаване и адаптиране). Това от своя страна налага необходимостта от планов документ, в който да залегне принципът на тази интеграция, тъй като от изключителна важност за осигуряване на необходимото ниво на финансиране на политиката по опазване на биологично разнообразие е добрата координация между различните финансови инструменти, които се очаква да финансират дейности по НАТУРА 2000. За да се постигне такава координация, инвестиционните нужди на НАТУРА 2000 на национално ниво са обвързани в обща национална приоритетна рамка за действие.

Как ще се финансира НПРД?

Подготовката на качествена НПРД е от огромно значение, за да се гарантира по-добра интеграция на инвестициите в НАТУРА 2000 в съответните политики и инструменти за финансиране. Този процес на интеграция предполага финансирането на НПРД да има хоризонтален характер, като всеки от възможните финансови инструменти на ЕС има оптимално ниво на използване за нуждите на НАТУРА 2000 и респективно принос в постигането на целите на опазване на биологичното разнообразие.

За програмния период 2014-2020 г. се очаква основната част от приноса на ЕС към финансирането в областта на биологичното разнообразие да дойде от европейските фондове:

За програмния период 2014-2020 г. се очаква основната част от приноса на ЕС към финансирането в областта на биологичното разнообразие да дойде от европейските фондове:

Европейски фонд за регионално развитие и Кохезионен фонд, насочени към преодоляване на основните дисбаланси в структурното развитие на регионално и национално ниво. Тези фондове могат да предоставят помощ за финансирането на мерки, свързани с опазването на биологичното разнообразие, НАТУРА 2000, опазването и възстановяването на услугите от екосистеми и изграждането/ развитието на зелена инфраструктура.

Европейски социален фонд: средствата от него се очаква да допринесат за постигането на целите на биологичното разнообразие чрез подпомагане на реформата в образованието и системите на обучение, адаптиране на уменията и квалификациите, повишаване на уменията на работната сила и разкриване на нови работни места.

Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР): фондът има ключова роля за финансиране на дейности в областта на биологичното разнообразие. Поради характера на финансирането от ЕЗФРСР (директни плащания) инструментът може да подпомага щадящи биологичното разнообразие практики за управление на земите, като допълва осигурените чрез ЕФРР или КФ възможности за еднократни инвестиции.

Европейски фонд за морско дело и рибарство: финансовата подкрепа от този фонд за нуждите на опазване на биологичното разнообразие е свързана с насърчаване на устойчив сектор на рибарството с ефективно използване на ресурсите чрез „намаляване на въздействието на риболова върху морската околна среда“ и “опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми, както и услугите, които предоставят те” и с насърчаване на сектор „аквакултури“ за прилагане на практики с високо ниво на опазване на околната среда“.

Освен тези инструменти, в многогодишната рамкова програма 2014-2020 г. са предвидени и други важни възможности. Такива са финансовите ресурси на рамковата програма на ЕС за научни изследвания и иновации Horizon 2020 и програма LIFE, като единственият и ключов инструмент на ЕС, посветен на околната среда.

Как са определени приоритетите и мерките на НПРД за България?

Финансовата перспектива за периода 2014-2020 г. определя и възможностите за финансиране на дейности по НАТУРА 2000, които са дефинирани под формата на приоритети и мерки в НПРД. Тя осигурява гъвкавост на рамката, така че нейното изготвяне да бъде съобразено не само с европейските стратегически цели, но и с националната специфика. Разработването на НПРД се осъществява в условията на широко обществено участие на всички заинтересовани страни. По този начин формулираният набор от приоритети в рамката ще допринесе както за постигане на консервационните цели, свързани с подобряването на природозащитното състояние на приоритетните видове и местообитания, така и за удовлетворяване на потребностите на местните общности от устойчиво социално-икономическо развитие и повишено качество на живот. От тази гледна точка процесът на разработване на НПРД може да се дефинира като консултативен процес, който консолидира интересите, целите и приоритетите на различни участници от различни сектори и едновременно с това води до обществен консенсус относно значимостта на политиката по опазване на биологичното разнообразие.

Такъв консенсус налага разбирането за биологичното разнообразие като природен капитал, в който са необходими инвестиции, но и който генерира обществени ползи. Възвращаемостта на инвестициите в биологичното разнообразие е сравнително бавна, но те имат незаменима роля не само за дългосрочното опазване на европейските видове и природни местообитания, но и за устойчивото развитие. Този природен капитал предлага екосистемни услуги от изключителна значимост и подкрепа за икономиката. Всяко влошаване на състоянието на екосистемите и свързаните с тях видове и природни местообитания или всяка загуба застрашава предлагането на тези услуги и в дългосрочен план води до влошаване на благосъстоянието и измерими икономически загуби за населението. Именно това разбиране е в основата на приоритизацията, направена в НПРД по НАТУРА 2000 в България за периода 2014-2020 г. Съдържанието на приоритетите е изпълнено с конкретни мерки, чието изпълнение да доведе до ясни и осезаеми екологични и социално-икономически ползи от опазване на биологичното разнообразие и доброто управление на мрежата НАТУРА 2000.

Кои са основните приоритети на НПРД за България?

През новия програмен период на ЕС 2014–2020 г. България си поставя конкретни стратегически консервационни приоритети, които да бъдат реализирани на територията на защитените зони от НАТУРА 2000. Към всеки приоритет е дефиниран индикативен обхват, чиято реализация ще осигури постигането на приоритетите.

ПРИОРИТЕТ 1:

УПРАВЛЕНСКО ПЛАНИРАНЕ НА ЗАЩИТЕНИТЕ ЗОНИ ОТ МРЕЖАТА НАТУРА 2000:

1.1. Развитие на механизми за управление на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000 – проучване на европейския опит и практики (вкл. за изграждане и функциониране на специализирани органи за управление) и развитие на подходи, съобразени с националните условия

1.2. Дефиниране на типовете екосистеми и картирането им на ниво защитени зони – определяне на екосистемни услуги и ползи

1.3. Подобряване качеството на управление на информацията

1.4. Определяне и допълване на мрежата от защитени зони, вкл. провеждане на проучвания и инвентаризации, където е необходимо

1.5. Постигане на интеграция с плановите документи на национално, регионално и местно ниво

1.6. Определяне на целите на опазване за видовете и типовете природни местообитания, предмет на защита във всички защитени зони за местообитанията, изготвяне на заповеди за обявяване на защитени зони за местообитания и разработване на планове за управление на зоните от мрежата НАТУРА 2000 и/или други релевантни инструменти, при използване на екосистемния и регионален подход

1.7. Разработване на национални планове за действие за приоритетни видове, обект на опазване в защитените зони от НАТУРА 2000

1.8. Развитие на единна картографска основа, включваща и територията на ЗЗ от мрежата НАТУРА 2000

1.9. Осъществяване на мониторинг и контрол

ПРИОРИТЕТ 2:

УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАЩИТЕНИТЕ ЗОНИ ОТ МРЕЖАТА НАТУРА 2000:

2.1. Изпълнение на консервационни дейности, пряко свързани с опазване на видовете и типовете природните местообитания, включително тяхното поддържане и възстановяване

при използване на екосистемния и регионален подход.

2.2. Устойчиво управление на земеделските земи, в т.ч. на земите с висока природна стойност при използване на екосистемния и регионален подход

2.3. Устойчиво управление на горите

2.4. Устойчиво управление на водните басейни, в т.ч. р. Дунав и Черно море

2.5. Управление на инвазивните видове – заплаха за видовете и местообитанията в зоните от мрежата НАТУРА 2000 и източник на социално и икономическо въздействие

ПРИОРИТЕТ 3:

УСТОЙЧИВО ИЗПОЛЗВАНЕ НА ЕКОСИСТЕМНИТЕ УСЛУГИ ЗА ОПТИМАЛНИ ОБЩЕСТВЕНИ ПОЛЗИ,

КАКТО И ДРУГИ ФАКТОРИ ЗА СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ:

3.1. Остойностяване и ползване на екосистемни услуги

3.2. Създаване на „зелени“ работни места

3.3. Стимулиране на „зелен бизнес“, напр. екотуризъм, солодобив по традиционен начин и т.н.

3.4. Проучване и прилагане на финансиращи схеми, включително на принципа публично-частно партньорство и използване на иновативно финансиране на дейности свързани с опазването, възстановяването и управлението на защитените зони от НАТУРА 2000

3.5. Проучване и управление на риска (от пожари, наводнения и т.н.)

3.6. Изграждане на връзката между инвестициите в НАТУРА 2000

3.7. Адаптации към или смекчаване на климатичните промени, в т.ч. оценка на уязвимостта на екосистемните ползи към климатичните промени

3.8. Изграждане на „зелена“ инфраструктура и екологичната свързаност на зоните от мрежата НАТУРА 2000

ПРИОРИТЕТ 4:

ИЗГРАЖДАНЕ, РАЗВИТИЕ И ПОДДЪРЖАНЕ НА СПОДЕЛЕНА ВИЗИЯ ЗА ЕКОЛОГИЧНАТА МРЕЖА

НАТУРА 2000 В БЪЛГАРИЯ:

4.1. Повишаване на информираността на заинтересованите страни за екологичната мрежа НАТУРА 2000

4.2. Екологично образование и изграждане на капацитет по теми, свързани с НАТУРА 2000, включително за

управление на риска

4.3. Повишаване на разбирането за ползите от НАТУРА 2000 в социално-икономическото развитие на регионите

4.4. Обмяна на опит и добри практики чрез изграждане и развитие на партньорства, вкл. през границата

ПРИОРИТЕТ 5:

ТЕХНИЧЕСКА ПОМОЩ

5.1. Техническа помощ за подпомагане управлението на НПРД

5.2. Техническа помощ за изпълнение на дейности, включени в НПРД

Как може да се получи повече информация за мерките, предвидени по отделните приоритети на НПРД?

Конкретният обхват на приоритетите и включените в тях мерки е посочен в раздели F1, F2, F3 и G на НПРД, публикувана в сайта на Министерството на околната среда и водите (www.moew.government.bg).

Възможно ли е да бъдат направени промени в НПРД?

На базата на събраната информация за степента на постигане на избраните за НПРД индикатори за въздействие, резултати и продукти ще бъдат взети управленски решения за актуализация на рамката при спазване на законово и процедурно установения ред. Съгласно чл. 8 на Директивата за местообитанията НПРД подлежи на актуализация на всеки две години. Този процес на актуализация следва да се синхронизира с отчитането на изпълнението на оперативните програми. Тъй като настоящата рамка се базира на информация от периода 2007-2013г. , чието окончателно приключване и отчитане предстои в края на 2015 г., първата актуализация на НПРД може да бъде предвидена именно през периода 2015-2016 г. В съответствие с характера на НПРД и необходимостта реализацията на рамката да постига целите на Стратегията за биоразнообразието 2020 и в частност стратегическа цел 3 за спиране загубата на биологично разнообразие, актуализацията на НПРД следва основно да се съсредоточи върху следните аспекти: адаптиране на НПРД към настъпилите промени в природозащитното състояние на целевите видове и местообитания; оптимизиране на използването на наличните ресурси за периода 2014-2020 г. с оглед на постигане на приоритетите на НПРД.

Съответствието между приоритети, мерки и източници за финансиране на мерките, заложени в Националната приоритетна рамка за действие за НАТУРА 2000, България

Приоритет	Подприоритет	Мерки	Програма за финансиране
Приоритет 1: Управленско планиране на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000	1.1. Развитие на механизми за управление на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000– проучване на европейския опит и практики (вкл. за изграждане и функциониране на специализирани органи за управление) и развитие на подходи, съобразени с националните условия;	М 25 – Развитие на управленски подход за 33 от НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 29 – Развитие на координационни механизми във връзка с управлението на защитените зони от НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Добро управление“
		М 26 – Прилагане на управленски подход в 33 от НАТУРА 2000	Оперативна програма „Околна среда“
			Оперативна програма „Добро управление“
	1.2. Дефиниране на типовете екосистеми и картирането им на ниво защитени зони – определяне на екосистемни услуги и ползи	М 17 – Подкрепа за развитие и управление на екосистемни услуги.	Финансови механизми на ЕИП и Норвегия
	1.3. Подобряване качеството на управление на информацията	М 73 - Развитие на ИКТ приложения в подкрепа управлението на защитените зони от НАТУРА 2000 мрежата.	Оперативна програма „Добро управление“
	1.4. Определяне и допълване на мрежата от защитени зони, вкл. провеждане на проучвания и инвентаризации, където е необходимо	М 1 - Допълване на сухоземната част от мрежата от защитени зони.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 2 - Определяне и допълване на мрежата от морски защитени зони.	Оперативна програма „Околна среда“
	1.5. Постигане на интеграция с плановите документи на национално, регионално и местно ниво	М 21 – Подкрепа за устойчивото ползване на ловните видове птици от Приложение 2 на ЗБР и опазване на неловните видове.	Държавен бюджет
	1.6. Определяне на целите на опазване за видовете и типовете природни местообитания, предмет на защита във всички защитени зони за местообитания, изготвяне на заповеди за обявяване на защитени зони за местообитания и разработване на планове за управление на зоните от мрежата Натура 2000 и/или други релевантни инструменти, при у на екосистемния и регионален подход	М 16 – Изготвяне/ актуализиране/ хармонизиране на планове и други стратегически документи	Оперативна програма „Околна среда“
		М 50 - Изготвяне на планове за действие за инвазивни видове.	Държавен бюджет
		М 16 – Изготвяне/ актуализиране/ хармонизиране на планове и други стратегически документи	Програма за развитие на селските райони
		М 19 - Осигуряване на устойчиво планиране на дейностите в териториите от мрежата НАТУРА 2000	LIFE+

	1.7. Разработване на национални планове за действие за приоритетни видове, обект на опазване в защитените зони от НАТУРА 2000	М 20 – Разработване на планове за действие на приоритетни видове.	Оперативна програма „Околна среда“
	1.8. Развитие на единна картографска основа, включваща и територията на 33 от мрежата НАТУРА 2000	М 18 – Развитие на единна картографска основа, включваща и териториите на защитените зони от НАТУРА 2000 мрежата.	Програма за развитие на селските райони
	1.9. Осъществяване на мониторинг и контрол	М 61 - Еднократни разходи, свързани с мониторинг и проучване.	Оперативна програма „Добро управление“
		М 62 - Разходи, свързани с биологичен мониторинг на видове и природни местообитания в и извън мрежата НАТУРА 2000, мониторинг на състоянието на елементите на зелената инфраструктура.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 63 - Проучвателен мониторинг в морски и крайбрежни територии от НАТУРА 2000, мониторинг на състоянието на елементите на зелената инфраструктура.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 65 – Текущ мониторинг на състоянието на екосистемите	Оперативна програма „Околна среда“
		М 72 - Надзорни, охранителни и патрулни дейности.	Държавен бюджет
		М 99 - Изграждане и поддържане на инфраструктура за текущо наблюдение на местата от управленските органи, съобразно приетите планове за управление на защитените зони и/или други релевантни документи.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 66 – Текущ мониторинг на състоянието на повърхностните и подземни води.	Държавен бюджет
		М 67 – Текущ мониторинг на туристическия поток	Държавен бюджет
		М 68 – Оценка на въздействието на туристическата дейност в територии по НАТУРА 2000 върху състоянието на екосистемите	LIFE+

Приоритет	Подприоритет	Мерки	Програма за финансиране
Приоритет 2: Устойчиво управление на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000	2.1. Изпълнение на консервационни дейности, пряко свързани с опазване на видовете и типовете природните местообитания, включително тяхното поддържане и възстановяване при използване на екосистемния и регионален подход.	М 109 – Инвестиции в консервационни дейности за поддържане/подобряване на природозащитното състояние на видове и природни местообитания.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 47 – Подобряване на природозащитното състояние на видовете, обитаващи земеделските и горските екосистеми.	Програма за развитие на селските райони
		М 48 – Подобряване на природозащитното състояние на видовете, обитаващи крайбрежните и морските екосистеми.	LIFE+
			Програма за морско дело и рибарство
		М 49 – Подобряване на природозащитното състояние на видовете, обитаващи екосистемите от влажните зони.	Програма за морско дело и рибарство
		М 39 – Изграждане и/или поддържане на съоръженията за обществен достъп до и около защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.	Програма за развитие на селските райони
	2.2. Устойчиво управление на земеделските земи, в т.ч. на земите с висока природна стойност при използване на екосистемния и регионален подход	М 27 - Сдружаване на собственици/ползватели на земи/гори с цел съвместни дейности.	Програма за развитие на селските райони
		М 44 - Подобряване на структурата и функциите на земеделските природни местообитания.	LIFE+
		М 52 – Подкрепа за прилагане на агроекологични мерки	Програма за развитие на селските райони
	2.3. Устойчиво управление на горите	М 43 - Подобряване на структурата и функциите на горските природни местообитания.	Програма за развитие на селските райони
		М 55 – Подкрепа за въвеждане и прилагане на природосъобразни лесовъдски практики в горите от мрежата НАТУРА 2000	Програма за развитие на селските райони
		М 53 - Подкрепа за прилагане на горскоекологични мерки	Програма за развитие на селските райони
	2.4. Устойчиво управление на водните басейни, в т.ч. р. Дунав и Черно море	М 22 – Ограничаване антропогенното замърсяване на водите	Оперативна програма „Околна среда“
		М 59 - Подкрепа за прилагане на аквaекологични мерки	Програма за морско дело и рибарство
		М 28 - Сдружаване на собственици/ползватели на водни тела с цел съвместни дейности.	Програма за морско дело и рибарство

		М 45 - Подобряване на структурата и функциите на крайбрежните и морските природни местообитания.	Програма за морско дело и рибарство
		М 46 - Подобряване на структурата и функциите на природни местообитания от влажните зони.	Програма за морско дело и рибарство
	2.5. Управление на инвазивните видове – заплаха за видовете и местообитанията в зоните от мрежата НАТУРА 2000 и източник на социално и икономическо въздействие	М 51 – Управление на инвазивни видове	Финансови механизми на ЕИП и Норвегия
Приоритет 3: Устойчиво използване на екосистемните услуги за оптимални обществени ползи, както и други фактори за социално-икономическото развитие на регионите	3.1. Остойностяване и ползване на екосистемни услуги	М 17 – Подкрепа за развитие и управление на екосистемни услуги.	Финансови механизми на ЕИП и Норвегия
	3.2. Създаване на „зелени“ работни места	М 7 – Насърчаване създаването на „зелени работни места“ около и в териториите от мрежата НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
		М 41 - Подкрепа за създаване на зелени работни места в управлението на 33.	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
	3.3. Стимулиране на „зелен бизнес“, напр. екотуризъм, солодобив по традиционен начин и т.н.	М 8 – Насърчаване развитието на зелена икономика около и в териториите от мрежата НАТУРА 2000, попадащи в обхвата на Програма за развитие на селските райони.	Програма за развитие на селските райони
		М 9 – Пилотни и демострационни проекти за насърчаване развитието на зелена икономика около и в териториите от мрежата НАТУРА 2000, извън обхвата на Програма за развитие на селските райони.	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“
		М 14 – Пазарна подкрепа за реализацията на продукти и услуги, произведени/доставени от територии от мрежата НАТУРА 2000	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“
			Програма за развитие на селските райони
		М 24 – Планиране развитието на зелени форми на туризъм около и на територията от мрежата НАТУРА 2000.	Програма за развитие на селските райони
		М 94 - Определяне на посетителския натиск и проучване на нуждите на посетителите.	LIFE+

Приоритет	Подприоритет	Мерки	Програма за финансиране
		М 95 – Популяризиране на възможностите, които „зеления“ туризъм предлага.	Програма за развитие на селските райони
	3.4. Проучване и прилагане на финансиращи схеми, включително на принципа публично-частно партньорство и използване на иновативно финансиране на дейности свързани с опазването, възстановяването и управлението на защитените зони от НАТУРА 2000	М 56 – Компенсаторни плащания за собственици/ползватели на земи/гори, намиращи се на територията на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.	Програма за развитие на селските райони
		М 57 – Други мерки за подкрепа на собственици/ползватели на земи/гори, намиращи се на територията на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.	Програма за развитие на селските райони
		М 58 – Подкрепа за групи производители, въвеждащи мерки за увеличаване на биоразнообразие	Програма за развитие на селските райони
		М 60 - Компенсиране/ преодоляване на щети, причинени от НАТУРА 2000 видове.	Програма за развитие на селските райони
		М 96 - Закупуване на земи	LIFE+
			Държавен бюджет
	3.5. Проучване и управление на риска (от пожари, наводнения и т.н.)	М 42 – Подкрепа за финансиране за създаване и оборудване на местни доброволчески групи.	Програма за развитие на селските райони
		М 69 - Изготвяне на планове за противопожарна защита и управление на риска от пожари	Програма за развитие на селските райони
		М 70 - Изготвяне на планове за защита от наводнения, развитие на съответната инфраструктура и осигуряване на оборудване.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 71 - Управление на риска от наводнения	Оперативна програма „Регионално развитие“
		М 100 – Подкрепа за дейности по възстановяване на структурата и функциите на горските местообитания след претърпени бедствия	Програма за развитие на селските райони
	3.6. Изграждане на връзката между инвестициите в НАТУРА 2000	М 103 – Инвестиции за намаляване на антропогенното замърсяване около и на територията на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 104 – Инвестиции за подобряване качеството на повърхностните води	Програма за морско дело и рибарство

		М 105 – Инвестиции за провеждане на бизнес дейности по опазване на биологичното разнообразие в крайбрежни, морски и влажни защитени зони от мрежата Натура 2000.	Програма за морско дело и рибарство
		М 107 – Инвестиции в рамките на НАТУРА 2000, когато нейните райони засягат риболовни дейности които оказват влияния върху местообитанията.	Програма за морско дело и рибарство
		М 108 – Инвестиции за възстановяване на природни местообитания, засегнати от антропогенна дейност.	Оперативна програма „Околна среда“
			Програма за развитие на селските райони
		М 111 - Инвестиции за подкрепа за разработване и осъществяване на по-екологосъобразни алтернативи на проекти с очаквано значително въздействие върху околната среда.	Оперативна програма „Транспорт“
		М 112 - Изграждане на инфраструктура с цел подобряване и контролиране на посетителския поток в защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Регионално развитие“
	3.7. Адаптации към или смекчаване на климатичните промени, в т.ч. оценка на уязвимостта на екосистемните ползи към климатичните промени	М 6 - Устойчиво управление на отпадъци или биомаса в териториите от мрежата НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Околна среда“
			Рамкова програма „Хоризонт 2020“
		М 10 – Насърчаване преминаването към нисковъглеродна икономика в териториите от мрежата НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“
		М 12 – Намаляване на антропогенния натиск върху защитените зони от мрежата Натура 2000 чрез въвеждане на пилотни практики за енергийна ефективност в населените места около и на територията на зоните.	Програма за развитие на селските райони
		М 13 - Предотвратяване на засушаването в местообитания в следствие на климатични промени.	Програма за развитие на селските райони

Приоритет	Подприоритет	Мерки	Програма за финансиране
		М 23 – Оценка на влиянието на климатичните промени върху целеви видове и природни местообитания	LIFE+
		М 97 - Изграждане на специфична инфраструктура за съществуващи обекти с цел намаляване на въздействието от тяхната експлоатация върху природозащитното състояние на видове и природни местообитания.	Оперативна програма „Околна среда“
			Частно финансиране, ПЧП
		М 98 - Изграждане и поддържане на инфраструктура, необходима за възстановяване на природни местообитания и видове.	Оперативна програма „Околна среда“
			Програма за развитие на селските райони
		М 101 - Инвестиции за подобряване управлението на отпадъците от селското стопанство.	Програма за развитие на селските райони
		М 106 – Инвестиции за преодоляване на фрагментацията на природни местообитания, засегнати от антропогенна дейност.	Оперативна програма „Регионално развитие“
			Оперативна програма „Транспорт“
			Програма за развитие на селските райони
	3.8. Изграждане на „зелена“ инфраструктура и екологичната свързаност на зоните от мрежата НАТУРА 2000	М 54 – Подкрепа за интеграционни дейности за провеждане на устойчиви практики в земеделието и горското стопанство	Програма за развитие на селските райони
Приоритет 4: Изграждане, развитие и поддържане на споделена визия за екологичната мрежа НАТУРА 2000 в България	4.1. Повишаване на информираността на заинтересованите страни за екологичната мрежа НАТУРА 2000	М 3 – Работа със заинтересованите страни в подкрепа на изпълнението на М 1 и М 2.	LIFE+
		М 15 - Организация и провеждане на иновативни екологични събития.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 31- Планиране и провеждане на регионални кампании за обществено осведомяване за НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Добро управление“
		М 32 - Планиране и провеждане на национални информационни кампании за представяне на възможностите (ползите), които предоставя мрежата НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 33 - Планиране и провеждане на поддържащи информационни кампании насочени към заинтересованите страни.	Оперативна програма „Околна среда“

		М 34 - Организация и провеждане на годишен национален/международен форум по актуални теми, свързани с НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 86 - Придобиване на умения и постигане на обществена активност и информираност в територии от НАТУРА 2000, в които действа местна инициативна група (МИГ), прилагаща стратегия за местно развитие.	Програма за развитие на селските райони
		М 90 - Придобиване на умения и постигане на обществена активност и информираност в територии от НАТУРА 2000, в които действа местна рибарска група, прилагаща стратегия за местно развитие.	Програма за морско дело и рибарство
	4.2. Екологично образование и изграждане на капацитет по теми, свързани с НАТУРА 2000, включително за управление на риска	М 4 – Развитие на програма за консултиране на частни собственици/ползватели на земи/ гори за упражняване на практики във връзка със спецификите на управлението в защитените зони от НАТУРА 2000 мрежата.	Програма за развитие на селските райони
		М 5 – Развитие на програма за консултиране на частни собственици на водни обекти за упражняване на практики във връзка със спецификите на управлението в защитените зони от НАТУРА2000 мрежата.	Програма за морско дело и рибарство
		М 11 – Насърчаване на екологощадящото поведение у подрастващите.	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“
		М 82 - Повишаване на капацитета на заинтересованите страни за планиране и програмиране на развитието и управлението на мрежата НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 83 - Развитие на капацитета, знанията и уменията на ЗС за комуникация и участие в постигането на НАТУРА 2000 целите.	Оперативна програма „Добро управление“
		М 85 - Разработване и изпълнение на програми за екологично образование с фокус върху НАТУРА 2000 за ученици и студенти.	Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“

Приоритет	Подприоритет	Мерки	Програма за финансиране
		М 89 - Подобряване на знанията на земеделските производители за дейностите за опазване на биологичното разнообразие.	Програма за развитие на селските райони
		М 93 - Обучение на противопожарни отряди и доброволци.	Държавен бюджет
		М 93 - Обучение на противопожарни отряди и доброволци.	Териториално сътрудничество
	4.3. Повишаване на разбирането за ползите от НАТУРА 2000 в социално-икономическото развитие на регионите	М 30 - Подобряване и развитие на механизмите за обществени консултации.	LIFE+
		М 87 - Изграждане на капацитет у заинтересованите страни за устойчиво управление на земи/гори на територията на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.	Програма за развитие на селските райони
		М 88 - Изграждане на капацитет у заинтересованите страни за устойчиво управление на водни обекти и производство на аквакултури, на територията на защитените зони от мрежата НАТУРА 2000.	Програма за морско дело и рибарство
		М 91 - Обучение на млади земеделски производители за планиране и развитие на екологосъобразен бизнес в територии, попадащи в НАТУРА 2000.	Програма за развитие на селските райони
		М 92 - Изграждане на капацитет у заинтересованите страни за развитие и промотиране на устойчив туризъм на територията на защитените зони от НАТУРА 2000, вкл. провеждане на професионални обучения и обучения по ключови компетенции.	Програма за развитие на селските райони
		М 110 - Обучение на млади предприемачи за планиране и развитие на екологосъобразен бизнес в територии, попадащи в НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
	4.4. Обмяна на опит и добри практики чрез изграждане и развитие на партньорства, вкл. през границата	М 37 – Подкрепа за партньорство в управлението на защитени зони от мрежата НАТУРА 2000.	INRERREG
			Териториално сътрудничество

		М 84 - Обмяна на опит и добри практики, свързани с НАТУРА 2000 в рамките на проекти, финансирани от различни програми и действащи през периода 2014-2020 г.	LIFE+
			Териториално сътрудничество
			Рамкова програма „Хоризонт 2020“
			Финансови механизми на ЕИП и Норвегия
			Швейцарска програма
Приоритет 5: Техническа помощ	5.1. Техническа помощ за подпомагане управлението на НПРД	М 36 - Организиране и провеждане на заседания на срещи на Комитета за наблюдение на НПРД и НИКС.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 38 - Режийни разходи на управленските органи.	Държавен бюджет
		М 40 - Текущи разходи за персонал на управленските органи.	Държавен бюджет
		М 64 – Подготовка и провеждане на мониторинг, оценка и докладване на изпълнението на НИКС и НПРД.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 73 - Развитие на ИКТ приложения в подкрепа управлението на защитените зони от НАТУРА 2000 мрежата.	Оперативна програма „Добро управление“
		М 102 - Осигуряване на оборудване за управление на ЗЗ	Оперативна програма „Околна среда“
	5.2. Техническа помощ за изпълнение на дейности, включени в НПРД	М 35 - Организация и провеждане на годишен национален конкурс за номиниране на най-добри проекти с принос към НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 73 - Развитие на ИКТ приложения в подкрепа управлението на защитените зони от НАТУРА 2000 мрежата.	Оперативна програма „Добро управление“
		М 74 - Създаване, организация и функциониране на виртуален офис за връзки с медиите за текущо обществено информиране по всички теми, свързани с НАТУРА 2000.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 75 - Разработване на инструментариум за информационно обезпечаване на изпълнението на НПРД и НИКС.	Оперативна програма „Околна среда“
		М 76 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от Оперативна програма „Околна среда“.	Оперативна програма „Околна среда“

Приоритет	Подприоритет	Мерки	Програма за финансиране
		М 77 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от Програма за развитие на селските райони.	Програма за развитие на селските райони
		М 78 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от Програма за морско дело и рибарство.	Програма за морско дело и рибарство
		М 79 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от Оперативна програма „Добро управление“.	Оперативна програма „Добро управление“
		М 80 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.	Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“
		М 81 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от програми за трансгранично сътрудничество.	Териториално сътрудничество
		М 113 - Организиране и провеждане на кампании за промотиране на възможностите за финансиране на проекти, свързани с НАТУРА 2000, финансирани от Оперативна програма „Регионално развитие“	Оперативна програма „Регионално развитие“

Министерство на околната среда и водите

Разработване на
Национална приоритетна
рамка за действие по

НАТУРА 2000

2014 г., „Дикон – АГРЕКО“ ООД